

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ



ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ:
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

ΚΑΤΣΗ ΕΥΤΥΧΙΑ

Διπλωματική Εργασία Υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος ειδίκευσης στην Οικονομική και Επιχειρησιακή Στρατηγική

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ
ΠΑΝΤΕΛΗΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ.....	13
1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ.....	13
1.2 ΛΟΓΟΙ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ.....	15
1.3 ΜΟΡΦΕΣ ΑΞΕ.....	16
1.3.1 Θυγατρική αποκλειστικής ιδιοκτησίας.....	16
1.3.2 Κοινοπραξία.....	17
1.3.3 Μερική εξαγορά.....	18
1.4 ΒΑΣΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΑΞΕ.....	18
1.4.1 Βάση Κατεύθυνσης.....	19
1.4.2 ΒΑΣΗ ΣΤΟΧΟΥ.....	20
1.4.3 ΒΑΣΗ ΚΙΝΗΤΡΟΥ.....	21
1.5 ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΑΞΕ.....	23
1.5.1 Η Νεοκλασική Θεωρία.....	24
1.5.2 Η Θεωρία της Βιομηχανικής Οργάνωσης.....	25
1.5.3 Η Θεωρία του κύκλου ζωής του προϊόντος.....	26
1.5.4 Η Θεωρία της Εσωτερικοποίησης των συναλλαγών.....	28
1.5.5 Η Εκλεκτική Προσέγγιση.....	29
1.5.7 Η θεωρία των ατελειών της αγοράς.....	31
1.6 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ.....	35
1.6.1.....	35

1.6.2 ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ.....	39
1.7 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ ΑΞΕ.....	43
1.8 ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ.....	43
1.9 ΤΑΣΗ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	44
1.10 ΠΩΣ ΕΠΕΝΔΥΟΥΝ ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ.....	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΑΓΟΡΩΝ.....	48
2.1. ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΗΣ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΕΡΗΣ ΔΥΝΗΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ.....	49
2.1.1. ΕΡΕΥΝΑ ΑΓΟΡΑΣ.....	49
2.1.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	50
2.1.3 ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ.....	51
2.1.4 ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	51
2.1.5. ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ.....	52
2.1.6 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΓΟΡΑΣ.....	53
2.1.7. ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	54
2.2 ΑΝΑΛΗΨΗ ΡΙΣΚΩΝ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	55
2.3. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΔΙΕΙΣΔΥΣΗΣ ΣΕ ΞΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ	56
2.3.1 Μέγεθος Επιχείρησης.....	57
2.3.2. Επίπεδα εμπειρίας επιχείρησης.....	57
2.3.3. Κίνητρα επιχείρησης.....	58
2.3.4. Φύση προϊόντος.....	58
2.3.5. Φύση Αγοράς.....	59

2.4. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ.....	59
2.4.1. Μίγμα Μάρκετινγκ.....	59
2.4.2. Οργανωτικά Θέματα.....	60
2.4.3 Κουλτούρα και ανθρωπίνι πόροι.....	61
2.4.4 Χρηματοοικονομικά.....	62
2.5 ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ.....	62
2.5.1 Στρατηγική ηγεσίας κόστους.....	62
2.5.2 Στρατηγική διαφοροποίησης.....	63
2.5.3 Στρατηγική εστίασης.....	63
2.5.4. Καινοτομία.....	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΒΑΛΚΑΝΙΑ.....	65
3.1.ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	65
3.1.1.Πρώιμοι πολιτισμοί.....	66
3.1.2.Ινδό-Ευρωπαίοι.....	66
3.1.3.Κλασική αρχαιότητα.....	66
3.1.4.Γεωγραφία.....	67
3.1.5 Φυσικός πλούτος.....	68
3.1.6 Ορυκτός πλούτος.....	68
3.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	69
3.2.1 Σύνθεση πληθυσμών ανά εθνικότητα και θρησκεία.....	69
3.3 ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ.....	70
3.3.1 Ασφάλιση των επενδύσεων και εξαγωγών σε Ελλάδα και εξωτερικό.....	70

3.3.2 Το καθεστώς και η προστασία των επενδύσεων στα Βαλκάνια.....	71
3.3.3 Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι Ελληνικές επιχειρήσεις στα Βαλκάνια.....	76
3.4 SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ.....	79
3.5 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ.....	81
3.6 ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ.....	82
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ.....	86
4.1 Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.....	86
4.2 ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ Ν.Α. ΕΥΡΩΠΗΣ (1990- 2007).....	87
4.3 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΒΑΛΚΑΝΙΑ.....	90
4.4 ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ Ν.Α ΕΥΡΩΠΗΣ (2008- 2014).....	93
4.5 Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟ-ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ: ΜΙΑ ΠΙΟ ΣΦΑΙΡΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ.....	94
4.6 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	96
4.7 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	97
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	99
5.1 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ.....	99
5.1.1 Βουλγαρία-Γενικές πληροφορίες.....	99
5.1.2 Ανάλυση Οικονομικού Περιβάλλοντος.....	101
5.1.2.1 Οικονομική Κατάσταση Βουλγαρίας.....	102
5.1.2.2 Βασικοί Μακροοικονομικοί Δείκτες.....	103

5.1.2.3 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Βουλγαρία.....	107
5.1.2.4 Ελληνικές Επενδύσεις στη Βουλγαρία.....	110
5.1.3 Κίνητρα επένδυσης στη Βουλγαρία.....	113
5.1.4 Αντικίνητρα επένδυσης στη Βουλγαρία.....	114
5.2 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ.....	115
5.2.1 Ρουμανία-Γενικές πληροφορίες.....	115
5.2.2 Ανάλυση Οικονομικού περιβάλλοντος.....	118
5.2.2.1.....	119
5.2.2.2 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Ρουμανία.....	123
5.2.2.2.1. Επενδύσεις ανά τομέα.....	125
5.2.2.2.2. Διαχρονική Εξέλιξη Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη Ρουμανία.....	125
5.2.2.2.3. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Ρουμανία ανά χώρα για το 2013.....	127
5.2.2.3 Ελληνικές Επενδύσεις στη Ρουμανία.....	129
5.2.3 Προκλήσεις και προοπτικές.....	132
5.2.4 Πλεονεκτήματα-Μειονεκτήματα ρουμανική αγοράς(κίνητρα –αντικίνητρα επένδυσης).....	132
5.3 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΓΔΜ.....	133
5.3.1 ΠΓΔΜ-Γενικές πληροφορίες.....	133
5.3.2 Ανάλυση Οικονομικού Περιβάλλοντος.....	136
5.3.2.1 Οικονομική Κατάσταση ΠΓΔΜ.....	136
5.3.2.2 Βασικοί Μακροοικονομικοί Δείκτες.....	138
5.3.2.3 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην ΠΓΔΜ.....	145

5.3.2.4. Ελληνικές Επενδύσεις στην ΠΓΔΜ.....	150
5.3.3 Πλεονεκτήματα-Μειονεκτήματα της αγοράς της ΠΓΔΜ κίνητρα –αντικίνητρα επένδυσης).....	153
5.3.4. Μέτρα ενίσχυσης ελληνικής επιχειρηματικής παρουσίας.....	155
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ.....	157
6.1 ΑΛΒΑΝΙΑ-ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ.....	157
6.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΑΛΒΑΝΙΑΣ.....	158
6.2.1 Μεταφορές.....	158
6.2.2 Υπηρεσίες.....	162
6.2.3 Ενέργεια.....	164
6.3. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.....	164
6.4. ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ.....	167
6.5.1 Ιστορική αναδρομή των οικονομικών εξελίξεων της Αλβανίας.....	170
6.5.2 Οικονομικά στοιχεία.....	170
6.5.3. Απασχόληση-Ανεργία.....	172
6.5.4 Πληθωρισμός-Δείκτες.....	173
6.6 ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ.....	173
6.7. ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ.....	180
6.7.1. Εισροές Άμεσων Ξένων Επενδύσεων.....	180
6.7.2.Αποθέματα (stock) Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Αλβανία.....	182
6.7.3 Χαρακτηριστικά Ελληνικών Επενδύσεων στην Αλβανία.....	186
6.7.4 Διάρθρωση αλβανικών επιχειρήσεων- Ελληνικές επιχειρήσεις στην Αλβανία.....	187

6.8 ΑΣΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ.....	192
6.9 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ-ΔΑΣΜΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ.....	195
6.10 ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT.....	197
6.11 ΣΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗ SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ.....	200
6.12. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	200
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	205

Περίληψη

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία έχει ως θέμα τις Ελληνικές Επενδύσεις που πραγματοποιούνται σε τέσσερις χώρες των Βαλκανίων(Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Σερβία) εστιάζοντας και αναλύοντας περισσότερο την περίπτωση της Αλβανίας.

Το πρώτο κεφάλαιο αποτελεί μια εισαγωγή στην έννοια των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων. Παρουσιάζονται οι λόγοι πραγματοποίησης άμεσων Ξένων Επενδύσεων, οι μορφές και οι τύποι των ΑΞΕ, οι θεωρητικές προσεγγίσεις για την ερμηνεία τους, οι επιπτώσεις τους στη χώρα υποδοχής και στη χώρα προέλευσης , τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που πραγματοποιούν ΑΞΕ, η σημαντικότητά τους για τις αναπτυσσόμενες χώρες, η τάση των ΑΞΕ στο Διεθνές περιβάλλον καθώς και ο τρόπος που επενδύουν οι ελληνικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια προσπάθεια αξιολόγησης και εκτίμησης των Διεθνών Αγορών. Αναλύονται τα στοιχεία που συντελούν στην επιλογή της ελκυστικότερης δυνητικής αγοράς καθώς και όλοι οι κίνδυνοι που αναλαμβάνει μια επιχείρηση σε Διεθνές περιβάλλον. Στη συνέχεια εξετάζονται τα κριτήρια επιλογής της κατάλληλης στρατηγικής διείσδυσης των επιχειρήσεων σε ξένες αγορές και αναφέρονται οι λειτουργίες της επιχείρησης.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια ανάλυση της περιοχής των Βαλκανίων. Αναφέρονται κάποια ιστορικά στοιχεία της συγκεκριμένης περιοχής όπως τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής. Αναλύεται το νομικό πλαίσιο επενδύσεων στις Βαλκανικές χώρες και ακολουθεί μια SWOT ανάλυση για την περιοχή των Βαλκανίων. Στη συνέχεια αναφέρονται κάποια παραδείγματα ελληνικών επιχειρήσεων στα Βαλκάνια, καθώς και το ελληνικό σχέδιο οικονομικής ανασυγκρότησης των Βαλκανίων. Τέλος αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο η οικονομική κρίση επηρέασε τα Βαλκάνια.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η οικονομική κατάσταση των Βαλκανικών χωρών , εστιάζοντας στη μακροοικονομική επισκόπηση των χωρών της Ν.Α Ευρώπης από το 1990 έως το 2007 και αναλύεται σε βάθος η παγκόσμια κρίση και πως αντέδρασαν οι χώρες της Ν.Α Ευρώπης. Γίνεται αναφορά στην κοινωνική πτυχή της κρίσης καθώς και στις συνέπειές της.

Στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζονται οι τρεις από τις τέσσερις χώρες που μελετάμε. Συγκεκριμένα αναλύεται η περίπτωση της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας και της ΠΓΔΜ. Για κάθε μια από τις χώρες αυτές παραθέτονται κάποιες γενικές πληροφορίες. Γίνεται ανάλυση

του οικονομικού τους περιβάλλοντος μέσα από την εξέλιξη ορισμένων μακροοικονομικών δεικτών και στη συνέχεια αναφέρεται η διαχρονική εξέλιξη των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων καθώς και η διαχρονική πορεία των ελληνικών επενδύσεων σε κάθε χώρα ξεχωριστά. Τέλος αναφέρονται τόσο τα κίνητρα όσο και τα αντικίνητρα επένδυσης σε αυτές τις χώρες.

Τέλος στο τελευταίο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση της περίπτωσης της Αλβανίας. Παρουσιάζονται κάποιες γενικές πληροφορίες για τη χώρα, εξετάζονται βασικοί τομείς της, όπως οι μεταφορές εκεί, και αναλύεται η πολιτική κατάσταση που επικρατεί στη γείτονα χώρα. Στη συνέχεια παραθέτονται οι σχέσεις της Αλβανίας με Διεθνείς Οργανισμούς και ακολουθεί ανάλυση του οικονομικού περιβάλλοντος της χώρας μέσα από την πορεία κάποιων μακροοικονομικών δεικτών. Έπειτα αναφέρονται αναλυτικά οι εισαγωγές που δέχεται η Αλβανία, οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη χώρα καθώς και οι Ελληνικές επενδύσεις που πραγματοποιούνται εκεί. Προυσιάζονται τα κίνητρα-αντικίνητρα για να επενδύσει κάποιος στην περιοχή και παρατίθεται μια SWOT ανάλυση για τη συγκεκριμένη χώρα.

ABSTRACT

This thesis has as subject, the Greek Investments made in four Balkan countries (Albania , Bulgaria , Romania , Serbia) focusing and analyzing instead the case of Albania .

The first chapter is an introduction to the concept of FDI . Presented reasons FDI , the forms and types of FDI , the theoretical approaches for their interpretation , their impact in the host country and the country of origin , the characteristics of episeiriseon operating FDI , their significance for developing countries , the trend of FDI in international environment and how invested by Greek enterprises abroad.

The second chapter is an effort evaluation and assessment of Global Markets . Following analysis of the data elements that contribute to selection of attractive potential market and all the risks it undertakes a business in International environment. Then the criteria examined epilongis appropriate business strategy of penetration in foreign markets and are the functions of the business.

The third chapter is an analysis of the Balkan region . Listed some historical data of the specified region as the demographic characteristics of the region . It analyzes the legal framework for investment in the Balkan countries , followed by a SWOT analysis for the Balkan region . Then out some examples of Greek enterprises in the Balkans , and the Greek plan for economic reconstruction of the Balkans. Finally, it details the way in which the economic crisis has affected the Balkans.

The fourth chapter presents the financial situation of the Balkan countries , focusing on macroeconomic overview of the Southeast European countries from 1990 to 2007 and analyzed in depth the global crisis and how the countries of Southeastern Europe reacted. Reference is made to the social aspect of the crisis and its consequences.

The fifth chapter deals with three of the four countries under study. It analyzes the case of Bulgaria, Romania and FYROM. For each of these countries listed some general information. Then follows an analysis of the economic environment through the evolution of some macroeconomic indicators and then indicate the temporal evolution of Foreign Direct Investment and the temporal course of Greek investments in individual countries. Finally mentioned both the incentives and disincentives to investment in those countries.

Finally the last chapter analyzes the Albanian case. Presented some general information about the country, examined key sectors such as transport there, and the political situation in

the neighboring country is analyzed . Albanian relations are then listed by International Organizations , followed by analysis of the country's economic environment through the course of some macroeconomic indicators. Then, detailing the imports accepts Albania , Foreign Direct Investment in the country and the Greek investments made there. Presented incentives - disincentives for someone to invest in the region and presented a SWOT analysis for that country.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Στη διεθνή οικονομική δραστηριότητα, οι ροές κεφαλαίου παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο. Η ραγδαία αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων την τελευταία δεκαετία έχει ως αποτέλεσμα την ταυτόχρονη αύξηση των ερευνητικών εργασιών σχετικά με τους προσδιοριστικούς παράγοντες και τα αποτελέσματά τους στις οικονομίες υποδοχής. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις δίνουν τη δυνατότητα στην οικονομία υποδοχής να ενισχύει τις συνολικές επενδύσεις σε βαθμό μεγαλύτερο από αυτό που επιτρέπουν οι εγχώριες αποταμιεύσεις. Αποτελούν μακροχρόνιες ροές κεφαλαίου οι οποίες στοχεύουν στην απόκτηση νέων επενδυτικών κεφαλαίων, όπως πάγιων περιουσιακών ή άλλων μορφών φυσικού κεφαλαίου. Η διάκριση με τις βραχυχρόνιες ροές κεφαλαίου εντοπίζεται στο ότι αυτή η κατηγορία αναφέρεται σε οργανωμένες αγορές κεφαλαίου και οι τιμές ισορροπίας διαμορφώνονται μέσω ενός συστήματος συναλλαγών. Οι βραχυχρόνιες ροές κεφαλαίων επηρεάζονται εύκολα από τις μεταβολές των νομισματικών μεταβλητών, όπως και από τις μεταβολές των επιτοκίων, τη μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας και του πληθωρισμού. Όσον αφορά στον ορισμό των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων ο ΟΟΣΑ(1996) και το ΔΝΤ (1993), ορίζουν ως άμεση επένδυση την κεφαλαιουχική ροή σε μια οικονομία, η οποία συνδέεται με τη δυνατότητα του επενδυτή να επηρεάζει τις αποφάσεις της διοίκησης της εταιρείας. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι << Οι ΑΞΕ απεικονίζουν τον αντικειμενικό σκοπό απόκτησης τελικού ενδιαφέροντος από μια οντότητα (φυσική ή νομική) μιας χώρας (άμεσος επενδυτής) σε μια οντότητα, η οποία ανήκει σε μια διαφορετική χώρα. Το τελικό ενδιαφέρον συνεπάγεται την ύπαρξη μιας μακροχρόνιας σχέσης μεταξύ του άμεσου επενδυτή και της επιχείρησης και ενός σημαντικού βαθμού επίδρασης στη διοίκηση της επιχείρησης>>.

Ωστόσο επειδή αυτός ο ορισμός είναι γενικός, ο ΟΟΣΑ προχώρησε στην εξειδίκευσή του. Σύμφωνα με τον εξειδικευμένο ορισμό, ο άμεσος ξένος επενδυτής πρέπει να κατέχει ποσοστό μεγαλύτερο από το 10% των κοινών μετοχών. Επιπλέον οι ΑΞΕ μπορούν να διακριθούν σε οριζόντιες και κάθετες. Οριζόντιας μορφής άμεση ξένη επένδυση είναι αυτή που στοχεύει στην εξυπηρέτηση της αγοράς, όπου λειτουργεί μέσω της μεταφοράς και αντιγραφής της παραγωγικής διαδικασίας. Ενώ κάθετης μορφής άμεση ξένη επένδυση είναι όταν

πραγματοποιείται η μεταποίηση μιας παραγωγικής εισροής ή ενός εξαρτήματος, το οποίο θα χρησιμοποιηθεί ως εισροή από άλλη μονάδα παραγωγής.

Σύμφωνα με τους Buckley και Casson (1985), η Πολυεθνική Επιχείρηση (ΠΕ) και η Άμεση Ξένη Επένδυση (ΑΞΕ) μπορούν να νοηθούν ως δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Ως ΠΕ ορίζεται μια εταιρεία που δημιουργεί προστιθέμενη αξία σε περισσότερες από μια χώρες. Σύμφωνα με τους Wallace και Weidendaum (1990) η ΑΞΕ δύναται ευρύτερα να οριστεί ως η εδραίωση ή απορρόφηση σημαντικού μεριδίου ιδιοκτησίας σε μια εμπορική επιχείρηση ξένης χώρας ή ως η αύξηση του μεγέθους υφιστάμενης επένδυσης στο εξωτερικό, για την επίτευξη μεγαλύτερης ιδιοκτησιακής δύναμης. Ο παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (World Trade Organization, WTO, 1996) υποδεικνύει ότι άμεση ξένη επένδυση διενεργείται, όταν ένας επενδυτής με έδρα σε μια χώρα (χώρα προέλευσης), αποκτά ενεργητικό σε άλλη χώρα (χώρα υποδοχής), με την πρόθεση να διαχειριστεί το εν λόγω ενεργητικό. Ως εκ τούτου η ΑΞΕ περιλαμβάνει τρία στοιχεία:

- Νέο μετοχικό κεφάλαιο από τη δεσπόζουσα εταιρεία της χώρας εφόρμησης προς τη θυγατρική της χώρας υποδοχής
- Κέρδη της θυγατρικής προς επανεπένδυση.
- Μακροπρόθεσμα και Βραχυπρόθεσμα καθαρά δάνεια της θυγατρικής εταιρείας από τη δεσπόζουσα εταιρεία

Σύμφωνα με την UNCTAD (1999), ως ΑΞΕ ορίζεται μια μακροπρόθεσμη επένδυση μιας δεσπόζουσας εταιρείας της χώρας προέλευσης σε μια θυγατρική, ελεγχόμενη επιχείρηση ή κλάδο επιχείρησης στην ξένη χώρα υποδοχής. Περιλαμβάνει τον εξοπλισμό, τη χρησιμοποιούμενη γη και / ή επενδυτικά κεφάλαια (σε ποσοστό μεγαλύτερο του 10% των συνολικών μετοχών μιας εταιρείας), κεφάλαια προς επανεπένδυση (μπορεί να προέρχονται από παρακρατηθέντα-αδιανέμητα κέρδη μιας ελεγχόμενης εταιρείας ή από ενδοεπιχειρησιακό δανεισμό), και χρωστικές συναλλαγές (μακροπρόθεσμος δανεισμός ή άλλα δάνεια), ανάμεσα στην επιχείρηση και τις θυγατρικές της. Αυτό σημαίνει, σύμφωνα με την UNCTAD(2000), ότι οι ΑΞΕ ασκούν επιρροή σε σημαντικό βαθμό στη διαχείριση της επιχείρησης στη χώρα υποδοχής. Ας σημειωθεί μεταξύ άλλων ότι οι ΑΞΕ αφορούν τόσο φυσικά πρόσωπα όσο και εταιρικές οντότητες. Αυτός ο ορισμός είναι συνεπής με το βασικό ορισμό του ΟΟΣΑ και του IMF σχετικά με τις ΑΞΕ. Αξίζει να σημειωθεί ότι η μέτρηση και η καταγραφή των ΑΞΕ διαφέρει ανάμεσα στις χώρες, ακόμη και μεταξύ των αναπτυγμένων

χωρών –μελών του ΟΟΣΑ. Συνήθως ακολουθώντας τις κατευθυντήριες γραμμές του IMF , το διακριτικό γνώρισμα των ΑΞΕ είναι ο έλεγχος του 10% ή μεγαλύτερου ποσοστού της ξένης επιχείρησης (εάν το ποσοστό αυτό είναι μικρότερο η επένδυση εντάσσεται στην κατηγορία επένδυσης χαρτοφυλακίου), αλλά οι χώρες μπορούν να διαφοροποιούνται από αυτό το κριτήριο στα πλαίσια της σχετικής εθνικής τους νομοθεσίας.

Ο Carney (2002) δίνει έναν άλλο ορισμό για την ΠΕ. Υπό τη δική του οπτική πρόκειται για μια εταιρεία , η οποία κατέχει και διαχειρίζεται οικονομικές μονάδες σε μια ή περισσότερες χώρες. Σύμφωνα με αυτήν τη λογική , και οι αρμόδιες υπηρεσίες του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών όρισαν την ΠΕ, ως επιχείρηση , η οποία ελέγχει την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών εκτός της χώρας στην οποία εδρεύει. Οι Griffin και Pustay (2003) όρισαν τις ΑΞΕ ως την αφομοίωση ξένου ενεργητικού με στόχο τη βελτίωση του μηχανισμού ελέγχου. Σύμφωνα δε με τον ορισμό διαδοχικών κυβερνήσεων των Ηνωμένων Πολιτειών, η ΑΞΕ αποτελεί έλεγχο ιδιοκτησίας της τάξεως του 10% ή και μεγαλύτερου ποσοστού, των διοικητικών ψήφων μιας επιχείρησης, των κινητών της αξιών ή των αντίστοιχων τόκων σε επιχείρηση μη ανώνυμης εταιρικής μορφής. Ανεξαρτήτως του ύψους του ποσοστού σήμερα υπάρχει ομοφωνία ότι η ΑΞΕ προϋποθέτει την άσκηση ελέγχου. Συνεπώς επίκαιρη καθίσταται η άποψη του Hymer (1960) ,ότι εάν θέλουμε να εξηγήσουμε τις ΑΞΕ , θα πρέπει βασικά να εξηγήσουμε μηχανισμούς ελέγχου από μια επιχείρηση σε μια άλλη.(Μπιτζένης Α. «Διεθνής Επιχειρηματικότητα & Επενδύσεις», Εκδόσεις Σταμούλης,2014/Λιαργκόβας Π. «Ξένες Άμεσες Επενδύσεις και Ανταγωνιστικότητα»,Εκδόσεις Παπαζήσης, 2007)

1.2 ΛΟΓΟΙ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Στην παρούσα ενότητα θα εξετάσουμε τους λόγους που οδηγούν μια επιχείρηση στο να κάνει μια επένδυση στο εξωτερικό. Οι λόγοι αυτοί ποικίλλουν και εξαρτώνται πάντα από τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση, το στρατηγικό σχεδιασμό της, την οικονομική της κατάσταση καθώς επίσης και τις ενδεχόμενες κινήσεις των ανταγωνιστών της. Οι σημαντικότεροι λόγοι για να επενδύσει μια εταιρεία στο εξωτερικό είναι οι ακόλουθοι:

- i. Μείωση του κόστους λειτουργίας. Μια εταιρεία μπορεί να επενδύσει σε μια χώρα με μικρότερο κόστος παραγωγής (πχ. φθηνότερα εργατικά χέρια). Εκτός όμως από αυτό μπορεί να επενδύσει για να έχει άμεση πρόσβαση σε παραγωγικούς πόρους, τους

οποίους μέχρι πρότινος εισήγαγε από ξένους προμηθευτές και να μειώσει έτσι το κόστος παραγωγής.

- ii. Επιβίωση από τον ανταγωνισμό. Πολλές εταιρείες λόγω του έντονου εσωτερικού ανταγωνισμού αναγκάζονται να επενδύσουν σε ξένες αγορές όπου ο ανταγωνισμός δεν είναι τόσο μεγάλος(όπως συμβαίνει με τις αγορές των βαλκανικών χωρών) ώστε να αυξήσουν τις πωλήσεις και τα κέρδη τους και να αντισταθμίσουν το πιθανό χαμένο μερίδιο αγοράς στην πατρίδα τους.
- iii. Στρατηγική ανάπτυξης. Όταν μια εταιρεία θέλει να αναπτυχθεί περισσότερο αλλά η ντόπια αγορά είναι κορεσμένη αναζητά νέες αγορές για να κατακτήσει εκεί ένα υψηλό μερίδιο αγοράς , ιδίως όταν στη χώρα επένδυσης υπάρχει ανικανοποίητη ζήτηση.
- iv. Εκμετάλλευση κινήτρων στη χώρα υποδοχής. Πολλές χώρες, ιδίως οι πρώην σοσιαλιστικές (στις οποίες ανήκουν και οι χώρες των Βαλκανίων) , προσπαθώντας να προσελκύσουν ξένες επενδύσεις και κεφάλαια παρέχουν σημαντικά κίνητρα για επένδυση. Τέτοια μπορεί να είναι η χαμηλή φορολογία και διάφορες επιδοτήσεις και επιχορηγήσεις που δίνονται από τις κυβερνήσεις των χωρών αυτών.
- v. Μπορεί ακόμη κάποια επιχείρηση να αναλάβει μια ξένη επένδυση σε μια αγορά, όπου καμιά ξένη επιχείρηση του κλάδου της δεν έχει αναλάβει δραστηριότητα.(first mover).
- vi. Η έλλειψη υποδομής σε μια ξένη χώρα. Πολλές εταιρείες επενδύουν σε χώρες, όπου ο κλάδος στον οποίο δραστηριοποιούνται δεν είναι ανεπτυγμένος. Δεν είναι τυχαίο ότι , όπως θα δούμε και παρακάτω, ο ελληνικός κλάδος με τις περισσότερες επενδύσεις στα Βαλκάνια είναι αυτός των τραπεζών, καθώς βρήκαν χώρες με ελάχιστα έως καθόλου ανεπτυγμένο χρηματοπιστωτικό σύστημα, αλλά και η συνεχής αύξηση των επενδύσεων του κατασκευαστικού κλάδου κυρίως στη Σερβία.(Dunning J.(1977).Trade, Location of Economic Activity, and the MNE: A Search for an Electric Approach. London: Macmillan./Κυρκιλής Δ. «Άμεσες Ξένες Επενδύσεις», Εκδόσεις Κριτική, 2002 / Χαζάκης Κ. «Εγχειρίδιο Ξένων Επενδύσεων στις Βαλκανικές χώρες», Εκδόσεις Ζήτη, 2000)

1.3 ΜΟΡΦΕΣ ΑΞΕ

Οι διάφορες μορφές των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων είναι οι εξής:

1.3.1 Θυγατρική αποκλειστικής ιδιοκτησίας.

Η επιχείρηση ιδρύει μια νέα εταιρεία στην ξένη χώρα και είναι ο μοναδικός μέτοχος σε αυτή. Η θυγατρική μπορεί να είναι μια εντελώς νέα επιχείρηση (greenfield strategy) ή μια ήδη υπάρχουσα επιχείρηση την οποία εξαγόρασε.(acquisition strategy). Τα πλεονεκτήματα αυτής της μορφής είναι:

- Η μητρική επιχείρηση διατηρεί τον έλεγχο της θυγατρικής, κάτι που τη βοηθά στη διαμόρφωση και εφαρμογή των στρατηγικών της σε παγκόσμιο επίπεδο.
- Η μητρική καρπώνεται το σύνολο των κερδών της θυγατρικής.
- Η θυγατρική όντας στο πολιτισμικό περιβάλλον μιας άλλης χώρας είναι σε θέση να εξειδικεύσει και να διαφοροποιήσει τα προϊόντα της, ώστε να συμβαδίζουν με αυτό. Με τον τρόπο αυτό η μητρική επιχείρηση αποκτά στρατηγικό πλεονέκτημα στην προσπάθειά της να διερευνήσει τις παραγωγικές και εμπορικές δραστηριότητές της σε ξένες αγορές.
- Επιτυγχάνονται οικονομίες κλίμακας λόγω της αύξησης του συνολικού όγκου παραγωγής του ομίλου.

Από την άλλη τα μειονεκτήματα αυτής της μορφής ΑΞΕ είναι:

- Η μητρική επιχείρηση επιβαρύνεται με το σύνολο του οικονομικού κόστους του εγχειρήματος και αναλαμβάνει όλους τους κινδύνους.
- Η θυγατρική χαρακτηρίζεται ως ξένη κάτι το οποίο μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην κοινή γνώμη, στην κυβέρνηση και στις δημόσιες υπηρεσίες.(Dicken P., «Global Shift: Mapping the changing Contours of the World Economy», 2007)

1.3.2 Κοινοπραξία.

Είναι το αποτέλεσμα της συνεργασίας μιας ή περισσότερων ξένων επιχειρήσεων με μία ή περισσότερες τοπικές επιχειρήσεις για τη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης ή για την εξαγορά μιας ήδη υπάρχουσα(Κοκκίνου,Ψυχάρης,Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece Discussion Paper, 2004). Η διαδικασία επιβάλλει οι εταίροι να εισφέρουν κεφάλαια, στελεχικό δυναμικό, τεχνογνωσία και τεχνολογία και συνήθως σε εκείνον το συντελεστή στον οποίο υπερτερούν(Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών ρευμών, Η ελληνική οικονομία, τριμηνιαία έκθεση,2007). Τα πλεονεκτήματα αυτής της μορφής είναι:

- Η επιχείρηση αποκτά έναν εταίρο ο οποίος έχει διασυνδέσεις και γνωρίζει το περιβάλλον και τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της χώρας.
- Υπάρχει επιμερισμός του κόστους και του κινδύνου του εγχειρήματος.
- Η νομοθεσία πολλών χωρών δίνει πολλά κίνητρα στις κοινοπραξίες με αποτέλεσμα η ίδρυση θυγατρικής να συνεπάγεται διαφυγόντα κέρδη.
- Συμβάλλει στη βελτίωση αποτελεσμάτων συνέργειας των δυο εταίρων.
- Δημιουργεί οικονομίες κλίμακας και πεδίου λόγω της συμπαραγωγής.
- Προκαλεί διεύρυνση των χρηματοδοτικών δυνατοτήτων.
- Μειώνει τον ανταγωνισμό μεταξύ των εταίρων βοηθώντας παράλληλα στην αντιμετώπιση του κοινού κινδύνου καθώς και στην αποτροπή εισόδου νέου ανταγωνιστή στην αγορά.

Τα μειονεκτήματα στην περίπτωση αυτή είναι:

- Το γεγονός ότι η επιχείρηση δεν ελέγχει απόλυτα τη διοίκηση της νέας εταιρείας με αποτέλεσμα να μην μπορεί να την εντάξει πλήρως στο στρατηγικό σχεδιασμό της.
- Είναι σύνηθες το φαινόμενο της εμφάνισης διαφορών και διαφωνιών μεταξύ των εταίρων σε ότι αφορά στους στόχους και στη στρατηγική της κοινοπραξίας, κάτι το οποίο συχνά οδηγεί στη διάλυσή της.

1.3.3 Μερική εξαγορά

Σε αυτή τη μορφή ΑΞΕ η επιχείρηση αποκτά μέρος των μετοχών μιας τοπικής επιχείρησης με την οποία συνεργάζεται μέσω της μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας κ.λ.π. Τα πλεονεκτήματα εδώ σχεδόν ταυτίζονται με αυτά της κοινοπραξίας. Η εν λόγω μορφή είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη δεδομένου ότι παρουσιάζει πολλά από τα πλεονεκτήματα των άλλων μορφών, χωρίς να παρουσιάζει σοβαρά μειονεκτήματα (Κοκκίνου, Ψυχάρης, Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece Discussion Paper, 2004)

1.4 ΒΑΣΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΑΞΕ

Τους τύπους των ΑΞΕ τους καθορίζουμε βάση της κατεύθυνσης από την οποία αυτές προέρχονται ή κατευθύνονται, βάση των στόχων τους και των κινήτρων τους. Έτσι λοιπόν διακρίνουμε τις παρακάτω κατηγορίες:

1.4.1 Βάση Κατεύθυνσης

❖ Εσωτερικές

Εσωτερικές Άμεσες Ξένες Επενδύσεις έχουμε όταν ξένο κεφάλαιο επενδύεται σε εγχώριους πόρους (Κοκκίνου, Ψυχάρης, Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece Discussion Paper, 2004)

Οι εσωτερικές FDI ενισχύονται από:

- Μειώσεις φόρων, επιδοτήσεις, χαμηλά επιτόκια δανεισμού, παροχές προνομίων , άρση συγκεκριμένων περιορισμών.
- Τη σκέψη ότι ένα μακροχρόνιο κέρδος αξίζει μια βραχυχρόνια απώλεια εισοδήματος.

Αντιστοίχως οι FDI περιορίζονται από:

- Περιορισμούς και όρια ιδιοκτησίας.
- Ανάγκες διαφορετικών απαιτήσεων (Differential performance requirements)

❖ Εξωτερικές

Οι εξωτερικές ΑΞΕ , οι οποίες μερικές φορές καλούνται και άμεσες επενδύσεις του εξωτερικού, υφίστανται όταν το εγχώριο κεφάλαιο επενδύεται σε εξωτερικούς πόρους. Παρόλα αυτά το κεφάλαιο αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για να επενδυθεί σε εισαγωγές και εξαγωγές μιας ποσότητας προϊόντος που προέρχεται από ξένη χώρα.(Κοκκίνου, Ψυχάρης, Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece Discussion Paper, 2004)

Οι εξωτερικές ΑΞΕ ενθαρρύνονται από την κυβερνητική πολιτική ασφάλισης από τον κίνδυνο, ενώ περιορίζονται από:

- Τα φορολογικά κίνητρα ή αντικίνητρα των εταιρειών , οι οποίες επενδύουν εκτός της εγχώριας οικονομίας ή σε επαναπατρισμένα κέρδη.
- Τα υποκατάστατα των τοπικών επιχειρήσεων.

- Τις αριστερίζουσες κυβερνητικές πολιτικές που υποστηρίζουν την εν μέρει κρατικοποίηση των βιομηχανιών (ή τουλάχιστον έναν υποτυπώδη κρατικό έλεγχο).
- Τις διάφορες <<εγωκεντρικές>> κοινωνικές ομάδες (όπως για παράδειγμα οι εργάτες και οι αγρότες), οι οποίες υποστηρίζονται από εσωτερικές ΑΞΕ ή από το κράτος.

1.4.2 Βάση στόχου

❖ ΑΞΕ για τη δημιουργία νέων θυγατρικών επιχειρήσεων(Greenfield strategy)

Είναι οι άμεσες επενδύσεις σε νέες εγκαταστάσεις ή στην επέκταση ήδη υπάρχοντων εγκαταστάσεων. Αυτές οι επενδύσεις αποτελούν τον πρωταρχικό στόχο για το κράτος που τις φιλοξενεί, δεδομένου ότι δημιουργούν νέες παραγωγικές δυνατότητες, αυξάνουν τις θέσεις εργασίας , μεταφέρουν νέες τεχνολογίες και τεχνογνωσία στη χώρα υποδοχής και δημιουργούν ‘συνδέσμους’ στην παγκόσμια αγορά (Κοκκίνου,Ψυχάρης,Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece Discussion Paper, 2004). Ο οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη παραθέτει τα πλεονεκτήματα των εν λόγω επενδύσεων στην περιφερειακή ανάπτυξη και την εθνική οικονομία, δεδομένης της δυνατότητας που δίνεται για αύξηση της απασχόλησης (και μάλιστα συχνά με μισθούς υψηλότερους από τις εσωτερικές επιχειρήσεις), για αύξηση των επενδύσεων σε έρευνα και ανάπτυξη, για επιπλέον κεφαλαιακές επενδύσεις. Η κριτική για την αποτελεσματικότητα των επενδύσεων αυτών εστιάζεται στην απώλεια του μεριδίου αγοράς από τις εγχώριες επιχειρήσεις, καθώς και το γεγονός ότι τα κέρδη φαίνεται να φεύγουν από τις τοπικές οικονομίες και να επιστρέφουν στη χώρα από την οποία προέρχεται η πολυεθνική.

❖ Συγχωνεύσεις και Εξαγορές

Πρόκειται για μεταφορά των υπάρχοντων περιουσιακών στοιχείων από τις τοπικές εγχώριες εταιρείες σε ξένες εταιρείες και αποτελεί τον πρωταρχικό τύπο Άμεσων Ξένων Επενδύσεων. Εκτός συνόρων , συγχωνεύσεις συμβαίνουν όταν τα περιουσιακά στοιχεία και η λειτουργία των επιχειρήσεων διαφορετικών χωρών ενώνονται για να δημιουργήσουν μια νέα νομική οντότητα. Από την άλλη, εκτός συνόρων εξαγορές συμβαίνουν όταν, ο έλεγχος των περιουσιακών στοιχείων και της λειτουργίας των επιχειρήσεων μεταφέρεται από μια εγχώρια εταιρεία σε μια εταιρεία που προέρχεται από ξένη χώρα, με την εγχώρια εταιρεία να αποτελεί πλέον μια θυγατρική της ξένης εταιρείας (Κοκκίνου,Ψυχάρης,Foreign Direct Investments,

Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece Discussion Paper, 2004) . Σε αντίθεση με τις επενδύσεις σε έργα υποδομής, οι εξαγορές δεν παρέχουν κανένα μακροπρόθεσμο πλεονέκτημα στην τοπική οικονομία. Τέλος οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές αποτελούν ένα σημαντικό τύπο Άμεσων Ξένων Επενδύσεων και μέχρι το 1997 ανέρχονταν περίπου στο 90 % των εισροών των ΑΞΕ στις ΗΠΑ. Οι συγχωνεύσεις είναι ο πιο συνηθισμένος τρόπος για τις Πολυεθνικές να πραγματοποιήσουν ΑΞΕ (United Nations Conference on Trade and Development, World Investment Report 2000).

❖ **Οριζόντιες ΑΞΕ**

Αποτελούν την επένδυση στην ίδια βιομηχανία, στο εξωτερικό μιας επιχείρησης που δραστηριοποιείται εγχώρια.(Κοκκίνου,Ψυχάρης,Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece Discussion Paper, 2004)

❖ **Κάθετες ΑΞΕ**

Χωρίζονται στις προς τα πίσω κάθετες ΑΞΕ και στις προς τα μπροστά κάθετες ΑΞΕ. Οι προς τα πίσω υπάρχουν , όταν μια βιομηχανία του εξωτερικού προμηθεύει με εισροές μια εγχώρια εταιρεία για την παραγωγική της διαδικασία. Οι προς τα μπροστά κάθετες ΑΞΕ υπάρχουν , όταν μια βιομηχανία του εξωτερικού πουλάει τις εκροές μιας εγχώριας εταιρείας (Κοκκίνου,Ψυχάρης,Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece Discussion Paper, 2004)

1.4.3 Βάση κινήτρου

Οι ΑΞΕ μπορούν επίσης να κατηγοριοποιηθούν βάση του κινήτρου της εταιρείας που πραγματοποιεί την επένδυση σε:

❖ **Άμεσες Ξένες Επενδύσεις προς αναζήτηση Πλουτοπαραγωγικών Πόρων**

Είναι οι επενδύσεις που αποσκοπούν στην αναζήτηση και απόκτηση παραγωγικών συντελεστών , οι οποίοι είναι πιο αποτελεσματικοί από τους εγχώριους που ως τώρα χρησιμοποιούσε η εταιρεία. Σε μερικές περιπτώσεις , αυτοί οι πόροι μπορεί να μην είναι διαθέσιμοι στην εγχώρια οικονομία (π. χ . φθηνό εργατικό δυναμικό και φυσικοί πόροι). Αυτό συνιστά χαρακτηριστικό παράδειγμα ΑΞΕ σε αναπτυσσόμενες χώρες , όπως για παράδειγμα η αναζήτηση φυσικών πόρων στη Μέση Ανατολή και στην Αφρική ή η φθηνή

εργασία στη Νοτιοανατολική Ασία και την Ανατολική Ευρώπη (United Nations Conference on Trade and Development, World Investment Report 2000). Διακρίνουμε τρεις τύπους πλουτοπαραγωγικών πόρων :

- Φυσικοί Πόροι. Σε αυτούς περιλαμβάνονται μεταλλεύματα και αγροτικά προϊόντα. Αυτού του τύπου οι ΑΞΕ συνδέονται αποκλειστικά με τη χώρα υποδοχής και απαιτούν υψηλές επενδύσεις σε υποδομή.
- Φθηνό ανειδίκευτο ή μερικά εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό.
- Τεχνολογικές και διαχειριστικές ικανότητες. Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται και επιχειρήσεις που ανήκουν στον τομέα υπηρεσιών(π. χ . τουρισμός, ενοικιάσεις αυτοκινήτων κ. α.)

❖ Άμεσες Ξένες Επενδύσεις αναζήτησης αγορών

Είναι οι επενδύσεις που στοχεύουν είτε στη διεξόδυση σε νέες αγορές είτε στη διατήρηση του μεριδίου στην ήδη υπάρχουσα. Οι ΑΞΕ αυτού του είδους μπορεί επίσης να υιοθετηθούν ως μια αμυντική στρατηγική , αφού υποστηρίζεται ότι οι επιχειρήσεις προτιμούν αυτόν τον τύπο επένδυσης επειδή ενέχει μικρότερο κίνδυνο η διατήρηση μιας ήδη υπάρχουσας αγοράς από την ανεύρεση μιας νέας (Κοκκίνου,Ψυχάρης,Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece Discussion Paper, 2004).Ο στόχος αυτών των ΑΞΕ είναι η παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών για την αγορά της χώρας υποδοχής ή/και γειτονικών χωρών. Υπάρχουν τέσσερα κίνητρα που οδηγούν σε ΑΞΕ τέτοιου είδους:

- Έχουν εγκατασταθεί στην αγορά στόχο, προμηθευτές ή πελάτες της επιχείρησης.
- Πολλά προϊόντα χρειάζονται προσαρμογή στα εγχώρια καταναλωτικά πρότυπα ή τις συνθήκες παραγωγής.
- Η εξυπηρέτηση μιας αγοράς με ΑΞΕ μπορεί να είναι πιο συμφέρουσα από άποψη κόστους. Αγορές που οι επιχειρήσεις θεωρούν σημαντικές και βρίσκονται σε απόσταση από τη χώρα προέλευσης θα προτιμήσουν να τις εξυπηρετήσουν μέσω ΑΞΕ παρά μέσω εμπορίου.
- Πολλές επιχειρήσεις οδηγούνται σε ΑΞΕ προκειμένου να βρίσκονται σε αγορές που βρίσκονται και οι ανταγωνιστές τους. Χαρακτηριστική είναι η αγορά των ΗΠΑ που εξαιτίας του μεγέθους της , αλλά και επειδή η ίδια αποτελεί χώρα προέλευσης

πολλών Πολυεθνικών Εταιρειών έχει κινητοποιήσει σχεδόν όλες τις πολυεθνικές να έχουν παρουσία εκεί.

❖ **Άμεσες Ξένες Επενδύσεις αναζήτησης Αποτελεσματικότητας/ Αποδοτικότητας**

Είναι επενδύσεις με τις οποίες οι επιχειρήσεις ελπίζουν ότι θα αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους επωφελούμενες από τα πλεονεκτήματα των οικονομιών κλίμακας και των αντίστοιχων που προκύπτουν από την κοινή ιδιοκτησία (Κοκκίνου, Ψυχάρης, Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece Discussion Paper, 2004).

❖ **Άμεσες ξένες επενδύσεις αναζήτησης Στρατηγικών Πόρων ή Ικανοτήτων**

Πρόκειται για στρατηγικές επενδύσεις, που αποσκοπούν στην αποτροπή απώλειας ενός πόρου από μια άλλη ανταγωνιστική επιχείρηση. Αντίστοιχης πρακτικής μπορεί να θεωρηθεί αυτή που ακολουθούν οι πετρελαιοπαραγωγοί, οι οποίοι μπορεί να μην έχουν ανάγκη από πετρέλαιο στο παρόν, αλλά κοιτούν να αποτρέψουν τους ανταγωνιστές τους από το να το αποκτήσουν. Συνήθως αυτός ο τύπος περιλαμβάνει επιχειρήσεις που στοχεύουν στη διατήρηση και βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς τους με την εξαγορά άλλων επιχειρήσεων. Τέτοιου είδους ΑΞΕ συναντάμε συνήθως σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας (Κοκκίνου, Ψυχάρης, Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece Discussion Paper, 2004).

1.5 ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΑΞΕ

Οι θεωρητικές προσεγγίσεις για την ερμηνεία των ΑΞΕ όπως παρουσιάζονται παρακάτω είναι:

1.5.1 Η Νεοκλασική Θεωρία

Σύμφωνα με το νεοκλασικό υπόδειγμα οι αναπτυγμένες χώρες λόγω συσσώρευσης κεφαλαίου, διαθέτουν σχετική αφθονία κεφαλαίου, ενώ οι αναπτυσσόμενες σχετική αφθονία εργασίας. Αυτό μεταφράζεται σε χαμηλότερες αποδόσεις του κεφαλαίου, επομένως οι επενδυτές αναζητούν ευκαιρίες σε χώρες, όπου οι αποδόσεις είναι μεγαλύτερες. Κατά

συνέπεια, παρατηρούνται ροές κεφαλαίου από τις αναπτυγμένες χώρες προς τις αναπτυσσόμενες μέχρι του σημείου όπου θα εξισωθεί η σχετική ποσότητα κεφαλαίου στις δυο χώρες, δηλαδή θα εξισωθεί η τιμή του κεφαλαίου, άρα η απόδοσή του. Πράγματι πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι ροές κεφαλαίου που λάμβαναν χώρα είχαν αυτήν την κατεύθυνση. Στη σύγχρονη εποχή ωστόσο οι ΑΞΕ πραγματοποιούνται σε μεγάλο ποσοστό μεταξύ αναπτυγμένων χωρών. Το υπόδειγμα αυτό λοιπόν κρίνεται ανεπαρκές να εξηγήσει τη σύγχρονη πραγματικότητα. Επιπλέον στο πλαίσιο αυτού του υποδείγματος και με δεδομένες τις βασικές του υποθέσεις, η έννοια των ΑΞΕ δεν υφίσταται. Μια από τις βασικές υποθέσεις του υποδείγματος είναι η ελεύθερη μεταφορά αγαθών μεταξύ συνόρων, αλλά όχι και των παραγωγικών συντελεστών. Με άλλα λόγια εν τη γενέσει του, στο υπόδειγμα αυτό δεν είναι δυνατό να υπάρχει διακίνηση του κεφαλαίου διασυνοριακά. Επιπρόσθετα λαμβανομένου υπόψη ότι οι ΑΞΕ δεν είναι μόνο μεταφορά κεφαλαίου αλλά μια δέσμη παραγωγικών εισροών που περιλαμβάνει τεχνολογία, δεξιότητες διοίκησης, μάρκετινγκ, κτλ. Ως έννοια οι ΑΞΕ είναι ανύπαρκτες σε αυτό το θεωρητικό υπόβαθρο. Προσπάθειες για την εξήγηση των ΑΞΕ έγιναν και στο πλαίσιο της θεωρίας του διεθνούς εμπορίου. (Dunning, J .H. (1996) Explaining Foreign Direct Investment in Japan: Some Theoretical Insights, In M. Yashitomo and E.Graham (Ed.), Foreign Direct Investment in Japan. Cheltenham, UK: Edward Elgar)

Πιο αναλυτικά, ξεκινώντας με τη θεωρία του Ricardo, ο συγγραφέας αποδίδει το διεθνές εμπόριο στην ύπαρξη διαφορών στην παραγωγικότητα των συντελεστών παραγωγής. Επομένως χώρες με υψηλή παραγωγικότητα του παραγωγικού συντελεστή εργασία θα εξειδικευτούν στην παραγωγή προϊόντων έντασης κεφαλαίου. Στη συνέχεια θα προβούν σε ανταλλαγή των προϊόντων τους για να καλυφθεί η ζήτησή τους. Μετά τον Ricardo, διατυπώθηκε εξήγηση για την ύπαρξη του διεθνούς εμπορίου και από τους Heckser, Ohlin, και Samuelson. Το υπόδειγμα των τριών συγγραφέων προβλέπει την ύπαρξη διεθνούς εμπορίου ως αποτέλεσμα των διαφορετικών προικοδοτήσεων παραγωγικών συντελεστών μεταξύ των κρατών. Αναφέρεται στις διαφορές των σχετικών αποθεμάτων παραγωγικών συντελεστών και ισχυρίζεται ότι χώρες με σχετική αφθονία κεφαλαίου θα εξειδικευτούν σε προϊόντα έντασης κεφαλαίου και αντίστοιχα χώρες με σχετική αφθονία εργασίας θα εξειδικευτούν στην παραγωγή προϊόντων έντασης εργασίας και στη συνέχεια θα κάνουν εμπόριο μεταξύ τους. Στη λογική αυτή, διαφορές που αφορούν στους παραγωγικούς συντελεστές, δίνουν κίνητρο για ανάληψη διεθνούς επιχειρηματικής δραστηριότητας, εν προκειμένω διεξόδου στις ξένες αγορές μέσω εξαγωγών. Κατ'αντιστοιχία, θα μπορούσε η

διεθνής επιχειρηματικότητα να λάβει και τη μορφή των ΑΞΕ. (Dunning, J .H. (1996) Explaining Foreign Direct Investment in Japan: Some Theoretical Insights, In M. Yashitomo and E.Graham (Ed.), Foreign Direct Investment in Japan. Cheltenham, UK: Edward Elgar).

Ωστόσο, δεν υπάρχει πεδίο ανάληψης ΑΞΕ στο παραπάνω πλαίσιο δεδομένου ότι βασικές υποθέσεις της θεωρίας είναι η ύπαρξη πλήρους ανταγωνισμού και η μη κινητικότητα παραγωγικών συντελεστών.

Το υπόδειγμα αυτό επέκτεινε ο οικονομολόγος Mundell προσθέτοντας δύο υποθέσεις:

- Την κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών μεταξύ συνόρων.
- Την ύπαρξη εμποδίων εμπορίου όπως οι δασμοί, οι ποσοτώσεις, το μεταφορικό κόστος κτλ.

Το συμπέρασμα του Mundell είναι σημαντικό και ισχυρίζεται ότι το διεθνές εμπόριο και η κίνηση κεφαλαίου είναι υποκατάστατα. Με άλλα λόγια εάν σε μια οικονομία, η οποία δέχεται εξαγωγές για να καλύψει τη ζήτηση για συγκεκριμένα προϊόντα επιβληθεί κάποιο εμπόριο εμπορίου, τότε υπάρχει ισχυρό κίνητρο να αντικατασταθούν οι εξαγωγές με ΑΞΕ, δηλαδή με παραγωγή των συγκεκριμένων προϊόντων επιτόπια από τον εξαγωγέα. Σε αυτήν την περίπτωση γίνεται λόγος για ΑΞΕ αμυντικού χαρακτήρα. Ακόμα όμως και στην περίπτωση μη ύπαρξης εξαγωγών, πολιτικές που ενισχύουν τα εμπόδια εμπορίου μπορούν να δώσουν κίνητρο σε κάποιον ξένο παραγωγό να αναλάβει παραγωγική δραστηριότητα εκεί προκειμένου να εκμεταλλευτεί ευκαιρίες που αναδύονται στην προστατευόμενη αγορά. Και σε αυτό το πλαίσιο όμως θα έπρεπε να παρατηρούνται ΑΞΕ μεταξύ χωρών με διαφορετική αφθονία παραγωγικών συντελεστών. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει στη σύγχρονη εποχή καθώς καταγράφονται μεγάλες ροές ΑΞΕ μεταξύ χωρών με παρόμοιες σχετικές προικοδοτήσεις/αποθέματα κεφαλαίου και εργασίας. (Dunning, J .H. (1996) Explaining Foreign Direct Investment in Japan: Some Theoretical Insights, In M. Yashitomo and E.Graham (Ed.), Foreign Direct Investment in Japan. Cheltenham, UK: Edward Elgar)

1.5.2 Η Θεωρία της Βιομηχανικής Οργάνωσης

Οι ΑΞΕ είναι δυνατό να ερμηνευτούν στο πλαίσιο της ευρύτερης γνωστής θεωρίας της βιομηχανικής οργάνωσης. Η βιομηχανική οργάνωση αναφέρεται στην ασυμμετρία των επιχειρήσεων όσον αφορά στην κατοχή ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, γεγονός που επιφέρει ατέλειες στην αγορά. Δηλαδή η βιομηχανική οικονομική ισχυρίζεται ότι οι αγορές

δεν είναι ανταγωνιστικές κι αυτό καθιστά κάποιες επιχειρήσεις πιο ανταγωνιστικές από άλλες.

Η κατοχή ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων μπορεί να αναφέρεται σε ικανότητες μιας επιχείρησης έναντι των άλλων, όπως οι δεξιότητες μάρκετινγκ, οι δεξιότητες διοίκησης, αλλά και σε πλεονεκτήματα όπως η πρόσβαση σε δίκτυα διανομής, η κατοχύρωση της μάρκας του προϊόντος, το διαφοροποιημένο προϊόν, κτλ. Ακόμα, είναι πιθανό κάποιες επιχειρήσεις να έχουν αποκλειστική πρόσβαση σε πρώτες ύλες, ή ακόμα και προνομιακή πρόσβαση σε χρηματοδότηση. Ένα άλλο ενδεχόμενο είναι η ανάπτυξη οικονομιών κλίμακας που μπορεί να απολαμβάνουν κάποιες επιχειρήσεις έναντι άλλων. Τα παραπάνω, όπως είναι προφανές, καθιστούν ανομοιογενείς τις επιχειρήσεις που λειτουργούν σε μία αγορά, επομένως πρόκειται για μη ανταγωνιστικές αγορές. Τα εκάστοτε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που διαθέτει μια επιχείρηση, είναι δυνατό να θεωρηθούν ως εμπόδια εισόδου στην αγορά για την είσοδο άλλων επιχειρήσεων, καθώς αυτές θα πρέπει να διαθέτουν ανάλογα πλεονεκτήματα για να μπορέσουν να ανταγωνιστούν την υφισταμένη. (Dunning, J .H. (1996) Explaining Foreign Direct Investment in Japan: Some Theoretical Insights, In M. Yashitomo and E.Graham (Ed.), Foreign Direct Investment in Japan. Cheltenham, UK: Edward Elgar).

Η παραπάνω ασυμμετρία των επιχειρήσεων παρατηρείται όχι μόνο μεταξύ εγχώριων επιχειρήσεων αλλά και μεταξύ επιχειρήσεων διαφορετικής εθνικότητας. Εάν μια επιχείρηση από άλλη χώρα διαθέτει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα έναντι επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται εγχωρίως, τότε είναι δυνατό να προκύψει είσοδος της ξένης επιχείρησης στην εγχώρια αγορά με τη μορφή ΑΞΕ. Οποσδήποτε, είσοδος σε μία ξένη αγορά, είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί και με άλλους τρόπους, όπως οι εξαγωγές ή το licensing ή το franchising. ΑΞΕ προκύπτει όταν το αναμενόμενο όφελος αυτής είναι μεγαλύτερο από το αναμενόμενο όφελος των άλλων μορφών διεθνοποίησης. Βασική προϋπόθεση ωστόσο για την είσοδο με τη μορφή ΑΞΕ είναι τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που κατέχει η συγκεκριμένη επιχείρηση να έχουν τη μορφή του δημόσιου αγαθού. Οι γνώσεις και οι δεξιότητες επί παραδείγματι που κατέχει μια επιχείρηση έχει μια τέτοια μορφή καθώς μπορεί αν μεταφερθούν στη νέα παραγωγική μονάδα και να δημιουργήσουν έσοδα εκεί χωρίς να χρειαστεί η επιχείρηση να καταβάλλει κάποιο κόστος για τη δημιουργία τους καθώς ήδη υπάρχουν.

1.5.3 Η Θεωρία του κύκλου ζωής του προϊόντος

Η συγκεκριμένη θεωρία ερμηνεύει τις ΑΞΕ ως μια επιλογή της επιχείρησης έναντι εξαγωγών. Για την ακρίβεια θεωρεί ότι εξαγωγές και ΑΞΕ αφορούν σε διαφορετικές φάσεις του κύκλου ζωής ενός προϊόντος. Η θεωρία αυτή αναπτύχθηκε από τον Vernon το 1966 παρατηρώντας την Αμερικανική οικονομία.

Πιο αναλυτικά οι φάσεις ζωής ενός προϊόντος είναι τέσσερις :

- Η εισαγωγή του προϊόντος
- Η επέκταση
- Η ωριμότητα
- Ο θάνατος

Στην πρώτη φάση η παραγωγή λαμβάνει χώρα στην αγορά στην οποία απευθύνεται το προϊόν , η οποία θα πρέπει να είναι υψηλού κατά κεφαλήν εισοδήματος ώστε να δύναται να απορροφήσει νέα προϊόντα αφενός και αφετέρου υπάρχει διαθεσιμότητα των αναγκαίων εισροών, κεφαλαίου, τεχνολογίας, εξειδικευμένης εργασίας, κ.τ.λ. Στη δεύτερη φάση, το προϊόν, έχει γίνει ευρέως γνωστό στην αγορά και η ζήτησή του κατά συνέπεια αυξάνεται. Σε αυτή τη φάση το προϊόν έχει τυποποιημένη τεχνολογία και επομένως υπάρχει η δυνατότητα αύξησης του όγκου παραγωγής που επιτρέπει την επίτευξη οικονομιών κλίμακας. Με δεδομένο ότι το προϊόν έχει γίνει ευρέως γνωστό, η φήμη του έχει διαδοθεί και στο εξωτερικό και έτσι παρατηρείται αύξηση της ζήτησής του από άλλες χώρες. Είναι λοιπόν σε αυτή τη φάση που ο παραγωγός ξεκινάει τις εξαγωγές.

Στην Τρίτη φάση το προϊόν φτάνει στην ωρίμανσή του, δηλαδή φτάνει σε ένα σημείο που η ζήτησή του αγγίζει ένα ορισμένο σημείο πέραν του οποίου δεν μπορεί να αυξηθεί. Το κέντρο βάρους μετατοπίζεται τώρα από πλευράς του παραγωγού στο κόστος παραγωγής, προσπαθεί δηλαδή να παράγει τις ζητούμενες ποσότητες με όσο το δυνατόν χαμηλότερο κόστος. Ταυτόχρονα, άλλες επιχειρήσεις οι οποίες έχουν παρατηρήσει και μελετήσει το προϊόν έχουν προχωρήσει σε παραγωγή αντίστοιχων προϊόντων μέσω της μίμησης, ή ίδιων προϊόντων αν αυτά πάγουν να προστατεύονται από πατέντες ή δεν προστατεύονται από πατέντες. Αυτό σημαίνει μείωση των εσόδων του αρχικού παραγωγού, ο οποίος αναζητά ολοένα και περισσότερο νέες αγορές. Έτσι μπορεί να οδηγηθεί στην ανάληψη αυτής της παραγωγικής δραστηριότητας σε κάποια άλλη χώρα εφόσον η ξένη αγορά είναι τέτοιου μεγέθους που να επιτρέπει οικονομίες κλίμακας αφενός και διαθέτει φθηνότερους παραγωγικούς συντελεστές αφετέρου. Τη διαδικασία αυτή θα ακολουθήσουν και άλλες

επιχειρήσεις προκειμένου να διατηρήσουν ή να μη χάσουν μεγάλο ποσοστό των μεριδίων τους στις ξένες αγορές(που διαθέτουν μέσω εξαγωγών).

Τέλος στην τελευταία φάση ζωής του προϊόντος, τόσο το προϊόν όσο και η τεχνολογία του είναι πλήρως τυποποιημένα και οι οικονομίες κλίμακας έχουν εξαντληθεί. Σε αυτή τη φάση οι παραγωγοί θα αναγκαστούν να προβούν είτε σε διαφοροποίηση των προϊόντων τους, είτε σε αύξηση της διαφήμισης , είτε σε αναζήτηση αγορών με φθηνούς παραγωγικούς συντελεστές(κυρίως εργασίας) , για να διατηρήσουν χαμηλά την τιμή του προϊόντος και επομένως να διατηρήσουν για όσο διάστημα είναι εφικτό τις όποιες πωλήσεις τους. Σε αυτή τη φάση η παραγωγή θα λαμβάνει χώρα αποκλειστικά από αυτές τις αγορές και η όποια ζήτηση υπάρχει ακόμα και στην αρχική αγορά θα πραγματοποιείται με εξαγωγές από τη χώρα παραγωγής στη χώρα προέλευσης του παραγωγού. Ας σημειωθεί ότι και σε αυτή τη θεωρία, στη βάση της ανάλυσης βρίσκεται το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της τεχνολογίας και καινοτομίας που μπορεί να κατέχει μια επιχείρηση και το οποίο της επιτρέπει να εισάγει νέα προϊόντα. (Βαΐτσος Κ.,Μητσός Α. «Διεθνής Οικονομική», Εκδοσεις Σύγχρονα Θέματα 1982).

1.5.4 Η Θεωρία της Εσωτερικοποίησης των συναλλαγών

Η θεωρία της ενδοεπιχειρησιακής ολοκλήρωσης ή της εσωτερικοποίησης έχει την απαρχή της στο θεώρημα του Coase πίσω στο 1937. Ο Coase ισχυρίστηκε ότι το να λειτουργεί μια επιχείρηση σε μία αγορά ενέχει κόστος που εκπορεύεται:

- 1) Από την προσπάθεια καθορισμού της σωστής τιμής
- 2) Την προσπάθεια καθορισμού των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών σε μία σύμβαση
- 3) Την αβεβαιότητα που υφίσταται όσον αφορά στο κόστος των παραγωγικών συντελεστών στη μακροχρόνια περίοδο
- 4) Στους έμμεσους φόρους

Επομένως η θεωρία προβλέπει ότι μια επιχείρηση θα μπορούσε να αποφύγει αυτό το κόστος αν ολοκλήρωνε το εσωτερικό της μια τέτοια αγορά. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί π.χ. η ανάγκη μιας επιχείρησης για Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) . Σε μία τέτοια περίπτωση η επιχείρηση θα μπορούσε να συνάψει σύμβαση με ένα εργαστήριο R&D προκειμένου να διεξάγει την έρευνα που επιθυμεί.

Ωστόσο αυτό έχει κόστος που προκύπτει από τα παραπάνω, δηλαδή να καθοριστούν επακριβώς οι υποχρεώσεις του εργαστηρίου, να καθοριστεί η τιμή των προσφερόμενων αποτελεσμάτων, να πληρωθούν οι έμμεσοι φόροι. Ενώ ταυτόχρονα υπάρχει και η αβεβαιότητα για τις μελλοντικές τιμές των παραγωγικών συντελεστών που θα χρειαστούν όταν προκύψουν τα αποτελέσματα της έρευνας. Σε αυτήν την περίπτωση λοιπόν ισχυρίζεται η θεωρία της εσωτερικοποίησης, ίσως συμφέρει την επιχείρηση να εσωτερικοποιήσει αυτήν τη λειτουργία εντός των δομών της, να δημιουργήσει δηλαδή δικό της εργαστήριο R&D. Προκειμένου ωστόσο να προκύψει ΑΞΕ, χρειάζεται μία επιπλέον παράμετρος. Αυτήν την παράμετρο έρχονται και συμπληρώνουν οι Buckley και Casson το 1976. Συγκεκριμένα οι συγγραφείς ισχυρίζονται ότι όταν η εσωτερικοποίηση μπορεί να λάβει χώρα εκτός συνόρων τότε υπάρχει κίνητρο για ΑΞΕ. Η τοποθεσία που επιλέγεται σε μία τέτοια περίπτωση σχετίζεται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής. Δηλαδή, η τοποθεσία θα πρέπει να διαθέτει εισροές αναγκαίες για τη χρήση της τεχνολογίας που μεταφέρεται, να υπάρχει επαρκής ζήτηση για τα προϊόντα της επιχείρησης, άρα τα καταναλωτικά πρότυπα αυτής θα πρέπει να είναι παρόμοια με τη χώρα προέλευσης. (Dunning, J .H. (1996) Explaining Foreign Direct Investment in Japan: Some Theoretical Insights, In M. Yashitomo and E.Graham (Ed.), Foreign Direct Investment in Japan. Cheltenham, UK: Edward Elgar).

1.5.5 Η Εκλεκτική Προσέγγιση

Το εκλεκτικό υπόδειγμα οφείλεται στον John Dunning ο οποίος ήδη από τη δεκαετία του 1950 μιλούσε για τους προσδιοριστικούς παράγοντες των ΑΞΕ και διατύπωσε τελικά την άποψή του με την ολοκληρωμένη θεωρία του τη δεκαετία του 1970. Το υπόδειγμα είναι διεθνώς και ευρέως γνωστό ως OLI, όπου τα αντίστοιχα γράμματα αποτελούν τα ακρωνύμια τριών κατηγοριών παραγόντων, οι οποίες υποκινούν τη διεθνή παραγωγή. Στην πραγματικότητα το υπόδειγμα αυτό περικλείει τις κυριότερες θεωρίες που δημιουργήθηκαν από τη δεκαετία του 1960 και αφορά σε όλους τους τύπους ΑΞΕ. Σύμφωνα λοιπόν με αυτό οι τρεις κατηγορίες παραγόντων είναι οι ακόλουθες:

O-wnership: Πλεονεκτήματα ιδιοκτησίας. Πρόκειται για τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που διαθέτει μια επιχείρηση όπως μια συγκεκριμένη τεχνογνωσία, διοικητική δομή, επωνυμία ή οτιδήποτε προσδίδει στην εταιρεία κάποιο βαθμό μονοπωλιακής δύναμης που να της επιτρέπει να είναι σε θέση να ανταγωνιστεί με επιτυχία στις διεθνείς αγορές. Τα πλεονεκτήματα αυτά συναντώνται και στις μικροοικονομικές προσεγγίσεις ερμηνείας των

ΑΞΕ. Επομένως θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι ο Dunning δανείζεται στο σημείο αυτό τις προβλέψεις της θεωρίας της βιομηχανικής οργάνωσης της επιχείρησης.

L-ocation: Πλεονεκτήματα τοποθεσίας. Η κατηγορία αυτή αναφέρεται σε χαρακτηριστικά χωρών που μπορούν να θεωρηθούν πλεονεκτήματα ανάλογα με την επιχειρηματική της δράση και τα ανταγωνιστικά της πλεονεκτήματα. Τέτοια χαρακτηριστικά είναι για παράδειγμα το φθινό εργατικό κόστος, η πολιτική φορολόγησης, η ύπαρξη συγκεκριμένων παραγωγικών εισροών που είναι κρίσιμες για την παραγωγή της, η ενέργεια, η εγγύτητα σε άλλες αγορές κτλ.

I-nternalization: Πλεονεκτήματα εσωτερικοποίησης. Πρόκειται για τα πλεονεκτήματα που μπορεί να αποκομίσει μια επιχείρηση, αν αξιοποιήσει ενδοεταιρικά τα ιδιοκτησιακά της πλεονεκτήματα. Η βούληση της επιχείρησης να εσωτερικοποιήσει το ιδιοκτησιακό της πλεονέκτημα εξαρτάται από το πόσο ισχυρό είναι το πλεονέκτημα αυτό και κατά πόσο προσφέρει στην επιχείρηση προνομιακή θέση έναντι των πιθανών ανταγωνιστών της. Τα πλεονεκτήματα αυτά επιτρέπουν στην επιχείρηση να αποφύγει το κόστος διαπραγμάτευσης και εποπτείας που θα προέκυπτε αν προχωρούσε σε συνεργασία με μία τοπική επιχείρηση ή να αποφύγει το διοικητικό κόστος που προκύπτει για τον εντοπισμό ενδιαφερομένου και του συνακόλουθου κόστους διαπραγμάτευσης, αν επέλεγε τη λύση της αδειοδότησης επί παραδείγματι(licensing). Με βάση τις τρεις παραπάνω κατηγορίες που διακρίνει ο Dunning, η ανάληψη ΑΞΕ προκύπτει διαδοχικά:

- 1) Η επιχείρηση πρέπει να διαθέτει κάποια ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις που ήδη λειτουργούν στην αγορά ή/και με επιχειρήσεις που επιθυμούν να εισέλθουν σε αυτήν την αγορά.
- 2) Εάν τα παραπάνω πλεονεκτήματα είναι τέτοια που δεν τη συμφέρουν άλλοι τρόποι διεθνοποίησης(franchising.licensing), προχωρά στην επιλογή της ενδοεπιχειρησιακής ολοκλήρωσης.
- 3) Αν ταυτόχρονα διαπιστώσει ότι στην εν λόγω αγορά υπάρχουν συγκεκριμένα πλεονεκτήματα άμεσα συνδεδεμένα με την παραγωγή της, τότε αποφασίζει να προβεί σε ΑΞΕ έναντι διεθνούς εμπορίου.

Με βάση τα παραπάνω ο Dunning ισχυρίζεται ότι αν υπάρχει μόνο το πλεονέκτημα ιδιοκτησίας η επιχείρηση θα επιλέξει το licensing ως μορφή διεθνοποίησης, αν υπάρχουν ταυτόχρονα το πλεονέκτημα ιδιοκτησίας και το πλεονέκτημα εσωτερικοποίησης είναι προς το

συμφέρον της να προχωρήσει σε εγχώρια παραγωγή (στη χώρα βάσης της δηλαδή) και να εξάγει το προϊόν ή την υπηρεσία στη διεθνή αγορά, ενώ αν συντρέχουν και τα τρία πλεονεκτήματα τότε προκύπτει ΑΞΕ. Όσο μεγαλύτερη λοιπόν είναι η τάση για τη δημιουργία πλεονεκτημάτων τύπου Ο, από μία επιχείρηση, τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η τάση διεθνοποίησης της. Όσο αυξάνονται τα πλεονεκτήματα τύπου Ι δημιουργείται και το υπόβαθρο για ανάληψη ΑΞΕ, η οποία θα προκύψει εντέλει αν διαπιστωθεί ότι ταυτόχρονα υπάρχουν σημαντικά για την επιχείρηση πλεονεκτήματα τοποθεσίας.

Το εκλεκτικό υπόδειγμα υποστηρίζει ότι η σημασία των τριών αυτών πλεονεκτημάτων διαφέρουν μεταξύ επιχειρήσεων, κλάδων και περιοχών. Ο ίδιος ο Dunning αναγνωρίζει ότι το εκλεκτικό υπόδειγμα είναι περισσότερο ένα πλαίσιο ανάλυσης για τους προσδιοριστικούς παράγοντες της διεθνούς παραγωγής παρά μια προφητική θεωρία της πολυεθνικής επιχείρησης. Καθίσταται φανερό ότι το εκλεκτικό υπόδειγμα είναι μια ευρύτερη προσέγγιση για την ερμηνεία των ΑΞΕ και <<δανείζεται>> στοιχεία από άλλες προσεγγίσεις αναπτύσσοντας ένα ενιαίο πλαίσιο. Αυτό ωστόσο αποτελεί και το σημαντικότερο σημείο της κριτικής που έχει δεχτεί. (Dunning, J .H. (1996) Explaining Foreign Direct Investment in Japan: Some Theoretical Insights, In M. Yashitomo and E.Graham (Ed.), Foreign Direct Investment in Japan. Cheltenham, UK: Edward Elgar)

Πιο συγκεκριμένα η κριτική που έχει ασκηθεί στο εκλεκτικό υπόδειγμα αναφέρεται στους παρακάτω παράγοντες:

- α) Η πληθώρα των μεταβλητών μηδενίζει την ερμηνευτική ικανότητα του υποδείγματος.
- β) Οι μεταβλητές δεν είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη όπως παρουσιάζονται στο υπόδειγμα
- γ) Το υπόδειγμα δε λαμβάνει υπόψη τη στρατηγική και τις εσωτερικές διαδικασίες που ακολουθούν οι επιχειρήσεις αναφορικά με κάθε ιδιοκτησιακό πλεονέκτημα.
- δ) Το υπόδειγμα είναι ιδιαίτερα μικροοικονομικό και δε λαμβάνει υπόψη του παράγοντες και επιπτώσεις που εντοπίζονται στο μακροεπίπεδο των χωρών.

1.5.6 Η Θεωρία του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των εθνών

Οι έννοιες του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και της ανταγωνιστικότητας αναφέρονται τόσο σε επιχειρηματικό επίπεδο ανάλυσης όσο και σε κλαδικό αλλά και εθνικό επίπεδο δημιουργώντας δημιουργώντας μια σχετική σύγκυση. Η ανάλυση καθίσταται δυσκολότερη και εξαρτάται από τον τρόπο προσέγγισης και από το επίπεδο ανάλυσης. Στην ουσία αυτά τα

τρία επίπεδα ανάλυσης είναι σχετιζόμενα σε έναν βαθμό, καθώς οι επιχειρήσεις λειτουργούν συνήθως σε κλαδικά και εθνικά πλαίσια από όπου αντλούν πόρους και υπόκεινται σε μια πληθώρα παραγόντων οι οποίοι επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητά τους σε σημαντικό βαθμό. Αυτό βέβαια δεν εμποδίζει τις επιχειρήσεις να καινοτομούν ή να εισέρχονται σε νέους κλάδους, ξεφεύγοντας έτσι από τα στενά κλαδικά πλαίσια ή να διεθνοποιούνται αντλώντας πόρους από πολλαπλά εθνικά συστήματα, ξεφεύγοντας έτσι από τα στενά εθνικά πλαίσια. Σε κάθε περίπτωση, όμως, η πλειονότητα των επιχειρήσεων ακόμα και πολυεθνικών έχει συνήθως αναφορά σε ένα κεντρικό και εθνικό σύστημα βάσης, μεταφέροντας σε ένα σημαντικό βαθμό συντελεστές, και μειονεκτήματα/πλεονεκτήματα από το μακροοικονομικό στο μικροοικονομικό επίπεδο. Εναπόκειται περαιτέρω στη στρατηγική της επιχείρησης να κάνει καλή χρήση αυτής της κληρονομιάς και ενδεχομένως να αναπτύξει γνώση, δεξιότητες, και πλεονεκτήματα που βασίζονται μεν στα κλαδικά/εθνικά πλαίσια αλλά μπορούν να προχωρήσουν και πέραν αυτών. (Dunning, J .H. (1996) Explaining Foreign Direct Investment in Japan: Some Theoretical Insights, In M. Yashitomo and E.Graham (Ed.), Foreign Direct Investment in Japan. Cheltenham, UK: Edward Elgar)

Σε ότι αφορά τη συστηματική ανάλυση εθνικών. Κλαδικών και ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων και ως μια προσπάθεια σύνθεσης και ορισμού της έννοιας του <<Ανταγωνιστικού Πλεονεκτήματος των Εθνών>>, ξεχωρίζει το έργο του Porter(1990), ο οποίος μελέτησε επί σειρά ετών επιτυχημένους κλάδους σε 10 ανεπτυγμένες χώρες, Μελέτησε λεπτομερώς τους συντελεστές επιτυχίας πολλών κλάδων-εθνικών πρωταθλητών, όπως μεταξύ άλλων, η ιταλική βιομηχανία πλακιδίων, η ιαπωνική ρομποτική βιομηχανία, η γερμανική βιομηχανία εντυπωτικών μηχανημάτων και η αμερικανική βιομηχανία ηλεκτρονικών μηχανημάτων βιοπαρακολούθησης. Συνέθεσε τα ευρήματα του σε ότι αφορά κατηγορίες παραγόντων που επηρεάζουν την ανάπτυξη εθνικών πλεονεκτημάτων σε τέσσερις βασικές κατηγορίες:

❖ Εθνικοί συντελεστές παραγωγής

Μια ευρεία κατηγορία, που περιλαμβάνει εθνικούς, ανθρώπινους, φυσικούς, γνωστικούς πόρους και πόρους υποδομής. Αξίζει εδώ να παρατηρήσουμε ότι, ορισμένοι συντελεστές είναι δεδομένοι, όπως π.χ. το κλίμα και η γεωγραφία, ενώ άλλοι έχουν δημιουργηθεί από ανθρώπινες ενέργειες και συνεπώς μπορούν και πρέπει να αναπτύσσονται, όπως π.χ. το εθνικό σύστημα παιδείας, οι υποδομές μεταφοράς κ.λπ.

❖ Χαρακτηριστικά της εθνικής ζήτησης προϊόντων του κλάδου

Αφορά την ποιότητα της ζήτησης για τα προϊόντα του κλάδου και τη γνώση και απαιτητικότητα των αγοραστών εντός της χώρας που αποτελεί μοχλό εξέλιξης της ποιότητας και της προσφοράς, ειδικά για τα πρώτα χρόνια εξέλιξης ενός κλάδου πριν αυτός διεθνοποιηθεί. Το επιχείρημα είναι ότι εδώ υψηλού επιπέδου πελάτες ασκούν πιέσεις συνεχούς ανάπτυξης, βελτίωσης και καινοτομίας σε έναν εθνικό κλάδο, ειδικά τα πρώτα χρόνια ανάπτυξης και τον ωθούν σε υψηλή διεθνή ανταγωνιστικότητα.

❖ Συναφείς και υποστηρικτικές βιομηχανίες

Η ύπαρξη συναφών κλάδων και ισχυρών ανταγωνιστικών προμηθευτών δημιουργεί κάθετα clusters γνώσης και ανταγωνιστικότητας. Ο κλάδος τροφοδοτείται με υψηλού επιπέδου πρώτες ύλες και συντελεστές παραγωγής, δημιουργώντας και διατηρώντας πλεονεκτήματα έναντι ξένων εκτός cluster ανταγωνιστών που δεν έχουν παρόμοια γειννίαση και πρόσβαση.

❖ Εταιρικές στρατηγικές, δομές και επίπεδο ανταγωνισμού

Αφορά το βαθμό που εθνικά συστήματα, νοοτροπία και κουλτούρα επηρεάζουν το σχεδιασμό και την ποιότητα αποφάσεων επιχειρήσεων εντός του κλάδου, καθώς και το επίπεδο του ενδοκλαδικού ανταγωνισμού, που εισάγει την ανταγωνιστικότητα, ποιότητα και καινοτομία, καθιστώντας τον κλάδο πιο ανταγωνιστικό προτού ακόμα αυτός διεθνοποιηθεί. Οι κλάδοι συχνά οδηγούνται σε ανάπτυξη τοπικών θυλάκων (clusters) που χαρακτηρίζονται από έντονο εσωτερικό ανταγωνισμό, ο οποίος προάγει τη συνεχή καινοτομία και ανταγωνιστικότητα, αλλά και επιτρέπει μεταφορά γνώσης, βέλτιστων πρακτικών ή ακόμη και δυνατότητα οριζόντιων ή και κάθετων συνεργασιών και συμπράξεων. Κατά αυτόν τον τρόπο τα μέλη του cluster πιέζονται συνεχώς να αναβαθμίσουν και να καινοτομήσουν, ώστε να παραμείνουν ανταγωνιστικά, αποκτώντας συχνά ανταγωνιστικό και γνωσιολογικό προβάδισμα έναντι πιο απομονωμένων διεθνών ανταγωνιστών τους.

Το μοντέλο του Porter παρέχει μια γενική σύνθεση παραγόντων που ευνοούν την ανάπτυξη εθνικών κλαδικών πλεονεκτημάτων και την ανάπτυξη βιομηχανικών clusters τα οποία λειτουργούν ανταγωνιστικά και παράλληλα με συναφείς κλάδους, παράγουν συνεχώς προϊόντα και υπηρεσίες αλλά και γνώση, η οποία οδηγεί με δυναμικό τρόπο στη διατηρησιμότητα του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Σε αυτήν την κατεύθυνση θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε ελληνικά δυναμικά πλεονεκτήματα, υποσχόμενους κλάδους

και αποτελεσματικές στρατηγικές για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας με βάση το εθνικό πλαίσιο. (Βαΐτσος Κ.,Μητσός Α. «Διεθνής Οικονομική», Εκδόσεις Σύγχρονα Θέματα 1982).

1.5.7 Η θεωρία των ατελειών της αγοράς

Ο Stephen Hymer(1960) ήταν από τους πρώτους που μελέτησαν τους λόγους για τους οποίους, οι επιχειρήσεις εμπλέκονται σε διεθνή παραγωγή, με τη βοήθεια της ανάλυσης των ΠΕ, βασισμένης στη θεωρία της βιομηχανικής οργάνωσης. Σύμφωνα με τον Kindleberger(1969), τον Caves(1971) και τον Hymer(1976) οι ΠΕ γεννήθηκαν λόγω <<ατελών αγορών>>. Αυτές οι ατέλειές τους, δομικές ως προς τη φύση τους, οδηγούσαν σε μια απόκλιση από τον πλήρη ανταγωνισμό στις τελικές αγορές αγαθών. Αυτή η απόκλιση θεωρείται αποτέλεσμα του ελέγχου πάνω στα πλεονεκτήματα ιδιοκτησίας (Ownership Advantages).Εδώ πρόκειται για την ιδιόκτητη τεχνολογία, την προνομιακή πρόσβαση σε πρώτες ύλες και πλουτοπαραγωγικές πηγές, τις οικονομίες κλίμακας, τον έλεγχο των συστημάτων διανομής και τη διαφοροποίηση προϊόντος. Ο Kinleberger(1969) θεωρούσε ότι οι ατέλειες της αγοράς αποτελούσαν τον κύριο λόγο ύπαρξης ΑΞΕ και ανέφερε τα ακόλουθα αίτια: ατέλεια στις αγορές αγαθών, στους παραγωγικούς συντελεστές, στις αγορές κλίμακας μεγέθους και στις κυβερνητικά επιβαλλόμενες στρεβλώσεις.

Καθώς η θεωρία περί ατελειών της αγοράς τοποθετείται στη βάση του ότι άμεση ξένη επένδυση εκδηλώνεται συνήθως στα ολιγοπώλια, τέτοιες ατέλειες αγοράς δύναται να αποβούν αποδοτικότερες για τις εταιρείες με κάθετη ή οριζόντια επεκτατική στρατηγική, ιδιαίτερα αν εξετάζουν και προοπτικές συγχωνεύσεων αντί του μεταξύ τους ανταγωνισμού. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, γίνεται εμφανές ότι οι ατέλειες στην αγορά καθιστούν το κόστος της παραγωγής και των προϊόντων διαφορετικό στις ξένες χώρες και ότι οι πολυεθνικές επιχειρήσεις μέσω των ΑΞΕ προσπαθούν να επωφεληθούν από τη διαφοροποίηση των τιμών, που απορρέει από τις ατέλειες της αγοράς, ώστε να μειώσουν το κόστος ή αλλιώς να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη.

Επομένως στη βάση αυτών των ατελειών, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις είναι λογικό να αναζητούν τρόπους, ώστε να ενοποιήσουν και να εσωτερικοποιήσουν τη σχέση ανάμεσα σε αδειοπάρχο (licensor) και αδειοδόχο (licensee) καθιερώνοντας μονοπωλιακού τύπου πλεονεκτήματα μέσω της κάθετης ολοκλήρωσης ενός πιθανού licensee. Παρά τα σημαντικά οφέλη που μπορεί να αποφέρει η διεθνής παραγωγή, μεταξύ των οποίων η ποιοτική βελτίωση

του προϊόντος και η προστασία και ενίσχυση της καινοτομικής διαδικασίας, υπογραμμίζει την ευκαιρία που παρουσιάζεται, όταν η οικονομική δραστηριότητα οργανώνεται εσωτερικά από την πολυεθνική επιχείρηση, ως προς το να ενισχυθεί ακόμα περισσότερο ως προς τη μονοπωλιακή της δύναμη. Ο Hymer ενδιαφερόταν επίσης και για τα εμπόδια εισόδου, αν και τέτοιου είδους πλεονεκτήματα μάλλον προκύπτουν από τη γεωγραφία ή την εθνικότητα και λιγότερο και αντανακλούν μια ιδιαίτερη τέχνη ή μια μοναδική ικανότητα στην ατομική επιχείρηση. Πέρα από το γεγονός ότι ο Hymer διατηρεί βάσιμες αμφιβολίες ως προς το αν όλα ή έστω τα περισσότερα από τα πλεονεκτήματα ιδιοκτησίας είναι διαπραγματεύσιμα προς πώληση. Πιστεύει ακόμη ότι η διαπραγματευσιμότητα ενός τέτοιου πλεονεκτήματος είναι ζήτημα βαθμού εμπορευσιμότητας. Έτσι κάποια εμπορικά σήματα η καινοτομίες θα είναι περισσότερο εμπορεύσιμα, ενώ άλλα όπως το <<KnowHow>> δεν είναι εμπορεύσιμα. Η ικανότητα μιας επιχείρησης να ξεπεράσει το κόστος της διεθνούς λειτουργίας είναι σαφώς κατά πολύ ενισχυμένη, όταν επιτυγχάνει να συνδυάσει τα εμπορεύσιμα περιουσιακά της στοιχεία με τις μη εμπορεύσιμες ικανότητές της.(Βαίτσος Α.& Μητσός Α.,Διεθνής Οικονομική, Εκδόσεις Σύγχρονα Θέματα 1982)

1.6 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

Παρακάτω θα αναφερθούμε στις επιπτώσεις που επιφέρουν οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις τόσο στη χώρα υποδοχής όσο και στη χώρα προέλευσης

1.6.1 Χώρα υποδοχής

Οι ΑΞΕ μπορούν να επηρεάσουν μια σειρά από τα χαρακτηριστικά της οικονομίας της χώρας που τις <<φιλοξενεί>>. Αυτά τα χαρακτηριστικά είναι οι μισθοί, η παραγωγικότητα, οι εξαγωγές, οι κλάδοι στους οποίους δραστηριοποιείται, καθώς και η μεγέθυνση των ανεπτυγμένων χωρών ή οι ρυθμοί ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων.(Blomstrom and Kokko, «Multinational corporations and spillovers», Journal of Economic Surveys,1998).Αυτά δεν είναι οι μοναδικές επιδράσεις των ΑΞΕ αλλά αποτελούν τις σημαντικότερες από οικονομική άποψη. Στη συνέχεια αναλύονται οι επιπτώσεις των ΑΞΕ στους τομείς αυτούς.(United Nations Conference on Trade and Development,World Investment Report 1999,2003, 2006)

- **Μισθοί**

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα μεγάλου αριθμού εμπειρικών ερευνών, οι ξένες επιχειρήσεις προσφέρουν στη χώρα υποδοχής υψηλότερους μισθούς από τις εγχώριες επιχειρήσεις. Οι επιχειρήσεις αυτές μπορούν να δραστηριοποιούνται είτε μόνο στην αγορά της χώρας υποδοχής, είτε και σε άλλες, (είναι δηλαδή πολυεθνικές), είτε αναφερόμαστε σε ανεπτυγμένες είτε αναφερόμαστε σε αναπτυσσόμενες χώρες και για το σύνολο σχεδόν των βιομηχανικών κλάδων. Η δυνατότητα καταβολής υψηλότερων μισθών οφείλεται σε διάφορους λόγους. Καταρχάς οι ξένες επιχειρήσεις τείνουν να δραστηριοποιούνται σε κλάδους της οικονομίας που είναι υψηλόμισθοι καθώς και να προσλαμβάνουν πιο μορφωμένους και ικανούς εργαζόμενους από ότι οι εγχώριες. Επίσης τείνουν να είναι μεγαλύτερες σε μέγεθος, περισσότερο εντάσεως κεφαλαίου και κάνουν μεγαλύτερη χρήση ενδιάμεσων προϊόντων. Αυτές όμως οι εξηγήσεις δεν αρκούν για την ερμηνεία φαινομένων όπως το ότι οι ξένες επιχειρήσεις πληρώνουν υψηλότερη τιμή από ότι οι εγχώριες για την προσφορά εργασίας ίδιας ποιότητας.

Το παραπάνω μπορεί να συμβεί γιατί οι ξένες εταιρείες έχουν ανώτερη τεχνολογία, η οποία οδηγεί σε υψηλότερη οριακή παραγωγικότητα της εργασίας. Στην περίπτωση αυτή όμως θα περιμέναμε η επιχείρηση να αυξήσει την παραγωγή της και όχι τους μισθούς, άρα αυτή η εξήγηση δε φαίνεται να είναι ιδιαίτερα ικανοποιητική. Άλλες πιθανές εξηγήσεις που έχουν δοθεί είναι οι εξής:

- 1) Οι ξένες επιχειρήσεις μπορεί να είναι αναγκασμένες να προσφέρουν υψηλότερους μισθούς λόγω κανονισμών της χώρας υποδοχής ή λόγω πιέσεων που δέχονται από τη χώρα προέλευσής τους.
- 2) Οι εργαζόμενοι ,μπορεί να προτιμούν τις εγχώριες επιχειρήσεις και έτσι οι ξένες να πρέπει να τους αποζημιώσουν για την προτίμησή τους αυτή.
- 3) Οι ξένες επιχειρήσεις μπορεί να πληρώνουν επιπλέον για να μειώσουν την κινητικότητα τα εργασίας. Αυτό μπορεί να συμβαίνει λόγω του ότι διαθέτουν ορισμένο τύπο τεχνολογίας που δεν επιθυμούν να διαρρεύσει γρήγορα στους εγχώριους ανταγωνιστές τους. Κάτι που μπορεί να συμβεί μέσω της μετακίνησης των εργαζομένων.
- 4) Οι ξένες επιχειρήσεις επειδή δεν έχουν καλή γνώση των τοπικών αγορών εργασίας προσφέρουν υψηλότερους μισθούς για να προσελκύσουν ‘καλύτερους’ εργαζομένους για να ανταγωνιστούν τις εγχώριες επιχειρήσεις που έχουν γνώση αυτών των αγορών.

Δεδομένου ότι οι ξένες επιχειρήσεις προσφέρουν υψηλότερους μισθούς από τις εγχώριες, προκύπτουν μια σειρά από ερωτήματα που αφορούν στην επίδραση αυτών των υψηλότερων μισθών στη χώρα υποδοχής. Τα βασικότερα από αυτά τα ερωτήματα είναι αν, και σε ποιο βαθμό, επηρεάζουν τους μισθούς που προσφέρουν οι εγχώριες επιχειρήσεις και αν τελικά οδηγούν σε αύξηση τους. Σε σχέση με το πρώτο ερώτημα, τα εμπειρικά στοιχεία δεν είναι τόσο ξεκάθαρα. Υπάρχουν στοιχεία που δείχνουν ότι οι επιδράσεις αυτές υφίστανται και είναι είτε θετικές είτε αρνητικές και άλλα που καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι δεν έχουν καμιά επίδραση. Ανεξάρτητα από το αν υπάρχουν μισθολογικές διαχύσεις ή όχι, και αν αυτές είναι θετικές ή αρνητικές όταν υπάρχουν, η ύπαρξη ξένων επιχειρήσεων οδηγεί, βάση των εμπειρικών στοιχείων, σε αύξηση του μέσου επιπέδου των μισθών στη χώρα υποδοχής. Επομένως η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα είναι θετική. Η θετική επίδραση των ξένων επιχειρήσεων στους μισθούς της χώρας υποδοχής μπορεί να προέρχεται απλά από τους υψηλότερους μισθούς που αυτές προσφέρουν, ακόμη και στην περίπτωση που αυτοί είτε δεν τους επηρεάζουν καθόλου είτε τους επηρεάζουν αρνητικά ή θα μπορούσε να προέρχεται από την επίδραση των ξένων επιχειρήσεων στην αγορά εργασίας καθώς η αύξηση της ζήτησης για εργασία οδηγεί σε αύξηση των μισθών, όταν η αγορά εργασίας είναι ανταγωνιστική ακόμη και όταν δεν υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στους μισθούς ξένων και εγχώριων επιχειρήσεων. (Leonard K.Cheng, Yum K.Kwan «What are the determinants of the location of foreign direct investment? Journal of International Economics, 2000).

- **Παραγωγικότητα**

Οι εμπειρικές μελέτες που συγκρίνουν την παραγωγικότητα των ξένων με αυτή των εγχώριων επιχειρήσεων, σχεδόν πάντα, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι ξένες επιχειρήσεις έχουν υψηλότερο επίπεδο παραγωγικότητας. Η υψηλότερη αυτή παραγωγικότητα οφείλεται είτε σε κάποιο τεχνολογικό προβάδισμα είτε σε κάποιες ιδιαίτερες ικανότητες, όπως για παράδειγμα στον τομέα της διοίκησης ή του marketing που διαθέτει η μητρική τους επιχείρηση. Από την άλλη πλευρά όμως η υψηλότερη παραγωγικότητα μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι η είσοδος των ξένων επιχειρήσεων στην αγορά της χώρας υποδοχής έχει πραγματοποιηθεί μέσω της εξαγοράς των πιο παραγωγικών τοπικών επιχειρήσεων αφήνοντας τις λιγότερο παραγωγικές στα χέρια της τοπικής ιδιοκτησίας.

Ένα εύλογο ερώτημα που γεννιέται είναι αν η υψηλότερη παραγωγικότητα των ξένων επιχειρήσεων διαχέεται ή όχι στις εγχώριες. Για ποιο λόγο όμως μπορεί η είσοδος αυτή να

οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγικότητας των εγχώριων επιχειρήσεων; Ένας βασικός λόγος είναι η ύπαρξη των λεγόμενων “τεχνολογικών διαχύσεων”(technology spillovers). Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει μέσω της διαρροής πληροφοριών που αφορούν στην τεχνολογία των ξένων επιχειρήσεων. Οι τεχνολογικές διαχύσεις μπορεί επίσης να γίνουν μέσω του λεγόμενου reverse engineering, δηλαδή μέσω της ανάλυσης του ίδιου του προϊόντος. Προφανώς και τις δύο αυτές περιπτώσεις οι εγχώριες επιχειρήσεις θα μπορούσαν να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους αντιγράφοντας την τεχνολογία των ξένων επιχειρήσεων. Τέλος, μπορεί να οφείλονται στη μεταβίβαση πληροφοριών από τις ξένες επιχειρήσεις σε τοπικούς παραγωγούς από τους οποίους προμηθεύονται ενδιάμεσα προϊόντα έτσι ώστε οι τελευταίοι να βελτιώσουν την ποιότητα αυτών. Προφανώς και ε αυτήν την περίπτωση, οι εγχώριες επιχειρήσεις μπορούν να επωφεληθούν με το να προμηθεύονται και αυτές, καλύτερης ποιότητας, ενδιάμεσα προϊόντα.

Ποια είναι η επίδραση της παρουσίας ξένων επιχειρήσεων στη συνολική παραγωγικότητα της χώρας υποδοχής; Αν και δεν υπάρχουν ακόμη πολλές εμπειρικές μελέτες που να ασχολούνται με την ανάλυση αυτής της επίδρασης, τα μεικτά στοιχεία για τη διάχυση της παραγωγικότητας στις εγχώριες επιχειρήσεις σε συνδυασμό με τα ισχυρά στοιχεία για την ύπαρξη υψηλότερης παραγωγικότητας από τις ξένες επιχειρήσεις υποδηλώνουν ότι η συνολική παραγωγικότητα αυξάνεται από την παρουσία ξένων επιχειρήσεων. Η αύξηση αυτή στην παραγωγικότητα της χώρας υποδοχής μπορεί να υπάρχει ακόμα και την περίπτωση που οι διαφορές ανάμεσα στην παραγωγικότητα των ξένων και των εγχώριων επιχειρήσεων δεν είναι ορατές αν οι κλάδοι στους οποίους δραστηριοποιούνται είναι επαρκώς ανταγωνιστικοί, έτσι ώστε η είσοδος νέων ξένων επιχειρήσεων να υποχρεώνει τις εγχώριες επιχειρήσεις να προσαρμοστούν (π.χ. να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους) προκειμένου να επιβιώσουν. (Blomstrom and Kokko, «Multinational corporations and spillovers», Journal of Economic Surveys,1998)

- **Εξαγωγές και είσοδος νέων κλάδων**

Μια από τις βασικές συνεισφορές των ΑΞΕ είναι η εισαγωγή νέων βιομηχανικών κλάδων ή και νέων προϊόντων στη χώρα υποδοχής. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του ρόλου που διαδραμάτισαν οι θυγατρικές αμερικανικών εθνικών πολυεθνικών ηλεκτρονικών στην ανάπτυξη του αντιστοίχου κλάδου στις χώρες της Ανατολικής Ασίας. Συγκεκριμένα ενώ αυτές οι χώρες δραστηριοποιούνταν κυρίως σε κλάδους εντάσεως εργασίας, όπως

κλωστοϋφαντουργία, χάρη στις ΑΞΕ αμερικανικής προέλευσης, παρουσιάστηκε μείωση σε αυτούς τους κλάδους την ίδια στιγμή που το μερίδιο των εξαγωγών από τις χώρες αυτές, στους κλάδους των ηλεκτρονικών και των χημικών, ξεπέρασε το 50%. Γενικότερα επικρατεί η άποψη ότι η εμφάνιση των ξένων επιχειρήσεων προκαλεί μεταφορά παραγωγής της χώρας υποδοχής σε πιο εμπορεύσιμα προϊόντα, μιας και οι ξένες επιχειρήσεις έχουν κατά κανόνα καλύτερη γνώση της παγκόσμιας αγοράς.

Σαν αποτέλεσμα αυτού, οι χώρες υποδοχής, όχι απλά κάνουν υποκατάσταση των εισαγωγών τους αλλά συχνά μετατρέπονται και σε καθαρούς εξαγωγείς. Υπάρχει μία σειρά από εμπειρικές μελέτες που επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη δείχνοντας μεταξύ άλλων ότι όσο μεγαλύτερη είναι η εξαγωγική δραστηριότητα των ξένων επιχειρήσεων τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να κάνουν εξαγωγές οι εγχώριες επιχειρήσεις.(Blomstrom and Kokko, «Multinational corporations and spillovers», Journal of Economic Surveys,1998).

- **Μεγέθυνση/Ανάπτυξη**

Σύμφωνα με τον Romer(1993), το κυριότερο εμπόδιο που αντιμετωπίζει μια αναπτυσσόμενη χώρα είναι το κενό γνώσης ή ιδεών. Συνεπώς μια από τις πολιτικές που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ταχεία ανάπτυξη είναι η δημιουργία ενός οικονομικού περιβάλλοντος που θα αποδίδει αρκετά οφέλη στις πολυεθνικές, οι οποίες με τη λειτουργία τους στην τοπική αγορά οδηγούν στη μείωση αυτού του κενού. Τα εμπειρικά στοιχεία σχετικά με την επίδραση των ΑΞΕ στο ρυθμό ανάπτυξης/μεγέθυνσης της χώρας υποδοχής είναι μεικτά (διαφέρουν ανάλογα με τη χρονική περίοδο, τη χώρα κλπ) και δεν επιτρέπουν την εξαγωγή κάποιου ξεκάθαρα συμπεράσματος. Παρόλα αυτά πολλοί συνεχίζουν να υποστηρίζουν ότι οι ΑΞΕ μέσω των επιδράσεων τους στην παραγωγικότητα και την εισαγωγή νέων βιομηχανικών κλάδων, οδηγούν σε ταχύτερη ανάπτυξη. Υπάρχει όμως και η άλλη άποψη που τονίζει ότι οι εμπορικοί δασμοί μειώνουν την ελευθερία δράσης των τοπικών κυβερνήσεων, ότι η γρήγορη ανάπτυξη συνεπάγεται καταστροφή της αξίας των παλιών τεχνολογιών και των παλιών προσόντων, καθώς και μείωση της οικονομικής σταθερότητας.(United Nations Conference on Trade and Development, World Investment Report 1999).

1.6.2 Χώρα προέλευσης

Οι επιπτώσεις των ΑΞΕ στη χώρα προέλευσής τους έχουν μελετηθεί λιγότερο από τις αντίστοιχες στη χώρα υποδοχής. Οι κυριότερες επιπτώσεις των ΑΞΕ στη χώρα προέλευσης αφορούν στις εξαγωγές, την απασχόληση, τις εγχώριες επενδύσεις κεφαλαίου καθώς και τη διάχυση τεχνολογίας και γνώσης.

- **Εξαγωγές**

Οι εξαγωγές έχουν μελετηθεί περισσότερο από τις υπόλοιπες επιδράσεις των ΑΞΕ στη χώρα προέλευσης. Το ερώτημα που προκύπτει είναι αν η παραγωγή στην αλλοδαπή είναι συμπληρωματική ή υποκατάστατη των εξαγωγών της μητρικής επιχείρησης και των άλλων επιχειρήσεων της χώρας προέλευσης. Με άλλα λόγια, αν η παραγωγή των θυγατρικών της πολυεθνικής στο εσωτερικό υποκαθιστά τις εξαγωγές της χώρας προέλευσής της ή αν οδηγεί σε αύξησή τους.

Η διαμάχη σχετικά με το παραπάνω ερώτημα, ξεκίνησε από τις ΗΠΑ, μιας και οι ΗΠΑ ήταν η κύρια χώρα προέλευσης των ΑΞΕ την περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η διαμάχη αυτή στις ΗΠΑ ήταν πιο έντονη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960, υπήρξε ολόκληρη εκστρατεία ενάντια στις επενδύσεις κεφαλαίου στο εξωτερικό. Μέσα σε αυτό το κλίμα οι ΗΠΑ υιοθέτησαν αρχικά (1965-1967) ένα εθελοντικό πρόγραμμα για τον περιορισμό των επενδύσεων του κεφαλαίου στο εξωτερικό και στη συνέχεια προχώρησαν στην υιοθέτηση μιας σειράς υποχρεωτικών κανονισμών οι οποίοι αποσκοπούσαν κυρίως στη μείωση της εξόδου του κεφαλαίου των ΗΠΑ στο εξωτερικό έτσι ώστε να βελτιωθεί το ισοζύγιο πληρωμών της χώρας. Οι κανονισμοί αυτοί ήταν σε εφαρμογή έως και το 1974. Η παραπάνω διαμάχη οδήγησε στην πραγματοποίηση μιας σειράς μελετών για την ανάλυση της σχέσης μεταξύ των ΑΞΕ και των εξαγωγών της χώρας προέλευσής τους. Οι περισσότερες από αυτές πραγματοποιήθηκαν σε συγκεντρωτικό επίπεδο και το συμπέρασμα είναι ότι οι εξαγωγές της χώρας προέλευσης και οι ΑΞΕ της είναι συμπληρωματικές πράγμα το οποίο μπορεί να οφείλεται ακριβώς στο γεγονός ότι χρησιμοποιούν συγκεντρωτικά στοιχεία. Συγκεκριμένα, διαφορετικές επιχειρήσεις μπορούν να λάβουν διαφορετικές αποφάσεις σχετικά με το πώς θα δραστηριοποιηθούν στο εξωτερικό. Μια επιχείρηση μπορεί να διαλέξει

να κάνει εξαγωγές ενώ μια άλλη να κάνει ΑΞΕ ή licensing. Συνεπώς ακόμη και αν δεν υπάρχει συμπληρωματικότητα ανάμεσα στις ΑΞΕ και τις εξαγωγές της χώρας προέλευσης, δεν ήταν απίθανο να βρουν οι μελέτες θετική σχέση μεταξύ των ΑΞΕ και των εξαγωγών, όταν η μία επιλογή (πχ εξαγωγές δεν ξεπερνά κατά πολύ την άλλη. Λόγω αυτού, οι εμπειρικές μελέτες που γίνονται σε επίπεδο επιχείρησης καθίστανται περισσότερο κατάλληλες για την εξέταση της σχέσης μεταξύ εξαγωγών και ΑΞΕ. Αυτές οι μελέτες βρήκαν την ύπαρξη αμφιλεγόμενης σχέσης ανάμεσα σε εξαγωγές και ΑΞΕ. Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η επίδραση των ΑΞΕ στις εξαγωγές της χώρας προέλευσής τους μπορεί να εξαρτάται από το αν η σχέση που υπάρχει μεταξύ των προϊόντων της πολυεθνικής που παράγονται στη χώρα προέλευσης και στη χώρα υποδοχής είναι οριζόντια ή κάθετη. Η μεταφορά αυτή πιθανόν να συνεπάγεται μείωση των εξαγωγών του προϊόντος από τη χώρα προέλευσης. Αντίθετα στην περίπτωση που η μητρική επιχείρηση παράγει ενδιάμεσα προϊόντα ή εισροές ενώ οι θυγατρικές της παράγουν τελικά προϊόντα, τότε οι ΑΞΕ της μπορούν να οδηγήσουν στην αύξηση των εξαγωγών των ενδιάμεσων προϊόντων της χώρας προέλευσης.

Ο Bloniger το 2001, εξέτασε τη σχέση ανάμεσα στην παραγωγή Γιαπωνέζικων αυτοκινήτων στις ΗΠΑ και τις εξαγωγές εξαρτημάτων αυτοκινήτων από την Ιαπωνία και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπάρχει συμπληρωματική σχέση μεταξύ τους. Επίσης συμπέρανε ότι υπάρχει σχέση υποκατάστασης ανάμεσα στις ΑΞΕ εξαρτημάτων αυτοκινήτων και τις εξαγωγές τους. (Λιαργκόβας Π. «Ξένες Άμεσες Επενδύσεις και Ανταγωνιστικότητα», Εκδόσεις Παπαζήσης, 2007).

- **Απασχόληση**

Υπάρχει η άποψη ότι ακόμη και αν οι ΑΞΕ δεν επηρεάζουν την τοποθεσία της παραγωγής και δεν έχουν καμία επίδραση στις εξαγωγές της χώρας προέλευσης, θα μπορούσαν να επηρεάσουν τη ζήτηση για εργαζομένους (και τους μισθούς) μέσω των αλλαγών που προκαλούν στη κατανομή της παραγωγής εντός της επιχείρησης.

Οι περισσότερες εμπειρικές μελέτες σχετικά με τις πολυεθνικές των ΗΠΑ επιβεβαιώνουν, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό, τα παραπάνω και δείχνουν ότι η παραγωγή στη χώρα προέλευσης είναι περισσότερο εντάσεως κεφαλαίου ή αντίστοιχα ότι όσο μεγαλύτερες είναι οι ΑΞΕ των ΗΠΑ στις αναπτυσσόμενες χώρες τόσο χαμηλότερη είναι η ένταση εργασίας

στην παραγωγή των ΗΠΑ.(United Nations Conference on Trade and Development, World Investment Report 1991-2000). Αντίθετα, εμπειρικές μελέτες σχετικά με τις πολυεθνικές της Σουηδίας δείχνουν ότι οι σουηδικές επιχειρήσεις τείνουν να χρησιμοποιούν περισσότερη εργασία ανά μονάδα προϊόντος στη Σουηδία όταν παράγουν το προϊόν τους και στο εξωτερικό (όταν δηλαδή έχουν ΑΞΕ). Η διαφορά στα αποτελέσματα των μελετών για τη Σουηδία και τις ΗΠΑ μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι η αγορά της Σουηδίας είναι μικρή. Η ύπαρξη μιας μεγαλύτερης αγοράς μέσω των ΑΞΕ δημιουργεί την ανάγκη απόκτησης ερευνητικών εργαστηρίων στη Σουηδία και άρα οδηγεί στην ανάγκη πρόσληψης περισσότερων εργαζομένων στη χώρα προέλευσης. Οι εμπειρικές μελέτες αναφορικά με την επίδραση των ΑΞΕ στους μισθούς της χώρας προέλευσης δεν οδηγούν σε ξεκάθαρα αποτελέσματα. Το αποτέλεσμα των μελετών που γίνονται στο επίπεδο βιομηχανικού κλάδου διαφέρουν από τα αποτελέσματα των μελετών που γίνονται στο επίπεδο επιχείρησης. Αυτό το γεγονός υποδηλώνει ότι, μπορεί να υπάρχει υποκατάσταση μεταξύ των διάφορων τύπων παραγωγής, όχι μόνο στην εγχώρια λειτουργία μιας επιχείρησης και τη λειτουργία της στην αλλοδαπή αλλά και ανάμεσα στις μητρικές επιχειρήσεις και τις μη πολυεθνικές στον ίδιο βιομηχανικό κλάδο της χώρας προέλευσης.

- **Εγχώριες Επενδύσεις Κεφαλαίου**

Οι επενδύσεις κεφαλαίου στο εξωτερικό (κυρίως οι ΑΞΕ) υποκαθιστούν ή αυξάνουν τις επενδύσεις κεφαλαίου στη χώρα προέλευσης. Η ανησυχία στη χώρα προέλευσης για μείωση των εγχώριων επενδύσεων είναι λογικό να υπάρχει, όταν οι επιχειρήσεις έχουν περιορισμούς στο διαθέσιμο κεφάλαιό τους. Η ανησυχία αυτή ήταν έντονη στις ΗΠΑ και αποτέλεσε κομμάτι της διαμάχης του 1960. Τα εμπειρικά αποτελέσματα δείχνουν ότι η επίδραση των ΑΞΕ στις επενδύσεις στη χώρα προέλευσης δεν είναι ξεκάθαρη, γιατί από τη μία η πραγματοποίηση ΑΞΕ από μία επιχείρηση μπορεί να οδηγήσει στην αύξηση του κόστους της για μετέπειτα εγχώριες επενδύσεις, από την άλλη όμως είναι δυνατόν οι ΑΞΕ της επιχείρησης να είναι τόσο πετυχημένες έτσι ώστε να αποκτήσει περισσότερους πόρους που θα μπορεί να επενδύσει στη χώρα προέλευσής της. Ένας λόγος που δεν έχει δοθεί μεγάλη έμφαση στη μελέτη των επιπτώσεων των ΑΞΕ στις εγχώριες επενδύσεις κεφαλαίου είναι ότι οι ΑΞΕ θεωρούνται ότι αποτελούν περισσότερο μεταφορά γνώσης και άυλων πόρων στο εξωτερικό, παρά μεταφορά κεφαλαίου. (United Nations Conference on Trade and Development, World Investment Report 1991-2007)

- **Αντίστροφη (Διάχυση τεχνολογίας και γνώσης)**

Μέσω των ΑΞΕ η χώρα προέλευσης μπορεί να αποκτήσει πρόσβαση σε γνώση που υπάρχει στη χώρα υποδοχής και έτσι να υπάρξει διάχυση τεχνολογίας και γνώσης από τη χώρα υποδοχής προς τη χώρα προέλευσης. Οι εμπειρικές μελέτες σχετικά με τις τεχνολογικές διαχύσεις έχουν επικεντρωθεί στην ανάλυση των διαχύσεων από τη χώρα προέλευσης στη χώρα υποδοχής και όχι στις αντίστροφες διαχύσεις. Σε μία από τις λίγες μελέτες που έγιναν για τις αντίστροφες διαχύσεις βρέθηκε ότι οι σουηδικές επιχειρήσεις κάνουν περισσότερες αναφορές σε πατέντες(και άρα χρήση) χωρών στις οποίες έχουν ΑΞΕ παρά σε πατέντες χωρών στις οποίες δεν έχουν ΑΞΕ.(Λιαργκόβας Π. «Ξένες Άμεσες Επενδύσεις και Ανταγωνιστικότητα», Εκδόσεις Παπαζήσης, 2007)

1.7 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ ΑΞΕ

Επιχειρήσεις που κάνουν τέτοιες επενδύσεις παρουσιάζουν μια σειρά από χαρακτηριστικά μερικά εκ των οποίων είναι απαραίτητα, ενώ άλλα αποτελούν απλώς επιπλέον στοιχεία για την καλύτερη ανταπόκρισή τους στις απαιτήσεις που δημιουργεί ο ανταγωνισμός. Η μέθοδος των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων δεν είναι εφικτή για όλες τις επιχειρήσεις. Απαιτεί την ύπαρξη μιας αναγνωρισμένης εμπορικής επωνυμίας σε διεθνές επίπεδο, καθώς και μιας επιχείρησης που να μπορεί να διαχειριστεί και να ενισχύσει τις επιχειρήσεις σε όλους τους τομείς και σε όλα τα επίπεδα. Για τη δημιουργία και τη λειτουργία της επιχείρησης είναι αναγκαία η διάθεση μεγάλων κεφαλαίων η προέλευση των οποίων θα είναι είτε από την ίδια επιχείρηση και τους μετόχους της, είτε από δάνεια με ευνοϊκούς όρους που μπορεί αυτή να συνάψει εκμεταλλεζόμενη την ανταγωνιστική θέση στη διεθνή αγορά.

Επίσης είναι πολλές φορές αναγκαία και επιθυμητή, για τις οικονομίες των χωρών, όπου πραγματοποιείται η εγκατάσταση των επιχειρήσεών της, η παρουσία μιας γνωστής πολυεθνικής εταιρείας με σημαντικά οικονομικά οφέλη. Γενικά υπάρχουν πολλές περιπτώσεις όπου η λειτουργία των παραγωγικών εγκαταστάσεων μιας πολυεθνικής επιχείρησης στηρίζει την τοπική και την εθνική οικονομία. Σε πολλές περιπτώσεις όταν αυτές αποσύρθηκαν δημιουργήθηκαν οικονομικές και κοινωνικές αναταράξεις. Αυτή η κατάσταση δίνει τη δυνατότητα σε αυτές τις πολυεθνικές επιχειρήσεις να εισέρχονται ακόμη και σε κράτη, όπου υπάρχει πολιτική δυσαρέσκεια έναντι των πολυεθνικών αλλά και έναντι της

εθνικής επιχείρησης (πχ IPAN). Επιπροσθέτως άλλα κοινά χαρακτηριστικά στοιχεία είναι η ικανότητα των πολυεθνικών για διεθνή οργάνωση και διαχείριση των επιχειρήσεών τους, καθώς και η δυνατότητα ανάπτυξης του marketing σε πολυεθνική εμβέλεια.(Μπιτζένης Α., «Η δυναμική των βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της αγοράς», Εκδόσεις Σταμούλη, 2003).

1.8 ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

Έχει αποδειχθεί ότι τα τελευταία χρόνια οι ΑΞΕ αποδείχτηκαν ιδιαίτερα σημαντικές για τις αναπτυσσόμενες χώρες γιατί:

- Συμβάλλουν στη μεταφορά της τεχνολογίας, η οποία μπορεί να ενισχύσει την εγχώρια οικονομία.
- Αποκτούν πρόσβαση σε διάφορες αγορές.
- Μεταβιβάζεται η τεχνογνωσία και οι δεξιότητες που οδηγούν στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου.
- Τονώνεται ο ανταγωνισμός στην εγχώρια οικονομία, βελτιώνοντας έτσι την παραγωγικότητα και τη μείωση των πληθωριστικών πιέσεων.
- Επιτυγχάνεται η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς με τις διεθνείς αλυσίδες εφοδιασμού, βελτιώνονται οι οικονομίες κλίμακας και αυξάνονται οι εξαγωγές.
- Επωφελούνται από το συνδυασμό των ΑΞΕ και των επικερδών εγχώριων επενδύσεων.

1.9 ΤΑΣΗ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Τις τελευταίες δεκαετίες, κυρίως οι επιχειρήσεις των ανεπτυγμένων οικονομιών επιδιώκουν την επέκτασή τους σε διεθνές επίπεδο, προκειμένου να αυξήσουν τον τζίρο και τα κέρδη τους. Η μέθοδος που επιλέγουν για τη διεύρυνση των δραστηριοτήτων τους σε νέες αγορές εξαρτάται από ένα σύνολο όπως η στρατηγική της επιχείρησης, το επιχειρηματικό και κοινωνικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής, επενδυτικά κίνητρα, ο επιχειρηματικός κίνδυνος, τα περιθώρια κερδών, το κόστος του εργατικού δυναμικού, η απόδοση του επενδυμένου

κεφαλαίου. Καμία χώρα δεν μπορεί να αγνοήσει τα ξένα κεφάλαια που διακινούνται από 65.000 πολυεθνικές εταιρείες, οι οποίες διαθέτουν 850.000 θυγατρικές διασκορπισμένες σε ολόκληρο τον πλανήτη και πραγματοποιούν πωλήσεις ύψους 19.000 δις δολαρίων(υπερδιπλάσιο των παγκοσμίων εξαγωγών) και απασχολούν περισσότερους από 54.000.000 εργαζομένους. Η επέκταση των πολυεθνικών εταιρειών στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον είναι δεδομένο και μάλιστα ταχέως αναπτυσσόμενο. Από την ανάλυση των ροών ΑΞΕ διεθνώς κατά την τελευταία δεκαετία προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Τάση αύξησης των ΑΞΕ διεθνώς
- Γεωγραφική αναδιάρθρωση, με αύξηση των ΑΞΕ εντός ΟΟΣΑ και διασπορά των επενδύσεων σε μεγαλύτερο αριθμό χωρών
- Τάση αύξησης των ΑΞΕ στον τομέα των υπηρεσιών. Οι τάσεις που παρατηρούνται στις επενδύσεις στον τριτογενή τομέα αναδεικνύουν ότι οι πολυεθνικές εταιρείες δείχνουν προτίμηση στην υλοποίηση των επενδύσεων τους μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων περισσότερο από ότι μέσω νέων επιχειρήσεων από την αρχή και επίσης ότι οι επενδύσεις αυτές έχουν ως πρωταρχικό στόχο την κάλυψη νέων αγορών.

Ωστόσο υπάρχουν διαφορές ως προς τα προσδοκώμενα οφέλη και τους κινδύνους από επενδύσεις στον τριτογενή τομέα σε σχέση με τους άλλους τομείς της οικονομίας. Οι διαφορές αυτές καθιστούν επιτακτική τη λήψη επαρκών μέτρων και τη διαμόρφωση κατάλληλων πολιτικών. Μια ακόμα τάση που παρατηρείται στις επενδύσεις στις υπηρεσίες είναι η μετατόπιση του όγκου των πραγματοποιούμενων επενδύσεων από τις <<παλαιές>> στις <<νέες>> υπηρεσίες, δηλαδή η σημασία του εμπορίου και της χρηματικής διαμεσολάβησης(financial intermediation) υποχωρεί, ενώ υπερνικούν οι τομείς των μεταφορών, των επικοινωνιών και των επιχειρηματικών υπηρεσιών. (Γιάννης Σαλαβόπουλος, Άρθρο:Οι ξένες άμεσες επενδύσειςως μοχλός ανάπτυξης της σύγχρονηςοικονομίας, 2006).

1.10 ΠΩΣ ΕΠΕΝΔΥΟΥΝ ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις αποτελούν την πιο προωθημένη επιλογή διεθνοποίησης της επιχείρησης και θεωρούνται ως ουσιαστικός μοχλός οικονομικής ανάπτυξης, είτε άμεσα είτε μέσω αποτελεσμάτων διάχυσης. Οι ελληνικές άμεσες επενδύσεις στο εξωτερικό και ο ρόλος τους στην εγχώρια ανάπτυξη βρέθηκαν στο επίκεντρο του επιστημονικού και πολιτικού διαλόγου την τελευταία δεκαπενταετία. Οι ελληνικές ΑΞΕ πέρασαν από την πρόιμη φάση τους στις αρχές της δεκαετίας του 1990 στην οργανωμένη εδραίωσή τους στα τέλη της ίδιας δεκαετίας σημειώνοντας συνεχή αύξηση, η οποία σημείωσε αλματώδεις ρυθμούς μετά το 2004, ενώ από το 2008 το απόθεμα εκροών ξεπέρασε το απόθεμα εισροών. Αν και κατά την περίοδο της κρίσης υπήρξαν σφοδρές επιπτώσεις για την επιχειρηματικότητα και τις επενδυτικές αποφάσεις, η αύξηση του αποθέματος των ελληνικών Α.Ξ.Ε. συνεχίστηκε με μικρότερο ρυθμό έως και το 2011 ενώ ακολούθησε μείωση του το 2012 και το 2013.

Παρά τη βελτίωση της εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων την τελευταία εικοσαετία, διαπιστώνεται ότι βρίσκονται αρκετά κάτω από το μέσο όρο της Ε.Ε. Οι ελληνικές πολυεθνικές επιχειρήσεις δεν κατάφεραν να εκμεταλλευτούν επαρκώς το προβάδισμα της εγγύτητας με τις αγορές των Βαλκανίων και η Ελλάδα δεν κατάφερε να γίνει ο κυρίαρχος παίκτης στις αγορές των Βαλκανίων όπως πολλοί οραματίζονταν. Η διεθνοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων την τελευταία δεκαπενταετία εμφανίζει κάποια βασικά χαρακτηριστικά, τα οποία μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- 1 Παρατηρείται η δραστηριοποίηση μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων με υψηλές επενδύσεις στο εξωτερικό και εκτεταμένο δίκτυο θυγατρικών επιχειρήσεων. Η κλαδική διάρθρωση των ελληνικών Α.Ξ.Ε. έχει αλλάξει, με τους κλάδους των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και των τηλεπικοινωνιών να έχουν εισέλθει δυναμικά. Οι ελληνικές Α.Ξ.Ε. σήμερα κατευθύνονται κυρίως στους κλάδους των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, των τηλεπικοινωνιών, της μεταποίησης και του εμπορίου.
- 2 Το κίνητρο του χαμηλού εργατικού κόστους αντικαθίσταται πλέον από νέα κίνητρα με δύο κυρίαρχες τάσεις. Η πρώτη τάση αφορά στη διεθνοποίηση με μοναδικό κίνητρο την αναζήτηση χαμηλότερης φορολογίας και προστασίας των κεφαλαίων και εκδηλώνεται μέσω των επενδύσεων των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων και κυρίως μέσω των εταιρειών που χρησιμοποιούνται ως όχημα για τη <<φυγή κεφαλαίου>> με εκτιμώμενες αρνητικές συνέπειες για την ελληνική οικονομία. Η δεύτερη τάση αφορά στο συνδυασμό του κινήτρου της χαμηλής φορολογίας με άλλα κίνητρα. Τέτοια

κίνητρα είναι οι στρατηγικές ανάπτυξης σε νέες αγορές και η αναζήτηση συνεργειών, τεχνογνωσίας και στρατηγικών συνεργασιών. Η τάση αυτή εκφράζεται κυρίως από τις βαριές βιομηχανίες της μεταποίησης, όπως είναι ο κλάδος παραγωγής μεταλλικών προϊόντων και ο κλάδος παραγωγής πλαστικών προϊόντων και εκτιμάται ότι έχει θετικές επιδράσεις για την ελληνική οικονομία,

- 3 Στη διάρκεια της κρίσης παρατηρείται μια σημαντική διαφοροποίηση στους δυο τομείς της οικονομίας. Με την έλευσή της οι χρηματοπιστωτικοί κλάδοι εκτίναξαν τις επενδύσεις τους στα δίκτυα θυγατρικών τους στο εξωτερικό, ενώ αντιθέτως η αύξηση των Α.Ξ.Ε. στη μεταποίηση μειώθηκε σημαντικά. Σε ορισμένους κλάδους όπως των ποτών, των τροφίμων και του καπνού σημειώθηκε μείωση του αποθέματος,
- 4 Οι ελληνικές θυγατρικές εξαπλώνονται σε περισσότερες χώρες πέρα από τα στενά όρια των βαλκανικών χωρών. Όσον αφορά στη γεωγραφική τους εξάπλωση, η Κύπρος έρχεται πρώτη στη συγκέντρωση ελληνικών Α.Ξ.Ε. τόσο λόγω των στενών δεσμών των δυο χωρών όσο και λόγω του ευνοϊκού φορολογικού της καθεστώτος. Όμως η βαρύτητα της Κύπρου έχει μειωθεί σημαντικά από το 40% το 2001 στο 20% το 2013, εξαιτίας της εμφάνισης νέων προορισμών στο χάρτη των ελληνικών επενδύσεων. Σημαντικοί προορισμοί είναι επίσης η Τουρκία, η Ρουμανία, η Ολλανδία και η Βουλγαρία. Αξίζει να σημειωθεί ότι η εμφάνιση της Τουρκίας και της Ολλανδίας στις πρώτες θέσεις τα τελευταία χρόνια, είναι σε ένα βαθμό παραπλανητική, καθώς οι ελληνικές Α.Ξ.Ε. στις χώρες αυτές αφορούν σε πολύ μεγάλες επενδύσεις μεμονωμένων τραπεζικών ιδρυμάτων. Ένα βασικό συμπέρασμα πολιτικής είναι ότι χρειάζεται άμεση αναμόρφωση του φορολογικού πλαισίου στην Ελλάδα προκειμένου να αποτραπεί η έξοδος κεφαλαίου που είναι αναγκαίο για την αναθέρμανση της οικονομίας και την ένταξη της χώρας σε τροχιά ανάπτυξης. Παράλληλα πρέπει να γίνουν οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες θα επιτρέψουν την περαιτέρω ανάπτυξη και βελτίωση της εξωστρέφειας των παραγωγικών κλάδων της μεταποίησης, κάτι το οποίο αναμένεται να έχει θετικές συνέπειες για την ελληνική οικονομία.(www.tovima.gr)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΑΓΟΡΩΝ

Το διεθνές εμπόριο έχει βαθιές ρίζες σε αρχαίους πολιτισμούς. Αιγύπτιοι, Αρχαίοι Έλληνες και Ρωμαίοι εμπλέκονταν σε εμπόριο εκτός των συνόρων τους. Όμως, η διεθνοποίηση του εμπορίου μπόρεσε να πάρει σημαντικές διαστάσεις και να εξελιχθεί ραγδαία μόλις τους τελευταίους αιώνες χάρη στη συμβολή διαφόρων παραγόντων, όπως της τεχνολογίας και της καινοτομίας.

Η διεθνοποίηση γίνεται με διαφορετικούς ρυθμούς ανάλογα με τη επιχείρηση και τον κλάδο και ο βαθμός επέκτασης και διεξόδου σε άλλες αγορές εξαρτάται κατά κύριο λόγο από τη γνωριμία με την ξένη αγορά και την εμπειρία που αποκτά κανείς βαθμιαία.

Η στροφή προς τις αγορές του εξωτερικού. Έρχεται σαν λογική συνέπεια των περιορισμένων δυνατοτήτων και ευκαιριών εξάπλωσης μια επιχείρησης στην εγχώρια αγορά. Σε αυτήν την περίπτωση, πρέπει να καταστεί σαφές ότι η επιχείρηση, προκειμένου να περιορίσει το βαθμό αβεβαιότητας που ακολουθεί το άνοιγμα στο εξωτερικό, οφείλει να ξεκινήσει μια βαθμιαία προσέγγιση σε όμορες χώρες. Επιπλέον, περιορισμένοι πόροι θα κάνουν την εταιρεία να αναζητήσει τρόπους διεθνοποίησης λιγότερο δαπανηρούς και επικίνδυνους.

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, οι εταιρείες έχουν αναπτύξει έναν «εξωστρεφή» χαρακτήρα σε μια πιο συνεπή και συνειδητή βάση. Με τον όρο «εξωστρεφή» χαρακτήρα, αναφερόμαστε στη στροφή προς τη διεθνή αγορά, η οποία εντάθηκε λόγω της ανάγκης να εκμεταλλευτούν οι επιχειρήσεις τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται σε ξένες αγορές και να απαντήσουν στις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες των καταναλωτών σε ασφαλιστικό επίπεδο. Λόγω του άκρως ανταγωνιστικού περιβάλλοντος, κρίνεται απαραίτητη η εισαγωγή νέων προϊόντων κάτω από πολύ γρήγορους ρυθμούς

Συνεπώς, οι συνθήκες διεθνοποίησης δημιουργούν νέες καταστάσεις ενδοεταιρικά, στις οποίες οφείλουν να προσαρμοστούν οι επιχειρήσεις ώστε να παραμείνουν ανταγωνιστικές,

όπως να χαμηλώσουν το κόστος των προϊόντων που αποτελούν για αυτούς ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ή να υιοθετήσουν ένα προϊόν με κοινή μάρκα σε πολλές χώρες με κοινές δράσεις προώθησης. Η ένταση του ανταγωνισμού αναγκάζει τις εταιρείες να αναζητούν οικονομία κλίμακας σε όλες τις λειτουργικές φάσεις της δραστηριότητας της επιχείρησης.

Σε κάποιες περιπτώσεις, ορισμένες επιχειρήσεις προτίμησαν να εξαγοράσουν εταιρείες μέσα από την αγορά που τους ενδιαφέρει, έτσι ώστε να «χτίσουν» ένα ισχυρό προφίλ στην τοπική αγορά. Κατά συνέπεια, η ένταση της διεθνοποίησης έχει επηρεάσει όλες τις επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως μεγέθους και κλάδου.

Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα είναι απαραίτητο για τις επιχειρήσεις να δημιουργήσουν βάσεις για μακροχρόνιες σχέσεις προκειμένου, όχι μόνο να επιβιώσουν, αλλά και να είναι ανταγωνιστικές στις ξένες αγορές.

Το να προσπαθεί κανείς να θεμελιώσει μακροχρόνιες σχέσεις στη διεθνή αγορά είναι απαιτητική και σύνθετη διαδικασία. Η αγορά εξελίσσεται πολύ γρήγορα και η επιχείρηση που είναι παρούσα σε αυτήν την αγορά οφείλει να είναι ευέλικτη και να αντιδρά άμεσα εν όψει νέων καταστάσεων. Αυτό προϋποθέτει μία πολύπλευρη γνώση τόσο του αντικειμένου όσο και των «διεθνών» παιχτών, γνώση που πολλές φορές οι επιχειρήσεις αδυνατούν να συλλέξουν. Πάντως, το πέρασμα στις ξένες αγορές πρέπει να γίνεται ομαλά και ως φυσικοί συνέχεια της καλής γνώσης του προϊόντος και των απαιτήσεων των καταναλωτών στην εγχώρια αγορά. (www.tovima.gr).

2.1. ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΗΣ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΕΡΗΣ ΔΥΝΗΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας έχει αναδείξει νέους ανταγωνιστές και η τεχνολογία έχει κάνει τους καταναλωτές πιο πληροφορημένους από ποτέ. Παγκοσμίως, οι επιχειρήσεις δαπανούν τεράστια ποσά για έρευνα αγοράς και έρχονται σε επαφή με εκατομμύρια αγοραστών και καταναλωτών για να βρίσκονται σε επαφή με τις εξελίξεις και μπορούν να παίρνουν εγκαίρως αποφάσεις για τη στρατηγική που θα ακολουθήσουν.

2.1.1. Έρευνα αγοράς

Ο βασικός ρόλος της έρευνας της αγοράς είναι να βοηθήσει τους επιχειρηματίες στην ανάλυση, κατάστρωση και εκτέλεση της στρατηγικής marketing. Κατά συνέπεια συντελεί στη μείωση του ρίσκου που εμπεριέχεται σε οποιαδήποτε δραστηριότητα επιδίωξης κέρδους. Ένας άλλος ρόλος της, εξίσου βασικός, είναι ότι επιτρέπει στην επιχείρηση να βρίσκεται σε συνεχή επαφή με τις ανάγκες και επιθυμίες των καταναλωτών εντός και εκτός της εγχώριας αγοράς.

Εν όψει στρατηγικών διεξόδου σε διεθνείς αγορές, η συλλογή πληροφοριών αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία λόγω της ποικιλίας των αγορών, όσο και των διαφορετικών συνθηκών μάρκετινγκ σε κάθε μία από αυτές. Οι δραστηριότητες σε διάφορες παγκόσμιες αγορές απαιτούν πληροφορίες για τη λήψη πολλών αποφάσεων. Όπως επιλογή αγοράς, κατάλληλη χρονική στιγμή, κατάλληλη προϊοντική γκάμα, μερίδιο της τοπικής αγοράς που θα επιδιωχθεί στη νέα αγορά, κ.α. Έτσι, προκειμένου να ληφθούν ανάλογες αποφάσεις για τις διεθνείς δραστηριότητες μιας επιχείρησης κρίνονται απαραίτητες πληροφορίες που αφορούν πρώτον τη χώρα (π.χ. το πολιτικό και νομικό περιβάλλον, το οικονομικό κλίμα, την υποδομή,

δημογραφικά και πολιτισμικά στοιχεία κ.λπ.) και δεύτερον, την απόδοση της επιχείρησης σε διεθνείς αγορές εάν και εφόσον ήδη δραστηριοποιείται ώστε να εκμεταλλευτεί την υφιστάμενη εμπειρία της.

Η σημασία της γνώσης υπογραμμίζεται και από τους Toften & Olsen, οι οποίοι στηριζόμενοι σε μελέτες αναφέρεται ότι η γνώση θεωρείται ολοένα και περισσότερο στοιχείο ζωτικής σημασίας για τη διεθνοποίηση μιας επιχείρησης και προσθέτουν ότι σε μια οικονομία όπου η μοναδική βεβαιότητα είναι η αβεβαιότητα, η μόνη σίγουρη πηγή ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος είναι η γνώση.

Η συλλογή πρωτογενών στοιχείων απαιτεί σαφείς πληροφορίες που να είναι χρήσιμες για το σχεδιασμό, επίλυση προβλημάτων και έλεγχο των δραστηριοτήτων μάρκετινγκ. Κάθε επιχείρηση που επεκτείνεται διεθνώς πάντα επιχειρεί να τυποποιήσει το μίγμα μάρκετινγκ (προϊόν, τιμή, διάθεση, προβολή) σε διάφορες διεθνείς αγορές. Στην προσπάθεια αυτή, πολιτισμικές μελέτες των τοπικών αγορών σε συνδυασμό με δευτερογενή στοιχεία και την εμπειρία των μάνατζερ σε τοπικά θέματα είναι πολλές φορές επαρκείς για τη λήψη στρατηγικών και τακτικών αποφάσεων μάρκετινγκ. Σε καινούριες αγορές, όμως, και σε αγορές που εξελίσσονται ταχέως η συλλογή πρωτογενών στοιχείων είναι μεγάλης σημασίας.

Τα δευτερογενή στοιχεία είναι στη διάθεση της επιχείρησης να τα εκμεταλλευτεί στο έπακρο πριν αρχίσει τη συλλογή πρωτογενών στοιχείων. Βασικές πηγές μπορεί να αποτελέσουν εσωτερικές πηγές πληροφόρησης, κρατικές υπηρεσίες που συλλέγουν και παρέχουν πληροφορίες δημογραφικών στοιχείων, επιχειρηματικής δραστηριότητας, κατανάλωσης και εμπορικές πηγές, στοχεύοντας στην καλή και πολύπλευρη γνώση ξένων αγορών.

Αρχικά οφείλουμε να ορίσουμε την έννοια αγορά: Σύμφωνα με τον ορισμό του Kottler, η αγορά αποτελείται από πιθανούς πελάτες που μοιράζονται πιθανούς πελάτες που μοιράζονται μια συγκεκριμένη ανάγκη ή επιθυμία και οι οποίοι ενδεχομένως να θέλουν και να έχουν τη δυνατότητα να ικανοποιήσουν αυτήν την ανάγκη ή επιθυμία. (Cateora R. Phillip, Graham J.L «International Marketing», McGraw-Hill, New York, 2002).

Στο παγκόσμιο επιχειρηματικό χωριό, η επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να ελέγχει πολλές μεταβλητές, όπως την πολιτική των πωλήσεών της, την παραγωγική της διαδικασία κ.α. Πέρα από αυτές τις ελεγχόμενες μεταβλητές, υπάρχουν πολλές άλλες που δεν ελέγχονται από την επιχείρηση και τις οποίες οφείλει να λάβει πολύ σοβαρά υπόψιν προκειμένου να προβεί σε επιλογή της αγοράς-στόχου. Βασίζόμενοι στην πληροφόρηση που μας παρέχουν οι έρευνες αγοράς, οι κυριότερες μεταβλητές από αυτές που πρέπει να εξεταστούν με βάση το περιβάλλον της χώρας αγοράς-στόχου είναι:

- Οικονομία
- Πολιτικό κλίμα
- Νομικό κλίμα
- Πολιτισμικά θέματα
- Δυνατότητες αγοράς
- Υποδομές

2.1.2 Οικονομία

Κατά την επιλογή της αγοράς-στόχο, η εταιρεία πρέπει να εξετάσει και το οικονομικό υπόβαθρο της υποψήφιας χώρας:

- Ανάπτυξη κλάδου
- Εθνικό εγχώριο εισόδημα και κατά κεφαλήν εισόδημα στην ξένη αγορά.
- Διαθεσιμότητα «Ευρώ» στην ξένη αγορά.
- Μόρφωση και επίπεδα απασχόλησης στον πληθυσμό της αγοράς,
- Επίπεδα πληθωρισμού την τελευταία πενταετία στην αγορά στόχο.
- Τάση εμπορικού ισοζυγίου.

Παράλληλα είναι σημαντικό να διερευνηθούν οι δυνατότητες παραγωγής, που απορρέουν από το βαθμό χρησιμοποίησης σύγχρονων εγκαταστάσεων και αποτελεσματικών μεθόδων για την παραγωγή, την ύπαρξη φυσικών πόρων στην αγορά-στόχο και την ποικιλία όλων των προϊόντων που παράγονται στην ξένη αγορά σε σύγκριση με τα εισαγόμενα.

Βέβαια, η εταιρεία δεν πρέπει να αδιαφορήσει για τα επίπεδα κατανάλωσης και τις τάσεις στην ξένη αγορά, καθώς αυτό θα επηρεάσει άμεσα τη δραστηριοποίησή της (κατά κεφαλήν κατοχή καταναλωτικών ειδών, κατανάλωση τροφίμων, ενεργειακή κατανάλωση, κατανάλωση βιομηχανικών ειδών).

Οικονομικά στοιχεία της χώρας που παρουσιάζει ενδιαφέρον για μια επιχείρηση, μπορεί εύκολα να αναζητήσει κανείς στην πρεσβεία της Ελλάδας στο εξωτερικό.(www.tovima.gr)

2.1.3 Πολιτικό κλίμα

Η σταθερότητα που επικρατεί στην εν λόγω αγορά ως προς το πολιτικό περιβάλλον είναι ένας παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει άμεσα μια κίνηση ευνοϊκά ή κατασταλτικά. Στρεφόμενη προς μία νέα αγορά, η επιχείρηση πρέπει να εξετάσει πρωτίστως την πολιτική κατάσταση και να δώσει μεγάλη προσοχή στα εξής θέματα:

- Βαθμός πολιτικής δύναμης που έχει ο ηγέτης στην εν λόγω αγορά.
- Βαθμός ελευθερίας της αντιπολίτευσης.
- Επίπεδα «αναβρασμού» στις διεθνείς τάξεις και δυνατότητα της κυβέρνησης να διευθετεί ανάλογες καταστάσεις.
- Σημάδια πολιτικής αναρχίας.

Εξίσου σημαντικές είναι και οι διπλωματικές σχέσεις που έχει αναπτύξει η εν λόγω χώρα και κυρίως σε σχέση με τη χώρα προέλευσης της επιχείρησης (διπλωματικές σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την αγορά-στόχο) καθώς και ενδεχόμενοι εμπορικοί περιορισμοί λόγω πολιτικών προστριβών.

Μέλημα της επιχείρησης είναι η καλή γνώση της εσωτερικής πολιτικής σε θέματα ιδιωτικών επιχειρήσεων στη νέα αγορά. όπως κρατική ώθηση, κίνητρα για ενθάρρυνση επιχειρηματικών ενεργειών και μέγεθος ιδιωτικού τομέα σε σχέση με το δημόσιο τομέα. Πολύ σημαντική πηγή πληροφόρησης μπορεί να αποτελέσει για την επιχείρηση το Economist Intelligence Unit. Εκεί, η επιχείρηση μπορεί να αναζητήσει χρήσιμες πληροφορίες που θα τη βοηθήσουν να διαμορφώσει μια πρώτη άποψη για την αγορά που την ενδιαφέρει. Βέβαια, η εταιρεία θα ανατρέξει σε ανάλογες πηγές, αφού έχει εξαντλήσει τη συλλογή πληροφοριών

από οργανισμούς που παρέχουν δωρεάν και προσβάσιμη από όλους πληροφόρηση.(Μπιτζένης Α., «Η δυναμική των βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της αγοράς», Εκδόσεις Σταμούλη,2003).

2.1.4 Νομικό πλαίσιο

Οι προσπάθειες για είσοδο σε νέα αγορά, και μάλιστα τρίτη χώρα, θα αποβούν άκαρπες ή επώδυνες, εάν δεν υπάρχει καλή ενημέρωση σε σχέση με το δασμολογικό-φορολογικό σύστημα της χώρας. Είναι προς όφελος της επιχείρησης να ενημερωθεί εξ αρχής για τα ποσοστά δασμών και επίπεδα φόρου στην ξένη χώρα για τα συγκεκριμένα προϊόντα που την αφορούν, καθώς και για τις ικανότητες και εμπορικά μπλοκ στα οποία μπορεί να ανήκει η χώρα αγορά-στόχος.

Πέρα από τα δασμολογικά επίπεδα, εξίσου σημαντική αποδεικνύεται η γνώση κάποιων διαδικαστικών θεμάτων που αφορούν το ίδιο το προϊόν:

- Προδιαγραφές προϊόντος που επιβάλλονται από την ξένη αγορά (θέματα παραγωγής, συσκευασίας, ασφάλειας προϊόντος και περιβαλλοντικές ευαισθησίες).
- Έκδοση εγγράφων, διαδικασίες εισαγωγής και ποσοτώσεις που επιβάλλονται από την ξένη αγορά.
- Βαθμός και φύση συμμετοχής της κυβέρνησης της ξένης χώρας σε εμπορικά θέματα.

Εκτός από όλα τα παραπάνω ειδικά θέματα, επιβάλλεται η γνώση και κάποιων γενικότερων νομικών θεμάτων, όπως η έκδοση βίζας στην ξένη χώρα (ταξιδιωτικοί περιορισμοί), το δίκαιο που επηρεάζει το καθεστώς συνεργασίας με αντιπροσώπους και οι νόμοι σχετικά με περιορισμούς σε διαφήμιση και προώθηση, καθώς και πατέντες-προστασία εμπορικών σημάτων. Μεγάλες εταιρείες γνωστές στην αγορά ως σύμβουλοι επιχειρήσεων ειδικεύονται σε θέματα διεθνοποίησης και διαθέτουν βάσεις δεδομένων με πληροφόρηση που μπορεί αν αποδειχθεί πολύ χρήσιμη σε μία επιχείρηση με διεθνείς ορίζοντες. Αυτές οι εταιρείες παρέχουν πληροφόρηση σε φορολογικά θέματα και είναι ενήμερες για τις πιο πρόσφατες εξελίξεις.

2.1.5. Πολιτισμικά θέματα

Σε συνδυασμό με όλα τα παραπάνω, η καλή γνώση πολιτιστικών θεμάτων θα διευκολύνει την επιχείρηση στη σύναψη σχέσεων στη νέα αγορά, οπότε δεν πρέπει να αδιαφορήσει για αυτά κατά την περίοδο της αξιολόγησης. Πρέπει να λάβει υπόψιν τα εξής:

- Αριθμός διαφορετικών μειονοτήτων στην ξένη αγορά (εθνικές, θρησκευτικές, γλωσσολογικές κοινότητες).
- Σχέση συνύπαρξης ανάμεσα σε διάφορες κοινότητες.
- Διαφορές στον τρόπο ζωής και τα ήθη των διαφόρων ομάδων στην ξένη αγορά.

Είναι σημαντικό να λάβει υπόψιν τις ενδεχόμενες πολιτιστικές διαφορές και το βαθμό διεύθυνσής τους, καθώς αγνοώντας τα, μπορεί κανείς να βρεθεί εν όψει δυσάρεστων καταστάσεων. Ο επιχειρηματίας έχει συμφέρον να γνωρίζει εκ των προτέρων τα εξής θέματα:

- Επέκταση του Ελληνικού τρόπου ζωής στην εν λόγω αγορά.

- Ποσοστό της επιχειρηματικής κοινότητας που μιλάει αγγλικά.
- Προτιμήσεις και περιορισμοί στην ξένη αγορά ως προς τα χρώματα, αριθμούς, μεγέθη, σχήματα, σύμβολα σε θέματα ανάπτυξης και προώθησης προϊόντων.
- Διαφορές ανάμεσα στον εγχώριο και ξένο τρόπο χρησιμοποίησης των προϊόντων

Εγχειρίδια με ανάλογη πληροφόρηση εκδίδουν κατά καιρούς τόσο τα επιμελητήρια όσο και άλλοι οργανισμοί εμπορίου.

Η προσεχτική μελέτη όλων των παραπάνω θα οδηγήσει την επιχείρηση σε μία πρώτη αξιολόγηση-φιλτράρισμα έτσι ώστε στη συνέχεια, να ασχοληθεί με βασικά θέματα σε επίπεδο επιχειρησιακό, που αγγίζουν περισσότερο το εμπορικό μέρος. (Μπιτζένης Α., «Η δυναμική των βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της αγοράς», Εκδόσεις Σταμούλη, 2003).

2.1.6 Δυνατότητες αγοράς

Είναι πολύ σημαντικό για την επιχείρηση να διερευνήσει τη γενικότερη ζήτηση και ευκαιρίες για εξαγωγές. Απαραίτητη είναι η λεπτομερής ανάλυση των ανταγωνιστικών δυνάμεων του κλάδου. Αν και κάθε κλάδος έχει τις ιδιομορφίες του, πέντε ανταγωνιστικές δυνάμεις καθορίζουν το ανταγωνιστικό παιχνίδι σε κάθε κλάδο:

- **Ανταγωνισμός:** Η διαμάχη μεταξύ ανταγωνιστών και η έντασή της συνήθως έχει την πιο μεγάλη επιρροή στο ανταγωνιστικό παιχνίδι ενός κλάδου και αντανακλά το πόσο έντονα οι επιχειρήσεις του κλάδου χρησιμοποιούν τα ανταγωνιστικά τους πλεονεκτήματα (π.χ. τιμή, ποιότητα και ποικιλία προϊόντων, καινοτομία, εξυπηρέτηση, διαφήμιση, διανομή) για να βελτιώσουν τη θέση τους στον κλάδο. Κύριο ρόλο παίζει ο αριθμός των ανταγωνιστών και το μέγεθός τους, οι τάσεις και οι συνθήκες που επικρατούν στον κλάδο, το κόστος απόσυρσης από τον κλάδο, κινήσεις εξαγορών από μεγάλες επιχειρήσεις εκτός κλάδου κ.α.
- **Παρουσία υποκατάστατων προϊόντων:** Πολλές φορές, επιχειρήσεις σε έναν κλάδο ανταγωνίζονται με επιχειρήσεις ενός άλλου κλάδου γιατί τα προϊόντα τους μπορεί να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικά. Η επίδραση των υποκατάστατων προϊόντων στον ανταγωνισμό είναι εντονότερη όταν υπάρχουν άφθονα και φθηνά υποκατάστατα προϊόντα που είναι ποιοτικά παρόμοια, οπότε επιβάλλουν διαφοροποίηση στα προϊόντα του κλάδου με κάποιο συνδυασμό χαμηλότερου κόστους και καλύτερης ποιότητας και όταν το κόστος μεταπήδησης στα υποκατάστατα είναι σχετικά χαμηλό.
- **Πιθανότητα εισόδου νέων ανταγωνιστών στον κλάδο:** Οι νέοι ανταγωνιστές φέρνουν σημαντικούς πόρους και πρόσθετη δυναμικότητα σε έναν κλάδο και βέβαια μπαίνουν με πρόθεση εγκαθίδρυσης τους στον κλάδο αυτό. Η πιθανή είσοδος νέων ανταγωνιστών εξαρτάται από το πόσο εύκολο είναι να ξεπεράσει κανείς τους φραγμούς που υπάρχουν, όπως οικονομίες κλίμακας, μεγάλες απαιτήσεις κεφαλαίων, εξειδικευμένη τεχνολογία, μεγάλη ικανοποίηση των αγοραστών με τις υπάρχουσες

επιχειρήσεις, πρόσβαση σε διανομή, περιοριστική νομοθεσία, δασμούς κ.λπ. Εξαρτάται ακόμη από τη αποφασιστικότητα των επιχειρήσεων του κλάδου και το πώς ένας νεοεισερχόμενος ανταγωνιστής μπορεί να ανταπεξέλθει στην αναμενόμενη αντίδρασή τους (π.χ. με μεγάλες εκπτώσεις , αυξημένη διαφήμιση, καινούρια προϊόντα, κίνητρα για διανομείς κλπ),

- **Διαπραγματευτική δύναμη των προμηθευτών μιας επιχείρησης:** Οι σχέσεις προμηθευτών-επιχείρησης είναι πολύ σημαντικές στο ανταγωνιστικό παιχνίδι. Η δύναμη των προμηθευτών είναι μικρή όταν το προϊόν που προμηθεύουν είναι κοινό αγαθό και μπορεί να βρεθεί εύκολα και φθηνά παντού, έχει καλά υποκατάστατα και το κόστος μεταπήδησης σε αυτά είναι χαμηλό και όταν οι προμηθευτές εξαρτώνται αποκλειστικά από τον κλάδο που προμηθεύουν. Αντιθέτως, η δύναμη των προμηθευτών είναι μεγάλη όταν το προϊόν τους είναι ζωτικής σημασίας για έναν κλάδο, δηλαδή επηρεάζει σημαντικά τα κέρδη, τις διαδικασίες παραγωγής, την ποιότητα των προϊόντων και εάν μπορούν να προσφέρουν το προϊόν τους φθηνότερα από ότι οι επιχειρήσεις του κλάδου μπορούν να το παράγουν οι ίδιες.
- **Διαπραγματευτική δύναμη των αγοραστών του προϊόντος της επιχείρησης:** Οι σχέσεις επιχείρησης και αγοραστών των προϊόντων της είναι επίσης καθοριστική στο ανταγωνιστικό παιχνίδι. Η δύναμη των αγοραστών είναι μεγάλη όταν οι αγοραστές είναι λίγοι ή μεγάλοι και καταναλώνουν μεγάλο ποσοστό της παραγωγής ενός κλάδου , όταν το κόστος μεταπήδησης στο προϊόν ενός ανταγωνιστή ή σε ένα υποκατάστατο προϊόν είναι μικρό και τα προϊόντα του κλάδου είναι πάνω κάτω τα ίδια. Αντιθέτως, η δύναμη των αγοραστών είναι μικρή όταν τα προϊόντα του κλάδου είναι πολύ διαφοροποιημένα μεταξύ τους, ώστε η μεταπήδηση από το ένα στο άλλο να μην είναι εύκολη και φθηνή.

Γενικά όσο πιο έντονες είναι οι πέντε δυνάμεις, τόσο πιο χαμηλά είναι τα κέρδη του κλάδου συνολικά. Εκτιμώντας την ένταση των δυνάμεων αυτών, ο επιχειρηματίας μπορεί να καταλήξει κατά πόσον έχει τη δυνατότητα να κάνει την είσοδό του σε μια νέα αγορά στο συγκεκριμένο κλάδο που τον αφορά. (Μπιτζένης Α., «Η δυναμική των βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της αγοράς», Εκδόσεις Σταμούλη,2003).

2.1.7. Υποδομές

Η επιχείρηση πρέπει να εξετάσει τα μέσα που μπορεί να εξασφαλίσει στη νέα αγορά, τα οποία θα τη διευκολύνουν σε όλη τη διαδικασία εισόδου και ενίσχυσης του προϊόντος της.

Η αποτελεσματική μεταφορά, αποθήκευση και διανομή των προϊόντων στην ξένη αγορά, είναι πολύ σημαντικό, για αυτό και πρέπει να αναζητηθούν οι δυνατότητες εξασφάλισής τους και το κόστος αυτών. Τα δίκτυα χονδρεμπόρων λειτουργούν με διαφορετικό τρόπο σε κάθε αγορά και πρέπει εξ αρχής να γνωρίζει κάποιος πως κινείται η αγορά στο θέμα αυτό. Τα Μέσα Επικοινωνίας(e-mail, fax, τηλέφωνο, ταχυδρομείο κ.α.) στο εσωτερικό της χώρας είναι μια σημαντική παράμετρος και πρέπει να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητά τους και

το προστιτό κόστος τους, καθώς επηρεάζουν τις επαφές με συνεργάτες (εμπορικές εκθέσεις κ.α.).

Ανάλογα με τη φύση του προϊόντος, πολλές φορές οι κλιματολογικές συνθήκες μπορεί να αποβούν μοιραίες (ακραία καιρικά φαινόμενα, φυσικές καταστροφές, φαινόμενα που επηρεάζουν όλη τη χώρα). Πρέπει να δίνεται μεγάλη σημασία στην περιγραφή χερσαίας επιφάνειας και τις ιδιαιτερότητες στο σύνολο της χώρας (π.χ. βουνά, λιμάνια. ποτάμια) γιατί θα επηρεάσουν το στήσιμο του δικτύου, τη διανομή κ.α.) .

Ολοκληρώνοντας τη μελέτη του άμεσου και έμμεσου περιβάλλοντος στην αγορά-στόχο, χώρες που δεν πληρούν τα παραπάνω κριτήρια αποκλείονται από περαιτέρω διερεύνηση και διαφαίνεται ένας περιορισμένος αριθμός ελκυστικών αγορών.

Είναι προφανές ότι διανύουμε μια περίοδο, όπου η ελληνική βιομηχανία βρίσκεται σε στάδιο ωρίμανσης και προσαρμογής στο νέο και διεθνώς ανταγωνιστικό περιβάλλον. Συντελέστηκαν πολλές αλλαγές στην ελληνική βιομηχανική επιχείρηση. Διευρύνθηκαν οι δυνατότητές της, επεκτάθηκαν οι δραστηριότητές της στο ευρύτερο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον. Ο νέος αιώνας βρίσκει την ελληνική βιομηχανία να προσπαθεί να διαμορφώσει, με περαιτέρω εξειδίκευσή της, συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι του διεθνούς ανταγωνισμού, προσαρμόζοντας με επιτυχία τις δραστηριότητές της στις συνθήκες των παγκοσμιοποιημένων αγορών και της ταχείας διάδοσης των νέων τεχνολογιών. Επίσης προσπαθεί να περιφρουρήσει τα μερίδιά της στην ελληνική αγορά από τον εισαγόμενο ανταγωνισμό και να διευρύνει τα μερίδιά της σε αγορές του εξωτερικού.

Με όλες αυτές τις ενέργειες, αποτελεί μέρος της ευρωπαϊκής βιομηχανίας της ζώνης του Ευρώ και είναι σε θέση να διαμορφώνει στρατηγικές επιλογές της, αρκεί όλες οι προσπάθειες που καταβάλλονται, να γίνονται στα πλαίσια ολοκληρωμένης πολιτικής. Αυτό θα αποφέρει συγκριτικά πλεονεκτήματα, ικανά να αποδώσουν σταθερή ανάπτυξη και διεύρυνση μεριδίων στη διεθνή αγορά. (Μπιτζένης Α., «Η δυναμική των βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της αγοράς», Εκδόσεις Σταμούλη,2003).

2.2 ΑΝΑΛΗΨΗ ΡΙΣΚΩΝ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Μια επιχείρηση έχοντας αξιολογήσει τις μεταβλητές παραμέτρους μιας ξένης αγοράς, έχει πλέον καταλήξει στην επιλογή της αγοράς-στόχο και είναι πλέον έτοιμη να προχωρήσει. Σε αυτό το σημείο, πρέπει να σημειωθεί ότι οι κίνδυνοι που είναι συνδεδεμένοι με μια τέτοια κίνηση είναι πολλοί και προέρχονται από διαφορετικές πηγές. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ορισμένους κινδύνους που πρέπει να γνωρίζει εξ αρχής η επιχείρηση χωρίς αυτό να την αποθαρρύνει. Οι κίνδυνοι αυτοί είναι:

- Εμπορικός κίνδυνος
- Πολιτικός κίνδυνος
- Πιστωτικός κίνδυνος
- Τεχνολογικός κίνδυνος
- Νομικό ρίσκο

❖ Εμπορικός κίνδυνος

Σε αυτήν την κατηγορία υπάγονται η αφερεγγυότητα ή αθέτηση συμφωνίας εκ μέρους του χρεώστη και ακύρωση της εμπορικής σύμβασης από τον αγοραστή στο πλαίσιο πίστωσης προμηθευτή ή η άρνηση του να αποδεχτεί τα εμπορεύματα ή τις υπηρεσίες που ζήτησε, χωρίς να έχει δικαίωμα να το πράξει.

❖ Πολιτικός κίνδυνος

Ο πολιτικός κίνδυνος, καλύπτει, όσον αφορά σε χρεώστες του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, τους ακόλουθους κινδύνους:

- Την απόφαση τρίτης χώρας που εμποδίζει την εκτέλεση δανειακής σύμβασης.
- Ένα γενικό χρεοστάσιο που θεσπίζεται από τη χώρα του χρεώστη ή από Τρίτη χώρα μέσω της οποίας θα πραγματοποιηθεί η πληρωμή.
- Πολιτικά γεγονότα ή οικονομικές δυσκολίες ή νομοθετικά μέτρα που παρεμποδίζουν ή καθυστερούν τη μεταφορά κεφαλαίων και την απόφαση που αφορά το εμπόριο μεταξύ κράτους μέλους και τρίτων χωρών.

Το πολιτικό ρίσκο είναι πολύ συχνό σε τρίτες χώρες, όπου το κράτος μπορεί να πάρει μέτρα που να αποτελέσουν εμπόδιο για επιχειρήσεις που θα θελήσουν να περάσουν τα σύνορα, όπως εμπάργκο, κλείσιμο συνόρων, υψηλή φορολογία για τις ξένες επενδύσεις κ.α.

❖ Πιστωτικός κίνδυνος

Ένα άλλο ρίσκο στενά συνδεδεμένο με το πολιτικό, είναι το οικονομικό σε περίπτωση που ο αγοραστής δεν καταφέρνει να εξοφλήσει το σύνολο των απαιτήσεών του στο πλαίσιο της εμπορικής σύμβασης

❖ Τεχνολογικός κίνδυνος

Εξίσου σημαντικό είναι το τεχνολογικό ρίσκο. Πρέπει πάντα μια επιχείρηση πριν κάνει τα πρώτα βήματα για είσοδο σε νέα αγορά, να σιγουρευτεί ότι δε θα βρεθεί αντιμέτωπη με ανταγωνιστικές τεχνολογίες. Βέβαια, υπάρχουν τομείς που υπάρχει χώρος για περισσότερες από μία επιχειρήσεις (hifi,DVD κ.α.).

❖ Νομικό ρίσκο

Τέλος, το νομικό ρίσκο πρέπει να λαμβάνει ανάλογη προσοχή από τον επιχειρηματία. Όταν μια επιχείρηση εισχωρεί σε νέες αγορές, οφείλει να γνωρίζει καλά τη νομοθεσία που διέπει το συγκεκριμένο θέμα. Καθώς θα χρειαστεί να εμπλακεί σε συμβόλαια πώλησης, διανομής, κ.α. πρέπει να έχει καλή γνώση του αντικειμένου, πόσο μάλλον αν πρόκειται να προβεί σε επενδύσεις, όπου πέρα από το εμπορικό δίκαιο, θα εμπλακεί σε θέματα φορολογικού, εργατικού δικαίου κ.α. Και φυσικά, εκτός της νομοθεσίας της νέας αγοράς, είναι απαραίτητο να διευκρινιστεί εάν οι εμπορικές συναλλαγές, επενδύσεις και κάθε είδους εισαγωγές στην ξένη αγορά πιθανότατα διέπονται από το δίκαιο κάποιας κοινοτικής ένωσης στην οποία μπορεί να εντάσσεται η εν λόγω χώρα.(Legrand, G. & Martini, H., «Management Des Operations de Commerce International, Dunod, 4e Editon).

2.3. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΔΙΕΙΣΔΥΣΗΣ ΣΕ ΞΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

Σύμφωνα με τους *Mas-Ruiz, Nicalaou-Gonzalbez και Ruiz-Moreno(2002)*, οι επιχειρήσεις έχουν δύο επιλογές κατά την έναρξη των διεθνών δραστηριοτήτων τους: είτε να επικεντρώσουν την προσοχή τους σε λίγες αγορές, είτε να ακολουθήσουν την επιλογή διασποράς των δραστηριοτήτων τους σε περισσότερες αγορές.

Ορισμένες επιχειρήσεις προτιμούν να προσανατολίζουν τις προσπάθειές τους σε λίγες αγορές-κλειδιά και επεκτείνονται σταδιακά σε νέες αγορές. Ακολουθούν δηλαδή στρατηγική συγκέντρωσης σε περιορισμένο αριθμό αγορών. Με τον τρόπο αυτό συντελείται σταδιακή απόκτηση ενός ικανοποιητικού μεριδίου αγοράς, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε μακροχρόνια κέρδη.(Kerin R.A.,Mahajan V.and Varadarajan R.P, «Contemporary Perspectives on Strategic Market Planning»,Needham Heights,1990).

Αντιθέτως άλλες επιχειρήσεις ακολουθούν στρατηγική εισόδου σε μεγάλο αριθμό αγορών ταυτόχρονα και κατά συνέπεια οι ενέργειες μάρκετινγκ, όπως και οι πόροι, μοιράζονται ισόποσα σε αυτές τις αγορές. Χαμηλή συμμετοχή σε ένα διαφοροποιημένο χαρτοφυλάκιο αγορών, μπορεί να αποδειχθεί λιγότερο ριψοκίνδυνη και εξίσου κερδοφόρα στρατηγική. Οι επιχειρήσεις που ακολουθούν αυτή τη στρατηγική συνήθως δίνουν μεγαλύτερη σημασία στον όγκο των εξαγωγών παρά στην κερδοφορία και έχουν μεγαλύτερη άνεση στο να προσαρμόζουν τα προϊόντα τους ανάλογα με τις απαιτήσεις κάθε αγοράς.

Κατά συνέπεια ανάλογα με τη φύση της κάθε εταιρείας, του προϊόντος και της αγοράς, επιλέγεται η καταλληλότερη στρατηγική.(Παπαδάκης Β.Μ., «Στρατηγική των επιχειρήσεων:Ελληνική και Διεθνής εμπειρία, Εκδόσεις Μπενου,2007)

Τα κριτήρια με τα οποία επιλέγεται η καταλληλότερη στρατηγική για διείσδυση σε ξένες αγορές είναι:

- Μέγεθος επιχειρήσεων
- Επίπεδα εμπειρίας επιχειρήσεων
- Κίνητρα επιχειρήσεων
- Φύση προϊόντος
- Φύση αγοράς

2.3.1 Μέγεθος Επιχείρησης

Αρκετοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι το μέγεθος της επιχείρησης δεν είναι καθοριστικός παράγοντας για να προεξοφλήσει κανείς τις διεθνείς δραστηριότητες και κινήσεις μιας επιχείρησης. Αντιθέτως, άλλες μελέτες υποστηρίζουν ότι το μέγεθος μιας επιχείρησης είναι άμεσα συνυφασμένο με την επιλογή στρατηγικής διεθνοποίησης και το βαθμό διείσδυσης. Πάντως, ο συσχετισμός μεγέθους της επιχείρησης με το στάδιο διεθνοποίησης στο οποίο βρίσκεται προκύπτει από τη γενικώς αποδεκτή άποψη ότι οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις διαθέτουν περισσότερους πόρους και εξασφαλίζουν υψηλότερα επίπεδα σε οικονομίες κλίμακας. Αυτοί οι παράγοντες που άπτονται σε θέματα μεγέθους της επιχείρησης, αντανακλούν την ικανότητα της επιχείρησης να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις απαιτήσεις των πελατών στο εξωτερικό.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις με περιορισμένους πόρους δεν επιτυγχάνουν με την ίδια ευκολία να κάνουν μια δυναμική κίνηση σε συγκεκριμένη αγορά. Εντούτοις, αυτό δεν

αποτελεί κατασταλτικό παράγοντα, για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες μπορούν να κινηθούν σε αγορές του εξωτερικού εξίσου αποτελεσματικά με διαφορετική στρατηγική, όπως για παράδειγμα μέσω εξαγωγών. Εξάλλου, το μέγεθος της επιχείρησης από μόνο του δεν καθορίζει την ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης, αλλά μας δίνει κάποια συμπεράσματα όταν συσχετίζεται με το μέγεθος των επιχειρήσεων που ανταγωνίζεται στην ξένη αγορά.

Έτσι μια μικρού μεγέθους επιχείρηση στην εγχώρια αγορά, μπορεί να θεωρηθεί μεγάλη επιχείρηση στο εξωτερικό ανάλογα με τον ανταγωνισμό.

Σε παλαιότερες μελέτες υποστηρίζεται ότι η απουσία εσωτερικών περιορισμών, όπως διαθεσιμότητα κεφαλαίου, ανθρωπίνων πόρων και παραγωγικών δυνατοτήτων, ευνοεί τη διασπορά ως στρατηγική επέκτασης σε ξένες αγορές. Βέβαια, σε πιο πρόσφατες μελέτες διατυπώνεται η άποψη ότι μεγαλύτερο ενδιαφέρον σε στρατηγικές διασποράς δείχνουν οι μικρότερου μεγέθους επιχειρήσεις, καθώς δε διαθέτουν τους απαραίτητους πόρους για να υλοποιήσουν μια επιτυχή στρατηγική επικέντρωσης.

2.3.2. Επίπεδα εμπειρίας επιχείρησης

Η εμπειρία που διαθέτει μια επιχείρηση σε θέματα διεθνοποίησης τη βοηθά να επιλέξει την κατάλληλη στρατηγική διεθνοποίησης με μικρότερο βαθμό αβεβαιότητας. Η εμπειρία μπορεί να είναι είτε σε γεωγραφικό επίπεδο, είτε σε επίπεδο κλάδου. Στην πρώτη περίπτωση, η εμπειρία προκύπτει από οικειότητα της επιχείρησης με την περιοχή την οποία έχει ορίσει ως αγορά-στόχο. Στη δεύτερη περίπτωση, η εμπειρία απορρέει από την πολύχρονη εμπειρία της επιχείρησης στον κλάδο και κατά συνέπεια του πως φέρεται ο κλάδος σε άλλες χώρες. Οι πιο έμπειρες επιχειρήσεις δείχνουν μεγαλύτερο βαθμό οικειότητας στο εξωτερικό επιχειρηματικό περιβάλλον, πράγμα που μπορεί να αποφέρει θετικά αποτελέσματα στην εκτίμηση του κινδύνου και των πιθανών κερδών ανάλογα με την επιλογή της στρατηγικής.

Δικαιολογημένα, λοιπόν, η εμπειρία σε αυτό το επίπεδο, βοηθά την επιχείρηση να κάνει τη διάκριση μεταξύ επικέντρωσης ή διασποράς σε αγορές-στόχο και μπορεί να θεωρηθεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την επιχείρηση. Ακόμα και οι επιχειρήσεις που δε διαθέτουν την απαραίτητη εμπειρία για να εισέλθουν σε ξένες αγορές, μπορούν να ανταπεξέλθουν αν διαθέτουν τους κατάλληλους μηχανισμούς που τους επιτρέπουν να αφομοιώνουν και να συσσωρεύουν γνώση από το περιβάλλον τους και να τη μετατρέπουν σε δημιουργικότητα.

Επιπλέον ορισμένες μελέτες επισημαίνουν ότι οι προσπάθειες που διατίθεται να καταβάλλει κάποια επιχείρηση έχουν καθοριστική σημασία στην πορεία της διεθνοποίησής της. Αυτό αποδεικνύεται από την οργάνωση και τον προγραμματισμό που ακολουθεί, το βαθμό εξάρτησής της από τις αγορές του εξωτερικού, από τη συχνότητα των επισκέψεων στο εξωτερικό, από τη δομή του τμήματος που ασχολείται με τα θέματα διεθνοποίησης.

2.3.3. Κίνητρα επιχείρησης

Σε πολλές μελέτες έμφαση δίνεται αναφορικά με το ρυθμό διεθνοποίησης, στα κίνητρα που ωθούν την επιχείρηση στο εξωτερικό. Διάκριση γίνεται σε παράγοντες που ωθούν την επιχείρηση να διεθνοποιηθεί, εκμεταλλευόμενη τις ευκαιρίες της αγοράς και φανερώνοντας μια επιθετική συμπεριφορά και συνθήκες που την αναγκάζουν να προσαρμοστεί σε νέες καταστάσεις προκειμένου να επιβιώσει. Ανάλογα με την πηγή ώθησης της επιχείρησης, αυτό

θα καθορίσει τον προσανατολισμό προς την εστίαση και διεξόδου σε λίγες αγορές ή την επέκταση σε περισσότερες. Στα κίνητρα συγκαταλέγονται και οι προσδοκίες της διοίκησης για την ανάπτυξη της επιχείρησης.

2.3.4. Φύση προϊόντος

Πέρα από τα χαρακτηριστικά της επιχείρησης, καθοριστικό ρόλο στη στρατηγική διεθνοποίησης μιας επιχείρησης παίζει η φύση του προϊόντος που διαθέτει. Λέγοντας «φύση προϊόντος», αναφερόμαστε τόσο σε μακροοικονομικό όσο και σε μικροοικονομικό περιβάλλον του προϊόντος. Σημαντικό ρόλο στην απόφαση μιας επιχείρησης για άνοιγμα στο εξωτερικό παίζουν τόσο η διάρκεια ζωής του προϊόντος, όσο και κάποια χαρακτηριστικά του προϊόντος, όπως βάρος, όγκος, επωνυμία. Η διασπορά ευνοεί ειδικού τύπου προϊόντα, για τα οποία οι περισσότερες χώρες έχουν μικρή αγορά. Εταιρείες με προϊόντα εξειδικευμένα όπου γενικά η προσφορά δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη ευνοούνται από τη στρατηγική διασποράς σε πολλές διαφορετικές αγορές. Επιπλέον, η στρατηγική αυτή προσφέρεται για προϊόντα όπου δεν υπάρχει επαναληπτική αγορά καθώς και για τυποποιημένα προϊόντα που δεν απαιτούν υψηλό βαθμό προσαρμογής στις διάφορες ξένες αγορές. Πέρα από την επιλογή στρατηγικής, όσο πιο τυποποιημένο είναι το προϊόν, τόσο πιο εύκολος καθίσταται ο έλεγχός του στην αγορά καθώς δε θα χρειάζεται συνεχής επικοινωνία ανάμεσα στον πελάτη και στην επιχείρηση.

2.3.5. Φύση Αγοράς

Εξίσου σημαντικό ρόλο στην απόφαση της στρατηγικής διεθνοποίησης φαίνεται να παίζει και η φύση της αγοράς. Κρίνοντας το ποσοστό ανάπτυξης αγοράς σε συνάρτηση με το ποσοστό αύξησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος στην αγορά κατά τα τελευταία πέντε χρόνια, η επιχείρηση μπορεί να οδηγηθεί σε ορισμένα συμπεράσματα για την αγορά αυτή. Επιλέγοντας τη μέθοδο της παράλληλης επέκτασης-διασποράς σε πολλές αγορές, η επιχείρηση μπορεί εύκολα και γρήγορα να αποκτήσει έναν ικανοποιητικό όγκο πωλήσεων και μάλιστα με χαμηλό ρίσκο, ακόμα κι αν κάποιες κρύβουν στοιχεία αβεβαιότητας (π.χ. κυμαινόμενη ισοτιμία νομίσματος, πολιτική αστάθεια, κ.α.). Την ίδια στρατηγική μπορεί να ακολουθήσει και στην περίπτωση που οι αγορές στις οποίες εισέρχεται έχουν χαμηλό βαθμό ανάπτυξης ή υψηλό βαθμό αβεβαιότητας. Το να επικεντρωθεί η επιχείρηση σε λίγες αγορές όπου επικρατούν ασταθείς οικονομικές συνθήκες θα ήταν ριψοκίνδυνη κίνηση.

Ένα άλλο σημείο που απορρέει από τη φύση της αγοράς είναι τα έξοδα διανομής-παράδοσης που μπορεί να παίζουν καθοριστικό ρόλο στην απόφαση της επιχείρησης. Η διασπορά σε πολλές αγορές ευνοείται όταν οι δαπάνες αυτές δεν έχουν άμεση συνάρτηση με την αύξηση των πωλήσεων, ώστε να εξασφαλίζονται οικονομίες κλίμακας.

Εξαιτίας της πολυδιάστατης φύσης των στρατηγικών επιλογών, κάθε επιχείρηση μπορεί να επιλέξει τον προσανατολισμό προς μια στρατηγική, ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν, το χρονοδιάγραμμα και τις προτεραιότητες που έχει θέσει. (A. Thompson JR, A.J.Strickland III, John E.Gamble, «Crafting and Executing Strategy, McGraw-Hill Irwin,2008).

2.4. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ

Όπως κάθε επιχείρηση στην εγχώρια αγορά οργανώνει τη στρατηγική της, ώστε να εξασφαλίσει τους βραχυπρόθεσμους και μακροχρόνιους στόχους της. Έτσι και όταν στρέφει το βλέμμα της σε αγορές του εξωτερικού δεν αρκεί να προσαρμόζει απλά κάποια προϊόντα της, αλλά πρέπει να μελετήσει όλη την οργάνωση και λειτουργία της. (A. Thompson JR, A.J.Strickland III, John E.Gamble, «Crafting and Executing Strategy, McGraw-Hill Irwin,2008).

2.4.1. Μίγμα Μάρκετινγκ

Η επιχείρηση πρέπει να μην ξεχνάει ποτέ τη βαρύνουσα σημασία που έχει το μάρκετινγκ σε όλη της την πορεία. Σύμφωνα με την American Marketing Association, το μάρκετινγκ είναι “η διαδικασία σχεδιασμού και εκτέλεσης της ανάπτυξης, τιμολόγησης, προβολής και διανομής προϊόντος, υπηρεσιών και ιδεών για τη δημιουργία συναλλαγών που ικανοποιούν άτομα και οργανισμούς”. Με άλλα λόγια, το μάρκετινγκ είναι μια διαδικασία λήψης αποφάσεων και δράσης. Είναι ο τομέας που είναι υπεύθυνος για την ανάπτυξη προϊόντων και για τις αποφάσεις τιμολόγησής τους, προβολής τους και διανομής τους. Ο όρος «ικανοποίηση» στον παραπάνω ορισμό είναι ένδειξη της πελατοκεντρικής νοοτροπίας. Για να υλοποιηθούν όλα αυτά, το μάρκετινγκ ασχολείται με τον προγραμματισμό, στρατηγική και εκτέλεση ενεργειών που αφορούν τα τέσσερα «Π», μέσα στο πλαίσιο των ευρύτερων στρατηγικών επιδιώξεων της επιχείρησης. Και βέβαια, αυτές οι επιδιώξεις δεν είναι τίποτα άλλο από το σκοπό του μάρκετινγκ, δηλαδή τα έσοδα. Σύμφωνα με τον Peter Drucker «μόνο το μάρκετινγκ και η καινοτομία δίνουν αποτέλεσμα, όλα τα άλλα είναι κόστος».

Οι υπεύθυνοι σχεδιασμού προγράμματος καλούνται να λάβουν υπόψιν τις προτιμήσεις των καταναλωτών στη νέα αγορά και τη στάση τους έναντι της χώρας προέλευσης, το κόστος, τους κανονισμούς και τη συμβατότητα του προϊόντος. Δεν είναι απαραίτητο να προβούν απευθείας σε δημιουργία νέου προϊόντος, καθώς πιθανότατα ένα υπάρχον προϊόν που έχει συμπληρώσει τον κύκλο ζωής του στην εγχώρια αγορά να μπορεί να μπει σε μια νέα αγορά με ελάχιστες ή μηδενικές προσαρμογές. (A. Thompson JR, A.J.Strickland III, John E.Gamble, «Crafting and Executing Strategy, McGraw-Hill Irwin,2008).

Ως προς το θέμα της τιμής, εξαρτάται τόσο από ενδοεταιρικούς παράγοντες, όπως το κόστος παραγωγής, διανομής, κ.α. όσο και εξωτερικούς παράγοντες όπως ισοτιμίες νομισμάτων, φορολογία, πληθωρισμός, τιμολογιακή πολιτική ανταγωνισμού. Η διανομή των προϊόντων σε μία νέα αγορά είναι περίπλοκη διαδικασία, καθώς τα κανάλια διανομής διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Η τελική απόφαση για την επιλογή του δικτύου διανομής επηρεάζεται τόσο από τη φύση του προϊόντος όσο και από τα χαρακτηριστικά της αγοράς, καθώς και από την εμπειρία που διαθέτει η επιχείρηση στην οργάνωση του δικτύου της στην εγχώρια αγορά. Εξάλλου, στην απόφαση αυτή παίζει ρόλο το προφίλ των καταναλωτών στο οποίο απευθύνεται η επιχείρηση, η φύση του προϊόντος, κ.α. Τέλος, ως προς την προβολή του προϊόντος, συνήθως γίνεται τοπική προσαρμογή της διαφημιστικής εκστρατείας μιας επιχείρησης.

Όλη η παραπάνω ανάλυση έχει ένα στόχο: Να συνειδητοποιήσει η κάθε επιχείρηση ότι αξίζει να «επενδύσει» σε ένα σωστό μίγμα μάρκετινγκ, αντί να αντιγράψει την πολιτική της εγχώριας αγοράς, γιατί μόνο έτσι θα καταφέρει να έχει μακροπρόθεσμα αποτελέσματα.

Συνεπώς, η επιτυχία ενός προϊόντος σε μια ξένη αγορά εξαρτάται από πολλές συνιστώσες, ελεγχόμενες, όπως η καλή γνώση της αγοράς, η Έρευνα και Ανάπτυξη, κ.α. και μη ελεγχόμενες, όπως το περιβάλλον. Αυτό πρέπει να λαμβάνεται υπόψιν κατά το σχεδιασμό του μίγματος μάρκετινγκ. (Raymond, Tanner & Kim «Journal of International Marketing», 2001)

2.4.2. Οργανωτικά Θέματα

Το κόστος, η ποιότητα, η διανομή των προϊόντων και η ευελιξία της επιχείρησης είναι άρρηκτα συνδεδεμένα και αλληλοεξαρτώμενα στοιχεία, που πηγάζουν από κοινού από την οργάνωση της επιχείρησης.

Προκειμένου να εισέλθει δυναμικά σε ανταγωνιστικές αγορές του εξωτερικού, η επιχείρηση πρέπει να λάβει ορισμένες «αποφάσεις δομής», δηλαδή σε σχέση με τα κτίρια και τον εξοπλισμό, αποφάσεις που αφορούν τη δυναμικότητα της παραγωγής, τις εγκαταστάσεις της, την τεχνολογία και την καθετοποίησή της. Οι αποφάσεις δομής έχουν συνήθως μακροπρόθεσμες επιπτώσεις, απαιτούν σημαντικές επενδύσεις και είναι δύσκολο να αντιστραφούν εάν έχουν υλοποιηθεί. Είναι αποφάσεις στρατηγικής φύσης, που μακροπρόθεσμα θα εξασφαλίσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην επιχείρηση (π.χ. πολύ ανταγωνιστικό κόστος). Πέρα από τη δομή και τον εξοπλισμό, πολύ σημαντικές κρίνονται και οι αποφάσεις υποδομής, δηλαδή τα συστήματα διοίκησης, όπως αποφάσεις για τους εργαζόμενους, την ποιότητα, τον προγραμματισμό παραγωγής και την οργάνωση. Πρόκειται για αποφάσεις τακτικής φύσης που αφορούν τρέχοντα θέματα και συνήθως δεν απαιτούν τεράστιες επενδύσεις. Μπορούν όμως να έχουν εξίσου ορατά αποτελέσματα με τις αποφάσεις δομής.

Είναι προφανές ότι οι αποφάσεις δομής και υποδομής σχετίζονται. Η ετήσια δυναμικότητα μιας επιχείρησης εξαρτάται από το αν το επίπεδο παραγωγής της παραμένει σταθερό ή αλλάζει κάθε χρόνο. Αποφάσεις σχετικά με το εργατικό δυναμικό εξαρτώνται από το που βρίσκονται οι εγκαταστάσεις της επιχείρησης και τι είδους παραγωγικές διαδικασίες έχουν επιλεγεί.

Κάθε επιχείρηση, ανεξάρτητα από το μέγεθός της, πρέπει να υιοθετεί μεθόδους λειτουργικής βελτίωσης που δε θα την αφήνουν να επαναπαύεται σε πεπαλαιωμένες καταστάσεις και που θα τη βοηθούν να μην πέφτει σε αδράνεια. (A. Thompson JR, A.J.Strickland III, John E.Gamble, «Crafting and Executing Strategy, McGraw-Hill Irwin, 2008).

2.4.3 Κουλτούρα και ανθρώπινοι πόροι

Είναι εύλογο ότι όταν μιλάμε για είσοδο σε αγορές του εξωτερικού έρχονται σε σύγκρουση διαφορετικές κουλτούρες. Η εκ βάθους μελέτη του πολιτισμού και των ιδιαιτεροτήτων της χώρας-στόχος μπορεί να συντελέσει στον περιορισμό των πολιτισμικών συγκρούσεων. Καλό είναι να μη θίγονται θέματα που σχετίζονται με τη θρησκεία, την πολιτική και κάποια άλλα

«ευαίσθητα» σημεία, καθώς χωρίς να γίνει αντιληπτό μπορεί να οδηγήσει σε προστριβές ανάμεσα στα δύο μέρη.

Οι πολιτισμικές διαφορές μπορεί να επηρεάσουν τις διαπραγματεύσεις σε πολύ σημαντικά θέματα και σε στιγμές που δεν το φαντάζεται κανείς. Ο τρόπος με τον οποίο άνθρωποι διαφορετικής κουλτούρας καταλήγουν σε συμφωνία διαφέρει όχι μόνο στο νομικό κομμάτι, αλλά και σε θέματα συμπεριφοράς.

Ορισμένες μελέτες υποστηρίζουν ότι η παγκοσμιοποίηση έχει οδηγήσει σε σταδιακή ομοιογενοποίηση της παγκόσμιας αγοράς. Δημιουργούνται διεθνείς σύνδεσμοι και υποδομές ως επακόλουθο των οποίων μειώνονται οι διαφορές που προέρχονται από οικονομικό-κοινωνικά αίτια. Αυτό βέβαια συνεπάγεται ανάγκες για τυποποιημένες πλέον στρατηγικές μάρκετινγκ εντός και εκτός συνόρων. Παρόλα αυτά, ακόμα και στην Ευρώπη, όπου η οικονομική ένωση οδηγεί σε ομοιογενοποίηση πολιτικών και κοινωνικών δομών, οι πολιτισμικές αξίες, παραμένουν πολύ ισχυρές, σταθερές στο χρόνο και οδηγούν την ιστορική εξέλιξη της χώρας.

Τα άτομα, λοιπόν, που στελεχώνουν μια επιχείρηση με βλέψεις σε διεθνείς αγορές πρέπει να ενημερώνονται για θέματα πολιτιστικών διαφορών, ώστε ανάλογα με το περιβάλλον κάθε χώρας να υιοθετούν την κατάλληλη συμπεριφορά. (John R. Scermerhorn, JR., «Introduction to Management», John Wiley & Sons, Inc, 2010).

2.4.4 Χρηματοοικονομικά

Η βασική αποστολή της σύγχρονης επιχείρησης είναι η μεγιστοποίηση της αξίας της για τους μετόχους της. Οι παράγοντες «χρόνος» και «κίνδυνος» είναι δυο σημαντικά σημεία για οποιαδήποτε επενδυτική απόφαση. Κάθε επιχείρηση παρουσιάζει δυο ειδών κινδύνους:

- Τον επιχειρηματικό κίνδυνο, δηλαδή τον κίνδυνο που σχετίζεται με τη συγκεκριμένη δραστηριότητά της.
- Τον χρηματοοικονομικό κίνδυνο, δηλαδή τον κίνδυνο που εξαρτάται από το χρέος που έχει αναλάβει η επιχείρηση.

Ο επιχειρηματικός κίνδυνος οφείλεται κυρίως σε διακυμάνσεις της ζήτησης, των τιμών πώλησης των προϊόντων της επιχείρησης, των τιμών των πρώτων υλών, της δυνατότητας αντίδρασης σε μεταβολές των τιμών αυτών, καθώς και στη δομή κόστους της επιχείρησης. Ο χρηματοοικονομικός κίνδυνος είναι απόρροια της διάρθρωσης των κεφαλαίων της, δηλαδή του μίγματος ιδίων κεφαλαίων και χρέους. Μια επιχείρηση με σχετικά μεγάλο χρέος είναι πολύ πιο εκτεθειμένη σε κινδύνους. Εάν καταφέρει να εξασφαλίσει ρευστότητα, δηλαδή να είναι ικανή να ανταποκριθεί στις άμεσες οικονομικές υποχρεώσεις της, τότε θεωρητικά δε διατρέχει κίνδυνο. Εξίσου σημαντικό ρόλο παίζει και η ορθή διαχείριση των διαθέσιμων μιας επιχείρησης σε ξένα νομίσματα, πράγμα που κρίνεται αναγκαίο στις συναλλαγές σε συνάλλαγμα και τη μεταφορά κεφαλαίου σε θυγατρικές εταιρείες στο εξωτερικό. Ο επιχειρηματικός και χρηματοοικονομικός κίνδυνος αποτελούν το συνολικό κίνδυνο μιας επιχείρησης που καθορίζει το κόστος χρηματοδότησής της, το οποίο με τη σειρά του επηρεάζει τις βραχυπρόθεσμες, και ιδιαίτερα τις μακροπρόθεσμες αποφάσεις της για επενδύσεις. (Raymond, Tanner & Kim «Journal of International Marketing», 2001).

2.5 ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

Για να μπορέσει να σταθεί σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο και να συναγωνιστεί ανάλογες επιχειρήσεις του κλάδου στο εξωτερικό, μια επιχείρηση πρέπει να επιλέξει τη στρατηγική με την οποία θα κινηθεί, ώστε να προσελκύσει τους νέους καταναλωτές. Ανάλογα με την αγορά στην οποία απευθύνεται και το προϊόν στο οποίο δραστηριοποιείται μπορεί να επιλέξει να κινηθεί με άξονα το χαμηλό κόστος, τη διαφοροποίηση ως προς το προϊόν, την εστίαση σε μια πολύ περιορισμένη αγορά καταναλωτών ή την παρουσίαση μιας καινοτομίας.

2.5.1 Στρατηγική ηγεσίας κόστους

Με άξονα τη στρατηγική χαμηλού κόστους, η επιχείρηση προσπαθεί να είναι ο παραγωγός με το χαμηλότερο κόστος στον κλάδο της. Σκοπός της είναι η δημιουργία πλεονεκτήματος κόστους που να επιτρέπει είτε πωλήσεις σε χαμηλότερες τιμές και μεγαλύτερα μερίδια αγοράς, είτε πωλήσεις στις τρέχουσες τιμές της αγοράς και μεγαλύτερα περιθώρια κέρδους. Σκοπός της στρατηγικής αυτής είναι η μείωση του κόστους σε σχέση με τους ανταγωνιστές και η αύξηση του όγκου πωλήσεων. (A. Thompson JR, A.J.Strickland III, John E.Gamble, «Crafting and Executing Strategy, McGraw-Hill Irwin,2008).

2.5.2 Στρατηγική διαφοροποίησης

Η επιχείρηση μπορεί να διαφοροποιήσει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες της από αυτά των ανταγωνιστών της. Αυτό προϋποθέτει προσεκτική μελέτη των αναγκών των αγοραστών ώστε να εντοπίσει το στοιχείο που ενδεχομένως να έκανε το προϊόν της πιο ελκυστικό από αυτά των ανταγωνιστών.

Σκοπός της στρατηγικής αυτής είναι η δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος με την προσέλκυση και διατήρηση αγοραστών με δυνατή προτίμηση στο συγκεκριμένο προϊόν. Η διαφοροποίηση επιτρέπει σε μια επιχείρηση να υιοθετεί υψηλότερες τιμές για τα προϊόντα της, να έχει υψηλότερες πωλήσεις γιατί περισσότεροι αγοραστές προτιμούν το διαφοροποιημένο προϊόν και άρα έχει αγοραστές με μεγαλύτερη προτίμηση για το προϊόν της ή κάποιο συνδυασμό των παραπάνω.. Η διαφοροποίηση μπορεί να πάρει πολλές μορφές, όπως π.χ. ιδιαίτερα η διαφορετικά χαρακτηριστικά ενός προϊόντος, αξιοπιστία, κύρος, ποιότητα, εξυπηρέτηση μετά την πώληση, τεχνολογική ανωτερότητα κ.α. (A. Thompson JR, A.J.Strickland III, John E.Gamble, «Crafting and Executing Strategy, McGraw-Hill Irwin,2008).

2.5.3 Στρατηγική εστίασης

Η στρατηγική της εστίασης έχει ως βασικό στοιχείο την επιλογή και συγκέντρωση μιας επιχείρησης σε ένα πολύ στενό κομμάτι της ευρύτερης αγοράς, επικέντρωση σε κάποια ξεχωριστή προτίμηση ή ανάγκη των αγοραστών. Αυτή η επικέντρωση μπορεί να πάρει

πολλές μορφές, ως προς κάποια γεωγραφική περιφέρεια, κάποια ειδική χρήση ενός προϊόντος ή κάποια ειδικά χαρακτηριστικά του που είναι ελκυστικά στους αγοραστές που απευθύνεται.

Η στρατηγική εστίασης μπορεί να είναι χαμηλού κόστους (π.χ. ενοικιαζόμενα δωμάτια σε ελληνικά νησιά) ή διαφοροποίησης (π.χ. η Rolls Royce στα αυτοκίνητα πολυτελείας). Η πρώτη περίπτωση προϋποθέτει την ύπαρξη τμήματος αγοραστών που οι ανάγκες τους να μπορούν να ικανοποιηθούν με χαμηλότερο κόστος από ότι η υπόλοιπη αγορά. Η δεύτερη περίπτωση προϋποθέτει την ύπαρξη αγοραστών με ειδικές ανάγκες. Η επιχείρηση με στρατηγική εστίασης επιδιώκει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στο συγκεκριμένο τμήμα αγοράς, που όμως δε χρειάζεται να είναι και ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στην ευρύτερη αγορά. Για να είναι ελκυστική η στρατηγική εστίασης χρειάζεται το τμήμα της αγοράς στο οποίο απευθύνεται να είναι αρκετά μεγάλο και να μην παρουσιάζει ενδιαφέρον για μεγάλους ανταγωνιστές.

Το βασικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των επιχειρήσεων με στρατηγική εστίασης είναι η εξειδίκευσή τους με την οποία μπορούν να αντιδρούν σε διάφορες ανταγωνιστικές πιέσεις (δύσκολα βρίσκονται παρόμοια προϊόντα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως υποκατάστατα, πράγμα που συνεπάγεται μικρή διαπραγματευτική δύναμη των καταναλωτών.

Όμως πάντα ελλοχεύει ο κίνδυνος είτε κάποια άλλη επιχείρηση να βρει τρόπους να μιμηθεί τους τρόπους εξυπηρέτησης της ειδικής αγοράς, είτε οι προτιμήσεις των αγοραστών να αλλάξουν προς κάποιο προϊόν της ευρύτερης αγοράς. Μέχρι τότε όμως, η επιχείρηση μπορεί να έχει λάβει τα μέγιστα δυνατά οφέλη και κέρδη. (A. Thompson JR, A.J.Strickland III, John E.Gamble, «Crafting and Executing Strategy, McGraw-Hill Irwin,2008).

2.5.4. Καινοτομία

Με τον όρο «καινοτομία» εννοούμε την εφευρετικότητα σε ό,τι κάνει μια επιχείρηση. Από τον τρόπο με τον οποίο εγκαθίσταται και λειτουργεί μέσα σε ένα χώρο, μέχρι τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί μέσα στην αγορά, στις εξαγωγές, στον τρόπο που εκτελεί τις τραπεζικές συναλλαγές, που εξυπηρετεί τους πελάτες της. Καινοτόμες εφαρμογές επιδέχεται όλο το πλέγμα διεργασιών. Είναι βέβαια και αποτέλεσμα έρευνας. Όμως η έρευνα δε συνεπάγεται απαραίτητα καινοτομία. Το κυριότερο είναι να υπάρχει κλίμα καινοτομίας σε συνδυασμό με κλίμα επιχειρηματικότητας. Μια οικονομία, η οποία είναι δυσκίνητη ως προς τη χρηματοδότηση και δεν έχει προοπτικές ανάπτυξης αλλά μόνο προβλήματα δεν εμπνέει για καινοτομίες.

Ένα από τα βασικότερα λάθη που κάνουν οι επιχειρήσεις ανάλογου μεγέθους είναι η βραχυπρόθεσμη προοπτική ως προς τις επενδύσεις και τις σχέσεις με τους πελάτες. Ελάχιστο βάρος δίνεται στην έρευνα και στην καινοτομία. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα στις τρεις χώρες με τα χαμηλότερα αποτελέσματα στο θέμα της καινοτομίας μαζί με το Λουξεμβούργο και την Ισπανία. Το μόνο ενθαρρυντικό στοιχείο είναι ότι, παρά το χαμηλό επίπεδο, φαίνονται θετικές τάσεις που απεικονίζονται με «την ανάκτηση χαμένου εδάφους». Αντιθέτως, από τις πλέον καινοτόμες χώρες της ΕΕ, η Δανία και η Φινλανδία «σημειώνουν πρόοδο», η Σουηδία ακολουθεί τον κοινοτικό μέσο όρο, ενώ στις κάτω χώρες το ποσοστό βελτίωσης είναι χαμηλότερο από τον κοινοτικό μέσο όρο. (Γεωργόπουλος Ν., Στρατηγικό Μάνατζμεντ», Εκδόσεις Γ.Μπένου,2002)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΒΑΛΚΑΝΙΑ



3.1.ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Τα Βαλκάνια είναι περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης, η οποία από το μακρινό παρελθόν λειτούργησε και λειτουργεί ως σταυροδρόμι πολιτισμών, ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή και την Ασιατική ήπειρο. Η διακριτή ταυτότητα και ο τεμαχισμός της βαλκανικής χερσονήσου θεωρείται σύμφωνα με αρκετούς ιστορικούς απότοκο της ορεινής γεωγραφίας, της συγκέντρωσης πολλών εθνοτήτων σε έναν γεωγραφικά περιορισμένο χώρο και της εξαιρετικά βίαιης ιστορίας της που είναι γεμάτη πολέμους, επιδρομές και εξεγέρσεις. Η ρευστότητα των συνόρων στη Βαλκανική ερμηνεύεται συχνά ως ανικανότητα των διαφορετικών εθνοτήτων να συνεργαστούν μεταξύ τους. Τούτη η άποψη είναι ιστορικά ελεγχόμενη, καθώς οι Βαλκανικοί λαοί σε ένα μεγάλο μέρος της ιστορίας τους εξαρτώνται και εξαρτώνται από τις διαθέσεις ισχυρών πολιτικών και στρατιωτικών δυνάμεων και

οργανισμών που καθόρισαν και συνεχίζουν να καθορίζουν την ιστορία τους. (www.Wikipedia/org)

3.1.1.Πρώιμοι πολιτισμοί

Οι πρώιμοι πολιτισμοί των Βαλκανίων ήταν κυρίως γεωργικοί. Οι αρχαιολόγοι έχουν πιστοποιήσει συμπλέγματα πρώιμων πολιτισμών όπως ο πολιτισμός Κουκουτένι (4500πχ-3500πχ), ο πολιτισμός Βίντσα(5000πχ-3000πχ) και ο αποκαλούμενος πολιτισμός της γραμμικής ταινιωτής κεραμικής (linearbandkeramik LBK). Ένας αξιοσημείωτος αριθμός τεχνουργημάτων, όπως οι πινακίδες της Ταρταρίας, υποδεικνύουν μια πρώιμη ινδοευρωπαϊκή γραφή. Αναφοράς επίσης χρήζει σε αυτό το σημείο ο προϊστορικός λιμναίος οικισμός του Δισπηλιού Καστοριάς, στον οποίο ανακαλύφθηκαν δείγματα τέτοιας γραφής και ο πολιτισμός Μπουτμίρ με τα υπέροχα κεραμικά του που αποκαλύφθηκε στα περικόρα του Σεράγεβο. Η ανακάλυψή του προκάλεσε τέτοια αίσθηση στον αρχαιολογικό κόσμο, ώστε το διεθνές συνέδριο Αρχαιολογίας και Ανθρωπολογίας έγινε στο Σεράγεβο το 1894. (www.Wikipedia/org)

3.1.2.Ινδό-Ευρωπαίοι

Παρά την πολυεθνική φύση της περιοχής φαίνεται ότι οι περισσότεροι κάτοικοι της χερσονήσου μοιράζονταν κοινούς προγόνους. Οι πρόσφατες εξελίξεις στη γενετική θα μας βοηθήσουν στα επόμενα χρόνια να έχουμε μια καλύτερη εικόνα του γενετικού δείκτη της περιοχής. Σύμφωνα με την παρούσα γνώση μας, ο γενετικός δείκτης M170 φαίνεται πως ήρθε από τη Μέση Ανατολή στη Βαλκανική περιοχή σχεδόν πριν 20.000 χρόνια. Σήμερα ο ίδιος δείκτης είναι στον ίδιο τόπο μοναδικός, αν και η έρευνα υποδεικνύει ότι περίπου το 80% της ευρωπαϊκής γενετικής δεξαμενής φθάνει έως την παλαιολιθική περίοδο. Η κάθοδος των Ινδοευρωπαίων άρχισε περίπου το 2.500 π.χ., με την κατάκτηση τοπικών αγροτικών πολιτισμών, εξαιτίας του πλεονεκτήματος της χρήσης εξελιγμένων όπλων και του αλόγου. Ανάμεσά τους λογίζεται και η πρώτη ελληνική φυλή-πιθανώς οι Αχαιοί- που έφθασε στην ελληνική χερσόνησο περίπου το 1800 π.χ., για να συναντήσει έναν μη Ινδοευρωπαϊκό λαό, τους Πελασγούς. Οι Μυκηναίοι, οι σημαντικότεροι των Αχαιών, έφθασαν και ανέπτυξαν στην Ελλάδα έναν από τους πρωιμότερους Ινδοευρωπαϊκούς πολιτισμούς των Βαλκανίων περί το 1600 π.χ. Οι Μυκηναίοι παρήκμασαν κατά την περίοδο της καθόδου των Δωριέων περί το 1100 π.χ. Όσον αφορά στην ύπαρξη των Ιλλυρικών φυλών υπάρχει η θεωρία που τους συνδέει με τον πολιτισμό Χάλστατ και εκείνη που τους θεωρεί αυτόχθονες λαούς. Περί το 1500 π.χ. εγκαθίστανται στη Βαλκανική χερσόνησο οι Θράκες, ένας άλλος Ινδοευρωπαϊκός λαός με τη δική του γλώσσα και έθιμα. Εξαπλώνονται στις περιοχές της σημερινής Ρουμανίας, Βουλγαρίας, Σκοπίων, Σερβίας και Θράκης. Οι Φρύγες, εγκατεστημένοι αρχικά στις νότιες περιοχές των Βαλκανίων πέρασαν σταδιακά στη Μικρά Ασία, όπου ανέπτυξαν το δικό τους πολιτισμό. (www.Wikipedia/org)

3.1.3.Κλασική αρχαιότητα

- **Το βασίλειο των Οδρυσών:** Η Οδρυσιανή αυτοκρατορία ήταν μια ένωση των θρακικών φυλών, πιθανώς το πρώτο μεγάλο κράτος που εξαπλώθηκε στην περιοχή των Βαλκανίων. Η διάρκεια της ύπαρξής του υπολογίζεται από τον 6^ο ως τον 5^ο αιώνα π. Χ.
- **Το Δαικικό βασίλειο:** Το βασίλειο της Δακίας ήλθε σε ύπαρξη τουλάχιστον στις αρχές του 2^{ου} αιώνα π.Χ. υπό τον βασιλιά Ορόλη
- **Οι ελληνικές πόλεις και οι αποικίες τους:** Οι Έλληνες ήταν από τους πρώτους που άνοιξαν ένα σύστημα εμπορικών δρόμων στα Βαλκάνια. Το εμπορικό δαιμόνιο και οι πολιτικές αναταραχές της ελληνικής επικράτειας στις πρώιμες φάσεις της κλασικής περιόδου τους οδήγησαν μεταξύ του 700 π.Χ και του 300 π.Χ. στην ίδρυση πολλών αποικιών στις ακτές της Μαύρης θάλασσας (Εύξεινος Πόντος) και στις παραποτάμιες, πλεύσιμες περιοχές του Δούναβη. (www.Wikipedia/org)

3.1.4.Γεωγραφία

Τα Βαλκάνια (προερχόμενα από την τουρκική λέξη balcan) είναι περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, η οποία λειτούργησε και λειτουργεί ως σταυροδρόμι πολιτισμών ανάμεσα. Ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή και την Ασιατική Ήπειρο. Η διακριτή ταυτότητα και ο τεμαχισμός της Βαλκανικής χερσονήσου θεωρείται σύμφωνα με αρκετούς ιστορικούς απότοκο της ορεινής γεωγραφίας της, της συγκέντρωσης πολλών εθνοτήτων σε έναν γεωγραφικά περιορισμένο χώρο και της εξαιρετικά βίαιης ιστορίας της, που είναι γεμάτη πολέμους, επιδρομές, εξεγέρσεις. Η ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων καλύπτει 550.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα. και ο πληθυσμός της αγγίζει τα 53 εκατομμύρια. Το όνομα της περιοχής αντλείται από τα Βαλκάνια όρη ή οροσειρά του Αίμου που διατρέχουν την περιοχή από το κέντρο της Βουλγαρίας έως την ανατολική Σερβία. Τα βόρεια σύνορα της βαλκανικής χερσονήσου θεωρείται γενικά ότι ευθυγραμμίζονται με τη γραμμή που διαμορφώνεται από τους ποταμούς Δούναβη, Σάβα και Κούπα και ένα τμήμα που συνδέει τις πηγές του Κούπα με τον κόλπο Κβάρνερ. Το συνηθέστερα χρησιμοποιούμενο βόρειο σύνορο Δούναβης-Σάβα-Κούπα είναι αυθαίρετο ως προς τα φυσιογραφικά χαρακτηριστικά του, όμως μπορεί να αναγνωριστεί εύκολα στο χάρτη. Είναι ιστορικά δικαιολογίσιμο επειδή η περιοχή που καθορίζεται έτσι (μαζί με τη Ρουμανία, αποκλείοντας το Μαυροβούνιο Δαλματία και τα Επτάνησα, αποτελούσε το μεγαλύτερο τμήμα της ευρωπαϊκής επικρατείας της Οθωμανικής αυτοκρατορίας από τα τέλη του 15^{ου} έως τον 19^ο αιώνα. Ο ποταμός Κούπα σχηματίζει ένα φυσικό σύνορο μεταξύ της νοτιοανατολικής Σλοβενίας και της Κροατίας, ο Σάβα διχοτομεί την Κροατία, τη Σερβία και τον Δούναβη, ο οποίος είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος ευρωπαϊκός ποταμός(μετά τον Βόλγα) και διαμορφώνει ένα φυσικό σύνορο μεταξύ Βουλγαρίας, Σερβίας και Ρουμανίας. Βόρεια αυτής της γραμμής βρίσκεται η πεδιάδα της Παννονίας και (στην περίπτωση της Ρουμανίας) τα Καρπάθια όρη. Το υψηλότερο σημείο των Βαλκανίων βρίσκεται στο όρος Ρίλα, στη Βουλγαρία (υψόμετρο 2.925 μ) ενώ το χαμηλότερο στο Φρέαρ των Οινουσσών, ανοιχτά της Μεσσηνίας με βάθος 5.267 μέτρα. Οι χώρες που περιλαμβάνονται στη γεωπολιτική σφαίρα των Βαλκανίων είναι οι εξής:

- Αλβανία (100%)
- Βοσνία και Ερζεγοβίνη (100%)

- Βουλγαρία (100%)
- Κροατία (47%)
- Ελλάδα (84%)
- Σερβία (73%)
- Μαυροβούνιο (100%)
- Κοσσυφοπέδιο (100%)
- ΠΓΔΜ (100%)

Στον κατάλογο ενίοτε περιέχονται η Ρουμανία, η Σλοβενία και η Τουρκία με τη δεύτερη να αρνείται ότι ανήκει στα Βαλκάνια, αυτοχαρακτηριζόμενη << χώρα της Κεντρικής Ευρώπης>>.

3.1.5 Φυσικός πλούτος

Το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής των Βαλκανίων καλύπτεται από οροσειρές που τη διατρέχουν από νοτιοδυτικά προς βορειοανατολικά. Οι κύριες οροσειρές είναι οι Δυναρικές Άλπεις στη Σλοβενία, την Κροατία και τη Βοσνία, το όρος Σκάρδος που ξεκινάει από την Αλβανία προς την ΠΓΔΜ και την οροσειρά της Πίνδου ως την κεντρική Ελλάδα. Στη Βουλγαρία υπάρχουν οροσειρές που διατρέχουν την περιοχή από ανατολές προς δυσμάς. Όπως τα Βαλκάνια όρη και η οροσειρά της Ροδόπης στα σύνορά της με την Ελλάδα. Η υψηλότερη κορυφή είναι η Μουσαλά(2925μ) στο όρος Ρίλα στη νοτιοδυτική Βουλγαρία. Στις ακτές το κλίμα των Βαλκανίων είναι μεσογειακό ενώ στην ενδοχώρα είναι ήπιο ηπειρωτικό. Στο βόρειο τμήμα της χερσονήσου και στις ορεινές περιοχές, ο χειμώνας είναι συνήθως παγωμένος με συχνές χιονοπτώσεις ενώ το καλοκαίρι ξηρό και θερμό. Στις νότιες περιοχές ο χειμώνας είναι συνήθως ηπιότερος. Σ το πέρασμα των αιώνων πολλά δάση καταστράφηκαν και αντικαταστάθηκαν με θάμνους και πόες. Σ τις νότιες περιοχές και κοντά στις ακτές υπάρχει σημαντική αειθαλής βλάστηση. Στην ενδοχώρα υπάρχουν τα τυπικά δάση της Ευρώπης με οξιά και δρυ ή έλατο και πεύκο στα ορεινά. Η δενδρογραμμή ή όριο βλάστησης στους ορεινούς όγκους αναπτύσσεται περίπου στο ύψος των 1800-2300μ.

Οι καλλιέργειες στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων εκτιμούνται γενικώς ως μη παραγωγικές, εκτός από τις πεδιάδες, όπου το θερμό κλίμα και οι γόνιμες αλλουβιανές αποθέσεις δίνουν τις ευκαιρίες για μια ικανοποιητική παραγωγή. Οι καλλιέργειες στα ορεινά εδάφη είναι μικρές και έχουν συνήθως τοπική εμβέλεια, εκτός από τις καλλιέργειες της αμπέλου και της ελιάς που παρουσιάζουν εξαγωγικές δραστηριότητες. (www.Wikipedia/org)

3.1.6 Ορυκτός πλούτος

Οι ενεργειακές πηγές περιορίζονται σε κοιτάσματα λιγνίτη, στη Βουλγαρία, τη Σερβία, τη Βοσνία και την Ελλάδα. Υπάρχουν, επίσης, μικρά αποθέματα πετρελαίου στη Σερβία, την Αλβανία, την Κροατία και την Ελλάδα. Το φυσικό αέριο κατά το πλείστον εισάγεται ελλείψει εντοπίων ικανοποιητικών αποθεμάτων και χρησιμοποιούνται κυρίως υδροηλεκτρικοί σταθμοί για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, εκτός από την περιοχή της Βουλγαρίας που χρησιμοποιεί και πυρηνικό αντιδραστήρα για την ικανοποίηση των αναγκών της και της Ελλάδας που χρησιμοποιεί λιγνίτη. Όσον αφορά στον ορυκτό πλούτο, υπάρχει αρκετός

χαλκός, ψευδάργυρος, χρώμιο, μαγγάνιο, βωξίτες, χρυσός και ουράνιο. Ορισμένα από τα μέταλλα, κυρίως οι βωξίτες είναι τμήμα της βαλκανικής εξαγωγικής δραστηριότητας, κυρίως στην ελληνική επικράτεια. (www.Wikipedia/org)

3.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

3.2.1 Σύνθεση πληθυσμών ανά εθνικότητα και θρησκεία

Ο πληθυσμός των Βαλκανικών χωρών κυμαίνεται ως εξής:

Χώρα ή περιοχή	Πληθυσμός
Βουλγαρία	7.245.677
Ελλάδα	10.815.197
Κοσσυφοπέδιο	1.820.631
Τουρκία (Ανατολική Θράκη)	10.620.739
Αλβανία	2.831.741
Βοσνία και Ερζεγοβίνη	3.791.622
Κροατία	4.267.558
Μαυροβούνιο	620.029
Π.Γ.Δ.Μ.	2.065.769
Ρουμανία	19.042.936
Σερβία	7.146.759
Βαλκάνια	70.268.658

Πηγή: .(www.Wikipedia/org)

Οι κύριες θρησκείες της περιοχής είναι ο ανατολικός ορθόδοξος Χριστιανισμός, ο Καθολικισμός και ο Ισλαμισμός. Επίσης ασκείται μια ποικιλία διαφορετικών παραδόσεων της κάθε πίστης, με κάθε μία από τις ορθόδοξες χώρες να έχει την εθνική της εκκλησία.

Η Ορθοδοξία είναι η κύρια θρησκεία στις παρακάτω χώρες:

- Βουλγαρία
- Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
- Ελλάδα
- Ρουμανία
- Σερβία
- Μαυροβούνιο

Ο Καθολικισμός είναι η κύρια θρησκεία στις παρακάτω χώρες:

- Κροατία
- Σλοβενία

Ο Ισλαμισμός είναι η κύρια θρησκεία στις παρακάτω χώρες:

- Αλβανία
- Τουρκία
- Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Το γεγονός ότι υφίσταται μια κύρια θρησκεία δε σημαίνει ότι οι παραπάνω πληθυσμοί είναι θρησκευτικά αμιγείς, ενώ υπάρχουν σημαντικά προβλήματα ανεξιθρησκείας στην Τουρκία, και εν μέρει στη Βουλγαρία, όπου οι ετερόδοξοι δεν έχουν το τυπικό δικαίωμα δημιουργίας χώρων λατρείας ή ναών. (www.Wikipedia.org)

3.3 ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Σύμφωνα με το νόμο περί επενδύσεων, το ποσοστό της οικονομικής επιχορήγησης μπορεί να φτάσει στο 30% του συνολικού επενδυτικού κόστους. Η ίδια συμμετοχή του επενδυτή δεν μπορεί να είναι κατώτερη του 40% των επενδυτικών δαπανών. Το υπόλοιπο 30% του επενδυτικού κόστους μπορεί να καλυφθεί είτε με τραπεζικό δανεισμό (δεν επιχορηγείται η επιδότηση των τόκων του δανείου) είτε με ίδια συμμετοχή του επενδυτή.

Ενισχυόμενες δαπάνες:

- Η κατασκευή, η επέκταση, ο εκσυγχρονισμός κτιριακών, ειδικών και βοηθητικών εγκαταστάσεων, καθώς και οι δαπάνες διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.
- Η αγορά και εγκατάσταση καινούριων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού.
- Η αγορά και εγκατάσταση καινούριων συστημάτων αυτοματοποίησης διαδικασιών και μηχανοργάνωσης, συμπεριλαμβανομένης της αγοράς του αναγκαίου λογισμικού.
- Η αγορά καινούριων μεταφορικών μέσων διακίνησης υλικών και προϊόντων εντός του ευρύτερου εργασιακού χώρου και μαζικής μεταφοράς προσωπικού, καθώς και η αγορά και εγκατάσταση καινούριου εξοπλισμού και η κατασκευή εγκαταστάσεων διακίνησης υλικών.

3.3.1 Ασφάλιση των επενδύσεων και εξαγωγών σε Ελλάδα και εξωτερικό

Η σύγχρονη τάση παγκοσμιοποίησης της οικονομικής δραστηριότητας και η συνακόλουθη επέκταση του εμπορίου και των επενδύσεων σε νέες αγορές, καθιστούν το θεσμό της ασφάλισης των επενδύσεων και των εξαγωγών ως τον

ακρογωνιαίο λίθο, ο οποίος προσδίδει στις εθνικές οικονομίες την απαραίτητη και επιθυμητή εξωστρέφεια, μέσω των εργαλείων που προβλέπει, για την αντιστάθμιση ποικίλων κινδύνων

Οι ασφαλίσεις αυτές υλοποιούνται από κρατικούς αλλά και ιδιωτικούς Οργανισμούς. Όσον αφορά στους ιδιωτικούς Οργανισμούς ασφαλίσεων, είναι ανεξάρτητοι και σκοπό έχουν την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου με γνώμονα τη χώρα στην οποία εδρεύουν και τις συναλλαγές της με το εξωτερικό, μέσω της υποστήριξης των παραγωγών της χώρας με πιστώσεις στον προμηθευτή, ή των αλλοδαπών εισαγωγέων με πιστώσεις στον αγοραστή. Αντίθετα οι κρατικοί φορείς χορήγησης Εξαγωγικών Πιστώσεων (ΟΑΕΠ) ελέγχονται από την κυβέρνηση του κράτους, ενώ οι δραστηριότητές τους διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Οι πιστώσεις ενισχύουν τους εξαγωγείς και χορηγούνται για την παραγωγή προϊόντων που θα εξαχθούν σε χώρες εξωτερικού ή για την κάλυψη του συνόλου των κινδύνων της εξαγωγικής δραστηριότητας. Οι κίνδυνοι που καλύπτονται είναι:

- Αφερεγγυότητα του αγοραστή.

- Άρνηση παραλαβής εμπορεύματος ή μη εξόφλησης της αξίας του από τον αγοραστή εφόσον δεν υπάρχει υπαιτιότητα του παραγωγού.
- Ακύρωση της άδειας εισαγωγής ή εξαγωγής από ενέργεια των κρατικών αρχών της χώρας εισαγωγής ή εξαγωγής.
- Αυθαίρετη καταγγελία, τροποποίηση ή μη εκτέλεση της σύμβασης από τον αγοραστή.
- Απαγόρευση μεταφοράς συναλλάγματος.
- Επιβολή στάσης πληρωμών (δικαιοστασίου) στη χώρα προορισμού των αγαθών.
- Αναγκαία εκ των υστέρων αλλαγή συγκοινωνιακού μέσου ή της πορείας του κατά τη μεταφοράς των εμπορευμάτων
- Πράξεις ή ενέργειες αλλοδαπού κράτους ή οργανισμού ελεγχόμενου από αλλοδαπό κράτος που αποδεικνύονται με επίσημα έγγραφα και εμποδίζουν την εκτέλεση της σύμβασης ή την κανονική λειτουργία της επένδυσης ή διαφοροποιούν το αρχικό καθεστώς της επένδυσης, όπως εθνικοποιήσεις και απαλλοτριώσεις.
- Γεγονότα ανωτέρας βίας όπως πόλεμος, εσωτερικές διαταραχές, τρομοκρατικές ενέργειες, θεομηνίες και απεργίες που καθιστούν αδύνατη ολικώς ή μερικώς την εκτέλεση ή την εμπρόθεσμη εκτέλεση της σύμβασης ή την κανονική λειτουργία της επένδυσης.
- Μείωση της τιμής πώλησης σε συνάλλαγμα ελληνικού προϊόντος ή υπηρεσίας που εξάγεται σε σχέση με αυτήν που ίσχυε κατά το χρόνο σύμβασης της ασφαλιστικής σύμβασης.

Η ασφάλιση εξαγωγικών πιστώσεων προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα και οφέλη στον Έλληνα εξαγωγέα. Η ανάγκη για ασφαλιστική κάλυψη καθίσταται ολοένα επιτακτικότερη στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και του αυξανόμενου πιστωτικού κινδύνου. Στην Ελλάδα στο χώρο της ασφάλισης εξαγωγικών πιστώσεων δραστηριοποιούνται ο Οργανισμός Ασφάλισης Εξαγωγικών Πιστώσεων (ΟΑΕΠ) και τρεις ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες. Για τη βελτίωση του καθεστώτος ασφάλισης απαιτείται καλύτερη ενημέρωση των Ελλήνων εξαγωγέων για την αναγκαιότητα κάλυψης των εξαγωγικών τους πιστώσεων από τον ΟΑΕΠ και τις ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες, απλοποίηση και συντόμευση της όλης διαδικασίας μέχρι την καταβολή της αποζημίωσης, απλούστευση των ασφαλιστικών συμβολαίων και βελτίωση των όρων τους υπέρ του ασφαλιζόμενου εξαγωγέα, προσαρμογή των παρεχόμενων υπηρεσιών στις ανάγκες του Έλληνα εξαγωγέα και επενδυτή και καλύτερη και πληρέστερη κάλυψη χωρών υψηλού ρίσκου.

3.3.2 Το καθεστώς και η προστασία των επενδύσεων στα Βαλκάνια

Η διεθνής θέση της Ελλάδας από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 έχει μεταβληθεί ριζικά. Η εξέλιξη των όμορων χωρών προς την κατεύθυνση της δημιουργίας σωστά θεμελιωμένων οικονομιών με δημοκρατικούς θεσμούς δημιουργεί κινδύνους, αλλά και ευκαιρίες για την Ελλάδα. Πολύ σύντομα, πολλές ελληνικές επιχειρήσεις, στράφηκαν στις ανεκμετάλλετες, αλλά και ανασφαλείς, αναδυόμενες αγορές της Βαλκανικής Χερσονήσου.

Η ανάπτυξη στενών οικονομικών δεσμών, ως μέσο άσκησης οικονομικής διπλωματίας, αποτελεί ισχυρό εργαλείο που ενισχύει τη θέση της Ελλάδας σε διεθνές επίπεδο και συμβάλλει αποφασιστικά σε μια ενεργότερη συμμετοχή της χώρας μας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Από την άλλη, πρωτεύων στόχος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής είναι να συμμετέχει ενεργά στη σταθεροποίηση της Βαλκανικής, ιδιαίτερα σε μια περίοδο που χαρακτηρίζεται από πολιτική και οικονομική ρευστότητα, και στην καταπολέμηση της φτώχειας, καθώς και να υποστηρίξει στο μέγιστο βαθμό τις επιχειρήσεις με βαλκανικό προσανατολισμό.

Οι επενδύσεις είναι ζωτικής σημασίας για τα Βαλκάνια, μεταξύ άλλων για τη μείωση του απαράδεκτα υψηλού επιπέδου ανεργίας που εξακολουθεί να υπάρχει στις περισσότερες χώρες, συμβάλλοντας στην πολιτική και κοινωνική αστάθεια και την εγκληματικότητα. Είναι ουσιαστικά ένας φαύλος κύκλος, όπου ανεπίλυτα ζητήματα, όπως η έλλειψη οργάνωσης του κράτους και η εγκληματικότητα αποτελούν ισχυρά εμπόδια για τις επενδύσεις, οι οποίες με τη σειρά τους είναι απαραίτητες για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους οι ελληνικές εταιρείες επενδύουν στα Βαλκάνια. Οι λόγοι αυτοί είναι οι εξής:

- Τα Βαλκάνια προσφέρουν στην Ελλάδα μια εντελώς νέα αγορά (κυνηγοί αγοράς).
- Η νέα αγορά των Βαλκανίων βρίσκεται πολύ κοντά στην Ελλάδα (εγγύτητα).
- Στην αγορά των Βαλκανίων υπάρχει έλλειψη τοπικού ανταγωνισμού (στρατηγικοί κυνηγοί αγοράς).
- Το φτηνό εργατικό δυναμικό και το χαμηλό κόστος απόκτησης ακατέργαστων υλικών. Τα Βαλκάνια προσφέρουν φτηνό εργατικό κόστος, έτσι οι μεταφερόμενες επιχειρήσεις συμβάλλουν στην αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα και κυρίως στη Βόρεια Ελλάδα, κυρίως στη Θεσσαλονίκη
- Η Ελλάδα ειδικεύεται στη φασόν παραγωγή (ειδικά η Βόρεια Ελλάδα), η οποία στηρίζεται επίσης στο χαμηλό κόστος της ανειδίκευτης εργασίας. Οι γειτονικές χώρες, Βουλγαρία, Αλβανία και ΠΓΔΜ προσφέρουν εξαιρετικά καλούς όρους από αυτήν την άποψη. Είναι σημαντικό να αναφερθεί το γεγονός ότι η αναλογία των αμοιβών μεταξύ Ελλάδας και Βαλκανίων ήταν (1:8) στην αρχή της μετάβασης και είναι τώρα (1:4). Εν τούτοις η παραγωγικότητα της εργασίας στα Βαλκάνια στα πρώτα χρόνια ήταν (1:3) αλλά με την αυξανόμενη εμπειρία σε ορισμένες περιοχές πλησιάζει εκείνη των Ελλήνων εργαζομένων. Η τελευταία ανάπτυξη οφείλεται στη συγκέντρωση ενός μεγάλου αριθμού ελληνικών υφαντουργικών επιχειρήσεων (ιδιαίτερα στη Νότια Βουλγαρία), οι οποίες δημιούργησαν υψηλότερη ζήτηση για εργασία και αύξησαν στη συνέχεια τους μισθούς (κυνηγοί χαμηλού κόστους).
- Πολλές ελληνικές επιχειρήσεις στοχεύουν στη δημιουργία μια εξαγωγικής βάσης στα Βαλκάνια, η οποία προσφέρει πάλι το πλεονέκτημα του χαμηλού κόστους οφειλόμενο και στη φθηνή εργασία και στη μεταφορά. Το τελευταίο διευκολύνεται πολύ από τη γεωγραφική εγγύτητα και ειδικά από το χαμηλό κόστος των μέσων μεταφοράς στα Βαλκάνια (βάση εξαγωγής).
- Η ύπαρξη πολύ ευνοϊκών εμπορικών συμφωνιών (φορολογικές απαλλαγές, έλλειψη ποσοτώσεων και δασμολογίων κ.λ.π.) μεταξύ της Βουλγαρίας και άλλων κοντινών

χωρών(κυνηγοί ευνοϊκών νόμων επένδυσης), καθώς και η χαμηλή φορολογία(15% φόρος επί των εταιρικών κερδών στη Βουλγαρία από 1/1/2005.

- Η διαφθορά, η δωροδοκία, ο υψηλός κίνδυνος, η γραφειοκρατία που χαρακτηρίζουν την οικονομία των Βαλκανίων αποτελούν αποθαρρυντικούς παράγοντες για τους δυτικούς επενδυτές, ενώ οι Έλληνες ένιωσαν εξοικειωμένοι με αυτή την πραγματικότητα που την είχαν ζήσει και στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 (και τη <<ζουν> εν μέρει μέχρι και σήμερα).
- Τα Βαλκάνια και ιδίως η Βουλγαρία, παρέχουν μια ζωτική σύνδεση μεταξύ της Ελλάδας και των Ανατολικών χωρών (στρατηγικός λόγος).
- Ο έντονος ανταγωνισμός στην Ελλάδα (ο οποίος οφείλεται στην παρουσία πολλών ξένων επιχειρήσεων) ώθησε πολλές επιχειρήσεις να κινηθούν προς τις ξένες αγορές των Βαλκανίων. Αυτές οι επιχειρήσεις ήταν συνήθως μικρές στο μέγεθος.
- Μερικές ελληνικές επιχειρήσεις, κυρίως μικρές, ήταν ένα βήμα πριν από την πτώχευση και έτσι <<μετακόμισαν>> στα Βαλκάνια ελπίζοντας ότι θα επιβιώσουν σε μια νέα αγορά κυρίως λόγω του χαμηλού κόστους της εργασίας και της ενέργειας και της έλλειψης τοπικού ανταγωνισμού (επενδύσεις διαφυγής). Επιπλέον, ελπίζουν ότι θα εξάγουν αυτά τα προϊόντα πίσω στην Ελλάδα(ένας τρόπος επιβίωσης).
- Η γραφειοκρατία και παρέμβαση μιας ισχυρής νομεκλατούρας στις προσφορές προγραμμάτων ιδιωτικοποίησης δημιουργούν ένα αναξιώπιστο οικονομικό περιβάλλον. Ήταν η δραστηριότητα αυτής της νομεκλατούρας η αιτία που πολλές ιδιωτικοποιημένες επιχειρήσεις έπεσαν στα χέρια ανθρώπων άλλων από τους πραγματικούς πλειοδότες, ενώ η γραφειοκρατία είναι η βασική αιτία της απότομης απόσυρσης εταιρειών, όπως της Rover από Βουλγαρία.

Οι Έλληνες εκμεταλλεύτηκαν το γεγονός ότι στα Βαλκάνια υπάρχει έλλειψη ενδιαφέροντος από την πλευρά των Δυτικών επενδυτών(κυνηγοί αγοράς). Αυτό οφείλεται σε διάφορους λόγους:

- Αστάθεια στο οικονομικό περιβάλλον.
- Χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα.

Απομόνωση των Βαλκανικών χωρών από τις δυτικές αγορές κατά τη διάρκεια των κομμουνιστικών ετών και το χαμηλό επίπεδο εμπορικών σχέσεων με αυτές τις αγορές.

- Η γεωγραφική απόσταση των Βαλκανικών χωρών από τη Δύση σε σχέση με χώρες της Κεντρικής Ευρώπης όπως η Γαλλία, Ουγγαρία, κ.λ.π. οι οποίες είναι πιο κοντά στις Δυτικές αγορές και δεν έχουν τα προαναφερθέντα προβλήματα, εξηγούν το μειωμένο δυτικό επενδυτικό ενδιαφέρον και αφήνουν πρόσφορο έδαφος στους Έλληνες επιχειρηματίες.
- Υπήρξε μια γενική ευφορία που προκύπτει από την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων και την ανάλογη ανάγκη για αγαθά και υπηρεσίες στις χώρες που υποδεικνύουν το γρήγορο και εύκολο κέρδος. Αυτή η ευφορία ενθαρρύνει τους Έλληνες επιχειρηματίες να ενεργήσουν βιαστικά και χωρίς προηγούμενη και λεπτομερή έρευνα της αγοράς(κυνηγοί αγοράς).
- Οι ελληνικές τράπεζες καθιέρωσαν κλάδους ή εξαγόρασαν υπάρχουσες τοπικές τράπεζες στα Βαλκάνια, όχι μόνο της γεωγραφικής εγγύτητας και της έλλειψης

ξένου και τοπικού ανταγωνισμού, αλλά και λόγω της εισροής ελληνικών επιχειρήσεων στη Βουλγαρία(ακολουθήστε τον πελάτη).

- Οι ελληνικές επιχειρήσεις σε συγκεκριμένους τομείς, όπως τα έπιπλα, εγκαταστάθηκαν σε μια Βαλκανική χώρα, αν και περίμεναν ότι θα είχαν χαμηλά κέρδη ή ακόμα και απώλειες κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων της λειτουργίας τους. Αυτό το έκαναν για να χαρακτηριστούν ως μια αναπτυσσόμενη δύναμη και για να καθιερωθούν ως ηγέτες στον τομέα τους πριν το κάνουν οι ανταγωνιστές τους(πριν από την απελευθέρωση αυτών των αγορών οι ελληνικές επιχειρήσεις που είχαν επενδύσει στο εξωτερικό ήταν πολύ λίγες). Επίσης όταν οι εταιρείες του κλάδου απέτυχαν να είναι οι πρώτοι που επέκτειναν τις δραστηριότητές τους στα Βαλκάνια, κινήθηκαν επίσης σε αυτήν την αγορά για να μην αφήσουν τους ανταγωνιστές τους ελεύθερους <<να απολαύσουν>> το σύνολο της αγοράς. Αυτό συμβαίνει όταν ο τομέας αγοράς, που στοχεύουν, εμφανίζει σημάδια πιθανής αύξησης(περιπτώσεις Sato, Σκουρόπουλος, Λεονταρίδης και Neoset) (Ακολουθήστε τον πελάτη, ακολουθήστε τον ανταγωνισμό)
- Ιστορικοί δεσμοί, πολιτιστική εγγύτητα και η κοινή θρησκεία. Γενικά η ελληνική <<επιχειρησιακή νοοτροπία>> είναι τουλάχιστον πιο κοντά με τη βουλγαρική, σερβική από ότι με τους δυτικούς λαούς. Εντούτοις υπάρχει μια τάση μεταξύ των σύγχρονων πολιτών των βαλκανικών χωρών(ακριβώς όπως και στους περισσότερους Ανατολικοευρωπαίους) να μιμηθούν τις δυτικές καταναλωτικές συνήθειες και έτσι η πολιτιστική απόσταση γίνεται πολιτιστική εγγύτητα και κίνητρο. Δεδομένου ότι η Ελλάδα είναι μέλος της ΕΕ από το 1979, στα μάτια των Βαλκανίων τα ελληνικά αγαθά και οι υπηρεσίες είναι <<ευρωπαϊκά>> και επομένως υψηλότερης ποιότητας. Το γεγονός ότι οι Βαλκάνιοι ταξιδεύουν συχνά στην Ελλάδα έχει θετικές επιπτώσεις δεδομένου ότι γίνονται πιο οικείοι με τα ελληνικά εμπορικά σήματα, ονόματα και προϊόντα.
- Στη δεκαετία του 1990 η Ελλάδα έκανε γρήγορα βήματα προς την οικονομική ανάπτυξη και έτσι τα προϊόντα και οι ίδιες οι επιχειρήσεις έχουν γίνει πιο αξιόσέβαστες. Αυτή η θετική ανάπτυξη έχει κάνει τις επιχειρήσεις της Ελλάδας αρκετά δυνατές να ανταγωνιστούν τους δυτικούς επενδυτές (τέτοιες επιτυχείς ελληνικές επιχειρήσεις είναι η Hellenic Bottling Company, η Intracom, η Δέλτα κ.λπ.) και έτσι αρκετά σίγουρες ότι η γειτονική Βαλκανική ενδοχώρα είναι μια αγορά που φυσικά <<τους ανήκει>>.
- Η παρουσία χιλιάδων σπουδαστών στα πανεπιστήμια κυρίως της Σερβίας, της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας προσέλκυσε τους Έλληνες επιχειρηματίες για να επενδύσουν ειδικά στους κλάδους της ψυχαγωγίας, των εστιατορίων και της βιομηχανίας τροφίμων (ακολουθήστε τους πελάτες)
- Η πώληση κρατικών επιχειρήσεων μέσω της ιδιωτικοποίησης ή της δημιουργίας κοινών (κοινοπραξιών) επιχειρήσεων (joint ventures) έβαλε σε <<πειρασμό>> μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις όπως η ελληνική εταιρεία εμφιάλωσης, η Coca Cola, ο Τιτάν, η Intracom, η Δέλτα, η Goodys , η Νίκας, η Χαρτοποιεία Θράκης και άλλες, να μπουν στην αγορά και απέκτησαν ένα μεγάλο μέρος αυτής. Αυτή η συμμετοχή

των ελληνικών επιχειρήσεων στη βαλκανική αγορά θα δώσει ώθηση στην ισχύ τους και στη θέση τους στην παγκόσμια αγορά και θα αυξήσει το παγκόσμιο μερίδιο αγοράς (πιέσεις από τον ανταγωνισμό).

- Στη Βουλγαρία μεγάλα προγράμματα έχουν αναληφθεί από ελληνικές κατασκευαστικές επιχειρήσεις όπως Λάτσης, Μηχανική και Σαραντόπουλος για προγράμματα υποδομής, τα οποία έχουν επίσης χορηγηθεί από ελληνικές, βουλγαρικές, ρωσικές κυβερνήσεις και μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων όπως PHARE, Intereg II, Intereg III, κ.λπ. Η Ελλάδα είναι μέλος της Ε.Ε. και για τη Βουλγαρία είναι ένας δρόμος σύνδεσής της με άλλα μέλη της Ε.Ε. Επίσης υπάρχουν διάφορα άλλα προγράμματα στη Βουλγαρία, όπως αυτό για το αέριο, το οποίο θα βοηθήσει την Ελλάδα στο ενεργειακό της πρόβλημα(στρατηγικοί κληνοοί αγοράς).
- Οι νόμοι στις Βαλκανικές χώρες έχουν δώσει τα κίνητρα (όπως η φορολογική απαλλαγή από τα κέρδη) για την καθιέρωση των προγραμμάτων ΑΞΕ. Υπάρχουν επίσης σημαντικά κίνητρα περιορισμένης φορολογίας για τις ξένες επιχειρήσεις που εγκαταστάθηκαν ειδικά στο νότιο μέρος της Βουλγαρίας και στο οποίο υπάρχει ένα υψηλό ποσοστό ανεργίας(κληνοοί ευνοϊκών νόμων επένδυσης).
- Οι περισσότερες από τις ελληνικές επιχειρήσεις που ήδη υπάρχουν στη Βουλγαρία(όχι περισσότερες από 1500 είναι ενεργές) είναι μικρές στο μέγεθος και έτσι δε λαμβάνουν υπόψη το περιβάλλον υψηλού κινδύνου που υπήρξε ειδικά στα πρώτα χρόνια της βουλγαρικής μετάβασης. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το επενδυμένο κεφάλαιό τους ήταν υψηλού ρίσκου, αλλά και οι προσδοκώμενες αποδοχές ήταν υψηλές.
- Πριν από τα χρόνια μετάβασης και κατά τη διάρκεια αυτών πολλές ελληνικές επιχειρήσεις είχαν εμπορικές σχέσεις με τη Βουλγαρία και τις υπόλοιπες Βαλκανικές χώρες. Η επιτυχία αυτών των σχέσεων και η καλή αποδοχή των ελληνικών προϊόντων στη Βαλκανική αγορά ενθάρρυναν τις ελληνικές επιχειρήσεις για να αναλάβουν προγράμματα ΑΞΕ(από το εμπόριο στις επενδύσεις). Οι βασικοί λόγοι που τα επενδυτικά προγράμματα αντικατέστησαν ή συμπλήρωσαν τις εμπορικές σχέσεις ήταν για να ξεπεράσουν τους εμπορικούς φραγμούς(quotas tariffs), να ελαχιστοποιηθεί το κόστος παραγωγής και να αποφευχθεί το κόστος μεταφορών. Ως αποτέλεσμα των προαναφερθέντων λόγων 3.500 επιχειρήσεις μπήκαν στη βουλγαρική αγορά, ενώ ενεργές είναι λιγότερες από 1.300(στοιχεία τέλους 2001) και περίπου 10.000 επιχειρήσεις υπολογίζονται σε όλα τα Βαλκάνια (με λιγότερες από τις μισές ενεργές).

Έτσι ώστε να αποφύγουν την υψηλή φορολόγηση, η οποία υπάρχει στην Ελλάδα, οι ελληνικές εταιρείες μπορεί να στραφούν σε μια Βαλκανική χώρα, όπου θα δημιουργήσουν μια εταιρεία με έδρα τη βαλκανική χώρα με αποτέλεσμα να λειτουργούν με τους κανόνες και τους νόμους της χώρας που υποδέχεται την επένδυση, διατηρώντας το δικαίωμα να επιστρέψουν, όποτε αυτές το επιθυμούν, τα καταγεγραμμένα ποσά του επενδυμένου κεφαλαίου στην Ελλάδα υπό τη μορφή κερδών (επαναπατριτισμός κερδών). Επιπροσθέτως οι ελληνικές εταιρείες μπορεί να επανεπενδύσουν τα κέρδη και έτσι να αποφύγουν ακόμη και τη φορολογία του κράτους στο οποίο επένδυσαν. Πολλές φορές, εταιρείες, κυρίως εντάσεις

εργασίας, προτιμούν να επενδύσουν σε περιοχές με υψηλή ανεργία, όπου θα απασχολούν πάνω από ένα συγκεκριμένο αριθμό εργαζομένων, ή να πραγματοποιήσουν μια επένδυση πάνω από ένα συγκεκριμένο ύψος με αποτέλεσμα να απαλλάσσονται από φορολόγηση ενός μεγάλου μέρους των κερδών τους. Επίσης πολλές φορές και σε αρκετές βαλκανικές χώρες οι εταιρείες απαλλάσσονται από τη φορολόγηση των κερδών(εξ ολοκλήρου) για τα πρώτα χρόνια λειτουργίας τους, και κάποιο ποσοστό των κερδών για τα επόμενα χρόνια αν επενδύσουν αυτές οι εταιρείες μέσα από το κρατικό πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων με πλειοψηφικό πακέτο. Επίσης βάση της νομοθεσίας είναι δυνατό οι εταιρείες, είτε να μεταφέρουν τις ζημιές στα επόμενα έτη(ισχύει για όλες τις επιχειρήσεις έως και 5 χρόνια και για τις τράπεζες έως και 10 χρόνια.) είτε να απαλλάσσονται από την πληρωμή κάποιου ποσοστού ΦΠΑ και να έχουν πλήρη απαλλαγή ΦΠΑ όταν πρόκειται για εισαγωγή μηχανολογικού εξοπλισμού. Ακόμα, οι ξένες επιχειρήσεις στα Βαλκάνια μπορούν να εγγραφούν ως εγχώριες επιχειρήσεις(και όχι ως ξένες πολυεθνικές) με αποτέλεσμα τη χαμηλή φορολογία(για παράδειγμα στη Βουλγαρία το ποσοστό φόρων εταιρικών είναι 15% από 1/1/2005. Τέλος σε μια χώρα υπό μετάβαση είναι σύνηθες να είναι δεδομένη η ανυπαρξία ενός ανεπτυγμένου κρατικού ελέγχου για αποφυγή φοροδιαφυγής, με αποτέλεσμα την ύπαρξη δωροδοκιών-καταστάσεων διαφθοράς, αλλά και ανυπαρξία ελεγκτικών μηχανισμών, αυστηρών κυρώσεων, νόμων, κτλ. Αποτέλεσμα αυτών είναι η δήλωση ελάχιστων κερδών από την πλευρά των επιχειρήσεων. Επίσης δύναται κάθε επιχείρηση που επιθυμεί να επενδύσει στα Βαλκάνια να δημιουργήσει ταυτόχρονα μια παράκτια εταιρεία(offshore)(εταιρεία που απολαμβάνει προνομιακή φορολογική μεταχείριση σε περιοχές που αποκαλούνται φορολογικοί παράδεισοι) με αποτέλεσμα να εμφανίζεται αυτή η εταιρεία στους πίνακες των χωρών της Βαλκανικής ως επενδύτρια εταιρεία προερχόμενη από χώρα διαφορετική (π.χ. από Κύπρο, Λουξεμβούργο, Virgin Islands κτλ) από αυτή (home country) που πραγματικά ανήκουν τα συμφέροντα των επιχειρηματιών που την κατέχουν. (Σιοκορέλης Β., «Η Ελλάδα με το βλέμμα στα Βαλκάνια», wordpress,2010-2011).

3.3.3 Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι Ελληνικές επιχειρήσεις στα Βαλκάνια

Ο χαρακτηρισμός «αναδυόμενη αγορά», με τον οποίο έχει συχνά ταυτιστεί η αγορά της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων, αποδίδεται όταν μια αγορά παρουσιάζει αξιόλογες και επικερδείς επιχειρηματικές ευκαιρίες, οι οποίες όμως συνδέονται από υψηλότατο επιχειρηματικό κίνδυνο. Φαινόμενα που παρατηρούνται καθημερινά, όπως οι καταπιεσμένες εθνικιστικές τάσεις στην Αλβανία, η κατάληψη του Κοσόβου από τις δυνάμεις του Νάτο κ.α. καταδεικνύουν ότι το ενδεχόμενο του επιχειρηματικού ρίσκου στα Βαλκάνια είναι ακόμη υψηλό και προβληματίζει σοβαρά όσους επιδιώκουν την ανάπτυξη μακροχρόνιων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην περιοχή προσβλέποντας σε μακροχρόνια κέρδη. Αντίθετα ένας μικρός αριθμός επενδυτών, που στοχεύει σε ευκαιριακό κέρδος φαίνεται ότι επωφελείται από τις ανεπάρκειες, τα προβλήματα και τη ρευστότητα στο πολιτικό σκηνικό των βαλκανικών χωρών, χωρίς να προβληματίζεται και να κάνει αργές και προσεχτικές κινήσεις. Τα προβλήματα που κατά καιρούς έχουν αντιμετωπίσει οι Έλληνες

επιχειρηματίες, ανταποκρινόμενοι στο κάλεσμα της ελκυστικής και γεμάτης επιχειρηματικές ευκαιρίες βαλκανικής αγοράς. Θα μπορούσαν να συνοψισθούν στα εξής:

- **Διαδικαστικά θέματα**

1. Διαδικασίες εισαγωγών και εκτελωνισμού, οι οποίες είναι χρονοβόρες και συνεχώς μεταβαλλόμενες.
2. Γραφειοκρατία και συνεχής αλλαγή του υφιστάμενου φορολογικού συστήματος.
3. Μη εναρμόνιση με τα διεθνή πρότυπα, τα οποία διέπουν τις διαδικασίες παραγωγής και πιστοποίησης της ποιότητας.
4. Διαφορετική εργασιακή κουλτούρα ως αποτέλεσμα της διαφορετικής παιδείας.
5. Προβλήματα στον εντοπισμό και στη συνεργασία με τοπικούς προμηθευτές διαφόρων προϊόντων (από υλικά γραφείου μέχρι χημικά προϊόντα), τα οποία οφείλονται ως επί τω πλείστον στην παραγωγική διάρθρωση των χωρών που για πολλές δεκαετίες ήταν προσαρμοσμένες στις ανάγκες μιας αγοράς με διαφορετική διάρθρωση (έμφαση στην ποσότητα, έλλειψη προϊόντων). Τα προβλήματα οξύνονται και από τις δυσκολίες που υπάρχουν στο εισαγωγικό εμπόριο και στον τομέα διανομής. (Καθημερινή-The Economist,Ειδικό αφιέρωμα στα Βαλκάνια,2005).

- **Υποδομή**

1. Έλλειψη κτιριακών εγκαταστάσεων στις περισσότερες Βαλκανικές χώρες, όπως Αλβανία. Η διανομή της γης και των ακινήτων που έγινε στην Αλβανία μετά την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων, απέδωσε το 90% των παλιών κτιριακών εγκαταστάσεων σε Αλβανούς.
2. Δυσκολία στην εξεύρεση χώρων γραφείου ή κατοικίας και νομικά προβλήματα ιδιοκτησίας ακινήτων.
3. Ανεπάρκεια των υποδομών, κυρίως στον τομέα των επικοινωνιών και των μεταφορών (διακοπές ηλεκτροδότησης, κακής ποιότητας νερού)

- **Πολιτικό πλαίσιο-κρατικός μηχανισμός**

1. Συχνή αλλαγή και συμπλήρωση των νόμων, χρονοβόρος μηχανισμός ψήφισης και διανομής νόμων και κατά συνέπεια πλήρης εξάρτηση των επενδυτών από τοπικούς νομικούς συμβούλους.
2. Έλλειψη σύγχρονου τραπεζικού και ασφαλιστικού συστήματος και ταυτόχρονη δυσκολία εξεύρεσης χρηματοδοτικών πόρων από τις εγχώριες αγορές (απουσία ευελιξίας, εξοπλισμού, στελεχών, ανταγωνιστικότητας).
3. Αναχρονιστική εργατική νομοθεσία, η οποία επηρεάζει άμεσα θέματα προσλήψεων, υπερωριών, απολύσεων κ.α.
4. Συχνή αλλαγή δημοσίων υπαλλήλων και υπουργών, η οποία επιδεινώνει το κλίμα αβεβαιότητας για τους ξένους επενδυτές.
5. Απαρχαιωμένο και ανεπαρκές θεσμικό πλαίσιο (ανύπαρκτο ή προερχόμενο από προηγούμενο πολιτικό καθεστώς και πάντως ακατάλληλο να υποστηρίξει την αναπτυξιακή προοπτική των χωρών).

6. Σχέσεις με τις τοπικές αρχές: Οι φιλικές σχέσεις των επενδυτών με τους δημοσίους υπαλλήλους των βαλκανικών χωρών υπόσχονται ποιότητα στην εξυπηρέτηση και γρήγορη επίλυση προβλημάτων. Η συντήρηση βέβαια της φιλίας μπορεί να ενισχύεται και με οικονομικά μέσα (χρηματισμό).
7. Πολιτική απροθυμία για βαθιές τομές στην οικονομία (ιδιωτικοποιήσεις): Σημαντικά προγράμματα αποκρατικοποιήσεων στις βαλκανικές χώρες καθυστερούν σημαντικά, διαιωνίζοντας έτσι την παραμονή ζημιογόνων κρατικών επιχειρήσεων στη μέριμνα του κράτους. Η καθυστέρηση αυτή πιθανότατα οφείλεται κυρίως στην προσπάθεια των κυβερνήσεων να δώσουν την ευκαιρία στις εγχώριες επιχειρηματικές τάξεις να βρουν τα κεφάλαια για την εξαγορά των προς ιδιωτικοποίηση επιχειρήσεων. Ακόμα και αν συμβεί αυτό (η εξαγορά), είναι πολύ δύσκολη για τους εγχώριους επιχειρηματίες η εξεύρεση κεφαλαίων για την αναδιάρθρωση αυτών των επιχειρήσεων προκειμένου να ανταπεξέλθουν στο διεθνή ανταγωνισμό. (Καθημερινή-The Economist,Ειδικό αφιέρωμα στα Βαλκάνια,2005).

- **Προβλήματα στελέχωσης**

1. Έλλειψη σε άτομα για υψηλές διοικητικές θέσεις κυρίως λόγω της ανυπαρξίας ιδιωτικής πρωτοβουλίας στο παρελθόν. Επισημαίνεται η παθητική νοοτροπία πολλών τοπικών στελεχών, τα οποία στερούνται δημιουργικότητας και πρωτοβουλίας.
2. Η δυσκολία υιοθέτησης του δυτικού εργασιακού ήθους. Εντοπίζονται προβλήματα στην εύρεση αξιόπιστων συνεργατών, ενώ η νοοτροπία του γρήγορου κέρδους είναι ενδεικτικό του λανθασμένου τρόπου με τον οποίο γίνεται αντιληπτή η έννοια της ελεύθερης αγοράς. Ανάλογα προβλήματα αποτελούν η απροθυμία για εντατική εργασία ή για την τήρηση κανόνων δεοντολογίας που η σχέση τους με την επιχείρηση επιβάλλει (τήρηση εμπιστευτικών εγγράφων, συμμόρφωση στους όρους συμβάσεως εργασίας).
3. Έλλειψη εργατικού δυναμικού με υψηλό επίπεδο κατάρτισης και επαρκούς γνώσης ξένων γλωσσών.
4. Έλλειψη σαφούς προσανατολισμού. Ενώ φαινομενικά υπάρχει δυτικοευρωπαϊκή προσέγγιση της αγοράς, είναι φανερό ότι η φιλοσοφία του ελεύθερου ανταγωνισμού δεν έχει γίνει ακόμα κτήμα μεγάλης μερίδας λαϊκών στρωμάτων. (Καθημερινή-The Economist,Ειδικό αφιέρωμα στα Βαλκάνια,2005).

- **Οικονομικό πλαίσιο**

1. Η γενική αρνητική οικονομική κατάσταση των Βαλκανικών χωρών (η οποία όμως τα τελευταία χρόνια έχει βελτιωθεί σημαντικά) : Ο υψηλός πληθωρισμός διαβρώνει την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών, δεν επιτρέπει την επιβάρυνσή τους με πρόσθετες αυξήσεις τιμών και επιπλέον, εντείνει το πρόβλημα

της στενότητας ξένου συναλλάγματος, περιπλέκοντας έτσι την οικονομική διαχείριση των ξένων επενδύσεων.

2. Δυσκολίες στην εφαρμογή διεθνών προτύπων στο λογιστικό σύστημα.
3. Παραοικονομία: Η παραοικονομία ενώ φαινομενικά ενισχύει τη ζήτηση για προϊόντα πολυτέλειας και ποιότητας, ωστόσο υπονομεύει τη διαμόρφωση ενός καταναλωτικού προτύπου (μειωμένη καταναλωτική δύναμη-υψηλή ανεργία) για το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού.
4. Έλλειψη φορέων για την παροχή οικονομικών πληροφοριών. Η ανασφάλεια για την πραγματοποίηση επενδύσεων στη βαλκανική αγορά ενισχύεται από την ανυπαρξία κέντρων παροχής πληροφοριών προς τους επενδυτές.
5. Ταυτόχρονα, η παράνομη οικονομική δραστηριότητα είναι, ως επί το πλείστον, συνδεδεμένη με φαινόμενα εγκληματικότητας και διαφθοράς, τα οποία επικρατούν στις περισσότερες βαλκανικές χώρες, θέτοντας σε κίνδυνο τις ήδη υπάρχουσες ξένες επενδύσεις (προστασία στις επενδύσεις με ταυτόχρονη οικονομική αφαίμαξη, αδιαφάνεια στις συναλλαγές με δημόσιες υπηρεσίες, χρηματισμός των δημοσίων υπαλλήλων) και αποθαρρύνοντας τα δημιουργία νέων.
6. Διπλή φορολογία αλλά και συνεχής μεταβολή του υφιστάμενου φορολογικού συστήματος. (Καθημερινή-The Economist,Ειδικό αφιέρωμα στα Βαλκάνια,2005).

Από την παραπάνω ανάλυση καθίσταται σαφές ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις, δραστηριοποιούμενες στα Βαλκάνια αντιμετώπισαν και συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν πολλές αντιξοότητες. Η είσοδος των ελληνικών επιχειρήσεων στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης έχει περιέλθει τα τελευταία χρόνια σε μια αρκετά δυναμικότερη φάση σε σχέση με το παρελθόν. Η διείσδυση των ελληνικών επιχειρήσεων, όπως προαναφέρθηκε, υλοποιείται είτε με τη μορφή εξαγοράς εγχώριων επιχειρήσεων, είτε με την ίδρυση νέων μονάδων, παραγωγή ή εμπορία. Τα οφέλη που προσδοκούν οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι προφανή: Πρόκειται για μια αγορά σε πρώιμο στάδιο ανάπτυξης με πληθυσμό πενταπλάσιο της Ελλάδας, την οποία γνωρίζουν καλά οι Έλληνες επιχειρηματίες λόγω γεωγραφικής και πολιτισμικής εγγύτητας με τη χώρα μας. (Καθημερινή-The Economist,Ειδικό αφιέρωμα στα Βαλκάνια,2005).

3.4 SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

<i>STRENGTHS</i>	<i>WEAKNESSES</i>
<ul style="list-style-type: none">• Τα Βαλκάνια αποτελούν μια νέα αγορά (κυνηγοί αγοράς).	<ul style="list-style-type: none">• Γραφειοκρατία• Δωροδοκία

<ul style="list-style-type: none"> • Βρίσκονται πολύ κοντά στην Ελλάδα (γεωγραφική εγγύτητα) • Υπάρχει έλλειψη τοπικού ανταγωνισμού. • Φθηνό εργατικό κόστος και χαμηλό κόστος απόκτησης ακατέργαστων υλικών. • Ζωτική σύνδεση μεταξύ της Ελλάδας και των Ανατολικών χωρών (στρατηγικός λόγος). • Ύπαρξη πολλών εμπορικών συμφωνιών (φορολογικές απαλλαγές, έλλειψη ποσοτώσεων και δασμολογίων κ.λπ.) και χαμηλή φορολογία. • Χαμηλό κόστος των μέσων μεταφοράς. • Ιστορικοί θεσμοί, πολιτισμική εγγύτητα και κοινή θρησκεία με την Ελλάδα. • Οι νόμοι στις Βαλκανικές χώρες έχουν δώσει τα κίνητρα (όπως η φορολογική απαλλαγή από τα κέρδη) για την καθιέρωση των προγραμμάτων ΑΞΕ (κυνηγοί ευνοϊκών νόμων επένδυσης). • Χαλάρωση εμποδίων εισόδου και μικρό κόστος εισόδου. 	<ul style="list-style-type: none"> • Υψηλός κίνδυνος-μαφία • Έλλειψη διαφάνειας-Διαφθορά • Πολιτική και Οικονομική αστάθεια. • Ανεπαρκής υποδομή • Έλλειψη εξειδίκευσης • Αργή Ανάπτυξη • Μακροοικονομική αστάθεια • Ανεπαρκές νομικό σύστημα
<p>OPPORTUNITIES</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πώληση κρατικών επιχειρήσεων • Νέα αγορά χωρίς πολλούς ανταγωνιστές • Ανάπτυξη στο εξωτερικό-εξαγωγές • Λόγω συνεχούς αύξησης του αριθμού των φοιτητών στις χώρες αυτές, ιδιαίτερα στη Βουλγαρία-Ρουμανία, ευκαιρία για ανάπτυξη επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους 	<p>THREATS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Είσοδος νέων ανταγωνιστών στην αγορά των Βαλκανίων και σαν συνέπεια αύξηση του ανταγωνισμού. • Αύξηση ανεργίας στη Βόρεια Ελλάδα λόγω επενδύσεων στις γείτονες χώρες (Επενδύσεις Διαφυγής) • Χαμηλού κόστους εισαγόμενα προϊόντα • Η παγκόσμια οικονομική κρίση

<p>κλάδους της ψυχαγωγίας, εστιατορίων και της βιομηχανίας τροφίμων.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ένταξη κάποιων Βαλκανικών χωρών στην Ε.Ε. • Ευκαιρία εισόδου με φθηνές εξαγορές 	<p>να πλήξει κι άλλο την οικονομία των Βαλκανίων</p>
---	--

3.5 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Με σημαντική και εκτεταμένη παρουσία σε όλους σχεδόν τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας, οι ελληνικές επιχειρήσεις κατάφεραν να ξεπεράσουν τα γνωστά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι χώρες αυτές και να εδραιώσουν τη θέση τους στις αγορές αυτές. Ο αριθμός εταιρειών ελληνικών συμφερόντων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή των Βαλκανίων ξεπερνά τις 3,5 χιλ. στη Βουλγαρία, τις 3 χιλ. στη Ρουμανία, τις 1000 στην Αλβανία και πολλές ελληνικές επενδύσεις είναι σε εξέλιξη στην πΓΔΜ και στη Σερβία.

Στην Αλβανία στο χώρο υλικών συσκευασίας, η εταιρεία «Μόρνος» του ομίλου «Elbisco» ίδρυσε την «MORPACK ALBANIA SH.A». Στον ίδιο κλάδο, δραστηριοποιείται στην περιοχή και ο όμιλος «Μαίλη» μέσω της «M.J.Maillis Albania». Ο όμιλος «Ελληνικά Πετρέλαια» δραστηριοποιείται σε πολλές χώρες της περιοχής. Στην Αλβανία έχει προχωρήσει σε κοινοπραξία με την αυστριακή «OMV». Στον τραπεζικό χώρο δραστηριοποιείται στην Αλβανία η «Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος», η «Alpha Bank» και η «Εμπορική».

Ανάμεσα στις εταιρείες τροφίμων που έχουν σημαντική παρουσία στη Βουλγαρία είναι η «Chirita». Δραστηριότητα αναπτύσσει και ο όμιλος «Δέλτα Βιομηχανία Παγωτού ΑΕ», με επενδυτική παρουσία τόσο στη Ρουμανία και την πΓΔΜ, όσο και τη Βουλγαρία μέσω της «Delta Bulgaria SA», όπου ελέγχει πάνω από το 70% της αγοράς του παγωτού. Επίσης η ελληνικών συμφερόντων «Brewinvest» εξαγόρασε το 97% της βουλγαρικής ζυθοποιίας «Zagorka», καθώς και τη ζυθοποιία «Ariana». Επίσης στην περιοχή δραστηριοποιείται και η Ελληνική Εταιρεία Εμφιάλωσης μέσω της «Clarina Bulgaria» και της «Coca-Cola Distributors Sofia», όπως επίσης και η εταιρεία «Φλώρινα Χωναίος». Στον κλάδο παραγωγής και διάθεσης γαλακτοκομικών προϊόντων στη Βουλγαρία, δραστηριοποιείται η «Μεβγάλ» και η «Τυράς ΑΕ» μέσω της «Tyrbul SA». Στο χώρο των αλλαντικών κινείται η «Νίκας» («Nikas Bulgaria SA»). Και ο όμιλος «Λούλη» δηλώνει το παρόν στη Βουλγαρία, ελέγχοντας τη μεγαλύτερη μονάδα παραγωγής προϊόντων άλεσης «Life Ltd». Στο χώρο παραγωγής έτοιμου ενδύματος, σύμφωνα με εκτιμήσεις βουλγαρικών πηγών, δραστηριοποιούνται περισσότερες από 400 ελληνικές επιχειρήσεις, απασχολώντας πάνω από 60.000 εργαζόμενους. Στον κλάδο παραγωγής χάρτου η «Χαρτοποιία Θράκης» έχει προχωρήσει σε

μια πολύ μεγάλη επένδυση στη Βουλγαρία μέσω της «Belovo AD Papermills». Στο χώρο των υλικών συσκευασίας δραστηριοποιείται ο όμιλος Μαίλη με την εταιρεία « M.J . Maillis Bulgaria EOOD» . Στο χώρο της μεταλλουργίας, δραστηριοποιούνται πολλές επιχειρήσεις ελληνικών κεφαλαίων, όπως η «Sofia Med», η «Stomana Industry» του ομίλου «Βιοχάλκο», η «Steelmet» της «ETEM» και η «Sometra» του ομίλου «Μυτιλιναίος»

Στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη είναι περιορισμένες ακόμα οι ελληνικές επενδύσεις. Παραγωγική μονάδα διαθέτει η «Chirita» στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, όπως και σε πολλές άλλες χώρες (Κροατία, Σλοβενία κ.α.).

Ελληνικές επιχειρήσεις με επενδύσεις στην πΓΔΜ είναι τα «Ελληνικά Πετρέλαια» («Okta Skorje AD») και τα «ΜΑΡΜΑΡΑ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ» («Mermeren Kombinat»). Ο όμιλος «Τιτάν» εξαγόρασε δύο τσιμεντοβιομηχανίες στην περιοχή («AD Comentamica Usje» και «Plevenski Tsiment AD»). Στις τηλεπικοινωνίες ο «ΟΤΕ» μέσω της «Cosmofon» έχει επενδύσει στην ΠΓΔΜ. Στον τομέα των τροφίμων και ποτών επενδύσεις έχουν κάνει ο «Νίκας» («Nikaw skor DOO»), η «Αθηναϊκή Ζυθοποιία» («Pivara»), η «Δέλτα» («JCC Delta Skorje»), η «Κρι-Κρι» μέσω της «Kri-Kri Kumanovo» και η «Elbisco» του ομίλου «Φιλίππου» μέσω της «Zitoluks». Στο χώρο των καταστημάτων της λιανικής, οι «Αφοί Βερόπουλοι» έχουν ιδρύσει την εταιρεία «Vero-Veropoulos». Από ελληνικές τράπεζες παρουσία στην περιοχή έχει η «Εθνική» και η «Alpha Bank».

Στη Ρουμανία είναι δυναμική η παρουσία μεγάλων ελληνικών τραπεζών όπως «Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος», «Alpha Bank Romania» με εξαγορά της ρουμανικής τράπεζας «Banca Bucuresti», «Τράπεζα Πειραιώς» μέσω της «Piraeus Bank Romania», «Εγνατία Τράπεζα» μέσω της «Egnatia Bank Romania», «Εμπορική Τράπεζα» και «EFG- Eurobank Ergasias» με εξαγορά της «Banc Post». Ο τομέας κατασκευών, τα έργα οδοποιίας και υποδομής στη χώρα, τα οποία χρηματοδοτούνται από Διεθνείς Οργανισμούς έχουν προξενήσει το ενδιαφέρον πολλών ελληνικών κατασκευαστικών εταιρειών, που ήδη είναι εγκατεστημένες στη Ρουμανία, όπως «Ευκλείδης», «Προοδευτική», «ΕΚΤΕΡ», «Κ.Μπαλάφας», «Θεμελιοδομή», «ΔΙΕΚΑΤ», «Ολυμπιακή Τεχνική», «Proodeftiki», «Αθηνά», και «Lamba Investments», οι οποίες έχουν αναλάβει την εκτέλεση σημαντικών έργων. Στο χώρο των τροφίμων σημαντική είναι η παρουσία της «Chirita», στην περιοχή, η οποία εξαγόρασε τον κλάδο του τυποποιημένου κρουασάν της «Star Foods Romania», καθώς και της «Nikas» με την εταιρεία «Nikas Romania SA». Ο όμιλος «Μαρινόπουλου» διατηρεί δικαιώματα για επέκταση αλυσίδων καταστημάτων «Marks & Spencer» και «Beauty Shop» στη Ρουμανία.

Άλλη μια θυγατρική του ομίλου «Δέλτα Βιομηχανία Παγωτού ΑΕ» δραστηριοποιείται στη Σερβία με την επωνυμία «Delyug SA». Παραγωγική μονάδα στη Σερβία διαθέτει και η «Cipita». Η «Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης» είναι μέτοχος της μεγαλύτερης βιομηχανίας παραγωγής ζάχαρης στην περιοχή «Backa a.d. Fabrica Secera». Στο χώρο μεταλλουργίας επιτυχώς δραστηριοποιείται η «Ελβιάλ». Ο όμιλος «Τιτάν» επένδυσε μέσω της «Cementara Kosjeric AD» . Ο όμιλος «Ελληνικά Πετρέλαια» εξαγόρασε την «JygoPetrol AD Kotor» του Μαυροβουνίου και απέκτησε δικαίωμα έρευνας και παραγωγής υδρογονανθράκων σε τρεις περιοχές της χώρας. Στον κλάδο παραγωγής και διάθεσης καλλυντικών, ο όμιλος «Σαράντη» ελέγχει την «Netwest Distribution Services Ltd», η οποία εμπορεύεται προϊόντα των

εταιρειών «Σαράντης», «ION», «Παπουτσάνης» και «SANYO». Επενδύσεις στο Βελιγράδι έχει κάνει και ο «Βερόπουλος». Στον τραπεζικό χώρο δραστηριοποιούνται οι ελληνικές τράπεζες «Εθνική», «Alpha Bank» και «Eurobank-Ergasias». (Εφημερίδα «Καθημερινή», εφημερίδα «Το Βήμα», www.rizospastis.gr).

3.6 ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

Η αποκατάσταση της ισορροπίας στις Βαλκανικές χώρες, τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο, σε συνδυασμό με την προώθηση των οικονομικών μεταρρυθμίσεων, σύμφωνα με τις συστάσεις τις ΕΕ και του ΔΝΤ, δημιουργούν ένα πλέγμα πολυάριθμων ευνοϊκών συνθηκών, τις οποίες καλούνται να εκμεταλλευτούν άμεσα οι ελληνικές επιχειρήσεις. Με σκοπό τη στήριξη του ευρωπαϊκού προσανατολισμού των χωρών της Βαλκανικής, η Ελλάδα εξήγγειλε και ήδη εφαρμόζει το Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων (ΕΣΟΑΒ). Πρόκειται για ένα πενταετές αναπτυξιακό πρόγραμμα που ξεκίνησε το 2002, ύψους 550 εκατομμυρίων Ευρώ. Επωφελούμενες χώρες είναι οι εξής: Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (Σερβία-Μαυροβούνιο), Ρουμανία, Βουλγαρία, Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, ΠΓΔΜ(Fyrom). (www.agora.mfa.gr)

Το ΕΣΟΑΒ αποτελεί μοχλό ανάπτυξης της οικονομικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας στη ΝΑ Ευρώπη και αποσκοπεί στην οικονομική, πολιτική και κοινωνική σταθερότητα της περιοχής της ΝΑ Ευρώπης. Με αυτόν τον τρόπο οι Έλληνες επιχειρηματίες εκμεταλλευόμενοι το ελληνικό οικονομικό και διπλωματικό σχέδιο, έχουν τη δυνατότητα να επενδύσουν σε αναδυόμενες αγορές.

Οι στόχοι του προγράμματος αναπτυξιακής βοήθειας είναι οι εξής:

- Εκσυγχρονισμός υποδομών και ιδιαίτερα στους τομείς ενέργειας και μεταφορών.
- Προώθηση παραγωγικών επενδύσεων.
- Εκσυγχρονισμός Δημόσιας Διοίκησης και αυτοδιοίκησης
- Υποστήριξη δημοκρατικών θεσμών/ συνεργασία Κοινοβουλίων
- Υποστήριξη του κράτους δικαίου και του κράτους πρόνοιας
- Αντιμετώπιση οικονομικών ανισοτήτων και ανάπτυξη ενιαίου οικονομικού χώρου
- Υποστήριξη της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης του διοικητικού και επιστημονικού δυναμικού.

Οι αναγκαίοι προς χρηματοδότηση του ΕΟΣΑΒ εθνικοί πόροι προέρχονται από:

- Κονδύλια του προγράμματος της Διμερούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας και βοήθειας (στο πλαίσιο της DAC), σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.
- Πιστώσεις του Τακτικού Προϋπολογισμού και του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων, που εγγράφονται και βαρύνουν τους ετήσιους προϋπολογισμούς του Υπουργείου Εξωτερικών και των άλλων Υπουργείων.
- Πόρους νομικών προσώπων δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου που ανήκουν στο δημόσιο τομέα.

Η Ελλάδα διεκδικεί τα πρωτεία στον τρόπο οργάνωσης και παροχής της αναπτυξιακής βοήθειας στην περιοχή των Βαλκανίων. Εν μέσω ενός πολύ καλού πολιτικού κλίματος έγινε

συζήτηση με τους βαλκάνιους εταίρους, αρχικά για τη νομική βάση του προγράμματος (ΕΣΟΑΒ) και στη συνέχεια για τα συγκεκριμένα έργα. Το ΕΣΟΑΒ απευθύνεται σε ένα ευρύ φάσμα φορέων δημοσίου και ιδιωτικού επιχειρηματικού ενδιαφέροντος, καθώς και στους μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς, επιδιώκοντας παράλληλα διεθνείς συνεργασίες. Η διαφάνεια και η αποτελεσματικότητα των διαδικασιών υλοποίησής του, έχουν προβλεφθεί στις έξι διμερείς συμφωνίες που υπογράφηκαν με τις επωφελούμενες χώρες. Τα έργα έχουν σφαιρικό αναπτυξιακό χαρακτήρα και σχετίζονται με τον εκσυγχρονισμό των υποδομών, την προώθηση των παραγωγικών επενδύσεων και τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης. (www.agora.mfa.gr).

Ως μορφές οικονομικής στήριξης για τις ανάγκες υλοποίησης των δράσεων του παρόντος νόμου θεωρούνται:

- Η δωρεάν παροχή κεφαλαίων
- Η καταβολή μέρους των τόκων για την εξυπηρέτηση δανείων, που συνάπτονται για την πραγματοποίηση των ανωτέρω σκοπών.
- Η δωρεάν κάλυψη λειτουργικών δαπανών του Προγράμματος Οικονομικής Συνεργασίας.
- Η συμμετοχή, αυτοτελώς ή σε συνεργασία με χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, σε κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου.

Οι πόροι του προγράμματος κατανέμονται σε τρεις κατηγορίες:

- Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται στην «κοινωνική υποδομή» και αφορά τους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας και της στέγασης. Οι τρεις αυτοί τομείς προβλέπεται να απορροφήσουν το 32,2% του συνολικού προγράμματος.
- Μια άλλη κατηγορία αποτελεί η «οικονομική υποδομή». Σε αυτήν την κατηγορία περιλαμβάνονται οι τομείς των μεταφορών, των επικοινωνιών, της ενέργειας, καθώς και οι μελέτες έργων υποδομής που πρόκειται να χρηματοδοτηθούν από την Ελλάδα. Για τις ανάγκες των τομέων αυτών, προβλέπεται ότι από το πρόγραμμα θα διατεθεί συνολικά το 41,1% των οικονομικών πόρων του.
- Η Τρίτη κατηγορία αφορά στους «τομείς παραγωγής» στους οποίους έχουν συμπεριληφθεί η βιομηχανία (επενδύσεις), ο πολιτισμός και το εμπόριο. Το ποσοστό που πρόκειται να διατεθεί στους «τομείς παραγωγής» ανέρχεται στο 26,6% του συνολικού προγράμματος.

Τα Βαλκάνια αποτελούν περιοχή ζωτικού ελληνικού ενδιαφέροντος και υψηλή προτεραιότητα για την εξωτερική μας πολιτική. Η χώρα μας πρέπει να βρεθεί ενεργά παρούσα στις διαδικασίες επίλυσης των ζητημάτων συνόρων και συνταγματικού καθεστώτος στην περιοχή, με θέσεις που να στηρίζονται σε διαδικασίες και αρχές και να προωθούν την περιφερειακή σταθερότητα και το εθνικό συμφέρον. Μέσα σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο, θα προωθηθεί η επίλυση των εκκρεμών διμερών ζητημάτων και θα οδηγήσει σε ανάπτυξη ισχυρών οικονομικών σχέσεων με τις γειτονικές βαλκανικές χώρες. Αποτέλεσμα θα είναι το αμοιβαίο οικονομικό όφελος. Προσεγγίζοντας τις σχέσεις αυτές με μία μακροπρόθεσμη

στρατηγική και απορρίπτοντας τις λογικές του εύκολου κέρδους, δημιουργούνται γερές βάσεις συνεργασίας με τις άλλες χώρες των Βαλκανίων. (www.agora.mfa.gr)

Η Ελλάδα επιβάλλεται να υλοποιήσει ένα γενναιόδωρο πρόγραμμα οικονομικής βοήθειας προς τα Βαλκάνια. Από μία καταστροφική δεκαετία πολέμων, τεράστιων ανθρώπινων και υλικών απωλειών, οικονομικής κατάρρευσης και διάλυσης του κοινωνικού ιστού, τα Βαλκάνια τα τελευταία χρόνια έχουν μπει σε μια τροχιά σταθεροποίησης, εκδημοκρατισμού και οικονομικής ανάκαμψης. Σε όλη την περιοχή πραγματοποιούνται σημαντικές δημοκρατικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Οι οικονομίες έχουν ως επί το πλείστον σταθεροποιηθεί και οι περισσότερες αναπτύσσονται με γρήγορους ρυθμούς. (www.agora.mfa.gr)

Ωστόσο η κατάσταση στα Βαλκάνια παραμένει επισφαλής και δεν επιτρέπει εφησυχασμό. Οι δημοκρατικές δομές είναι ασθενείς και ο ουσιαστικός εκδημοκρατισμός συχνά ατελής. Οι οικονομίες είναι αδύνατες, με απαράδεκτα επίπεδα φτώχειας, ανεργίας και χαμηλή κοινωνική συνοχή. Ο εθνικισμός είναι πάντα ισχυρός και η συμβίωση και ενσωμάτωση εθνικών κοινοτήτων από δύσκολη ως αδύνατη. Το οργανωμένο έγκλημα και η διαφθορά είναι πανταχού παρόντα. Όπως διαπιστώνει η επιτροπή Αμάτο, τα Βαλκάνια σήμερα, «απέχουν εξίσου από την αποτυχία όσο από την επιτυχία». (www.agora.mfa.gr).

Η ευρωπαϊκή προοπτική, η σταθερότητα και η δημοκρατική ανάπτυξη των Βαλκανίων αποτελούν ζωτικό ευρωπαϊκό συμφέρον και είναι μακροπρόθεσμα άρρηκτα δεμένες με την ευρωπαϊκή προοπτική της περιοχής, δηλαδή με την προοπτική να καταστούν όλα τα κράτη της πλήρη μέλη της ΕΕ. Η ευρωπαϊκή προοπτική είναι καθολικό αίτημα και η κύρια θετική κινητήρια δύναμη για τους λαούς της περιοχής και τις δημοκρατικές ηγεσίες τους. Η Ελλάδα, ως χώρα βαλκανική έχει ζωτικό συμφέρον από τη σταθερότητα και ανάπτυξη των βορείων γειτόνων της, αφού είναι η πρώτη που ωφελείται από αυτά και η πρώτη που ζημιώνεται και κινδυνεύει από την αποσταθεροποίηση και την ένδειά τους. Η Ελλάδα έχει συμφέρον από την ευρωπαϊκή πορεία των γειτόνων της, καθώς αυτή αποτελεί αναγκαίο όρο για τη σταθερότητα και ανάπτυξη της περιοχής, αλλά και επειδή τη συμφέρει η μετατόπιση του κέντρου βάρους της Ένωσης προς τα νοτιοανατολικά. Τα Βαλκάνια απορροφούν σημαντικό πλέον μέρος των ελληνικών εξαγωγών και αποτελούν στόχο μιας άνευ προηγουμένου ελληνικής επενδυτικής δραστηριότητας σε ένα ευρύ φάσμα τομέων, από τον τραπεζικό και τις τηλεπικοινωνίες, ως τη βιομηχανία, την ενέργεια και το λιανικό εμπόριο.

Ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν σε κάθε μία από τις χώρες της Βαλκανικής που μελετάμε, η επιχείρηση θα επιλέξει το είδος της επένδυσης στην οποία είναι διατεθειμένη να προχωρήσει. (www.agora.mfa.gr)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

4.1 Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ο όρος μετάβαση είναι ένας όρος ιδιαίτερα δημοφιλής, τον οποίο ακούμε πολύ συχνά και χρησιμοποιείται για να δηλώσει τη διαδικασία της μετάβασης των χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης από την κεντρικά σχεδιασμένη οικονομία στην οικονομία της αγοράς. Κάθε χώρα βρίσκεται σε διαφορετικό στάδιο ολοκλήρωσης της διαδικασίας της μετάβασης, όμως, είναι γεγονός πως οι χώρες της κεντρικής Ευρώπης προχώρησαν πιο γρήγορα στη διαδικασία αυτή από τις χώρες της Βαλκανικής. Ωστόσο, κοινό χαρακτηριστικό όλων σχεδόν των μεταβατικών οικονομιών είναι η ραγδαία επιδείνωση της κοινωνικής και οικονομικής θέσης της μεγάλης πλειοψηφίας του πληθυσμού, τουλάχιστον κατά τα πρώτα χρόνια της μετάβασης. (Γ. Μαγούλιος, Η ανάπτυξη των βαλκανικών οικονομιών σε μετάβαση στο περιβάλλον της παγκοσμιοποίησης, 2006). Για τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης η διαδικασία της μετάβασης, ουσιαστικά, ξεκίνησε το 1989, με την πτώση των σοσιαλιστικών κομμάτων και συνεχίστηκε για αρκετά χρόνια. Οι Βαλκανικές χώρες διακρίνονται σε δυο κατηγορίες ανάλογα με τον τρόπο που υιοθέτησαν προκειμένου να ακολουθήσουν τη διαδικασία της μετάβασης. Η πρώτη ομάδα ακολούθησε την προσέγγιση της ταχύρρυθμης μετάβασης ή διαφορετικά το μοντέλο «shock therapy», κατά το οποίο όλες οι μεταρρυθμίσεις πραγματοποιήθηκαν «εν μία νυκτί». Βασικό παράδειγμα αυτής της ομάδας είναι η χώρα της Αλβανίας. Από την άλλη, η δεύτερη ομάδα επέλεξε την προσέγγιση της ήπιας ή σταδιακής μετάβασης, που σημαίνει ότι οι διάφορες μεταρρυθμίσεις πραγματοποιούνταν αργά και σταδιακά. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της κατηγορίας είναι οι χώρες της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας, καθώς και η ΠΓΔΜ. ». (Θ. Πελαγίδης, Κ. Χαζάκης, Η πολιτική

οικονομία της μετάβασης: Από τον κεντρικό σχεδιασμό στην οικονομία της αγοράς, Εκδόσεις Παπαζήση, 2009)

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί πως σε όλες τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες, ακόμη και σε αυτές που υιοθετήθηκε η πολιτική της βαθμιαίας προσέγγισης, υπήρξε σε κάποια φάση η ανάγκη για άμεσες αλλαγές υπό τη μορφή της πολιτικής «σοκ». Ένας από τους λόγους που συνέβη αυτό ήταν οι διάφορες εμφύλιες πολεμικές συρράξεις, οι οποίες καθυστέρησαν χρονικά τις απαραίτητες ενέργειες για μετάβαση στην οικονομία της αγοράς, οπότε μετά τη λήξη του πολέμου υπήρξε ανάγκη για υιοθέτηση άμεσων μέτρων». (Θ. Πελαγίδης, Κ. Χαζάκης, Η πολιτική οικονομία της μετάβασης: Από τον κεντρικό σχεδιασμό στην οικονομία της αγοράς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα:2009). Ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της μετάβασης για τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης είναι τα ακόλουθα:

- Τα τέσσερα πρώτα χρόνια της μετάβασης (1990-1993) όλες οι χώρες παρουσιάζουν αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης. (Γ. Μαγούλιος, Η ανάπτυξη των βαλκανικών οικονομιών σε μετάβαση στο περιβάλλον της παγκοσμιοποίησης,2006)
- Από το 1994 αρχίζουν να βελτιώνονται οι ρυθμοί ανάπτυξης, ενώ εξακολουθούν να υφίστανται τα χαρακτηριστικά της ρευστότητας και της αστάθειας. (Γ. Μαγούλιος, Η ανάπτυξη των βαλκανικών οικονομιών σε μετάβαση στο περιβάλλον της παγκοσμιοποίησης,2006)
- Από το 1995 και μετά οι ρυθμοί ανάπτυξης του ΑΕΠ είναι θετικοί για όλες σχεδόν τις Βαλκανικές χώρες σε μετάβαση και καθ' όλη την περίοδο μέχρι το 2003. (Γ. Μαγούλιος, Η ανάπτυξη των βαλκανικών οικονομιών σε μετάβαση στο περιβάλλον της παγκοσμιοποίησης,2006)

Συνοπτικά κάποια συμπεράσματα από τη μετάβαση των οικονομιών των Βαλκανικών χωρών είναι τα ακόλουθα:

- Η εφαρμογή της πολιτικής «σοκ» δεν ήταν ευχάριστη, με την έννοια, ότι οι άμεσες αλλαγές ήταν αρκετά επώδυνες για το λαό. Όπως αποδείχθηκε, όμως, οι χώρες που υιοθέτησαν την πολιτική αυτή (έστω και σε δεύτερη φάση) εμφάνισαν καλύτερα αποτελέσματα έως σήμερα. Οι μεταρρυθμίσεις σε όλες τις χώρες συνοδεύτηκαν από έξαρση των κοινωνικών προβλημάτων, όπως ήταν η φτώχεια, η ανεργία και η εγκληματικότητα.
- Η πτώση των σοσιαλιστικών καθεστώτων συνοδεύτηκε από τη δημιουργία μιας νέας αστικής τάξης, η οποία συνήθως αποτελούνταν από τους εκπροσώπους του παλιού καθεστώτος. Η νέα τάξη, ήταν αυτή που εκμεταλλεύτηκε το κενό εξουσίας μετά το 1989 και ανέλαβε τα ηνία της οικονομικής και πολιτικής δραστηριότητας. Οι διαρθρωτικές αλλαγές είχαν μεγάλη σημασία για τη διαδικασία της μετάβασης. Δεν πρέπει να αγνοηθούν, δηλαδή, οι μικροοικονομικές αλλαγές όπως η αναμόρφωση του τραπεζικού συστήματος, η εισαγωγή συνθηκών ανταγωνισμού, η καθιέρωση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας κλπ
- Κατά τη διάρκεια της μετάβασης άλλαξε η διαρθρωτική δομή της οικονομίας, με τον τομέα των υπηρεσιών να λαμβάνει μεγαλύτερο μερίδιο συμμετοχής στο παραγόμενο Α.Ε.Π., που ξεπερνούσε το 50%. Αντίθετα, μειώθηκαν τα μερίδια τόσο του

βιομηχανικού όσο και του αγροτικού τομέα. Οι χώρες της Ν.Α Ευρώπης συνολικά, υστέρησαν στη διαδικασία της μετάβασης σε σχέση με τις αντίστοιχες της κεντρικής Ευρώπης, που προχώρησαν άμεσα σε βαθιές μεταρρυθμίσεις. Μόλις μετά τα μέσα της δεκαετίας του '90, η κατάσταση στις Βαλκανικές οικονομίες βελτιώθηκε αισθητά. Έτσι, στις περισσότερες χώρες, μόλις το 2004-2005, το Α.Ε.Π. είχε φτάσει στα επίπεδα του 1989. (Γ. Μαγούλιος, Η ανάπτυξη των βαλκανικών οικονομιών σε μετάβαση στο περιβάλλον της παγκοσμιοποίησης,2006).

4.2 ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΙΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ Ν.Α. ΕΥΡΩΠΗΣ (1990-2007)

Στη νεότερη βιβλιογραφία η διαδικασία της μετάβασης διακρίνεται σε δύο περιόδους. Η πρώτη ορίζεται από την έναρξη της μετάβασης μέχρι το τέλος του πολέμου του Κοσσυφοπεδίου, δηλαδή περίπου από το 1990 μέχρι το 1999. Η δεύτερη περίοδος ξεκινάει από το έτος 2000 και ολοκληρώνεται το 2007, έναν χρόνο, δηλαδή, πριν από το ουσιαστικό ξεκίνημα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Η κύρια διαφορά μεταξύ των δυο χρονικών διαστημάτων που ορίστηκαν παραπάνω έγκειται στο γεγονός της οικονομικής αστάθειας ή σταθερότητας που υπήρξε στις υπό εξέταση χώρες.

Ειδικότερα, κατά την πρώτη περίοδο επικρατούσε οικονομική αστάθεια στις περισσότερες χώρες της νότιο-ανατολικής Ευρώπης, με τους μακροοικονομικούς δείκτες των χωρών αυτών να εμφανίζονται ανομοιογενείς και απροσάρμοστοι. Η κατάσταση αυτή άρχισε να ανατρέπεται από το 2000 και έπειτα, όταν τα μακροοικονομικά μεγέθη ξεκινούν να σταθεροποιούνται και η κατανομή τους να γίνεται περισσότερο ομαλή.(EBRD Transition Report 1999-2012).

Κατά την πρώτη περίοδο της μετάβασης δεν μπορεί ουσιαστικά να γίνει λόγος για οικονομική ανάπτυξη. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου η μεταβολή του πραγματικού Α.Ε.Π. για την πλειονότητα των χωρών που εξετάζονται είναι αρνητική ή παρουσιάζει αυξομειωτική τάση, με επικρατέστερα, όμως, τα αρνητικά ποσοστά. Ελάχιστες είναι οι εξαιρέσεις στην παραπάνω διαπίστωση, όπως η Αλβανία, η οποία από το 1993 και μετά χαρακτηρίζεται από θετική μόνο μεταβολή του Α.Ε.Π. της. Αντίθετα, κατά τη δεύτερη χρονική περίοδο όλες οι χώρες παρουσιάζουν θετικές μόνο μεταβολές στο πραγματικό Α.Ε.Π τους, οπότε μπορεί πλέον να γίνει και λόγος για οικονομική πρόοδο και ανάπτυξη. Τα παραπάνω φαίνονται και στους πίνακες 1.1 και 1.2 που ακολουθούν:

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Αλβανία	-9.6	-29.6	-7.2	9.6	8.3	13.3	9.1	-10.2	12.7	10.1
Βουλγαρία	-9.1	-8.4	-7.3	-1.5	1.8	2.9	1.6	-1.1	3.5	-5.6
πΓΔΜ		-6.2	-6.6	-7.5	-1.8	-1.1	1.2	1.4	3.4	4.3
Ρουμανία	-5.6	-12.9	-8.8	1.5	4.0	7.2	4.0	-6.1	-4.8	-1.2

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Αλβανία	7.3	7.0	2.9	5.7	5.9	5.5	5.0	5.9
Βουλγαρία	6.0	3.8	4.5	5.4	6.6	6.0	6.5	6.9
πΓΔΜ	4.5	-3.1	1.5	2.2	4.7	4.7	5.1	6.5
Ρουμανία	2.1	5.7	5.0	5.2	9.1	4.3	8.7	6.3

Πηγή: Παγκόσμια τράπεζα (World Bank)

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της χρονικής περιόδου 1990-1999 είναι η έξαρση του πληθωρισμού. Κατά το διάστημα αυτό η μεταβολή των τιμών των χωρών της νότιο-ανατολικής Ευρώπης εκτινάχθηκε στα ύψη, σε νούμερα που δύσκολα μπορεί να φανταστεί κανείς. Μεταξύ των χωρών που αντιμετώπισαν το μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η πΓΔΜ. Από το 2000 η κατάσταση αυτή αρχίζει κάπως να βελτιώνεται, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι κατά το χρόνο αυτό οι χώρες χαρακτηρίζονταν από χαμηλό πληθωρισμό αλλά ότι τα πράγματα καλυτέρευαν σημαντικά ως το 2007.

Όσον αφορά το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, από τα στοιχεία που βρέθηκαν παρατηρήθηκε ότι οι δυο χρονικοί περίοδοι της μετάβασης έχουν περισσότερα κοινά χαρακτηριστικά αυτή τη φορά. Για όλες σχεδόν τις υπό έρευνα χώρες το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών τους ως ποσοστό του Α.Ε.Π τους είναι αρνητικό καθ'όλο το χρονικό διάστημα 1990-2007. Λίγες είναι οι εξαιρέσεις μεταξύ των οποίων είναι η Βουλγαρία το 1996 και η Αλβανία το 1999. Εξετάζοντας το εξωτερικό χρέος των χωρών που αποτελούν αντικείμενο έρευνας της παρούσας εργασίας, μια πρώτη διαπίστωση είναι ότι αυτό έχει υπάρξει πολύ υψηλό σε κάποια χρονική στιγμή για την πλειοψηφία. Ωστόσο οι χώρες δεν έχουν ομοιογενή συμπεριφορά όσον αφορά τη μεταβολή αυτού. Ορισμένες από αυτές κατάφεραν να διατηρήσουν το χρέος τους σε σταθερά περίπου επίπεδα τόσο κατά την πρώτη περίοδο της μετάβασης όσο και κατά τη δεύτερη. Σε αυτήν τη κατηγορία ανήκει η Αλβανία. Άλλες κατάφεραν να το μειώσουν με το πέρας του χρόνου όπως για παράδειγμα η Βουλγαρία και μερικές αντιμετώπισαν συνεχόμενη αύξηση αυτού, όπως για παράδειγμα η Ρουμανία.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Αλβανία		45.8	92.9	64.6	44.4	18.6	15.9	23.0	22.4	22.1
Βουλγαρία	57.1	119.4	116	114.5	103.3	82.1	122.1	114.5	89.3	90.9
πΓΔΜ				41.8	33.1	29.0	41.6	33.5	42.4	39.9
Ρουμανία	3.0	7.5	13.1	16.3	18.7	19.4	24.1	27.5	24.2	25.9

Πηγή: Παγκόσμια τράπεζα (World Bank)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Αλβανία	29.6	27.3	25.8	26.7	21.0	24.6	26.4	26.3

Βουλγαρία	95.5	81.2	75.4	67.9	65.0	63.9	86.6	112.7
πΓΔΜ	42.1	43.9	45.3	40.2	51.6	50.7	50.5	53.7
Ρουμανία	30.4	31.6	36.8	38.6	40.5	40.1	45.3	51.0

Πηγή: Παγκόσμια τράπεζα (World Bank)

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της δεύτερης περιόδου της μετάβασης είναι η μεγάλη αύξηση που παρατηρήθηκε στις άμεσες ξένες επενδύσεις. Κατά το διάστημα 2000-2007 υπήρξε έντονη εισροή καθαρών άμεσων ξένων επενδύσεων σε όλες σχεδόν τις χώρες τις νότιο-ανατολικής Ευρώπης. Οι χώρες που ξεχώρισαν ήταν η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Σερβία.

Πίνακας 1.6 Εισροές καθαρών ΑΞΕ σε US\$/1990-1999										
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Αλβανία			20.0	58.0	53.0	70.0	90.1	47.5	45.01	41.2
Βουλγαρία	4.0	55.9	41.5	40.0	105.4	90.4	109	504.8	537.3	818.8
πΓΔΜ					24	9.5	11.2	15.7	150.5	88.4
Ρουμανία	10.0	40.0	77.0	94.0	341.0	419	263	1215	2031	1041
Σερβία			125	96.1	62.5	44.9	1.0	740	113	112

Πηγή: Παγκόσμια τράπεζα (World Bank)

Πίνακας 1.7 Εισροές καθαρών ΑΞΕ σε US\$/2000-2007									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Αλβανία	143	207.3	135	178	341.3	262.4	325.1	652.2	
Βουλγαρία	1001.5	812.9	904.7	2.096	2662	4098	7874	13875	
πΓΔΜ	215	447.1	105.5	117.7	323	145.3	427.4	733.4	
Ρουμανία	1037	1157	1144	1844	6443	6866	11450	10290	
Σερβία	51.8	177.4	567.3	1405	1028	2050	4968	3431	

Πηγή: Παγκόσμια τράπεζα (World Bank)

4.3 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Η παγκόσμια οικονομική ύφεση που εμφανίστηκε το 2008 έχει τις ρίζες της στη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2007, η οποία ήταν μια παγκόσμια κατάσταση απειλούμενης οικονομικής ύφεσης στον ευρύτερο χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό τομέα με γενεσιουργό χώρα τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Είναι αξιοσημείωτο ότι σημάδια της επερχόμενης κρίσης δόθηκαν από το καλοκαίρι του 2006, όταν ξεκίνησε το «σκάσιμο» της φούσκας της αγοράς ακινήτων στην Αμερική, όμως, κανείς δεν έδωσε την απαιτούμενη προσοχή, καθώς δεν μπορούσε να φανταστεί τι επρόκειτο να συμβεί στη συνέχεια. (Χ.Καμπόλης, Τραυλός, Τα αίτια της πρόσφατης παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης)

Η κρίση αυτή είναι η μεγαλύτερη μεταπολεμική οικονομική κρίση που πραγματοποιήθηκε μετά το «κραχ» του 1929 και πλήττει σχεδόν όλη την υφήλιο.

Ουσιαστικά, το φαινόμενο αυτό σηματοδοτήθηκε με την κατάρρευση της Lehman Brothers, τέταρτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας των Η.Π.Α. , ΤΗΝ 15^η Σεπτεμβρίου 2008.(Γ.Χαρδούβελης,Άρθρο:Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική,2014).

Πιο συγκεκριμένα, προέκυψε μετά το ξέσπασμα προβλημάτων στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης και την αλόγιστη χρήση δομημένων επενδυτικών προϊόντων που εξαρτώνται άμεσα από τη δυνατότητα αποπληρωμής των δανείων από τα οποία παράγονταν. Το μέγεθος και η ταχύτητα με την οποία εξαπλώθηκε η κρίση ήταν πολύ μεγάλα. Έτσι, με ταχύτατους ρυθμούς έπληξε σε μικρό χρονικό διάστημα και τις Ευρωπαϊκές χώρες. (Σ. Πέτσας, Άρθρο:Παγκόσμια Οικονομική Κρίση: Οι αιτίες και η αντιμετώπισή της,2009).

Σε πρώτη φάση, το πέραςμα της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη έπληξε τις οικονομίες των χωρών της Ε.Ε και κυρίως αυτές των χωρών της Ευρωζώνης. Στις χώρες της Βόρειας Ευρώπης (Βρετανία, Γερμανία, Γαλλία, Ολλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Δανία, Αυστρία, Φινλανδία, Νορβηγία, Σουηδία) οι επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης δεν ήταν πολύ σοβαρές. Βασικό ρόλο σε αυτό έπαιξε το γεγονός ότι οι χώρες αυτές έχουν πρωτογενή πλεονάσματα, βιομηχανική παραγωγή και πολλές εξαγωγές. Αντιθέτως στις χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία), οι οποίες έχουν πρωτογενή ελλείμματα, υψηλά δημόσια χρέη και μικρή βιομηχανική παραγωγή με εξαίρεση την Ιταλία, που διαθέτει μια ισχυρή βιομηχανία στο βόρειο τμήμα της χώρας, η κρίση επηρέασε σημαντικά όλους τους οικονομικούς τους δείκτες. (Δ. Φαρμάκης, Η ανεργία στις χώρες της Νότια Ευρώπης,2012)

Τα κανάλια μέσω των οποίων η χρηματοπιστωτική ύφεση διαδόθηκε στις παραπάνω χώρες ήταν κυρίως δύο. Το πρώτο ήταν ο τραπεζικός τομέας και το δεύτερο, ο κλάδος του εμπορίου.(The Washington Post, Business, Europe's Financial contagion,2011)

Έπειτα σε δεύτερη φάση, η κρίση μεταδόθηκε και στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, στις οποίες ανήκουν και οι περισσότερες βαλκανικές. Στην περίπτωση των χωρών αυτών τα αποτελέσματα ποικίλουν, καθώς κάθε μία αντέδρασε με διαφορετικό τρόπο. Τα χαρακτηριστικά και ο τρόπος εξάπλωσης της κρίσης στις χώρες της Ν.Α Ευρώπης αναφέρονται παρακάτω.

Οι χώρες της κεντρικής και νότιο-ανατολικής Ευρώπης διένυαν μία περίοδο σημαντικής οικονομικής ανάπτυξης κατά το διάστημα 1999-2008.(A.Aslund, The East European Financial Crisis,CASE Network studies&analyses No.395, Center for Social and Economic Research,Warsaw,Poland:2009)

Ωστόσο, κατά το έτος 2008 πραγματοποιείται μια «ξαφνική διακοπή» στην ανάπτυξη αυτή, πράγμα που σηματοδότησε την έλευση της χρηματοπιστωτικής κρίσης και στις χώρες αυτές.

Η Βαλκανική οικονομία στο σύνολό της δεν είχε αισθανθεί ιδιαίτερα τις επιπτώσεις της πιστωτικής και οικονομικής κρίσης μέχρι τα τέλη του 2008, πράγμα που αποδεικνύεται αν παρακολουθήσει κανείς τους οικονομικούς δείκτες των υπό εξέταση χωρών για το διάστημα αυτό. Ουσιαστικά αρχίζει να γίνεται λόγος για την οικονομική κρίση στις χώρες της

Βαλκανικής στις αρχές του 2009 και η κορύφωσή της πραγματοποιήθηκε στα τέλη του 2009 και σε όλη την περίοδο του 2010.

Μετά την κατάρρευση του ομίλου « Lehman & Brothers» η παγκόσμια ρευστότητα «πάγωσε» με αποτέλεσμα οι χώρες που ήταν περισσότερο εκτεθειμένες να βρεθούν στο επίκεντρο της οικονομικής ύφεσης. Τα βασικά συμπτώματα της κρίσης για τις χώρες της Ν.Α Ευρώπης ήταν τέσσερα:

- Υπερβολικά ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών
- Τεράστια πιστωτική επέκταση
- Μειωμένες εισροές κεφαλαίων
- Αύξηση του πληθωρισμού

Για τις χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης, η οικονομική κρίση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως εξωγενής, καθώς τα βασικά αίτια που την προκάλεσαν, δεν πηγάζουν από τον εσωτερικό τομέα των οικονομιών αυτών αλλά προέρχονται κυρίως από το εξωτερικό περιβάλλον τους. Η εξάπλωση της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης στις υπό εξέταση χώρες ήταν απόρροια των παρακάτω κυρίως παραγόντων:

- Της οικονομικής πολιτικής και ενοποίησης
- Της χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης
- Των ροών κεφαλαίου και ιδιαίτερα των άμεσων ξένων επενδύσεων
- Της εξάρτησης από το εξωτερικό εμπόριο
- Της μετανάστευσης και των εμβασμάτων που πηγάζουν από αυτήν

Αναλυτικότερα, το κανάλι μέσω του οποίου η παγκόσμια κρίση αρχίζει να διαπερνά τις βαλκανικές οικονομίες είναι οι ξένες μητρικές τράπεζες των εγχώριων ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται στις χώρες της Βαλκανικής. Η μεγάλη αβεβαιότητα των διεθνών αγορών χρήματος και κεφαλαίου είχε τις αναπόφευκτες επιπτώσεις της στις ξένες μητρικές τράπεζες, οι οποίες με τη σειρά τους δεν ήταν πλέον σε θέση να διοχετεύσουν με την ίδια ευκολία κεφάλαια προς τις θυγατρικές τράπεζες της περιοχής. Εδώ θα πρέπει να προστεθεί το γεγονός ότι η πλειονότητα των δανείων που είχαν χορηγηθεί στην περιοχή αποτιμάται σε ξένο νόμισμα, αντιπροσωπεύοντας έως και το 60% του συνόλου σε ορισμένες χώρες. Το πιο σύνηθες φαινόμενο είναι τα δάνεια σε ευρώ, αλλά είχαν χορηγηθεί δάνεια και σε άλλα νομίσματα, όπως το ελβετικό φράγκο. Η πιστωτική κρίση, λοιπόν, είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των επιτοκίων στα εν λόγω νομίσματα και άσκησε πίεση στην ικανότητα των δανειοληπτών να αποπληρώνουν τις δόσεις τους.

Ένα άλλο κανάλι μέσω του οποίου η οικονομική κρίση διαπέρασε τις χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης είναι μέσω της μειωμένης εισροής επενδυτικών κεφαλαίων στις χώρες αυτές. Συγκεκριμένα, μέχρι τα τέλη του 2008 η βαλκανική χερσόνησος εξακολουθεί να θεωρείται μία περιοχή με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Το γεγονός αυτό ενισχύεται από μία έρευνα που πραγματοποιήθηκε μέσα στο 2008 και έλαβε χώρα μεταξύ εταιρειών συμμετοχών ιδιωτικού κεφαλαίου. Στην έρευνα αυτή, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησαν ότι η ευρύτερη ανατολική Ευρώπη αποτελεί τον πιο ελκυστικό προορισμό επενδυτικών κεφαλαίων δυτικής προέλευσης. Συνεπώς, οι εν λόγω αγορές απολάμβαναν κατά την περίοδο αυτή μία

πολύ καλύτερη οικονομική κατάσταση σε σύγκριση με τις ανεπτυγμένες δυτικές οικονομίες. Ωστόσο, το σκηνικό αυτό αλλάζει κατά την περίοδο 2009-2010 , κατά την οποία πραγματοποιείται μείωση των άμεσων ξένων επενδύσεων προς τις Βαλκανικές χώρες.

Περνώντας τώρα στο εξωτερικό εμπόριο η οικονομική ανάπτυξη που απολάμβαναν οι χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης μέχρι το 2008, ήταν άμεσα συνδεδεμένη με το εμπόριο και προσανατολισμένη κυρίως στις εξαγωγές προς άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Όταν οι χώρες αυτές «χτυπήθηκαν» από το φαινόμενο που ονομάζεται οικονομική κρίση ήταν αναμενόμενο να μειώσουν τις οικονομικές συναλλαγές τους με τους μέχρι τότε εμπορικούς τους εταίρους. Με τον τρόπο αυτό τα σημάδια της χρηματοπιστωτικής ύφεσης εξαπλώθηκαν από τη μία χώρα στην άλλη.

Μια πρόσθετη μάλιστα απειλή για τις Βαλκανικές οικονομίες προέρχεται από την οικονομία της Κίνας, η οποία ουσιαστικά αποτελεί τον κύριο ανταγωνιστή των Βαλκανικών οικονομιών σε μια μεγάλη γκάμα προϊόντων. Η απειλή αυτή έγινε εντονότερη κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής ύφεσης, καθώς η οικονομία της Κίνας επεκτείνεται ολοένα και περισσότερο. Συνοψίζοντας, αν και το πρόβλημα δε φαίνεται να είναι τόσο οξύ, τα τελευταία χρόνια η ανταγωνιστικότητα της Κίνας δεν παύει να προκαλεί σοβαρούς προβληματισμούς στις εν λόγω οικονομίες.

Τέλος και τα εμβάσματα αποτέλεσαν ένα σημαντικό παράγοντα μετάδοσης της κρίσης, καθώς σε πολλές από τις χώρες που εξετάζονται αυτά ενισχύουν σε υψηλό βαθμό τις εγχώριες οικονομίες. (Γ.Χαρδούβελης,Άρθρο:Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική,2014).

4.4 ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ Ν.Α ΕΥΡΩΠΗΣ (2008-2014)

Μια άμεση επίπτωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης για τις χώρες της Ν.Α Ευρώπης υπήρξε η μείωση του πραγματικού Α.Ε.Π. Η μείωση αυτή οφείλεται από τη μία στον περιορισμό της εξωτερικής ζήτησης και από την άλλη στη μείωση της εγχώριας ζήτησης και κυρίως της ιδιωτικής κατανάλωσης. Το στοιχείο αυτό γίνεται περισσότερο εμφανές κατά το έτος 2009, όταν όλες σχεδόν οι υπό εξέταση χώρες παρουσιάζουν αρνητικό ρυθμό μεταβολής του πραγματικού Α.Ε.Π. τους. Εξάιρεση αποτελεί η Αλβανία, η οποία είναι η μοναδική χώρα της οποίας το Α.Ε.Π. αυξάνεται κατά το έτος αυτό. Αυτό φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1.1 Μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ (%) /2000-2014							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Αλβανία	7.5	3.4	8.4	6.1	14.4	1.9	2.0
Βουλγαρία	5.8	-5.0	0.7	2.0	0.5	1.1	1.7
πΓΔΜ	5.5	-0.4	3.4	2.3	-0.5	2.7	3.8
Ρουμανία	7.9	-6.8	-0.9	2.3	0.4	3.5	1.8

Πηγή: Παγκόσμια τράπεζα (World Bank)

Μια ακόμη επίδραση που επέφερε η οικονομική ύφεση στις χώρες της βαλκανικής ήταν η κορυφαία άνοδος του πληθωρισμού. Στην εν λόγω περίπτωση τα σημάδια είναι πολύ έντονα από τον πρώτο κιάλας χρόνο της κρίσης. Όλες οι χώρες που ερευνούνται στην παρούσα εργασία παρουσίασαν κατά το έτος 2008 σημαντική αύξηση του πληθωρισμού τους. Την πρωτιά κατείχαν από κοινού η Βουλγαρία και η Σερβία, με αύξηση υψηλότερη του 12%. Τη χαμηλότερη αλλά εξίσου σημαντική αύξηση είχε η Αλβανία με ποσοστό 3,4% , ενώ οι αυξήσεις των υπολοίπων χωρών κυμάνθηκαν ανάμεσα στο 6%-9%. Εάν κανείς επιθυμεί να εξετάσει τη συνολική εικόνα του πληθωρισμού των χωρών της νότιο-ανατολικής Ευρώπης, για τη χρονική περίοδο 2008-2012, τότε θα διαπιστώσει ότι τεράστιο ήταν το θέμα στη Σερβία, της οποίας ο πληθωρισμός αυξήθηκε συνολικά περίπου κατά 45%. Ακολουθούν η Ρουμανία και η Βουλγαρία με συνολική άνοδο 28,8% και 24,7%, αντίστοιχα, ενώ η αύξηση των υπολοίπων χωρών κλιμακώνεται περίπου στο 15%.

Πίνακας 1.1 Πληθωρισμός (%) ετήσια μεταβολή τιμών καταναλωτή							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Αλβανία	3.4	2.3	3.6	3.5	2.0	1.9	1.6
Βουλγαρία	12.3	2.8	2.4	4.2	3.0	0.9	-1.4
πΓΔΜ	8.3	-0.7	1.5	3.9	3.3	2.8	-0.3
Ρουμανία	7.8	5.6	6.1	5.8	3.3	4.0	1.1

Πηγή: Παγκόσμια τράπεζα (World Bank)

Πέραν των παραπάνω, χαρακτηριστικά των χωρών της βαλκανικής, κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης αποτελούν τα ελλείμματα τόσο στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών όσο και στο δημοσιονομικό ισοζύγιο, καθώς και τα μεγάλα εξωτερικά χρέη. Σχετικά με τα ισοζύγια αυτά είναι χρήσιμο να αναφερθεί ότι αυτά παραμένουν αρνητικά καθ'ολη τη χρονική περίοδο που εξετάζεται, με τα έτη 2008 και 2009 να εμφανίζουν μεγαλύτερες τιμές στον αρνητικό άξονα για την πλειονότητα των χωρών.

Πίνακας 1.1 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών ως (%) του ΑΕΠ/2008-2014							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Αλβανία	-15.7	-15.4	-11.3	-12.9	-10.2	-10.7	-12.9
Βουλγαρία	-22.3	-8.5	-1.6	0.2	-0.9	1.8	-
πΓΔΜ	-12.5	-6.5	-2.1	-2.5	-3.1	-1.8	-1.4
Ρουμανία	-11.6	-4.2	-4.4	-4.6	-4.4	-0.9	-

Πηγή: Παγκόσμια τράπεζα (World Bank)

Όσον αφορά το εξωτερικό χρέος, στην πλειοψηφία των υπό έρευνα χωρών αυτό υπερβαίνει το 50% του Α.Ε.Π τους. Μάλιστα κατά τα έτη 2009 και 2010 το συγκεκριμένο μακροοικονομικό μέγεθος φαίνεται να βρίσκεται σε έξαρση.

Τέλος ήταν φυσικό και επόμενο η παγκόσμια οικονομική κρίση να μην αφήσει ανεπηρέαστη και την εισροή των καθαρών άμεσων ξένων επενδύσεων στην περιοχή της νότιο-ανατολικής Ευρώπης. Το 2008 η κατάσταση εξακολουθούσε να είναι καλή, όμως, από το 2009 και έπειτα, αυτό αλλάζει, με τον αριθμό των άμεσων ξένων επενδύσεων να περιορίζεται όλο και περισσότερο. Οι χώρες με την υψηλότερη συνολική επιδείνωση είναι η Ρουμανία και η Βουλγαρία, πράγμα αναμενόμενο, καθώς αυτές οι χώρες αποτελούν βασικούς προορισμούς των άμεσων ξένων επενδύσεων στην περιοχή της νότιο-ανατολικής Ευρώπης.

Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει ότι και οι υπόλοιπες χώρες δεν αντιμετώπισαν σοβαρό πρόβλημα. Η μοναδική χώρα που φαίνεται να έμεινε σχεδόν ανέπαφη, αν φυσικά αναλογιστεί κανείς τη συνολική της πορεία για το υπό εξέταση χρονικό διάστημα, είναι η Αλβανία.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Αλβανία	1.240	1.343	1.089	1.049	920	1.253	1.161
Βουλγαρία	10.296	3.896	1866	2.124	1578	1.887	2.027
πΓΔΜ	611	259	301	507	332	413	126
Ρουμανία	13.849	4.926	3.204	2.557	2.629	4.108	

Πηγή: Παγκόσμια τράπεζα (World Bank)

4.5 Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟ-ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ: ΜΙΑ ΠΙΟ ΣΦΑΙΡΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

Τα μακροοικονομικά στοιχεία που αναλύθηκαν σε προηγούμενη ενότητα έδειξαν πως η οικονομική κατάσταση των χωρών της νότιο-ανατολικής Ευρώπης επιδεινώθηκε σε σημαντικό βαθμό εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Ωστόσο. Είναι χρήσιμο να αναφερθούν κάποια πράγματα τα οποία θα μπορούσαν να έχουν συμβεί ή μάλλον θα αναμενόταν να συμβούν (αν αναλογιστεί κανείς την εμπειρία των υπό εξέταση χωρών σε προηγούμενες κρίσεις) αλλά δε συνέβησαν ποτέ.

- Πρώτον δεν υπήρξε αποτυχία των μεγάλων τραπεζών, πράγμα που θα συνεπαγόταν ανεξέλεγκτες υποτιμήσεις των εθνικών νομισμάτων.
- Δεύτερον, δεν υπήρξε κατάρρευση της κοινωνικής τάξης ούτε και δραματική αύξηση της ανεργίας. Αν και όπως προαναφέρθηκε, η ανεργία είχε αυξητική τάση για όλες τις χώρες της περιοχής, οι αυξήσεις αυτές ήταν μικρές συγκρινόμενες με τις αντίστοιχες σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες
- Τρίτον δεν υπήρξε σημαντική οπισθοδρόμηση στη μεταρρύθμιση.

Μόλις η πλήρης επέκταση της κρίσης έγινε κατανοητή στην περιοχή, κυριάρχησε ένα αίσθημα επείγουσας ανάγκης ή και πανικού μεταξύ των φορέων που χαράσσουν και κατευθύνουν τις οικονομικές πολιτικές. Με τον ίδιο περίπου τρόπο αντέδρασαν τόσο οι επιχειρήσεις όσο και οι απλοί πολίτες. Υπήρξε τεράστια πίεση στις κυβερνήσεις, οι οποίες ήθελαν να δείξουν ότι κάνουν κάτι προκειμένου να ανταποκριθούν στο φαινόμενο της κρίσης. Ωστόσο, ενώ οι προθέσεις τους τις περισσότερες φορές ήταν καλοπροαίρετες, τα μέσα για την υλοποίησή τους ήταν αδύναμα και ανύπαρκτα. Για τις κεντρικές τράπεζες η κρίση είχε ως αποτέλεσμα τη μεγάλη ανατροπή στον τρόπο σκέψης τους. Έχοντας συνηθίσει να ανησυχούνε και να προειδοποιούνε για την υπερβολική πιστωτική επέκταση και τις πληθωριστικές επιπτώσεις της, ξαφνικά είχαν να αντιμετωπίσουν μια πιθανή απότομη πτώση των πιστώσεων σε συνδυασμό ίσως με την απώλεια της εμπιστοσύνης των ανθρώπων στο τραπεζικό σύστημα. Εν τω μεταξύ, όσον αφορά τον πληθυσμό των χωρών που ερευνώνται,

αποτελεί πραγματικότητα ότι η κρίση βρήκε την πλειονότητα αυτού σε ήδη δυσχερή θέση. Επομένως, το φαινόμενο της κρίσης θα μπορούσε να ήταν μια περεταίρω δυσαρέσκεια ή μια αφορμή για κοινωνική αφύπνιση και δραστηριότητα.

Πέραν των παραπάνω, η οικονομική ύφεση έφερε τις επιχειρήσεις αντιμέτωπες με ένα δίλλημα, το οποίο είχε τις ρίζες του στη μειωμένη ζήτηση. Από τη μία να μειώσουν την παραγωγή τους και κατά συνέπεια και τον αριθμό των εργαζομένων τους ή από την άλλη να διατηρήσουν το εργατικό δυναμικό τους, μεταβάλλοντας πιθανώς τους όρους εργασίας, με την ελπίδα ότι τα πράγματα θα βελτιωθούν στο μέλλον. Όπως ήταν αναμενόμενο η απάντηση στο δίλλημα αυτό ήταν ευρεία και ποικιλόμορφη. Ειδικότερα, ένας μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων αναγκάστηκε να μειώσει τη παραγωγή και να απολύσει κάποιους εργαζόμενους. Αντίθετα, ορισμένες άλλες εταιρείες προχώρησαν σε περικοπές ή και πάγωμα των μισθών προκειμένου να περιορίσουν τα έξοδά τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι μεγάλες εταιρείες παραγωγής μετάλλων στην περιοχή, οι οποίες αναγκάστηκαν να περιορίσουν σε πολύ μεγάλο βαθμό την παραγωγή τους για ένα χρονικό διάστημα και κάποιες από αυτές εισήγαγαν και υιοθέτησαν ένα σύστημα εβδομαδιαίας εργασίας, ως έναν τρόπο διατήρησης του προσωπικού και ελαχιστοποίησης των απωλειών των θέσεων εργασίας.

Η αντίδραση των ιδιωτών και των εργαζομένων υπήρξε ίσως ένα από τα λιγότερο αναμενόμενα και περισσότερο ενθαρρυντικά στοιχεία της οικονομικής ύφεσης. Η έναρξη της οικονομικής κρίσης συνοδευόταν από φόβους για κοινωνική αναταραχή. Οι φόβοι αυτοί προέρχονταν από το γεγονός ότι οι άνθρωποι στην περιοχή της νότιο-ανατολικής Ευρώπης φαίνεται να είναι αρκετά δυσαρεστημένοι και απογοητευμένοι από τη ζωή, ακόμη και σε περιόδους οικονομικής άνθησης. Ειδικότερα, σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανοικοδόμησης και Ανάπτυξης (EBRD) και της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank), μία έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2006 έδειξε σημαντική διαφορά όσον αφορά τη μέση ικανοποίηση από τη ζωή ανάμεσα στις χώρες της νότιο-ανατολικής Ευρώπης και σε άλλες ευρωπαϊκές και μη χώρες.

Παρά ταύτα, το παραπάνω στοιχείο είχε μικρή επίδραση στην πολιτική ζωή των χωρών αυτών μέχρι και σήμερα. Η αντίδραση αυτή συνοδεύτηκε από ορισμένες σημαντικές διαδηλώσεις , οι οποίες, όμως, υπήρξαν λίγες στον αριθμό. Μία από τις μεγαλύτερες διαδηλώσεις των εργαζομένων πραγματοποιήθηκε στη Ρουμανία τον Οκτώβριο του 2009. Αυτή συνοδευόταν από μία μεγάλη μονοήμερη απεργία περίπου 800.000 δημοσίων υπαλλήλων οι οποίοι διαμαρτύρονταν εναντίον της κυβέρνησης για τα μέτρα σχετικά με το πάγωμα των μισθών και τις περικοπές των συντάξεων. Άλλες σημαντικές διαδηλώσεις συνέβησαν κατά το ίδιο έτος στη Βουλγαρία και τη Σερβία. Έκτοτε αν και υπήρξαν απειλές για περεταίρω διαδηλώσεις , αυτές δε συνέβησαν ποτέ. (Ο. Anastasakis, J.Bastian,M.Watson,Article: From Crisis to Recovery-Sustainable Growth in South East Europe , South East European Studies at Oxford,2013).

4.6 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι το φαινόμενο της οικονομικής ύφεσης έχει συνδεθεί κυρίως με οικονομικά ζητήματα, πράγμα που έχει υπονομεύσει και υποβαθμίσει τα διάφορα κοινωνικά

θέματα που σχετίζονται με αυτό. Καθώς η παγκόσμια οικονομική κρίση έχει περάσει από διάφορα διαδοχικά στάδια, η οικονομική επιδείνωση των χωρών της νότιο-ανατολικής Ευρώπης έχει συνδυαστεί και με μία σειρά κοινωνικών προβλημάτων. Ειδικότερα, τα προγράμματα λιτότητας που έχουν υιοθετηθεί τα τελευταία χρόνια για την καταπολέμηση της κρίσης επιφέρουν όλο και περισσότερες αρνητικές συνέπειες στις αγορές εργασίας των υπό εξέταση χωρών, με αντιπροσωπευτικότερο παράδειγμα τον περιορισμό στα αποτελέσματα της απασχόλησης. Το στοιχείο αυτό συνδυάζεται και συνδέεται άμεσα με ορισμένα επιμέρους κοινωνικά θέματα που απασχολούν έντονα τα εξεταζόμενα κράτη.

Πρώτον, οι υπηρεσίες της εκπαίδευσης βάλονται από πολλές και διαφορετικές μεριές, πράγμα που τις έχει φέρει κάτω από αυξανόμενες πιέσεις. Αυτό εμποδίζει τη σωστή λειτουργία τους, με αποτέλεσμα να υπάρχει δυσκολία παροχής στην αγορά εργασίας των ατόμων με τις απαιτούμενες δεξιότητες και τα αναγκαία προσόντα. Παρόμοιες είναι και οι συνθήκες που επικρατούν στις δημόσιες υπηρεσίες υγείας. Καθώς οι προϋπολογισμοί έχουν συρρικνωθεί και μεταρρυθμίσεις είναι προανατολισμένες στην αγορά, οι πόροι που προορίζονται για επενδύσεις στη δημόσια υγεία και τις εγκαταστάσεις της έχουν υπονομευθεί. Επίσης, σε πολλές χώρες, οι τοπικές κυβερνήσεις έχουν επιβαρυνθεί με επιπλέον ευθύνες μέσω των πολιτικών αποκέντρωσης, οι οποίες σε ορισμένες από αυτές, έχουν σχεδιαστεί για τη στήριξη προγραμμάτων επίλυσης εθνοτικών συγκρούσεων. Ωστόσο, με την εμβάθυνση της κρίσης αυτές οι τοπικές κυβερνήσεις έχουν δει τους προϋπολογισμούς τους να μειώνονται κατακόρυφα και κατά συνέπεια την ποιότητα των τοπικών κοινωνικών υπηρεσιών τους να πέφτει.

Δυο ακόμη κοινωνικές πτυχές της κρίσης βρίσκονται στην ενίσχυση της φτώχειας και στην ενδυνάμωση της άνισης κατανομής του εισοδήματος. Βέβαια, στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι τα δυο τελευταία κοινωνικά προβλήματα, παρά το γεγονός ότι απέκτησαν μεγαλύτερη υπόσταση εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, αυτή ήταν χαμηλότερη από την αναμενόμενη, αν αναλογιστεί κανείς την προηγούμενη εμπειρία των χωρών αυτών σε παλαιότερες κρίσεις. Όλα τα στοιχεία που προαναφέρθηκαν συμβάλλουν στη διόγκωση ενός πολύ σημαντικού κοινωνικού ζητήματος που είναι η υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής των ανθρώπων που ζουν στην περιοχή της νότιο-ανατολικής Ευρώπης.

Ένα ακόμη κοινωνικό θέμα που είναι άξιο σχολιασμού είναι η απότομη αύξηση στα ποσοστά ανεργίας των νέων. Το στοιχείο αυτό έχει οδηγήσει στη δημιουργία μιας «χαμένης γενιάς» των κοινωνικά αποκλεισμένων νέων ανθρώπων, πράγμα που με τη σειρά του παρέχει εύφορο έδαφος για την άνοδο εξτρεμιστικών πολιτικών κομμάτων και παράλληλα αποτελεί απειλή για τη μελλοντική πολιτική σταθερότητα ολόκληρης της περιοχής. Οι κοινωνικές επιπτώσεις της μακροχρόνιας ανεργίας των νέων είναι πιθανό να είναι μακράς διάρκειας, καθώς συνεπάγονται απώλεια των δεξιοτήτων και βαθιά περιχαράκωση του κοινωνικού αποκλεισμού μεταξύ ενός μεγάλου τμήματος της κοινότητας.

Από τα παραπάνω καταφαίνεται η ανάγκη για άμεση ενίσχυση της απασχόλησης, όχι με ευχολόγια αλλά με σωστά σχεδιασμένες και προγραμματισμένες κινήσεις. Αυτό αποτελεί αναγκαιότητα, καθώς κανένα από τα παραπάνω κοινωνικά προβλήματα δε θα επιλυθεί, εάν δεν τακτοποιηθεί πρώτα το πρόβλημα της αυξανόμενης ανεργίας. Χωρίς την ενίσχυση της απασχόλησης δεν είναι δυνατόν να δοθεί ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη και την

παραγωγή ούτε να καλυφθούν οι αυξανόμενες κοινωνικές ανάγκες. W.Barlett, M.Unalic, Article:The social consequences of the Global Crisis in South East Europe,LSEE-Researc on South Eastern Europe,2013).

4.7 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Από την ανάλυση που προηγήθηκε ,καταφαίνεται ότι το φαινόμενο που ονομάζεται παγκόσμια οικονομική κρίση έχει επιφέρει, πέραν των οικονομικών συνεπειών, ποικίλες και διαφορετικές επιπτώσεις και στον τομέα της απασχόλησης για τις χώρες της νότιο-ανατολικής Ευρώπης. Οι επιπτώσεις αυτές άρχισαν να γίνονται αισθητές, στις περισσότερες χώρες, από τα τέλη του 2009 και έπειτα.

Η χρηματοπιστωτική ύφεση, λοιπόν, σε πρώτη φάση, επέφερε μείωση στον αριθμό των εργαζομένων, στις περισσότερες από τις υπό εξέταση χώρες. Τα κράτη που αντιμετώπισαν το μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν η Βουλγαρία και η Σερβία. Αντίθετα, η χώρα που εξαιρείται από την παραπάνω διαπίστωση είναι η ΠΓΔΜ, η μοναδική χώρα που αντιμετώπισε μόνο θετικές μεταβολές στον όγκο των απασχολούμενων της, καθ'όλη τη χρονική περίοδο 2008-2012. Ωστόσο, εάν εξετάσει κανείς την απασχόληση των χωρών της νότιο-ανατολικής Ευρώπης ως ποσοστό του πληθυσμού τους, θα διαπιστώσει ότι η τελευταία παρά το γεγονός ότι δεν επηρεάστηκε από την κρίση, δε διαθέτει υψηλή αναλογία απασχόλησης-πληθυσμού.

Μια ακόμη κύρια συνέπεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης είναι η επιδείνωση της ανεργίας, καθώς σε όλες σχεδόν τις χώρες της νότιο-ανατολικής Ευρώπης το επίπεδο ατής αυξανόταν όλο και περισσότερο χρόνο με το χρόνο. Στη χειρότερη θέση βρίσκεται η Σερβία, μία χώρα που αντιμετώπισε συνολική αύξηση κατά την εξεταζόμενη χρονική περίοδο, μεγαλύτερη του 10%.

Όσον αφορά τους μισθούς, είναι χρήσιμο να τονιστεί ότι στις χώρες της νότιο-ανατολικής Ευρώπης οι πραγματικοί μισθοί σε πρώτη φάση ξεκίνησαν να αυξάνονται με πιο αργούς ρυθμούς και στη συνέχεια άρχισαν να μειώνονται. Οι χώρες παρουσίασαν δυο συμπεριφορές αναφορικά με τους κατώτατους μισθούς, μία για την ενίσχυση της απασχόλησης μέσω της μειωμένης εργασίας και μία δεύτερη για την υποστήριξη των χαμηλόμισθων εργαζομένων. Ωστόσο, ανεξάρτητα από τη στάση που υιοθετήθηκε, το τελικό αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης ήταν η επιδείνωση τελικά της θέσης κυρίως των χαμηλά αμειβόμενων εργαζομένων.

Ολοκληρώνοντας πρέπει να τονίσουμε ότι ο περιορισμός της απασχόλησης κατά την περίοδο της κρίσης συνδέεται με μία σειρά επιμέρους κοινωνικών προβλημάτων. Τα κυριότερα από αυτά είναι η υποβάθμιση ορισμένων τομέων της οικονομίας, όπως είναι η εκπαίδευση και η υγεία, ο περιορισμός της δημόσιας κατανάλωσης, η αύξηση της φτώχειας, η άνιση κατανομή του εισοδήματος και η ενίσχυση της μετανάστευσης. Πέραν αυτών υψίστης σημασίας είναι και το πρόβλημα ανεργίας των νέων, το οποίο μαζί με όσα προαναφέρθηκαν συμβάλλουν στην επιδείνωση της ποιότητας της ζωής που απολαμβάνουν οι άνθρωποι της περιοχής που εξετάστηκε. (W.Barlett, M.Unalic, Article:The social consequences of the Global Crisis in South East Europe,LSEE-Researc on South Eastern Europe,2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ



Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε την περίπτωση της Βουλγαρίας και συγκεκριμένα θα αναφερθούμε στα γενικά χαρακτηριστικά της χώρας αλλά κυρίως στην οικονομική κατάσταση της Βουλγαρίας.

5.1.1 Βουλγαρία-Γενικές πληροφορίες

Η Δημοκρατία της Βουλγαρίας είναι χώρα της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Βρέχεται στα ανατολικά από τη Μαύρη Θάλασσα, ενώ συνορεύει με την Ελλάδα στα νότια, την Τουρκία στα ανατολικά, την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας στα δυτικά, τη Σερβία και τη Ρουμανία στα βόρεια. Φυσικό σύνορο μεταξύ της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας αποτελεί ο ποταμός Δούναβης. Με έκταση 110.994 τετραγωνικά χιλιόμετρα, η Βουλγαρία είναι η 16^η σε έκταση χώρα της Ευρώπης. Η θέση της την έχει καταστήσει σταυροδρόμι διαφόρων πολιτισμών και ως τέτοιο ανέδειξε μερικά από τα αρχαιότερα μεταλλουργικά, θρησκευτικά και άλλα πολιτιστικά τεχνουργήματα στον κόσμο. (<https://el.wikipedia.org>)

Ο πληθυσμός των 7,25 εκατομμυρίων κατοίκων είναι κατά κύριο λόγο αστικός και συγκεντρωμένος κυρίως στα διοικητικά κέντρα των 28 επαρχιών της. Οι περισσότερες εμπορικές και πολιτιστικές δραστηριότητες συγκεντρώνονται στην πρωτεύουσα Σόφια. Οι ισχυρότεροι τομείς της οικονομίας είναι η βαριά βιομηχανία, η παραγωγή ενέργειας και η γεωργία, που στηρίζονται όλοι σε τοπικούς φυσικούς πόρους.

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω πρωτεύουσα και μεγαλύτερη πόλη της Βουλγαρίας είναι η Σόφια με περίπου 1.100.000 κατοίκους. Επιπροσθέτως άλλες μεγάλες πόλεις είναι η Φιλιπούπολη (Πλόβντιφ), η Βάρνα και ο Πύργος(Μπουργκάς) στη Μαύρη Θάλασσα, η Στάρα Ζαγόρα, το Πλέβεν, το Λόβετς, το Σούμεν, το Ρούσε (στις όχθες του Δούναβη) και το Βελίκο Τάρνοβο (η πρώτη πρωτεύουσα της Βουλγαρίας).

Η επίσημη γλώσσα της Βουλγαρίας είναι τα Βουλγαρικά, τα οποία ομιλούνται επίσης σε Καναδά, Ελλάδα (με τη μορφή της Πομάκικης), Ισραήλ, Ουγγαρία, Μολδαβία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Μακεδονία της Μακεδονίας, Ρουμανία, Ρωσία, Σερβία και Μαυροβούνιο, Ουκρανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Τουρκία και ΗΠΑ. Εκτιμάται πως διαθέτει περίπου 10 εκατομμύρια γηγενείς ομιλητές. Το πολίτευμά της είναι η Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Πρόεδρος της Βουλγαρίας είναι ο Ρόσεν Πλέβνελιφ και εκλεγμένος πρωθυπουργός ο Μπόικο Μπορίσοφ. Επίσης το νόμισμά της είναι το ΛΕΒ.

Όσον αφορά τη θρησκεία. Η συντριπτική πλειοψηφία των Βουλγάρων είναι Ορθόδοξοι Χριστιανοί (82,6%). Οι Μουσουλμάνοι αποτελούν τη δεύτερη μεγαλύτερη θρησκευτική ομάδα στη Βουλγαρία (περίπου 13%). Υπάρχει ένα μικρό ποσοστό καθολικών (περίπου 1%) και μικρός αριθμός προτεσταντών.

Η Βουλγαρία εξάγει κυρίως προϊόντα ελαφριάς βιομηχανίας, τρόφιμα και κρασιά που ανταγωνίζονται επιτυχώς τα προϊόντα άλλων ευρωπαϊκών αγορών. Πολύ σημαντικό γεγονός αποτελεί η είσοδος της Βουλγαρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το έτος 2007. (<https://el.wikipedia.org>)

Συγκεντρωτικά τα χαρακτηριστικά της Βουλγαρίας παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πρωτεύουσα	Σόφια
Πληθυσμός	Εκτίμηση 2013 (7.245.677)
Έκταση	Σύνολο:110.910 τετ.χλμ.
	Νερό:0.3
Επίσημες Γλώσσες	Βουλγάρικα
Πολίτευμα	Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία
ΑΕΠ	Ολικό (2009):89,002 δις \$
	Κατά Κεφαλήν: 12.760\$
ΑΕΠ (Ονομαστικό)	Ολικό (2009):64,777 δις
	Κατά Κεφαλήν: 12.760\$
Πληθωρισμός	-1,4 (2014)
Νόμισμα	Νόμισμα: Λεβ(BGN)
Συναλλαγματική Ισοτιμία	1€=1.9558 BGN(23-9-2015)

Πηγή: (<https://el.wikipedia.org>)

Η Βουλγαρία έγινε πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης την 1^η Ιανουαρίου 2007. Είναι επίσης μέλος του NATO και του ΠΟΕ και συμμετέχει στους περισσότερους πολυμερείς οργανισμούς.

Η Βουλγαρία διαθέτει οδικό δίκτυο συνολικού μήκους 19.500 χλμ., εκ των οποίων 87% καλύπτουν οι ασφαλτόδρομοι, 517 χλμ. οι αυτοκινητόδρομοι, 3000 χλμ. Οι εθνικοί οδοί, 3.800 χλμ. οι δευτερεύοντες οδοί, 11.900 χλμ. Οι επαρχιακοί και 220 χλμ. οι παρακαμπτήριοι δρόμοι.

Το σιδηροδρομικό δίκτυο εκτείνεται σε 6.798 χλμ., ενώ είναι σε εξέλιξη η υλοποίηση, μέσω κοινοτικών προγραμμάτων σημαντικών έργων ανακατασκευής του δικτύου και αντικατάστασης των συρμών. Βασική προτεραιότητα ως το 2020 είναι η δημιουργία υπερσύγχρονης σιδηροδρομικής γραμμής που θα ξεκινάει από τα σερβικά σύνορα και μέσω Σόφια και Burgas θα καταλήγει στα τουρκικά σύνορα. Επίσης στο πλαίσιο αξιοποίησης των συνδυασμένων μεταφορών, έχει υποβληθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχέδιο για τη σιδηροδρομική σύνδεση Russe- Βάρνα με παράλληλη δημιουργία τερματικού σταθμού συνδυασμένων μεταφορών στο Russe, ο οποίος θα συνδέεται με το λιμάνι της Βάρνας.

Η ακτογραμμή της Βουλγαρίας υπολογίζεται σε 375 χλμ. και οι κυριότεροι λιμένες είναι η Βάρνα και το Μπουργκάς, με συνολικό όγκο διακινούμενων φορτίων περί τους 20Mt ετησίως και διεθνή αεροδρόμια της Σόφιας, της Βάρνας και του Μπουργκάς.

Η Βουλγαρία διαθέτει πέντε διεθνή αεροδρόμια: Σόφιας, Βάρνας, Μπουργκάς, Φιλιπούπολης και Gorna Oryahovitsa. Το 2014 τα παραπάνω αεροδρόμια εξυπηρετούσαν 7.000.000 επιβάτες, εκ των οποίων οι μισοί εξυπηρετήθηκαν από το αεροδρόμιο Σόφιας. Τα 5 εκατομμύρια εξυπηρετήθηκαν από αλλοδαπές εταιρείες και τα 2 εκατομμύρια από εγχώριες εταιρείες.

Η Βουλγαρία είναι σημαντικός εξαγωγέας ηλεκτρικής ενέργειας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη , ενώ φιλοδοξεί να καταστεί ενεργειακός κόμβος στην ευρύτερη περιοχή μέσω της συμμετοχής της στους αγωγούς φυσικού αερίου South Stream .Ωστόσο στις 9 Ιουνίου 2013 ο τότε πρωθυπουργός ανακοίνωσε την απόφαση αναστολής κατασκευής του βουλγαρικού

τιμήματος του αγωγού. Προτεραιότητα για τη Βουλγαρία αποτελεί η κατασκευή διασυνδετηρίων αγωγών φυσικού αερίου με τις γειτονικές της χώρες (Ελλάδα, Σερβία, Ρουμανία και Τουρκία) αν και παρατηρούνται καθυστερήσεις στην υλοποίησή τους.

Σε ότι αφορά την πυρηνική ενέργεια προτεραιότητα αποτελεί η παράταση της λειτουργίας των αντιδραστήρων 5 και 6 του πυρηνικού σταθμού Kozloduy στο Δούναβη, πέραν των ορίων που έχουν τεθεί (2017 και 2019 αντίστοιχα).

Σχετικά με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), βάσει των επίσημων στοιχείων, ο κλάδος συμμετέχει με ποσοστό 15% στη συνολική κατανάλωση οικιακής ενέργειας. Βάσει των εθνικών στόχων μέχρι το 2020, το μερίδιο των ΑΠΕ στις μεταφορές πρέπει να ανέλθει στο 10% και συνολικά στην ενεργειακή κατανάλωση της χώρας στο 16% στόχοι που έχουν επιτευχθεί ήδη. Επιδίωξη πλέον της κυβέρνησης είναι η προσέλκυση και ενίσχυση των επενδύσεων σε υδροηλεκτρικούς σταθμούς και ως πρότινος τουλάχιστον σε μονάδες παραγωγής βιομάζας. Αντίθετα, σε ότι αφορά τα αιολικά και φωτοβολταϊκά πάρκα, η κυβέρνηση με σειρά μέτρων (συνεχείς μειώσεις εγγυημένων τιμών αγοράς βάσει και σχετικής δυνατότητας που δόθηκε με την τροποποίηση του νόμου για τις ΑΠΕ τον Ιούλιο του 2012, ανά διαστήματα περιορισμοί στην παραγωγή ηλεκτρισμού από μονάδες ΑΠΕ, επιβολή αναδρομικών τελών σύνδεσης κ.α.), δείχνει διάθεση να αντιμετωπίσει με περιοριστικό τρόπο τις σχετικές επενδύσεις. (Ετήσια Έκθεση, Οικονομικές εξελίξεις στη Βουλγαρία και πορεία των οικονομικών & εμπορικών σχέσεων Ελλάδος-Βουλγαρίας Πρεσβεία της Ελλάδος στα Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2013).

5.1.2 Ανάλυση Οικονομικού Περιβάλλοντος

Στην ενότητα αυτή θα αναφερθούμε στην οικονομική κατάσταση που επικρατεί στη Βουλγαρία από το 1997 και μετά, καθώς και σε βασικούς οικονομικούς δείκτες της χώρας.

5.1.2.1 Οικονομική Κατάσταση Βουλγαρίας

Η Βουλγαρική οικονομία γνώρισε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης από το 1997 μέχρι το 2008, χάρη στις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και τη συνεπή δημοσιονομική πολιτική που ακολούθησαν οι διαδοχικές κυβερνήσεις με στόχο την επίτευξη σταθερού μακροοικονομικού περιβάλλοντος, την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και την ένταξη της χώρας στην ΕΕ (2007).

Κατά το διάστημα 2004-2008, ο ρυθμός ανάπτυξης, ήταν, κατά μέσο όρο, της τάξης του 6% και άνω και στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο στις καθαρές εισροές επενδυτικών κεφαλαίων. Χάρη στις τελευταίες, η εγχώρια ζήτηση ενισχύθηκε με τους υψηλούς ρυθμούς αύξησης των εισοδημάτων και της πιστωτικής επέκτασης, τα οποία, με τη σειρά τους, οδήγησαν σε αύξηση της απασχόλησης αλλά και στην αναζωπύρωση των πληθωριστικών πιέσεων.

Ύστερα από μια δεκαετία ιδιαίτερα ταχύρρυθμης ανάπτυξης, η βουλγαρική οικονομία, εισήλθε το 2009, σε περιβάλλον ύφεσης, συνεπεία της χρηματοπιστωτικής κρίσης και των επιπτώσεών της στην πραγματική οικονομία. Η οικονομική ύφεση επεκτάθηκε, αν και με σημαντική χρονική υστέρηση σε όλους τους παραγωγικούς τομείς, επηρέασε αρνητικά την εσωτερική ζήτηση, τις εξαγωγές και την εισροή επενδυτικών κεφαλαίων, διευρύνοντας παράλληλα την ανεργία.

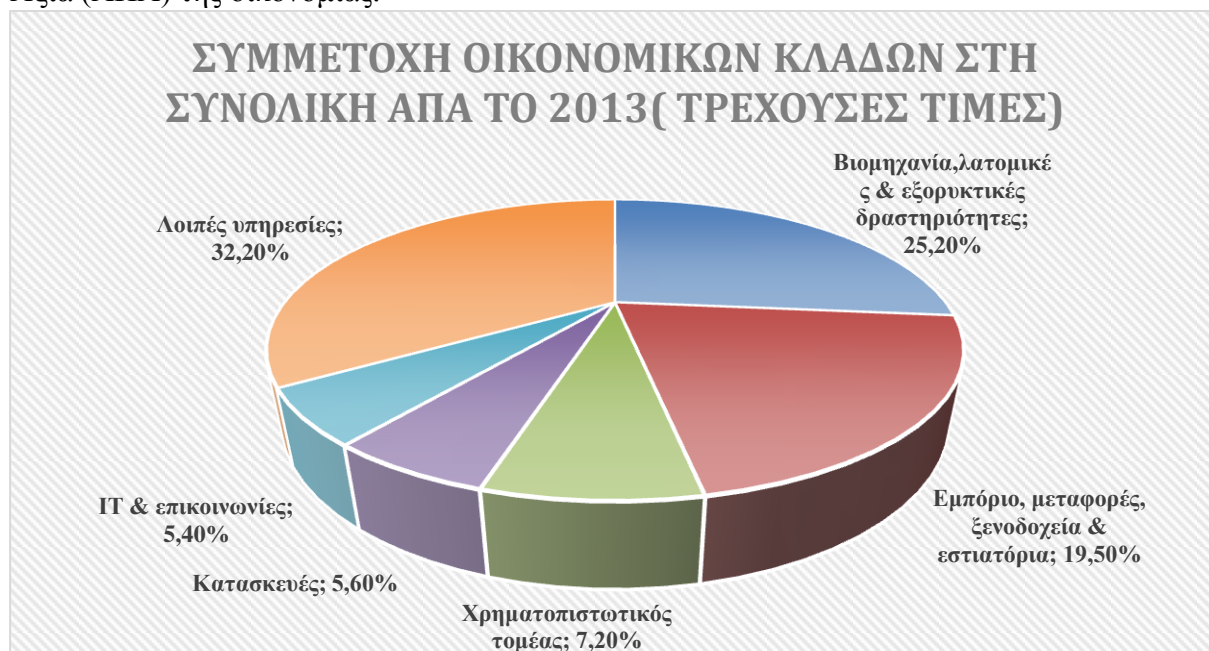
Οι επιπτώσεις εξάλλου της υποχώρησης της οικονομικής δραστηριότητας στην εξέλιξη του πληθωρισμού, είχαν σαν αποτέλεσμα τη σταδιακή αποκλιμάκωση του ρυθμού ανόδου του, ενώ συγχρόνως συνέβαλαν στην αξιοσημείωτη μείωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών λόγω του μεγαλύτερου βαθμού μείωσης των εισαγωγών σε σχέση με τις εξαγωγές που προκάλεσε η εξασθένηση της εγχώριας ζήτησης. Το 2013, μάλιστα, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ήταν πλεονασματικό κατά 2% του ΑΕΠ.

Η ανάκαμψη της βουλγαρικής οικονομίας η οποία άρχισε να διαφαίνεται το 2010 και συνεχίστηκε το 2011, οπότε το ΑΕΠ ενισχύθηκε κατά 1,7%, στηρίχθηκε σχεδόν αποκλειστικά στην αύξηση των εξαγωγών που ήταν συνέπεια της ανόδου του διεθνούς εμπορίου (ήδη από το τελευταίο τρίμηνο του 2009). Τη διετία όμως, 2012-2013 οι αρχικά αισιόδοξες προβλέψεις εγχώριων και διεθνών παραγόντων δεν επιβεβαιώθηκαν λόγω μιας σειράς παραγόντων όπως:

- Υποχώρηση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας στη ζώνη του Ευρώ
- Υποχώρηση τόσο των εξαγωγών όσο και των εισροών ξένων επενδυτικών κεφαλαίων
- Χαμηλό ρυθμό πιστωτικής επέκτασης
- Καθλωμένα εγχώρια κατανάλωση

Τελικά, βάσει των στοιχείων του βουλγαρικού Στατιστικού Ινστιτούτου, ο ρυθμός ανάπτυξης της βουλγαρικής οικονομίας το 2012 περιορίστηκε στο 0,6% (οριστικά στοιχεία) και το 2013 στο 0,9%. (Ετήσια Έκθεση, Οικονομικές εξελίξεις στη Βουλγαρία και πορεία των οικονομικών & εμπορικών σχέσεων Ελλάδος-Βουλγαρίας Πρεσβεία της Ελλάδος στα Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2013).

Στη σύνθεση του βουλγαρικού ΑΕΠ για το 2013, ο γεωργικός τομέας συμμετέχει κατά 4,9%, ο βιομηχανικός κατά 30,8% (5,6% του ποσοστού αυτού προέρχεται από τον κλάδο των κατασκευών) και οι υπηρεσίες κατά 64,3%. Το διάγραμμα που ακολουθεί εμφανίζει τη συμμετοχή των επιμέρους οικονομικών κλάδων στη συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της οικονομίας.



Πηγή: Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Ελλάδος στη Σόφια

5.1.2.2 Βασικοί Μακροοικονομικοί Δείκτες

Στην ενότητα αυτή θα αναλύσουμε τη μακροοικονομική κατάσταση που επικρατεί στη Βουλγαρία από το 2003 έως το 2014. Αρχικά παραθέτουμε έναν πίνακα όπου παρουσιάζονται τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη που χαρακτηρίζουν την οικονομία της Βουλγαρίας και στη συνέχεια αναλύεται η πορεία αυτών των μεγεθών στις ακόλουθες περιόδους:

- 2003-2007
- 2007-2009
- 2009-2012
- 2012-2014

Η εξέλιξη των μακροοικονομικών δεικτών της Βουλγαρίας φαίνεται αναλυτικά στον πίνακα που ακολουθεί:

Έτος	ΑΕΠ, σε τρέχουσες τιμές(€δισεκ.)	ΑΕΠ κατά κεφαλή σε €	Δείκτης μεταβολής (volume index)ΑΕΠ(%)	Πληθωρισμός	Ανεργία	Εμπορικό Ισοζύγιο (% επί ΑΕΠ)
2003	17,7	2263	+5,0	5,6	13,5	-5,5
2004	19,8	2550	+5,6	4,0	12,2	-6,6
2005	21,8	2827	+6,2	6,5	10,7	-12,4
2006	25,2	3278	+6,3	6,5	9,1	-17,8
2007	28,9	3773	+6,2	12,5	6,9	-21,5
2008	34,1	4484	+6,0	7,8	6,3	-25,2
2009	33,8	4466	-5	2,8	9,1	-12,1
2010	36	4786	+0,4	2,4	10,2	-6,7
2011	38,5	5169	+1,8	4,2	11,4	-6,7
2012	39,9	5436	+0,6	3,0	12,4	-8,7
2013	39,9	5975	+0,9	0,9	13,0	-5,7
2014	41,3	6211	+1,5	-0,8	13	-6,0

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα για κάθε ένα από τα μεγέθη που παρουσιάζονται τον πίνακα έχουμε τα εξής:

❖ Ρυθμός ανάπτυξης της βουλγαρικής οικονομίας

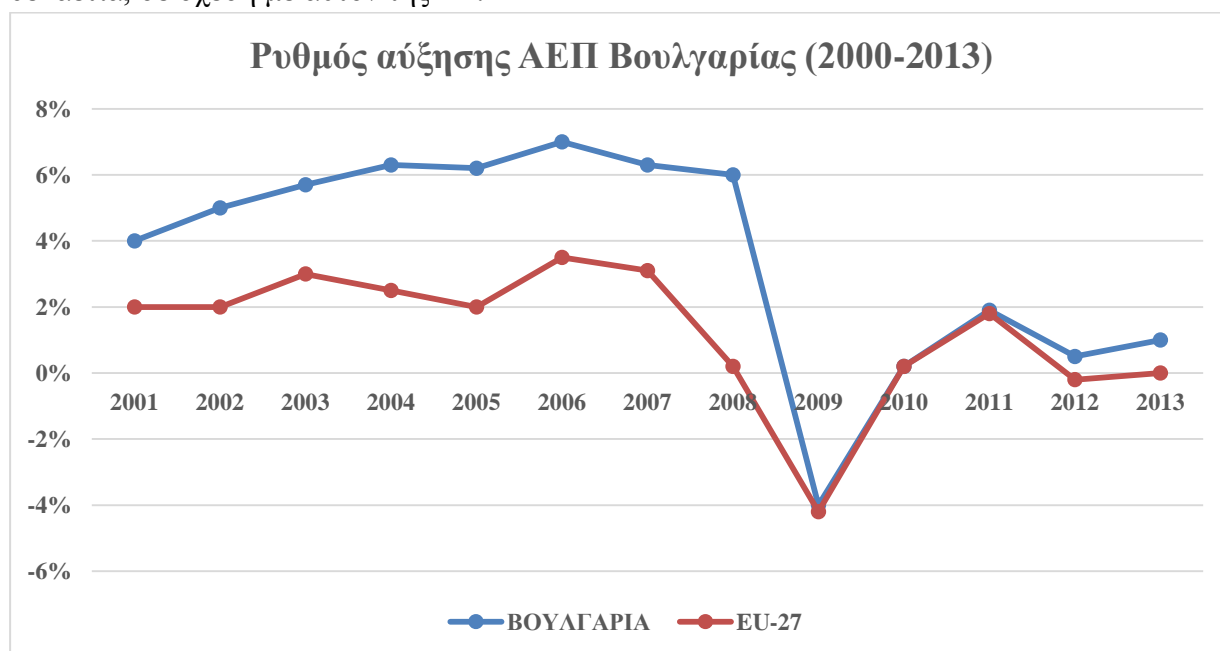
Όπως προκύπτει από τα παραπάνω στοιχεία, ο ρυθμός ανάπτυξης της βουλγαρικής οικονομίας από το 2003 μέχρι το 2005 σημείωσε αύξηση, ενώ διατηρήθηκε στα ίδια επίπεδα από το 2005 μέχρι το 2007, επίπεδα πολύ υψηλότερα από αυτά του 2003 και 2004. Πιο συγκεκριμένα ο ρυθμός ανάπτυξης από το 2005 ως το 2007 κυμαίνεται στο 6,2% με 6,3% ,αρκετά υψηλότερα δηλαδή από το 2003 και 2004 που κυμαίνεται στο 5% με 5,6% αντίστοιχα. Εδώ αξίζει να αναφέρουμε ότι το ΑΕΠ το 2007 έχει σημειώσει αύξηση κατά 40% σε σχέση με το 1995 και κατά 55% σε σχέση με το 1997, το οποίο ήταν το έτος με τη χειρότερη επίδοση.(Εκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας,Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007).

Κατά το 2008, ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ, τροφοδοτούμενος από την εισροή επενδυτικών κεφαλαίων και την εσωτερική ζήτηση, παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα, σημειώνοντας ελαφρά υποχώρηση στα 6% έναντι του 6,2% του προηγούμενου έτους. Η

σταθερή αύξηση του ΑΕΠ συνεχίστηκε και κατά το πρώτο εξάμηνο του 2008, ενώ στη συνέχεια και ειδικότερα κατά το τρίτο τρίμηνο, παρουσίασε σημαντική επιβράδυνση σε επιμέρους κλάδους και τομείς της οικονομίας. Η χρηματοπιστωτική κρίση και οι επιδράσεις της στην πραγματική οικονομία, οι οποίες στα τέλη του 2008 επεκτάθηκαν σε όλες σχεδόν τις χώρες, επηρέασε δυσμενώς και τη Βουλγαρία, με το ρυθμό ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας να υποχωρεί το 2009 στο 5,5% σε ετήσια βάση. Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ παρέμεινε αρνητικός καθ' όλη τη διάρκεια του 2009 (-3,5% το πρώτο τρίμηνο, -4,9% το δεύτερο, -5,4% το τρίτο και -5,9% το τέταρτο τρίμηνο) και διαμορφώθηκε στο -5% (έναντι του +6% το 2008)

Το 2010 η βουλγαρική οικονομία εξήλθε από την ύφεση με βραδύ ρυθμό(+0,4%), ο οποίος το 2011 επιταχύνθηκε ελαφρά (+1,8%). Η σταδιακή μεγέθυνση της οικονομίας αποδίδεται κατά κύριο λόγο στη σημαντική άνοδο που παρουσίασαν οι εξαγωγές καθ' όλο το 2011, αλλά και στην αξιόλογη ανάκαμψη στο βιομηχανικό τομέα. (Εκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2011). Το 2012 όμως και το 2013 η επιτάχυνση αυτή δε συνεχίστηκε και η ανάπτυξη ήταν αναιμική(+0,6% και +0,9% αντίστοιχα), παρά, μάλιστα, την αξιόλογη άνοδο των εξαγωγών το 2013. Η εν λόγω περιορισμένη μεγέθυνση της οικονομίας αποδίδεται κατά κύριο λόγο στα χαμηλά επίπεδα, στα οποία κινείται ακόμη η εγχώρια κατανάλωση, στα χαμηλά επίπεδα εισροών για άμεσες επενδύσεις (ΑΞΕ) και στην πολιτική αστάθεια που επιδρά αρνητικά στο οικονομικό περιβάλλον. (Εκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2013).

Ακολουθώντας το 2014 το βουλγαρικό ΑΕΠ ενισχύθηκε κατά +1,5% σε ετήσια βάση. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ κατά την τελευταία δεκαετία, σε σχέση με αυτόν της ΕΕ.



Πηγή: Eurostat-BCCI

❖ **Συνολικό ΑΕΠ Βουλγαρίας**

Συνακόλουθα το συνολικό ΑΕΠ της χώρας σε ευρώ, καταγράφει ανοδική πορεία, αλλά παραμένει σε χαμηλά επίπεδα αφού το 2007 και σε συνέχεια μια τριετίας με αυξήσεις μεγαλύτερες του 6%, δεν έχει ακόμη προσεγγίσει τα 30 δισεκ. €. Το 2008 η ανοδική πορεία συνεχίζεται και καταφέρνει να ξεπεράσει τα 30 δισεκ. € φτάνοντας στα 34,1 δισεκ. €, ενώ το 2009 μειώνεται σε σχέση με το 2008 και αγγίζει τα 33,8 δισεκ. €. Από το 2010 έως το 2014 συνεχίζει την ανοδική του πορεία φτάνοντας το 2014 περίπου τα 41,3 δισεκ.€ .(Εκθέσεις για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας,Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007-2013).

❖ **Κατά κεφαλήν ΑΕΠ**

Κατανομημένο το ΑΕΠ σε κατά κεφαλήν μέγεθος δίδει 2.263 € ετησίως για το 2003 και 3.773 € για το 2007, δηλαδή μεταξύ των άκρων της περιόδου καταγράφεται αύξηση στο κατά κεφαλήν εισόδημα κατά 67%, επίδοση εξαιρετικά σημαντική, που δικαιολογεί τη διαφορά επιπέδων ευημερίας που εύκολα μπορούσε να διαπιστώσει κανείς πλέον στη χώρα. Το 2008 συνεχίζει την ανοδική του πορεία φτάνοντας στα 4,484 € ετησίως ενώ το 2009 παρουσιάζει μείωση και γίνεται 4.466 € ετησίως. Από το 2010 και έπειτα παρουσιάζει ανοδική τάση φτάνοντας το 2014 σε 6.211 € ετησίως. (Εκθέσεις για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας,Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007-2013).

❖ **Πληθωρισμός**

Ο πληθωρισμός στη Βουλγαρία ενώ μέχρι το 2006 σε ετήσια βάση είχε συγκρατηθεί μέχρι το 6,5%, το 2007 πρώτο ευρωπαϊκό έτος για τη Βουλγαρία ανήλθε στο 12,5%. Το 2008 ο πληθωρισμός σημείωσε πτώση σε σχέση με το 2007 και έφτασε το 7,8% από το 12,5% του προηγούμενου έτους. Η πτώση αυτή συνεχίστηκε και το 2009 όπου μειώθηκε παραπάνω φτάνοντας στο 2,8%. Στην αποκλιμάκωση του πληθωρισμού οδήγησε η υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας σε όλους τους παραγωγικούς τομείς. Το 2010 μειώθηκε παραπάνω φτάνοντας στο 2,4%. Από το τέλος του 2010 όμως εμφανίζονται πληθωριστικές πιέσεις με αποτέλεσμα ο πληθωρισμός το 2011 να ανέλθει στο 4,2%. Από το 2012 όμως και μετά ο πληθωρισμός παρουσίασε απρόσμενα έντονες τάσεις αποκλιμάκωσης, αποτέλεσμα των οποίων είναι το 2014 να έχουμε αποπληθωρισμό. (Εκθέσεις για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας,Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007-2013).

❖ **Ανεργία**

Από την άλλη μεριά η ανεργία κατέγραψε κάμψη το 2007 στο 6,9% επιβεβαιώνοντας την πτωτική τάση που είχε εμφανίσει από το 2003 που ήταν 13,5%. Η πτωτική τάση της ανεργίας συνεχίστηκε και το 2008 φτάνοντας το 6,3% από 6,9% το 2007 ενώ το 2009 παρουσίασε άνοδο φτάνοντας το 9,1%, καθώς επηρεάστηκε από την οικονομική ύφεση που παρατηρήθηκε εκείνη την περίοδο σε όλους τους τομείς. Από το 2010 και μετά παρουσιάζεται μείωση της απασχόλησης και άρα αύξηση της ανεργίας η οποία μέχρι και το 2014 διατηρείται σε υψηλά επίπεδα που φτάνουν το 13%. (Εκθέσεις για την πορεία της

Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2007-2013).

❖ **Ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών**

Σε ότι αφορά στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών, σε ποσοστιαίους όρους ως προς το ΑΕΠ το έλλειμμα από 5,5% το 2003 υπερδιπλασιάστηκε το 2005 (-12,4%) και τετραπλασιάστηκε το 2007 (-21,5%). Συγκεκριμένα το 2007 είναι η πρώτη χρονιά που το έλλειμμα του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ ξεπερνάει το πλεόνασμα από τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Το 2008 το έλλειμμα εξωτερικών συναλλαγών συνεχίζει να αυξάνεται και να φτάνει στο -25,2% ενώ το 2009 μειώνεται και αγγίζει το -12,1%. Η μείωση αυτή οφείλεται στο μεγαλύτερο βαθμό μείωσης των εισαγωγών σε σχέση με τις εξαγωγές που προκάλεσε η εξασθένηση της εγχώριας ζήτησης. Το 2010 παρατηρούμε παραπάνω μείωση του ελλείμματος κάτι που διατηρείται και το 2011. Η ανάκαμψη αυτή οφείλεται στη σημαντική άνοδο που παρουσίασαν οι εξαγωγές αυτήν την περίοδο. Το 2012 παρατηρούμε ότι το έλλειμμα εξακολουθεί να διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα, καθώς επίσης και τα έτη 2013 και 2014. (Εκθέσεις για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2007-2013).

5.1.2.3 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Βουλγαρία

Η πορεία των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη Βουλγαρία από το 2001 έως το 2013 φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα:



Πηγή: Εθνική Τράπεζα Βουλγαρίας (BNB)

Αναλύοντας την πορεία των ΑΞΕ στη Βουλγαρία θα αναφερθούμε στις εξής χρονικές περιόδους:

➤ 2001-2007

Από το παραπάνω γράφημα παρατηρούμε ότι από το 2001 μέχρι το 2007 οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Βουλγαρία έχουν αυξητική πορεία. Γίνεται σαφές ότι η ένταξη της χώρας στη Ευρωπαϊκή Ένωση λειτούργησε για τη διετία 2006-2007 ως κίνητρο-καταλύτης για το διπλασιασμό σχεδόν των ΑΞΕ (σε σχέση με το 2005). Σε ότι αφορά την προέλευση των ΑΞΕ αξίζει να αναφέρουμε ότι μέχρι το 2007 η Αυστρία καταλαμβάνει τη πρώτη θέση με 15% των συνολικών επενδύσεων, η Ολλανδία τη δεύτερη με 11% και η Ελλάδα την τρίτη με 9,6% των συνολικών ΑΞΕ. Οι μισές ΑΞΕ έχουν πραγματοποιηθεί από κεφάλαια πέντε χωρών (του Ηνωμένου Βασιλείου και του Βελγίου συμπεριλαμβανομένων). (Εκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2007).

Στις 10 πρώτες θέσεις υπάρχουν 9 κοινοτικές χώρες και οι ΗΠΑ (στην 8^η θέση με μερίδιο 4,1% του συνόλου). Μικρά μερίδια κατέχουν επίσης η Ρωσία (στην 15^η θέση με 2,3%) και η Τουρκία (στη 18^η θέση με 1,1% των συνολικών ΑΞΕ). Εκ των κοινοτικών χωρών μικρά επίσης μερίδια καταλαμβάνουν η Ιταλία (3,7%), η Ισπανία (3,1%), η Γαλλία (1,7%). (Εκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2007). Το μερίδιο κάθε χώρας στις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις της Βουλγαρίας φαίνεται στο παρακάτω γράφημα:



Πηγή: Εθνική Τράπεζα Βουλγαρίας
Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

➤ 2008-2009

Η ανοδική πορεία των ΑΞΕ μέχρι το 2007 δε συνεχίστηκε και τα έτη 2008 και 2009 καθώς τότε οι ΑΞΕ στη Βουλγαρία παρουσιάζουν πτωτική πορεία. Η σημαντική κάμψη των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων, οι οποίες στο πρόσφατο παρελθόν στήριζαν τη δυναμική ανάπτυξη της βουλγαρικής οικονομίας, αποτέλεσε μια από τις δυσμενέστερες συνέπειες της οικονομικής κρίσης για τη χώρα. Το 2009, οι καταγραφείσες εισροές επενδυτικών κεφαλαίων, υποχώρησαν κατά σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η υποχώρηση αυτή ήταν περισσότερο εμφανής στις εισροές που συνδέονταν με επενδύσεις στην αγορά ακινήτων (-68,0%). Παρά τη σημαντική κάμψη τους οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις κάλυψαν σχεδόν εξ ολοκλήρου (97,9% έναντι 75,7% του 2008) το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. (Έκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2009).

Κατά την περίοδο των 12 τελευταίων ετών, το ύψος των συνολικών ξένων επενδύσεων στη Βουλγαρία, εκτιμάται σε €36,8 δισεκ. Όπως αναφέραμε και παραπάνω από το 2001 ως το 2007 οι εισροές επενδυτικών κεφαλαίων παρουσίασαν συνεχή ετήσια άνοδο ,ενώ μόνο κατά την τελευταία πριν την κρίση τριετία η Βουλγαρία προσέλκυσε επενδυτικά κεφάλαια από το εξωτερικό αξίας 22 € δισεκ. περίπου. Το 2009 καθώς και το πρώτο εξάμηνο του 2010 καταγράφονται περιπτώσεις αποεπενδύσεων κυρίως από Αυστρία και Γερμανία. (Έκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2012). Έτσι το 2008 και το 2009 η σειρά με τους μεγαλύτερους ξένους επενδυτές στη Βουλγαρία διαμορφώνεται ως εξής:

1. Ολλανδία
2. Αυστρία
3. Ηνωμένο Βασίλειο
4. Ελλάδα
5. Γερμανία
6. Κύπρος
7. ΗΠΑ
8. Λουξεμβούργο
9. Ουγγαρία
10. Ρωσία

Κατά τομέα οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Βουλγαρία τα έτη 2008 και 2009 έχουν ως εξής:

1. Χρηματοπιστωτικός
2. Αγορά ακινήτων
3. Παραγωγή, Μεταποίηση,
4. Μεταφορές, Επικοινωνίες
5. Ηλεκτρική ενέργεια
6. Χονδρεμπόριο/Λιανεμπόριο

7. Κατασκευές
8. Ξενοδοχεία/Εστιατόρια
9. Γεωργία/Δασοκομία
10. Άλλες υπηρεσίες.

➤ 2010-2011

Η ίδια πτωτική πορεία των ΑΞΕ συνεχίστηκε και το 2010 ενώ το 2011 καταγράφηκε ελαφρά ενίσχυση του ρυθμού εισροών κεφαλαίων για άμεσες Ξένες Επενδύσεις, που απέχουν, όμως, κατά πού από τα επίπεδα της τριετίας 2006-2008. Κατά την ως άνω τριετία οι ΑΞΕ είχαν στηρίξει τη δυναμική της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Οι καταγραφείσες εισροές επενδυτικών κεφαλαίων κατά το 2011 ανήλθαν σε € 1.3330,0 εκατ. (ή 3,5% επί του ΑΕΠ έναντι 4,5% το 2010 και 7,5% το 2009), αυξημένες κατά 9,9% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος αλλά μειωμένες κατά 85,2% έναντι του 2007 και 80% έναντι του 2008. (Έκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2012).

Οι τέσσερις πρώτες χώρες σε ενδύσεις είναι η Ολλανδία, η Αυστρία, Η Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο που συμμετέχουν με ποσοστό μεγαλύτερο του 50% στα συνολικά επενδεδυμένα κεφάλαια στη χώρα. Το 2011 συνεχίστηκε η καταγραφή αποεπενδύσεων κυρίως από την Αυστρία, η οποία τόσο το 2010 όσο και το 2011 κατέλαβε τη 2^η θέση στις εισροές επενδύσεων με € 526,5 εκατ. Αποεπενδύσεις καταγράφηκαν ακόμη και από Ηνωμένο Βασίλειο και Γαλλία. Τις καλύτερες επενδυτικές επιδόσεις κατέγραψε για 2^η συνεχόμενη χρονιά μετά το 2010 η Ολλανδία, της οποίας οι εισροές ΑΞΕ στη Βουλγαρία, κατά το 2011 ανήλθαν στα € 557 εκατ. (έναντι € 1,5 δις. Το 2010) .

Κατά τομέα , η αγορά ακινήτων, ο χρηματοπιστωτικός και οι κατασκευές , σε πλήρη επενδυτική άνηση μέχρι την οικονομική κρίση, γνώρισαν τη μεγαλύτερη υποχώρηση από το 2008 μέχρι το 2011. Το 2011 την πρώτη θέση στις εισροές ΑΞΕ κατέλαβε ο κλάδος των μεταφορών/επικοινωνιών (€ 498,4 εκατ., αντί € 57,6 εκατ. το 2010) και ακολουθούν το χονδρεμπόριο/λιανεμπόριο. Σε ότι αφορά τον κλάδο των επικοινωνιών αξίζει να τονιστεί ότι η έντονη επενδυτική κινητικότητα που παρατηρήθηκε το 2011 συνεχίζεται και το 2012. (Έκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2012).

➤ 2012-2013

Οι καταγραφείσες εισροές επενδυτικών κεφαλαίων κατά το 2013 ανήλθαν σύμφωνα με τα επικαιροποιημένα στοιχεία της στατιστικής βάσης της Κεντρικής Τράπεζας σε € 1.157 εκατ. (ή 2,8% επί του ΑΕΠ έναντι 2,9% το 2011 και 3,4% το 2010). Αυξημένες κατά 1,3% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (αλλά μειωμένες κατά 87% έναντι του 2007 και κατά 83% έναντι του 2008. Όπως είναι φυσικό, η στασιμότητα των σχετικών ροών την τελευταία τετραετία δεν ευνοεί τη δυναμική επανεκκίνηση της βουλγαρικής οικονομίας και προβληματίζει την κυβέρνηση της χώρας. (Έκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής

Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας,Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2013).

Οι τέσσερις πρώτες χώρες σε επενδύσεις τα έτη 2012 και 2013 (Ολλανδία, Αυστρία, Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο) συμμετέχουν με ποσοστό 47% έναντι 48% στα τέλη του 2012 και 50% στα τέλη του 2011 στα συνολικά επενδεδυμένα κεφάλαια στη χώρα. Συνεχίζονται οι αποεπενδύσεις από Ηνωμένο Βασίλειο και Αυστρία , ενώ σταθερή αύξηση επενδυτικών ροών προς τη Βουλγαρία παρουσιάζουν η Ολλανδία, το Λουξεμβούργο, η Ρωσία και Η Ελβετία. (Εκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας,Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2013).

5.1.2.4 Ελληνικές Επενδύσεις στη Βουλγαρία

Η πορεία των ελληνικών επενδύσεων στη Βουλγαρία από το 1996 ως το 2013 φαίνεται στο παρακάτω γράφημα:



Πηγή : Κεντρική Τράπεζα Βουλγαρίας (BNB)

Όπως προκύπτει από το ανωτέρω γράφημα η επενδυτική δραστηριότητα των ελληνικών επιχειρήσεων γνώρισε μεγάλη ώθηση από το 2000 και, ύστερα από μια προσωρινή υποχώρηση κατά τη διετία 2002-2004 , έφτασε σε ύψος ρεκόρ το 2007 για να υποχωρήσει εκ νέου το 2008 και το 2009 υπό το κράτος της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης. Στο χαμηλότερο σημείο της έφτασε το έτος 2012 , έτος αποεπένδυσης,που ωστόσο, ήταν συγκρατημένη σε σύγκριση με την ΑΞΕ άλλων κρατών , ενώ το 2013 παρατηρείται επανάκαμψη. (Έκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας,Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2013).

Στη γενική κατάταξη των ξένων επενδυτών στη Βουλγαρία η Ελλάδα κατέχει την τρίτη θέση μετά την Αυστρία και την Ολλανδία με εξαίρεση το 2008 όπου πέρασε στην τέταρτη θέση. (Εκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2009).

Πιο αναλυτικά η ελληνική επενδυτική δραστηριότητα στη Βουλγαρία έχει ακολουθήσει μια πορεία που μπορεί να διακριθεί στα παρακάτω τμήματα.

➤ **Μέχρι το 1999**

Μέχρι το 1999 οπότε οι επενδύσεις στη χώρα ήταν μικρές, δισταχτικές και παράλληλα περιορισμένες τομεακά με μέγιστο μέγεθος τα 23 περίπου εκατ. € το 1998. (Εκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2007).

➤ **2000-2004**

Στο διάστημα αυτό οι ελληνικές επενδύσεις αυξήθηκαν σημαντικά σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο και βοήθησης της πολιτικής ιδιωτικοποιήσεων στη Βουλγαρία ανήλθαν μέχρι και στα 262 εκατ. € ετησίως (το 2002 που ήταν το μέγιστο της περιόδου). (Εκθέσεις για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013).

➤ **2005-2007**

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από μια συνεχή ανοδική πορεία αύξησης των έτων επενδύσεων της περιόδου αυτής (324,2 εκατ. € το 2005) είναι πού υψηλότερο από το μέγιστο της προηγούμενης περιόδου, ενώ τόσο το 2006 τελευταίο προενταξιακό έτος της Βουλγαρίας όσο και το 2007, πρώτο έτος ως χώρας μέλους της ΕΕ χαρακτηρίστηκε από τις μεγαλύτερες ελληνικές επενδύσεις σε ετήσια βάση. Και στα δύο έτη καταγράφονται επενδύσεις υψηλότερες του μισού δισεκ.€ (το 2007 ανήλθαν στα 875 εκατ. €).

Πριν προχωρήσουμε στα επόμενα τμήματα αξίζει να αναφέρουμε εδώ ότι αυτές τις περιόδους τη μερίδα του λέοντος στους τομείς που καλύπτουν οι ελληνικές επενδύσεις στη Βουλγαρία καταλαμβάνουν οι τραπεζικές υπηρεσίες, οι τηλεπικοινωνίες, οι βιομηχανίες, οι κατασκευές, το εμπόριο, η παροχή υπηρεσιών σε επιχειρήσεις, εκδόσεις, τηλεόραση κλπ. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέχρι το 2007 οι επίσημα καταχωρημένες βουλγαρικές εταιρείες ελληνικών συμφερόντων ανέρχονται στις 6000 περίπου. (Εκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2007).

➤ **2008-2009**

Το ύψος των ελληνικών άμεσων επενδύσεων το 2008 ανήλθε σε 636 εκατ. € καταγράφοντας μείωση σε σχέση με το 2007 . Παρά την ανωτέρω μείωση η Ελλάδα διατηρεί και το 2008 την

τρίτη θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών στη Βουλγαρία (μετά την Αυστρία και Ολλανδία), συμμετέχοντας με ποσοστό 8,6% στις συνολικές ΑΞΕ στη χώρα.

Μείωση σε σχέση με το 2008 κατέγραψαν οι ελληνικές άμεσες επενδύσεις κατά το 2009 και διαμορφώθηκαν στα € 219 εκατ. (έναντι € 636 εκατ. το 2008).

Στη γενική κατάταξη των ξένων επενδυτών στη Βουλγαρία το 2009 η Ελλάδα πέρασε στην τέταρτη θέση (μετά από την Αυστρία, την Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο) από την τρίτη που κατείχε σταθερά μέχρι το 2008. (Εκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2009).

➤ **2010-2011**

Το 2010 συνεχίστηκε η μείωση των ελληνικών επενδύσεων στη Βουλγαρία και έφτασε στα 64 € εκατ. ενώ το 2011 ακόμη πιο κάτω αγγίζοντας αρνητικές τιμές. Συγκεκριμένα το 2011 καταγράφηκαν καθαρές εκροές ελληνικών επενδυτικών κεφαλαίων της τάξης των € 300.000, που προήλθαν από τις εκροές ύψους 55 € εκατ. του πρώτου τριμήνου του έτους που δεν καλύφθηκαν από τις εισροές επενδυτικών κεφαλαίων των επομένων τριμήνων συνολικής αξίας € 51,7 εκατ.

Στη γενική κατάταξη των επενδυτών στη Βουλγαρία η Ελλάδα κατείχε την τρίτη θέση μετά την Αυστρία και την Ολλανδία. (Εκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2011).

➤ **2012-2013**

Στη γενική κατάταξη των ξένων επενδυτών στη Βουλγαρία η Ελλάδα δια τηρεί την τρίτη θέση μετά την Αυστρία και την Ολλανδία. Σύμφωνα πάντως με εκτιμήσεις της Invest Bulgaria (βουλγαρικής κρατικής υπηρεσίας για τις επενδύσεις), η Ελλάδα είναι δεύτερη σε άμεσες επενδύσεις στη χώρα, αφού ένα σημαντικό μέρος των εισροών επενδυτικών κεφαλαίων ελληνικών επιχειρήσεων προέρχεται κυρίως από το Λουξεμβούργο και την Κύπρο, καθώς επίσης και από την Ολλανδία.

Σε ότι αφορά την κατανομή των ελληνικών άμεσων επενδύσεων παρατηρείται μια ευρεία διασπορά σε διάφορους τομείς όπως ο χρηματοπιστωτικός, χονδρεμπόριο-λιανεμπόριο, μεταφορές-επικοινωνίες, μεταποίηση, αγορά ακινήτων, κατασκευές, γεωργία, ορυχεία κλπ.

Το 2013 οι μεγαλύτερες εισροές κεφαλαίων καταγράφηκαν στους τομείς «χονδρικό και λιανικό εμπόριο», «επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσικλετών», «είδη προσωπικής και οικιακής χρήσης» και «κατασκευές», ενώ οι σημαντικότερες εκροές σημειώθηκαν στο χρηματοπιστωτικό τομέα και τη βιομηχανία. (Εκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2013).

5.1.3 Κίνητρα επένδυσης στη Βουλγαρία

Σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τον Αριστείδη Μπιτζένη , οι ξένοι επενδυτές αποδείχτηκαν κυνηγοί αγορών με ένα ποσοστό της τάξεως του 79,9% , ακολουθούμενοι από κυνηγούς παραγωγικών συντελεστών με 62,5% και κυνηγούς αγορών για στρατηγικούς λόγους με 32,81% . Κατά την ίδια στιγμή το 20,31% έχει επενδύσει στη Βουλγαρία με σκοπό να εκμεταλλευτεί τα πλεονέκτημα ιδιοκτησίας και συγκριτικών πλεονεκτημάτων που κατέχει η ίδια η εταιρεία και 17,19% για να εκμεταλλευτεί τα χρηματοοικονομικά πλεονεκτήματα, όπως για παράδειγμα τις φοροαπαλλαγές, τα επενδυτικά κίνητρα κλπ. Μόνο το 3,13% των επενδυτών υπήρξαν κυνηγοί αποδοτικότητας.(Αναζήτηση κινήτρων-αντικινήτρων στη Βαλκανική Ενδοχώρα, Έρευνα Α.Μπιτζένη,2010)

Άρα από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι σε μια χώρα όπως η Βουλγαρία , η οποία έχει μια καταναλωτική βάση πολλών εκατομμυρίων ανθρώπων με πολλές ανικανοποίητες ανάγκες, οι ξένοι επενδυτές εφιστούν την προσοχή τους πρωταρχικά στα χαρακτηριστικά της αγοράς.

Οι ομάδες αυτών των κινήτρων σύμφωνα με την έρευνα του κύριου Μπιτζένη παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα:



Πηγή: Έρευνα ερωτηματολογίου Α.Μπιτζένη.

5.1.4 Αντικίνητρα επένδυσης στη Βουλγαρία

Στο παρακάτω ραβδόγραμμα παρουσιάζονται τα αντικίνητρα επένδυσης στη Βουλγαρία.



Πηγή: Κωνσταντίνος. Ι . Χαζάκης –Μελέτη αντικινήτρων που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές επιχειρήσεις στις βαλκανικές χώρες.- Εγχειρίδιο Ξένων Επενδύσεων στις Βαλκανικές χώρες- Οι περιπτώσεις της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη, 2000

Από το παραπάνω ραβδόγραμμα παρατηρείται ότι το πιο σημαντικό αντικίνητρο για επένδυση στη Βουλγαρία όπως φαίνεται από τη έρευνα είναι το έγκλημα και η έλλειψη διαφάνειας-διαφθορά που καταλαμβάνει 8,27 μονάδες στην κλίμακα σπουδαιότητας του 10. Έπονται σαν αντικίνητρα η οικονομική και πολιτική αστάθεια με 8,20 μονάδες, η ανεπαρκής υποδομή με 7,40 μονάδες, το ανεπαρκές νομικό και διοικητικό πλαίσιο με 6,87 μονάδες , η ακατάλληλη πολιτική έναντι του αλλοδαπού κεφαλαίου με 6,73 μονάδες και τέλος το αρνητικό επενδυτικό περιβάλλον με 6,60 μονάδες στην κλίμακα σπουδαιότητας του 10. (Αναζήτηση κινήτρων-αντικινήτρων στη Βαλκανική Ενδοχώρα, Έρευνα Α.Μπιτζένη,2010).

5.2 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ



5.2.1 Ρουμανία-Γενικές πληροφορίες

Η Ρουμανία είναι ενιαία ημιπροεδρική δημοκρατία στη Νοτιοανατολική-Κεντρική Ευρώπη, που συνορεύει με τη Μαύρη Θάλασσα, μεταξύ Βουλγαρίας και Ουκρανίας. Συνορεύει επίσης με την Ουγγαρία, τη Σερβία και τη Μολδαβία. Έχει έκταση 238.391 τ.χλμ. και εύκρατο-ηπειρωτικό κλίμα. Με 19.942.642 κατοίκους είναι η έβδομη πολυπληθέστερη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η πρωτεύουσα και μεγαλύτερη πόλη της, Βουκουρέστι, είναι η έβδομη μεγαλύτερη πόλη της ΕΕ. Άλλες μεγάλες πόλεις είναι το Κλουζ-Ναπόκα, ιστορική πόλη με ωραία κτίρια που παλαιότερα ανήκε στην Αυστροουγγρική αυτοκρατορία, η Τιμισοάρα, το Ιάσιο, ιστορική πρωτεύουσα της Μολδαβίας και σημαντικό ιστορικό κέντρο, η Κωστάντζα, το λιμάνι της Ρουμανίας στις ακτές του Εύξεινο Πόντου, η Κραιόβα, υφαντουργικό και πετροχημικό κέντρο, το Μπρασόβ, βιομηχανικό κέντρο, το Γαλάτσι, το Πλοέστι, η Οράντεα, η Βραΐλα, το Πιτέστι, το Αράντ, το Σιμπίου κ.α. (www.wikipedia.org)

Οι Ρουμάνοι αποτελούν την πλειοψηφία των κατοίκων της χώρας και είναι απόγονοι των αρχαίων κατοίκων της Δακίας, της περιοχής που αποτέλεσε Ρωμαϊκή επαρχία. Εδώ εκτός από Δάκες ζούσαν Σαρμάτες και Σκύθες που διασταυρώθηκαν με τους Ρωμαίους και αργότερα με τους Σλάβους. Στη χώρα και κυρίως στην Τρανσυλβανία ζει μια σημαντική ουγγρική μειονότητα. Ο υπόλοιπος πληθυσμός αποτελείται από Τσιγγάνους, Γερμανούς, Εβραίους και ολιγάριθμες κοινότητες όλων σχεδόν των γειτονικών κρατών.

Επίσημη γλώσσα είναι η ρουμανική, νεολατινική γλώσσα με λίγα σλαβικά στοιχεία και ελληνικές, γερμανικές και γαλλικές επιρροές στο λεξικό της. Οι μειονότητες ομιλούν τις δικές τους γλώσσες. (www.wikipedia.org)

Το μεγαλύτερο ποσοστό των Ρουμάνων είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι με επικεφαλής το Ρουμάνο πατριάρχη. Η ελληνοκαθολική εκκλησία που αναγνωρίζει ως αρχηγό της τον Πάπα, υποχρεώθηκε το 1968 να αναγνωρίσει ως αρχηγό της τον Πατριάρχη. Επίσης υπάρχουν 40.394 Μάρτυρες του Ιεχωβά και 41.917 Μορμόνοι της Εκκλησίας του Ιησού Χριστού των Αγίων των Τελευταίων Ημερών.

Συγκεντρωτικά τα χαρακτηριστικά της Βουλγαρίας παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πρωτεύουσα	Βουκουρέστι
Πληθυσμός	Εκτίμηση 2014 (19.942.642_
Έκταση	Σύνολο:238.391 τετ.χλμ
	Νερό:3
Επίσημες Γλώσσες	Ρουμανικά
Πολίτευμα	Ημιπροεδρική Δημοκρατία
ΑΕΠ	Ολικό (2009): 251,741 δις \$
	Κατά Κεφαλή: 11.755 \$
ΑΕΠ (Ονομαστικό)	Ολικό (2009): 160,674 δις \$
	Κατά Κεφαλή: 7.503 \$
Πληθωρισμός	0.41% (2015)
Νόμισμα	Νόμισμα: Λέου (πληθ. Λέι) (RON)
Συναλλαγματική Ισοτιμία	1€=4.42 LEU

Πηγή: Wikipedia.org

Η Ρουμανία είναι μέλος του NATO και πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από 1.1.2007. Δε συμμετέχει στη ζώνη του Ευρώ. Τον Απρίλιο 2014 η ρουμανική κυβέρνηση ανακοίνωσε την πρόθεσή της να υιοθετήσει το ευρώ το 2019, κρίνοντας ότι τότε η οικονομία της θα πληροί όλα τα κριτήρια του Μάαστριχτ. Άμεση πάντως επιδίωξη της χώρας αποτελεί η ένταξη στο χώρο Schengen. Επιπλέον η Ρουμανία λαμβάνει χρηματοδοτική στήριξη και τεχνική βοήθεια από Διεθνείς Χρηματοδοτικούς Οργανισμούς (IFLs).

Η Ρουμανία έχει σημαντικούς φυσικούς πόρους-πετρέλαιο, φυσικό αέριο, άνθρακα, σίδηρο, χαλκό και βωξίτη. Οι κυριότερες βιομηχανίες της είναι η μεταλλουργία, τα πετροχημικά και τα προϊόντα μηχανολογικού εξοπλισμού.(Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Το οδικό δίκτυο μοιάζει με αυτό της Βουλγαρίας αλλά και με το επαρχιακό οδικό δίκτυο της Ελλάδας. Το δίκτυο είναι έκτασης 85.000 χλμ. αλλά μόνο 640 χλμ. αυτοκινητοδρόμων (αρχές 2014) και οι οποίοι δύνανται να επεκταθούν στα 2000 χλμ. το 2020. Παρατηρούμε όμως ότι το δίκτυο αυτοκινητοδρόμων που σύνδεε την πρωτεύουσα –Βουκουρέστι με τις κυριότερες πόλεις της Ρουμανίας είναι ικανοποιητικό. Αντίθετα οι περιφερειακοί αυτοκινητόδρομοι που συνδέουν την περιφέρεια είναι φτωχοί σε υποδομές και χρειάζονται προσοχή. Το μήκος των αυτοκινητόδρομων της Ρουμανίας ανέρχεται σήμερα γύρω στα 300 χιλιόμετρα. Τα κοινοτικά κονδύλια που βρίσκονται στη διάθεση της Ρουμανίας από το 2007 και που αφορούν την κατασκευή ή την αναβάθμιση των οδικών και σιδηροδρομικών υποδομών της χώρας παραμένουν σε μεγάλο βαθμό ανεκμετάλλευτα. Οι ανάγκες κατασκευής έργων υποδομής είναι σε πολλούς τομείς μεγάλες (οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, αεροδρόμια, νοσοκομεία, αποχετευτικά έργα, καθώς και έργα στον τομέα της ενέργειας , της προστασίας περιβάλλοντος κλπ.) και οι ευκαιρίες για τις ελληνικές κατασκευαστικές και

μελετητικές εταιρείες εξίσου σημαντικές. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Το σιδηροδρομικό δίκτυο έχει έκταση 10.948 χιλιόμετρα από τα οποία τα 3942 είναι ηλεκτροδοτημένα.

Οι αεροπορικές γραμμές ανταποκρίνονται περισσότερο στα ευρωπαϊκά δεδομένα, καθώς δόθηκε προτεραιότητα στον εκσυγχρονισμό τους προκειμένου να πληρούν τις τεχνικές προϋποθέσεις για την επιδιωκόμενη είσοδο της χώρας στο Schengen. Σήμερα η Ρουμανία διαθέτει 18 διεθνή αεροδρόμια, αριθμός σχετικά μικρός για την έκταση της χώρας, καθώς και 3 ελικοδρόμια. Η Ρουμανία διαθέτει 18 αεροδρόμια από τα οποία τα 8 είναι διεθνή. Τα κυριότερα αεροδρόμια της χώρας βρίσκονται στο Βουκουρέστι, Constanta, Timisoara, Cluj-Napoca, Iasi, Arad, Oradea, Baia, Mare, Targu Mures, Suceava, Bacau, Deva, Sibiu, Craiova, Tulcea. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Ως προς τις υδάτινες οδούς με μήκος 1.731 χλμ., η Ρουμανία κατατάσσεται 12^η στην Ευρώπη με το 30% του Δούναβη να διασχίζει ρουμανικά εδάφη. Η Ρουμανία διαθέτει σημαντικά λιμάνια στη Μαύρη Θάλασσα, δηλαδή τον μεγάλο λιμένα της Κωσταντζας, την Μαγκάλια και τη Midia, καθώς και τα λιμάνια του Δούναβη Braila, Galati κ.α.

Η κατασκευή μεγάλων έργων μεταφορών μέσω Σύμπραξης Δημόσιου Ιδιωτικού Τομέα-ΣΔΙΤ αποτελεί προτεραιότητα για τις ρουμανικές κυβερνήσεις των τελευταίων ετών, ωστόσο καθυστερεί παρότι έχει ανακοινωθεί η κατασκευή σημαντικών έργων. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,201,2012,2013).

Βασικοί τομείς της Ρουμανικής οικονομίας είναι:

- Βαριά Βιομηχανία: Αυτοκινητοβιομηχανία (Renault, Ford), σιδηρουργία (Arcelor-Mittal), παραγωγή αλουμινίου (ALRO, AL pro), Χημική βιομηχανία, Ναυπηγεία (Daewoo Mangalia, STX OSV Tulcea, STX OSV Braila), παραγωγή καλωδίων (όμιλος Στασινόπουλος), κατασκευή αμαξωμάτων και βαγονιών (Siemens, Alstom), εξοπλισμός διυλιστηρίων.
- Γεωργία-Κτηνοτροφία : Η γνωστή ρήση ότι η Ρουμανία αποτέλεσε το σιτοβολώνα της Ευρώπης, σήμερα επικαιροποιείται. Η δυνατότητα παραγωγής σε σιτηρά ανήλθε σε 21.016 χιλ. τόνους το 2013. Ο τομέας της κτηνοτροφίας αναπτύσσεται γρήγορα με το ζωικό κεφάλαιο να ανέρχεται σε 2.197.000 βοοειδή, 4.054.000 χοιρινά, 12.710.000 αμνοερίφια, 67.989.000 πτηνά και 1.408.884 οικογένειες μελισσών.

Ενέργεια : Η παραγωγή ηλεκτρισμού στη Ρουμανία το 2013 προέρχονταν από μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κατά 62,42% και από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κατά 37,58%. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς

Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Οι ανάγκες κατασκευής έργων υποδομής είναι σε πολλούς τομείς μεγάλες (οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, αεροδρόμια, νοσοκομεία, αποχετευτικά έργα, καθώς και έργα στον τομέα της ενέργειας , της προστασίας περιβάλλοντος κλπ.) και οι ευκαιρίες για τις ελληνικές κατασκευαστικές και μελετητικές εταιρείες εξίσου σημαντικές. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

5.2.2 Ανάλυση Οικονομικού περιβάλλοντος

Στην ενότητα αυτή θα αναφερθούμε στην οικονομική κατάσταση που επικρατεί στη Βουλγαρία από το 1989 και μετά, καθώς και σε βασικούς οικονομικούς δείκτες της χώρας.

Η οικονομία της Ρουμανίας αντιστοιχεί στο 1% του ΑΕΠ της ΕΕ. Πρόκειται για ανοιχτή οικονομία , με 80% του εξωτερικού της εμπορίου να διεξάγεται πλέον με τις χώρες- μέλη ΕΕ. Αποτελεί καθαρό εισαγωγέα κεφαλαίου, λόγω έλλειψης εγχώριου κεφαλαίου και αποταμιεύσεων για επενδύσεις. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Η Ρουμανική οικονομία αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια (από το 1989) με 1% κατά μέσο όρο. Το διάστημα 2001-2008 αναπτύχθηκε με γοργούς ρυθμούς (ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας 6,3% ΑΕΠ κατά μέσο όρο). Ο ρυθμός ανάπτυξης κατά την περίοδο αυτή συνδέεται άμεσα με τις εισροές κεφαλαίου που οδήγησαν σε αυξήσεις μισθών, αύξηση του δανεισμού, ταχεία ανάπτυξη της κτηματαγοράς και καταναλωτική «έκρηξη», ενώ η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική που ακολουθήθηκε συνέβαλε περαιτέρω στην υπερθέρμανση της οικονομίας. Η χώρα, έχοντας δημοσιονομικές ανισορροπίες και ελλείμματα, επηρεάστηκε έντονα και άμεσα από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και κατέφυγε σε δανεισμό από το ΔΝΤ. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Μετά την απαραίτητη δημοσιονομική προσαρμογή, επέτυχε σταθεροποίηση της οικονομίας της κατά τα έτη 2011-2012. Πιο συγκεκριμένα το Μάιο 2010 τέθηκαν σε ισχύ μια συμφωνία με το ΔΝΤ με χρηματοδότηση ύψους 19,95 δις € και ένα πρόγραμμα λιτότητας (μείωση των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων κατά -25% και -15% των ασφαλιστικών εισφορών καθώς και αύξηση του ΦΠΑ από 195 στο επίπεδο του 24%). Έτσι το 2011 υπήρξε θετική μεταβολή του ΑΕΠ στο επίπεδο +2,2% , το 2012 επίσης θετική μεταβολή +0,7% και το 2013 η πορεία της οικονομίας σημείωσε αξιόλογο ρυθμό ανάπτυξης κατά 3,5%, που αποτελεί τη δεύτερη καλύτερη επίδοση μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αύξηση του ΑΕΠ συνεχίστηκε και το 2014 με λίγο χαμηλότερους ρυθμούς περί το 3%.(Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές

Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Το 2013 όπως και το 2011, η γεωργία και η βιομηχανία αποτέλεσαν τους δυο τομείς με τη σημαντικότερη συμμετοχή στην ανάπτυξη της χώρας. Αντιθέτως. Το 2012, η βιομηχανική παραγωγή, παρά το γεγονός ότι συνέχισε τη θετική μεταβολή, ένεκα εξωτερικών γεγονότων, όπως η κακή γεωργική παραγωγή λόγω ξηρασίας περιόρισαν την αύξηση του ΑΕΠ. Παράλληλα, η επιτάχυνση των μεγάλων έργων, όπως η κατασκευή αυτοκινητόδρομων και σιδηρόδρομων, χρηματοδοτούμενων από διαρθρωτικά προγράμματα του Ευρωπαϊκού Ταμείου Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμμετείχαν ενεργά στην ανάκαμψη της ρουμανικής οικονομίας. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Το 2013 οι ιδιωτικές άμεσες επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 26,8% σε σχέση με το 2012, φτάνοντας στα 2,71 δις €, δηλαδή στο υψηλότερο σημείο από την έναρξη της κρίσης. Ωστόσο, καθώς οι επενδύσεις δεν έχουν ανακάμψει επαρκώς και τα επίπεδα ιδιωτικών κεφαλαίων είναι χαμηλά, ο δανεισμός από το ΔΝΤ καλύπτει σχετικές ανάγκες της οικονομίας. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Σύμφωνα με την αξιολόγηση του οίκου «Standards and Poors» από 16.5.2014, το αξιόχρεο της ρουμανικής οικονομίας αναβαθμίστηκε σε BBB- (από BB+), και η γενική της εικόνα χαρακτηρίστηκε «σταθερή» από «θετική», λόγω της προόδου που επετεύχθη στη μείωση του εξωτερικού δανεισμού και την ταχεία δημοσιονομική προσαρμογή, με μείωση των εξωτερικών ανισορροπιών (η Βουλγαρία βαθμολογείται με BBB και η Τουρκία με BB-).(Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Το Μάρτιο 2014 ο οίκος Fitch είχε επιβεβαιώσει την αξιολόγηση του αξιόχρεου της χώρας με BBB-, με σταθερές προοπτικές και τον Απρίλιο η Moody's, διατηρώντας την αξιολόγηση BBBa, αναβάθμισε τις προοπτικές της από αρνητικές σε «σταθερές». (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

5.2.2.1 Πορεία της Οικονομίας και Μακροοικονομικά Μεγέθη

Στην ενότητα αυτή θα αναλύσουμε τη μακροοικονομική κατάσταση που επικρατεί στη Βουλγαρία από το 2003 έως το 2014. Αρχικά παραθέτουμε έναν πίνακα όπου παρουσιάζονται τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη που χαρακτηρίζουν την οικονομία της Βουλγαρίας και στη συνέχεια αναλύεται η πορεία αυτών των μεγεθών στις ακόλουθες περιόδους:

- 2003-2007

- 2007-2014

Έτος	ΑΕΠ, σε τρέχουσες τιμές(€δισεκ.)	ΑΕΠ κατά κεφαλή σε €	Δείκτης μεταβολής (volume index)ΑΕΠ(%)	Πληθωρισμός	Ανεργία	Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% επί ΑΕΠ)
2003	52,60	2419	5,2	15,3	7,0	
2004	61,03	2816	8,5	11,9	8,0	-5,09
2005	79,74	3688	4,1	9,0	7,2	-6,88
2006	97,78	4530	7,7	6,6	7,3	-9,97
2007	124,65	5787	6,3	4,8	6,4	-13,4
2008	139,76	6499	7,3	7,9	5,8	-11,6
2009	118,26	5508	-6,6	5,6	6,9	-4,2
2010	124,12	5791	-1,1	6,1	7,3	-4,4
2011	136,51	7168	2,3	5,8	7,4	-4,5
2012	134	7200	0,6	3,33	7,0	-4,4
2013	144	7350	3,5	3,98	7,3	-1,1
2014	150	7500	3,0	2,9	-	-0,5

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος στη Ρουμανία-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα για κάθε ένα από τα μεγέθη που παρουσιάζονται τον πίνακα έχουμε τα εξής:

- **Ρυθμός ανάπτυξης της ρουμανικής οικονομίας**

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω στοιχεία, ο ρυθμός αύξησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) της Ρουμανίας μετά το 2002 άρχισε να σταθεροποιείται σε υψηλά επίπεδα. Το 2007 παρατηρούμε μικρότερο ρυθμό αύξησης σε σχέση με το 2006 αφού από 7,7% έγινε 6,3%. Αυτό οφείλεται στη σημαντική μείωση της γεωργικής παραγωγής λόγω της εξαιρετικής ξηρασίας, που έπληξε τη Ρουμανία το καλοκαίρι του 2007.

Το 2008 ο ρυθμός αύξησης αγγίζει το 7,3 ενώ από το 2009 είναι ολοφάνερές οι επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης πάνω στη ρουμανική οικονομία. Μετά την πολυετή φάση υψηλών ρυθμών ανάπτυξης που διήρκεσε μέχρι το 2008, το ΑΕΠ της Ρουμανίας σημείωσε μέσα στο 2009 και 2010 πτώση κατά -6,6% και -1,1% αντίστοιχα. Η Ρουμανία πάντως μέσα στο 2011, έστω και με αργά βήματα εξήλθε από την κρίση. Τόσο το ΔΝΤ όσο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεπαν ότι ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ της Ρουμανίας θα ανέλθει μέσα στο 2011 στο 1,5%. Τελικά όμως το ΑΕΠ της Ρουμανίας αυξήθηκε μέσα στο 2011 κατά 2,3% λόγω της πολύ καλής γεωργικής παραγωγής αλλά και των καλών επιδόσεων σε άλλους τομείς. Το 2012 η αυξητική πορεία του ΑΕΠ της Ρουμανίας συνεχίζεται αλλά με μικρότερο ρυθμό (0,6%), καθώς η οικονομική κρίση (ευρωπαϊκή και παγκόσμια) συνεχίζεται. Το 2013 το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 3,5% (ποσοστό μεγαλύτερο των προβλέψεων καθώς υπολογίζονταν σε 2,8%), κυρίως λόγω της ιδιαίτερα καλής χρονιάς για την αγροτική παραγωγή, που επηρέασε ευνοϊκά και άλλα μεγέθη της οικονομίας όπως ο πληθωρισμός. Το 2014 το ΑΕΠ αυξήθηκε και πάλι αλλά με μικρότερο ρυθμό από το 2013

γιατί οι επιδόσεις της γεωργίας δεν ήταν τόσο θεαματικές. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Παρακάτω ακολουθεί η σύνθεση του ΑΕΠ ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για τα έτη 2003-2008 -2012.

Κλάδος	Έτη		
	2003	2008	2012
Γεωργία	11,6	6,6	5,3
Βιομηχανία	25,0	23,0	28,4
Κατασκευές	5,8	10,9	8,6
Υπηρεσίες	46,4	48,6	45,3
Φόροι	11,2	10,9	12,24

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ρουμανίας

Ακολουθεί αναλυτικά η κατανομή του ΑΕΠ ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για το 2013 καθώς και η συμμετοχή κάθε κλάδου στην πραγματική αξία του ΑΕΠ. Όπως παρατηρείται η γεωργία συνέβαλε στην πραγματική αύξηση του ΑΕΠ κατά 1,1% και η βιομηχανία κατά 2,3%.

Κλάδος	Συμμετοχή στην ονομαστική αξία του ΑΕΠ	Συμμετοχή στην αύξηση του ΑΕΠ
Γεωργία	5,6	1,1
Βιομηχανία	30	2,3
Κατασκευές	7,9	-0,1
Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο	10,9	-0,1
Ενημέρωση-Επικοινωνία	3,4	0,1
Χρηματοπιστωτικός	2,2	-0,1
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	7,8	0,1
Διοικητικές δραστηριότητες	6,2	0,1
Δημόσια διοίκηση	10,9	0,0
Τέχνες	2,9	0,0
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία	87,8	3,4

Καθαροί προϊόντων	Φόροι	12,2	0,1
Ακαθάριστο Προϊόν	Εθνικό	100,0	3,5

Πηγή: Ινστιτούτο Στατιστικής Ρουμανίας

- **ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές (σε δις €)**

Η πορεία του ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές από το 2003 έως και το 2014 ήταν ανοδική και αυτό οφείλεται κυρίως στους διψήφιους ρυθμούς αύξησης κατανάλωσης και των επενδύσεων σε πάγια κεφάλαια. Αυτοί ήταν οι βασικότεροι κινητήρες της δυναμικής ανάπτυξης του ΑΕΠ μέσα στα τελευταία χρόνια. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

- **Κατά Κεφαλή ΑΕΠ (σε €)**

Η πορεία του κατά κεφαλή ΑΕΠ από το 2003 ως το 2014 είναι αντίστοιχη του ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές και η αύξηση αυτή οφείλεται όπως καις την περίπτωση του ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές στους διψήφιους ρυθμούς αύξησης κατανάλωσης και των επενδύσεων σε πάγια κεφάλαια. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2012,2013).

- **Πληθωρισμός**

Ο μέσος ρυθμός αύξησης του πληθωρισμού παρουσίασε μέχρι το 2007 πτωτική πορεία. Το 2007 η πτωτική πορεία σταματάει και ο πληθωρισμός διαμορφώνεται το 2008 σε 7,9 από 4,8 που ήταν το προηγούμενο έτος. Ίσως αυτή η άνοδος οφείλεται στην απόφαση της Κεντρικής Τράπεζας της Ρουμανίας την 01.11.2007 να αυξήσει το βασικό επιτόκιο από 7,0% σε 7,5%. Τα έτη 2009-2011 παρουσιάζει διακυμάνσεις που πιθανότατα οφείλονται στη χρηματοπιστωτική κρίση ενώ από το 2012 μέχρι το 2014 ο πληθωρισμός διατηρείται σε επίπεδα κάτω του 4% και πάνω του 2% και έτσι αυτά τα έτη επιτυγχάνεται ο στόχος της Κεντρικής Τράπεζας της Ρουμανίας που είναι να διατηρήσει τα επιτόκια πάνω από 2% και κάτω από 4%.(Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,013).

- **Ανεργία**

Η ανεργία παρουσίασε κάμψη από το 2004 μέχρι το 2008 ενώ από το 2008 και μετά παρουσιάζει και πάλι αυξητική πορεία εξαιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης που επηρέασε όλους τους τομείς. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις

Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

- **Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών**

Μέχρι το 2007 δεδομένου ότι ο ρυθμός αύξησης των εισαγωγών είναι ισχυρότερος του ρυθμού αύξησης των εξαγωγών το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Ρουμανίας διευρύνεται όπως και το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας, ενώ από το 2007 και μετά βαίνει μειούμενο. Τα ανησυχητικά ελλείμματα μέχρι το 2007 φαίνεται ότι επηρέασαν τη συναλλαγματική ισοτιμία του Lei , το οποίο ακολούθησε έναντι του ευρώ πορεία υποτίμησης. Η υποτίμηση αυτή επέδρασε ανασχετικά πάνω στο ρυθμό αύξησης των εισαγωγών και ωθητικά πάνω στο ρυθμό αύξησης των ρουμανικών εξαγωγών για αυτό και από το 2007 και έπειτα το έλλειμμα μειώνεται. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

5.2.2.2 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Ρουμανία

Η Ρουμανία διαθέτει νομοθεσία ενθάρρυνσης και προστασίας τόσο των άμεσων όσο και των έμμεσων επενδύσεων στη χώρα. Οι ξένοι επενδυτές απολαμβάνουν των ιδίων δικαιωμάτων με τους εγχώριους επενδυτές. Οι κύριοι βιομηχανικοί τομείς στους οποίους απαιτείται ειδική άδεια προκειμένου να πραγματοποιηθεί επένδυση είναι η άμυνα, τα κρατικά μονοπώλια και η εθνική ασφάλεια. Η Ρουμανία έχει υπογράψει 80 συνθήκες αποφυγής διπλής φορολογίας και αμοιβαίας προστασίας επενδύσεων. Μεταξύ των χωρών με τις οποίες έχουν υπογραφεί παρόμοιες συνθήκες είναι και η Ελλάδα. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Τα αποθέματα ξένων επενδύσεων υπολογίζονται σε περίπου 58 δις ευρώ σύμφωνα με τα πρόσφατα στοιχεία. Οι 7 πρώτες χώρες επενδυτές στη Ρουμανία είναι κράτη μέλη της Ε.Ε. και ακολουθούν η Ελβετία και οι ΗΠΑ. Η Ολλανδία κατέχει την πρώτη θέση αντιπροσωπεύοντας ένα ποσοστό 22,4%. Η Αυστρία κατέχει τη δεύτερη θέση των επενδύσεων με 18% του συνόλου. Η Γερμανία αντιπροσωπεύει το 11% και η Γαλλία κατέχει την 4^η θέση με 8,9%. Η αναμφισβήτητη πρώτη θέση της Ολλανδίας όμως γίνεται για λόγους φορολογικούς , αφού πολλές άλλες χώρες περνούν από την Ολλανδία για τις επενδύσεις τους στη Ρουμανία.

Εξετάζοντας τους τομείς των επενδύσεων σημαντικότερος τομέας είναι αυτός της βιομηχανίας (821 εκ. Ευρώ) και ακολουθεί η ενέργεια (738 εκατ. Ευρώ).

Η πρωτεύουσα από μόνη της προσελκύει το 60% των επενδύσεων. Παρά το γεγονός ότι ξένες εταιρείες έχουν τις παραγωγικές τους μονάδες στην επαρχία, η έδρα τους βρίσκεται στο Βουκουρέστι.

Η Ρουμανία δεν είχε προσελκύσει σημαντικές άμεσες ξένες επενδύσεις μέχρι τη δεκαετία του 1990, κυρίως λόγω της καθυστέρησης των διαρθρωτικών αλλαγών μετά την κομμουνιστική περίοδο. Το Εθνικό Γραφείο Μητρώου Εμπορικών Επιχειρήσεων (ONRC) αναφέρει ότι μέχρι τον Οκτώβριο του 2012 το απόθεμα των επενδύσεων ήταν \$ 46,67 δις ήτοι 24,5% του ΑΕΠ. Το ρουμανικό επενδεδυμένο κεφάλαιο στο εξωτερικό ήταν μόλις 201,3 εκατ. Ευρώ. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις που έγιναν ανά τον κόσμο από το 2008 μέχρι το 2013 όπου η Ρουμανία βρίσκεται στην 15^η θέση.

Χώρες	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Αλβανία	974	986	1.051	876	855	1.225
Βουλγαρία	9.833	3.385	1.525	1.849	1.375	1.450
Κροατία	5.138	3.346	480	490	1.517	1.356
Τσεχοσλοβακία	6.451	2.927	6.141	2.318	7.988	4.990
Ελλάδα	4.499	2.436	330	1.143	1.740	2.567
Ρωσία	74.783	36.583	48.168	55.084	50.588	79.262
Πολωνία	4.665	2.706	2.646	2.006	6.059	-6.0387
Σερβία	3.492	2.358	1.813	324	659	1.377
Ουγγαρία	6.325	1.996	2.206	6.290	13.983	3.091
Τουρκία	19.7663	8.629	9.058	16.176	13.224	12.866
Ουκρανία	10.913	4.816	6.495	7.207	7.833	3.771
ΠΓΔΜ	586	202	212	4.698	93	334
Μολδαβία	711	208	208	238	175	231
Σλοβενία	1.947	-659	360	998	-59	-679
Ρουμανία	13.909	4.844	2.940	2.522	2.748	3.617
Σύνολο	1.818.834	1.221.810	1.422.255	1.700.082	1.330.272	1.451.965

Πηγή: Unctad (Report 2013)

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι το μέγεθος των ξένων επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν στη Ρουμανία από το 2008 μέχρι το 2013 υπολείπεται εκείνου των γειτονικών χωρών, οι οποίες έχουν δημιουργήσει σταθερό νομικό καθεστώς στήριξης των ξένων επενδύσεων. Επίσης παρατηρούμε ότι η πορεία των επενδύσεων από το 2008 και μετά βαίνει μειούμενη κάτι που προφανώς οφείλεται στην οικονομική κρίση. Από το 2012 παρουσιάζει ανοδική πορεία σε σχέση με το 2011 αλλά το μέγεθος των επενδύσεων είναι πολύ μικρότερο σε σχέση με το 2008. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

5.2.2.2.1. Επενδύσεις ανά τομέα

Οι σημαντικότεροι τομείς που προσελκύουν ξένες επενδύσεις στη Ρουμανία είναι οι ακόλουθοι:

- Η αυτοκινητοβιομηχανία και τα μέρη αυτοκινήτων (Renault, Daimler ,Benz, Ford, Siemens ,Continental Alcoa , Delpi Packard, Michelin, Pirelli)
- Ο τραπεζικός και ο χρηματοοικονομικός τομέας (Citibank, Societe generale, Royal Bank of Scotland, Ing, General Volsbank, Raffeisen, National Bank of Greece, Alpha Bank, Intesa, Garanti Bank, Erste Bank, Unicredit, Credit Agricole, Piraeus Bank, Alianz)
- Ο τομέας πληροφορικής (Hewlett Packard, Intel, Microsoft, Oracle, Cisco)
- Ο τομέας τηλεπικοινωνιών (OTE, Orange, Telesystem International Services, Vodafone)
- Ο τομέας ξενοδοχείων (Hilton, Marriot, Howard Johnson, Sofitel, Ramada, Radosson, Accor)
- Η βαριά βιομηχανία (Timken,Lafarge, Heidelberg, Plexuw, Lufkin, Toro)
- Ο τομέας των καταναλωτικών αγαθών (Procter and Gamble, Unilever, Henkel, Coca Cola, Pepsico, Parmalat, Smithfieldfoods)
- Ο τομέας του λιανεμπορίου (Metro,Delhaize, Dm Drogerie, Carrefour, Cora, Selgross, Auchan, Kaufland)
-

5.2.2.2.2. Διαχρονική Εξέλιξη Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη Ρουμανία

Η Ρουμανία εξελίχθηκε μέσα στα τελευταία χρόνια σε ένα ιδιαίτερα ελκυστικό προορισμό για τους αλλοδαπούς επενδυτές, λόγω, μεταξύ άλλων του μεγέθους της αγοράς της και της εξελισσόμενης οικονομίας της. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Το σύνολο των ξένων επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν στη Ρουμανία από το 2004 και μετά παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα:

Έτος	Σύνολο ξένων επενδύσεων στη Ρουμανία σε εκ.ευρώ
2004	15.040
2005	21.885
2006	34.512
2007	42.770
2008	48.798
2009	49.984
2010	52.585
2011	55.139

2012	59.126
------	--------

Πηγή : Κεντρική Τράπεζα Ρουμανίας

Από τον πίνακα αυτό παρατηρούμε ότι οι ξένες επενδύσεις στη Ρουμανία ακολουθούν αυξητική πορεία από το 2004 και μετά. Αξίζει όμως να αναφέρουμε ότι μέχρι το 2007 παρατηρούμε μεγάλο ρυθμό αύξησης των ξένων επενδύσεων στη Ρουμανία ενώ από το 2008 και μετά η αύξηση συνεχίζεται αλλά με μικρότερο ρυθμό εξαιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Το 2012 όμως ο ρυθμός αύξησης των ξένων επενδύσεων στη Ρουμανία είναι μεγαλύτερος σε σχέση με τα προηγούμενα έτη αλλά όχι στα επίπεδα που ήταν πριν την κρίση. Παρατηρούμε λοιπόν πως η κρίση δεν επηρέασε πάρα πολύ τις ξένες επενδύσεις στη Ρουμανία, καθώς και μετά την κρίση συνεχίζουν να αυξάνονται αλλά με μικρότερο ρυθμό. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις, Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013).

Στη συνέχεια ακολουθεί συνοπτικός πίνακας των 20 πρώτων χωρών καταταγμένων σύμφωνα με το ύψος των επενδυθέντων στη Ρουμανία Κεφαλαίων από 01.01.91 ως 31.12.2003. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις, Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013).

Χώρα	Αριθμός επιχειρήσεων	Κεφάλαιο σε εκ.\$	% επί του συνόλου
1.Ολλανδία	1743	1858,9	19,93%
2.Γαλλία	3150	1067,0	10,30%
3.Γερμανία	10.954	880,3	8,49%
4.ΗΠΑ	3.800	704,3	6,79%
5.Ιταλία	14.157	624,5	6,02%
6.Ολλ.Αντιλλες	9	598,4	5,77%
7.Αυστρία	2.785	595,0	5,74%
8.Κύπρος	1.144	504,9	4,87%
9.Τουρκία	8.666	418,7	4,04%
10.Μ. Βρετανία	1.658	373,7	3,61%
11.Ελλάδα	2.555	318,0	3,07%
12.Ελβετία	1.252	308,1	2,97%
13.Ουγγαρία	4.392	264,5	2,55%
14.Ν. Κορέα	82	218,3	2,11%
15.Λουξεμβούργο	218	196,7	1,90%
16.Ισπανία	629	157,1	1,52%
17.Νησιά Βίτιν	190	123,4	1,19%
18.Σουηδία	782	108,9	1,05%

	97.203	10.365,8	100%
--	---------------	-----------------	-------------

Πηγή:Εθνικό Γραφείο Εγγραφής Εμπορικών εταιρειών

Παρατηρούμε λοιπόν ότι από 01.01.91 ως 31.12.2003 η Ελλάδα βρίσκεται στην 11^η θέση στη σειρά των χωρών που επενδύουν στη Ρουμανία αυτά τα έτη ενώ η Ολλανδία βρίσκεται στην 1^η θέση. .(Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007-2013)

Από τα στοιχεία που είναι διαθέσιμα αξίζει να αναφέρουμε πως η Ελλάδα το 2005 βρίσκεται στην 4^η θέση , το 2006 στη 10^η και το 2011 στην 6^η . Την 6^η θέση καταλαμβάνει και το 2013 σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα:

Ποσά σε χιλ Ευρώ	Αριθμός εταιρειών	Αξία Εγγεγραμμένου κεφαλαίου	Ποσοστό επί του συνόλου
Σύνολο εκ του οποίου:	192.416	37.692.344,7	100,00
1.Ολλανδία	4.441	7.300.393,7	20,58
2.Αυστρία	6.677	4.929.405,4	13,90
3.Γερμανία	20.146	4.396.419,7	12,40
4.Κύπρος	5.403	2.444.950,1	6,89
5.Γαλλία	7.616	2.108.311,5	5,94
6.Ελλάδα	5.790	1.688.513,9	4,76
7.Ιταλία	37.029	1.614.616,8	4,55
8.Ισπανία	5.097	1.128.849,1	3,18
9.Λουξεμβούργο	711	1.040.933,7	2,94
10.Παναμάς	225	948.023,8	2,67
11.Ελβετία	2.485	895.547,0	2,53
12.Η.Π.Α	4.835	878.033,5	2,48
13.Μεγάλη Βρετανία	4.674	850.546,1	2,40
14.Ουγγαρία	11.930	663.478,6	1,87
15.Ολλανδικές Αντ	15	504.817,2	1,42

Πηγή:Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Ελλάδος στο Βουκουρέστι

5.2.2.2.3. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Ρουμανία ανά χώρα για το 2013

Ο κυριότερος ξένος επενδυτής στη Ρουμανία για το 2013 ήταν η Ολλανδία με 20,4% του συνόλου των επενδύσεων (9,46 δις \$) σε τομείς όπως:

- οι τράπεζες,
- οι ασφάλειες,
- τα καταναλωτικά αγαθά
- τα τρόφιμα.

Ακολούθησαν η Αυστρία με 14,9% (6,53δις \$) σε:

- τράπεζες

- ασφάλειες
- οικοδομικά υλικά

Ακολουθεί η Γερμανία με 12,2% (5,69 δις \$) σε τομείς όπως:

- οι ασφάλειες
- τα τρόφιμα
- τα αυτοκίνητα
- τα μηχανήματα
- τα οικοδομικά
- τα χημικά
- το τσιμέντο.

Σειρά έχει η Γαλλία με 3,12%(3,16 δις \$) που επένδυσε σε τομείς όπως:

- τα IT
- τα αυτοκίνητα
- το τσιμέντο
- τα βιομηχανικά προϊόντα
- τη γεωργία
- τις τράπεζες
- τις ασφάλειες
- τα σουπερμάρκετ κ.λ.π.

Ακολουθεί η Κύπρος με 5,2% επί του συνόλου (2,78 δις \$) που επικεντρώθηκε

- στις τράπεζες
- στις υπηρεσίες

Η Ελλάδα με 5,2% (2,41 δις \$) επένδυσε:

- στις τράπεζες
- τα τρόφιμα
- τα καταναλωτικά αγαθά
- τη λιανική πώληση.

Η Ιταλία με 4,9% (2,26 δις \$) προσανατολίστηκε κυρίως:

- στα υποδήματα
- στα ενδύματα
- στις τράπεζες
- στις ασφάλειες.

Η Ισπανία με 3,0% (2,26 δις \$) επένδυσε σε:

- βιομηχανικά και καταναλωτικά προϊόντα
- σε τράπεζες.

Ακολουθούν οι: Παναμάς με 2,9% (1,30 δις \$), Ελβετία με 2,8% (1,25 δις \$), Λουξεμβούργο με 2,41% (1,25 δις \$), ΗΠΑ με 2,3%(1,06 δις \$) και η Μεγάλη Βρετανία με 2,2% (1,03 δις \$). (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις, Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013).

5.2.2.3 Ελληνικές Επενδύσεις στη Ρουμανία

Η μεγάλη ελληνική επενδυτική παρουσία αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό των οικονομικών-εμπορικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Οι ιστορικοί και πολιτιστικοί δεσμοί μεταξύ των δύο χωρών καθώς και η γειτνίαση συνέβαλλαν σημαντικά στην απόφαση πολλών Ελλήνων επιχειρηματιών να επενδύσουν στη Ρουμανία, στην οποία αισθάνονται ότι είναι πολλοί ευπρόσδεκτοι τόσο από την κοινωνία όσο και από τις κρατικές αρχές. Στην απόφασή τους οι Έλληνες επενδυτές έλαβαν βέβαια υπόψη το σημαντικό μέγεθος της ρουμανικής αγοράς και το ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον, καθώς και το γεγονός ότι είναι χώρα μέλος της ΕΕ. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Όπως αναφέραμε και παραπάνω η Ελλάδα από το 1991 μέχρι και το 2003 βρίσκεται 6^η στη σειρά των χωρών που επενδύουν στη Ρουμανία .το 2005 στην 4^η θέση, το 2006 στη 10^η , το 2011 και το 2013 στην 6^η. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι ελληνικές επενδύσεις που γίνονται στη Ρουμανία από το 2004 ως το 2012 και το μερίδιο των ελληνικών επενδύσεων που πραγματοποιούνται εκεί επί του συνόλου των επενδύσεων στη Ρουμανία.

Έτος	Συνολικό ύψος ξένων επενδύσεων στη Ρουμανία σε εκ. ευρώ	Ύψος ελληνικών επενδύσεων στη Ρουμανία σε εκ. ευρώ.	Μερίδιο ελληνικών επενδύσεων επί του συνόλου %
2004	15.040	1.233	8,2
2005	21.885	1.864	8,5
2006	34.512	2.680	7,8
2007	42.770	3.192	7,5
2008	48.798	3.154	6,5
2009	49.984	3.281	6,6
2010	52.585	3.016	5,7
2011	55.139	2.934	5,3
2012	59.126	2.529	4,3

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Ρουμανίας

Το Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων εκτιμά ότι η αξία των ελληνικών επενδύσεων στη Ρουμανία, εάν σε αυτές συνυπολογισθούν και οι επενδύσεις των θυγατρικών των ελληνικών οίκων που εδρεύουν σε τρίτες χώρες (π.χ. στην Κύπρο, Ολλανδία κ.α.) αγγίζει και ενδεχομένως υπερβαίνει τα 4 δις ευρώ, κατατάσσοντας τη χώρα μας στην 4^η ή 5^η θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας

και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Παρατηρείται ακόμη ότι το ύψος του συνολικού ελληνικού επενδύομένου κεφαλαίου μέχρι το 2007 αυξάνεται και παρουσιάζει θετικό ρυθμό αύξησης, ενώ από το 2008 και μετά το ύψος του ελληνικού επενδύομένου κεφαλαίου στη Ρουμανία παρουσιάζει μικρές αυξομειώσεις. Τα έτη 2011 και 2012 παρουσίασε μείωση σε σχέση με το 2010 ενώ σύμφωνα με πληροφορίες το 2013 αυξήθηκε και πάλι.

Οι εταιρείες ελληνικών συμφερόντων και οι ελληνικών συμφερόντων τράπεζες διατηρούν τις θέσεις τους κατά την περίοδο της κρίσης και έδειξαν μέσα στο 2009,2010 και 2011 αντοχή στην οικονομική δυσχέρεια που επικρατούσε. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Οι ελληνικές επενδύσεις που καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων είναι ιδιαίτερα ορατές τον τομέα των τηλεπικοινωνιών(Romtelecom,

Cosmote), καθώς και στον **τραπεζικό τομέα** (Bancpost, Alpha Bank, Piraeus Bank, Banca Romaneasca, Ate Bank). Σημαντική είναι η ελληνική επενδυτική παρουσία στους τομείς **παραγωγής τροφίμων και ποτών** (Coca-Cola HBC, Olympos Dairy, Ifantis, Chipita, KB Karamolegos, Valvis Holding, Best foods, Alexandrion Group, Elmas κ.α.), στον τομέα **χονδρεμπορίου και λιανεμπορίου και δικτύων διανομής** (Genco Trade, Elgeka Ferfelis, Marinopoulos Group, Sarantis, Jumbo, Folie Folie, Oxette, BSB κ.α.), στον τομέα **παραγωγής προϊόντων από σιδηρούχα και μη σιδηρούχα μέταλλα** (ICME-ECAB, Alumil, Etem, Siderom κ.α.),την **υαλουργία** (STIROM), στον **τομέα δομικών υλικών** (Black Sea Suppliers, Isomat, Atlas Corporation κ.α.) καθώς και στον **τομέα υπηρεσιών υγείας και ιατρικών μηχανημάτων** (Medsana, Sofmedica, Euromedics, Cytogenomic Med. Lab., Imedica, Athena Hospital κ.α.) στον τομέα **των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και της κτηνοτροφίας** (FATROM, Ellada,κ.α.), **των υπηρεσιών συμβούλων και υπηρεσιών** προς τις επιχειρήσεις (ICAP, EY, TPG Group, Euroconsultants, νομικά γραφεία Rokkas, E. Navnidis, Drakopoulos, LCK, κ.α.). Οι ελληνικές **κατασκευαστικές εταιρείες**, με επενδύσεις και στην κτηματαγορά, διατηρούν στο Βουκουρέστι ιδιόκτητο εξειδικευμένο τεχνικό εξοπλισμό και συμμετέχουν στους μειοδοτικούς διαγωνισμούς μεγάλων έργων υποδομής που προκηρύσσει το Ρουμανικό Δημόσιο (Aktor, Mochlos, Octagon κ.α.). Οι ρουμανικοί οίκοι με ελληνική συμμετοχή στο κεφάλαιο τους, απασχολούν περί τους 35.000 εργαζομένους. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007.2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Υφιστάμενες επιχειρήσεις συνέχισαν τα επενδυτικά τους σχέδια το 2013, επενδύοντας σημαντικά ποσά στην επέκταση των παραγωγικών τους εγκαταστάσεων (Coca Cola HBC, υαλουργία STORM, παραγωγός καλωδίων ICME-ECAB, ALUMIL, ζωοτροφών FATROM κ.α.), ενώ δόθηκαν παραγγελίες ναυπήγησης ελληνόκτητων πλοίων στην Κωσταντζα.

Νέες επενδύσεις τα τελευταία έτη και το 2013 πραγματοποιήθηκαν στον τομέα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και της κτηνοτροφίας(FATROM κ.α), τη δημιουργία μονάδων

και παρασκευής και συσκευασίας τροφίμων, την κατασκευή φωτοβολταϊκών πάρκων και παραγωγής αιολικής ενέργειας (EGNATIA ROM, Paragiannakis, E-POWER κ.α), τη δημιουργία υποδομών αναψυχής (Divertiland), τις υπηρεσίες υγείας, την εκδοτική δραστηριότητα /ενημέρωση (Focus Saptamanl) .(Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Στη συνέχεια παραθέτουμε έναν πίνακα όπου φαίνονται τα ελληνικά επενδύσιμα κεφάλαια και ο αριθμός των ελληνικών επιχειρήσεων εγγεγραμμένες στη Ρουμανία από το 2005 μέχρι το 2012.

Έτος	Αριθμός εταιρειών	Επενδύσιμο κεφάλαιο Ελλάδα χιλ.ευρώ	από σε	Μερίδιο %
2005	3164	547.613,0		4,24
2006	3608	552.086,5		3,61
2007	4102	578.635,0		3,26
2008	4487	687.410,6		3,16
2009	4761	1.532.060,8		6,07
2010	4943	1.944.828,0		6,67
2011	5202	1.722.933,6		5,68
2012	5284	1.737.135,6		5,56
2013	5790	1.688.513,9		4,76

Πηγή: Εθνικό Εμπορικό ΜΗΤΡΩΟ (ONRC)

Παρατηρούμε ότι το ύψος της αξίας των ελληνικών επενδύσεων σημείωσε το 2011 πτώση κατά 222 εκ. ευρώ. (11,4%). Μέχρι στιγμής δεν έγινε γνωστό σε ποιους τομείς πραγματοποιήθηκαν οι αποεπενδύσεις που προκάλεσαν τη μείωση του συνόλου των ελληνικών επενδύσεων στη Ρουμανία. Σημειώνουμε ότι το 2009 αν κάθετος οξείας κρίσεως σημειώθηκε θεαματική αύξηση της αξίας των ελληνικών επενδύσεων κατά 720 εκ.ευρώ(+110 %). Οι ελληνικές επενδύσεις συνέχισαν παρά την κρίση να αυξάνονται το 2010. Συγκεκριμένα μέσα στο 2010 σημειώθηκε περαιτέρω εισροή ελληνικών επενδυτικών κεφαλαίων στη Ρουμανία ύψους 570 εκ.ευρώ(+41,4%) Εντός του 2013 ιδρύθηκαν 323 νέες εταιρείες ελληνικών συμφερόντων στη Ρουμανία. Το ελληνικό επενδύσιμο κεφάλαιο υπερέβαινε το 2013 τα 1,68 δις ευρώ έναντι 1,67 δις ευρώ το 2012. Το ελληνικό μερίδιο στις συνολικές άμεσες ξένες επενδύσεις ανερχόταν σε 4,76%.(Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

5.2.3 Προκλήσεις και προοπτικές

Οι προοπτικές για τη ρουμανική οικονομία στο μέλλον είναι μάλλον θετικές λόγω της βελτίωσης των μακροοικονομικών μεγεθών που επιτεύχθηκε τα τελευταία έτη . Κυρίως η αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής που σημειώθηκε , δημιουργεί τις προϋποθέσεις για περαιτέρω ανάπτυξη της οικονομίας με ικανοποιητικούς ρυθμούς. Οι προκλήσεις για το επόμενο διάστημα εστιάζονται στην επιτυχή συνέχιση των μεταρρυθμίσεων σε τομείς της οικονομίας που προβλέπονται από το πρόγραμμα σταθεροποίησης και στη μεταφορά του θετικού μακροοικονομικού κλίματος στην πραγματική οικονομία και την αγορά.

Οι συνθήκες της αγοράς χαρακτηρίζονται από σχετική μεταβλητότητα , με σημαντικότερα προβλήματα την έλλειψη ρευστότητας και τη χαμηλή κερδοφορία για τις επιχειρήσεις. Τα συνολικά έσοδα των επιχειρήσεων αυξήθηκαν ωστόσο το 2013 σε σχέση με το 2012 κατά 10%. Ο συνολικός αριθμός των εγγεγραμμένων στο Εμπορικό Μητρώο επιχειρήσεων μειώθηκε ελαφρώς το 2013 σε σχέση με το προηγούμενο έτος , ενώ ταυτόχρονα αυξήθηκε ο αριθμός των ανενεργών επιχειρήσεων κάτι που συνεχίστηκε και το 2014. Ο αριθμός των πτωχεύσεων ήταν αυξητικός κατά την περίοδο 2008-2013 με δείκτη 165%..(Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

Ο στόχος όσον αφορά το έλλειμμα του προϋπολογισμού (2,2% για το 2014), εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα έσοδα από φόρους , αναδεικνύοντας τις προκλήσεις στον τομέα φορολογική πολιτικής σε πρώτη προτεραιότητα για τη ρουμανική κυβέρνηση το επόμενο διάστημα. (Ετήσιες Εκθέσεις για την πορεία της Ρουμανικής Οικονομίας και τις Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις,Ελληνική Πρεσβεία Βουκουρεστίου,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013).

5.2.4 Πλεονεκτήματα-Μειονεκτήματα ρουμανική αγοράς(κίνητρα – αντικίνητρα επένδυσης)

Τα βασικότερα κίνητρα που αναφέρονται για επενδυτικά σχέδια και που για το λόγο αυτό προσελκύουν ελληνικές και ξένες επιχειρήσεις είναι τα εξής:

- Η Ρουμανία αποτελεί από το 2007 χώρα της ΕΕ με αποτέλεσμα την κατάργηση των τελωνειακών δασμών και τη θέσπιση κοινού εξωτερικού δασμολογίου.
- Λόγω γειτνίασης αποτελεί αγορά στόχο για πολλές εξαγωγικές επιχειρήσεις
- Αποτελεί τη 2^η σε σημασία αγορά της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης μετά την Πολωνία για τους δυτικοευρωπαίους.
- Παρουσιάζει θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης τα τελευταία χρόνια .
- Ο Ρουμάνο καταναλωτής έχει συνήθως ροπή προς την υπερκατανάλωση και δεν αποταμιεύει.
- Η κατανάλωση των νοικοκυριών αυξάνεται ετησίως 10% περίπου.

Τα βασικότερα μειονεκτήματα της ρουμανικής αγοράς είναι τα εξής:

- Παραοικονομία
- Έλλειψη διαφάνειας στο νομικό πλαίσιο που διέπει τη ρουμανική και επενδυτική πολιτική
- Προβλήματα στις οδικές μεταφορές
- Διαρθρωτικά προβλήματα
- Επιβολή μέτρων κατά τρόπο απρόβλεπτο και απροειδοποίητο.
- Ατέλειες χρηματοπιστωτικού συστήματος
- Λειτουργία Δημόσιας Διοίκησης
- Λειτουργία αγοράς εργασίας
- Λειτουργία δικαστικού συστήματος
- Γραφειοκρατική ακαμψία
- Ανισότητες μεταξύ πλουσίων και φτωχών και κυρίως ανισότητες μεταξύ της πρωτεύουσας και της επαρχίας.

http://presscode.gr/index.php?option=com_k2&view=item&id=1656:2015-05-11-10-06-50&Itemid=854

5.3 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΓΔΜ



Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε την περίπτωση της ΠΓΔΜ και συγκεκριμένα θα αναφερθούμε στα γενικά χαρακτηριστικά της χώρας αλλά κυρίως στην οικονομική κατάσταση της ΠΓΔΜ.

5.3.1 ΠΓΔΜ-Γενικές πληροφορίες

Η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας είναι ηπειρωτική χώρα των κεντρικών Βαλκανίων και βρίσκεται στη νοτιοανατολική Ευρώπη. Ευρισκόμενη μεταξύ Σερβίας, Αλβανίας, Κοσσυφοπεδίου, Ελλάδας και Βουλγαρίας, καταλαμβάνει συνολική έκταση 25.333 τετραγωνικών χιλιομέτρων και έχει συνολικό πληθυσμό 2.067.461 κατοίκους σύμφωνα με τις επίσημες εκτιμήσεις του 2014. Μεγαλύτερη πόλη και πρωτεύουσα της χώρας

είναι τα Σκόπια και γνωστότερο τουριστικό αξιοθέατό της η λίμνη Οχρίδα στα δυτικά σύνορα με την Αλβανία.

Η χώρα έχει καθιερωθεί διεθνώς στον καθημερινό δημόσιο λόγο ως «Μακεδονία», όνομα με το οποίο είναι επίσης γνωστό το ελληνικό γεωγραφικό διαμέρισμα της Μακεδονίας και η ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας. Στην Ελλάδα αναφέρεται ανεπισημώς ως «Σκόπια» ή «κράτος των Σκοπίων» ή με την αγγλική συντομογραφία «fYRoM», η οποία χρησιμοποιείται και από πολλά κράτη και όλους τους διεθνείς οργανισμούς. (<https://el.Wikipedia.org>).

Η ΠΓΔΜ από το Δεκέμβριο του 2005 είναι υποψήφια προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διπλωματικά ζητήματα της χώρας είναι η διαμάχη με την Ελλάδα σχετικά με τη χρήση του ονόματος Μακεδονία και οι ψυχρές σχέσεις με τη Βουλγαρία. Αν και συμμετείχε στη σύνοδο κορυφής του NATO στο Βουκουρέστι στις 2 Απριλίου 2008, δεν έλαβε τελικά πρόσκληση για την ένταξή της στη συμμαχία λόγω της διαφωνίας με την Ελλάδα σχετικά με το όνομα. (<https://el.Wikipedia.org>).

Το κλίμα της χώρας είναι μεταβατικό από μεσογειακό σε ηπειρωτικό. Ουσιαστικά υπάρχουν τρεις κλιματικές ζώνες ήτοι, ήπια μεσογειακή, ορεινή και ήπια ηπειρωτική. Η ετήσια βροχόπτωση κυμαίνεται από 500 χιλιοστά στην ανατολική ζώνη ως 1700 χιλιοστά στις δυτικές ορεινές περιοχές. (<https://el.Wikipedia.org>).

Οι δυο μεγαλύτερες πληθυσμιακές ομάδες της χώρας είναι οι Σλαβομακεδόνες (64%) και οι Αλβανοί (30%).Ακολουθούν με μικρότερα ποσοστά οι Τούρκοι (4%), οι Ρομά (3%), Σέρβοι, Βόσνιοι, Βλάχοι κ.α. (<https://el.Wikipedia.org>).

Η ΠΓΔΜ αποτελείται από 8 διοικητικές περιφέρειες. Πρωτεύουσα της χώρας είναι τα Σκόπια (περίπου 700.000 κάτοικοι), ενώ σημαντικές πόλεις είναι το Μοναστήρι (Μπίτολα),το Τέτοβο,με πλειοψηφία του αλβανικού στοιχείου, το Βέλες, το Κουμάνοβο, το Πρίλεπ, η Στρούμιτσα, η Γευγελή, το Στιπ κλπ. (<https://el.Wikipedia.org>).

Όσον αφορά στη θρησκεία, το 64,7% του πληθυσμού είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι, το 33,3 % Μουσουλμάνοι και το υπόλοιπο 2% ασπάζεται άλλα χριστιανικά και λοιπά δόγματα.

Το πολίτευμα της χώρας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Η ΠΓΔΜ απέκτησε την ανεξαρτησία της το 1991, μετά τη διάλυση της ενωμένης Γιουγκοσλαβίας. Το 1992 απέκτησε τη νομισματική της ανεξαρτησία με την εισαγωγή του νέου εθνικού της νομίσματος, του Διναρίου. Τον Αύγουστο του 2001 υπεγράφη η συνθήκη της Αχρίδας με την οποία έληξε η εθνοτική κρίση μεταξύ Αλβανών και Σλαβομακεδόνων που ξεκίνησε το Φεβρουάριο του ίδιου έτους. Με τη συνθήκη της Αχρίδας εισήχθη η «αρχή Μπαντεντέρ» (Badinter), σύμφωνα με την οποία για να υιοθετηθούν νόμοι για ορισμένα πολιτικώς ευαίσθητα ζητήματα απαιτείται «διπλή πλειοψηφία», δηλαδή η έγκρισή τους από την πλειοψηφία των μελών του νομοθετικού σώματος αλλά και από την πλειοψηφία των βουλευτών από τις μειονοτικές κοινότητες. Επίσης, η εκτελεστική εξουσία ασκείται από ένα συνασπισμό αποτελούμενο από το πλειοψηφούν κόμμα (σλαβικό) στις βουλευτικές εκλογές και ένα κόμμα που εκπροσωπεί την αλβανική μειονότητα της χώρας. (<https://el.Wikipedia.org>).

Συγκεντρωτικά τα χαρακτηριστικά της Βουλγαρίας παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πρωτεύουσα	Σκόπια
-------------------	--------

Πληθυσμός	Εκτίμηση 2013 (2.065.769)
Έκταση	Σύνολο:25.713 τετ.χλμ.
	Νερό:1,9
Επίσημες Γλώσσες	Σλαβομακεδονικά
Πολίτευμα	Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία
ΑΕΠ	Ολικό (2010):19,966 δις \$
	Κατά Κεφαλήν: 9.728 \$
ΑΕΠ (Ονομαστικό)	Ολικό (2010):9,108 δις
	Κατά Κεφαλήν: 4.431 \$
Πληθωρισμός	-0,3 (2014)
Νόμισμα	Νόμισμα: Δηνάριο (MKD)
Συναλλαγματική Ισοτιμία	1€=61,48 Δηνάρια (10-10-2015)

Πηγή: <https://el.wikipedia.org>

Στις εξαγγελίες της όλων των τελευταίων ετών η κυβέρνηση της ΠΓΔΜ τονίζει συνεχώς τη σημασία που αποδίδει στην υλοποίηση έργων που να αφορούν γενικά στις υποδομές και κυρίως στις μεταφορικές υποδομές της χώρας. Στο πλαίσιο αυτό η κύρια έμφαση έχει δοθεί στην ολοκλήρωση της κατασκευής ή στην ανακατασκευή των δύο μεγάλων οδικών αξόνων που διασχίζουν τη χώρα, καθώς και των σιδηροδρομικών γραμμών κατά μήκος αυτών. Στις αρχές του 2014 προκηρύχθηκαν διαγωνισμοί που αφορούν στη σύμπραξη δημόσιου-ιδιωτικού τομέα για την κατασκευή, το σχεδιασμό, τη χρηματοδότηση, τη λειτουργία και τη μεταφορά συστήματος τραμ για τη μεταφορά επιβατών στα Σκόπια, στην εκχώρηση υδάτων για παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας από 80 μικρούς υδροηλεκτρικούς σταθμούς και στη σύμπραξη δημόσιου-ιδιωτικού τομέα για τη χρηματοδότηση, σχεδιασμό, κατασκευή, λειτουργία και ανάπτυξη συστήματος διανομής φυσικών αερίων στην πόλη των Σκοπίων.(Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Το οδικό δίκτυο είναι το πιο αποτελεσματικό δίκτυο μεταφοράς της χώρας, που έχει δρόμους συνολικού μήκους 13.736 χιλιομέτρων, από τα οποία τα 216 ανήκουν στον αυτοκινητόδρομο M1. Το οδικό δίκτυο είναι σε κακή κατάσταση αλλά γίνονται προσπάθειες βελτίωσης και επέκτασης, όπως η κατασκευή του αυτοκινητόδρομου M2, που θα συνδέσει το 2016 το Κουμάνοβο με το βουλγαρικό σύνορο. Καθώς το κράτος δε διαθέτει οικονομικά μέσα για τη συντήρηση και την επέκταση του δικτύου, η Ευρωπαϊκή τράπεζα για την ανασυγκρότηση και την ανάπτυξη χρηματοδοτεί τα σημαντικά κυκλοφοριακά έργα. Το οδικό δίκτυο της χώρας ικανοποιεί τα κριτήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς τα περισσότερα σημεία και λείπει μόνο μια καμπάνια για την οδική ασφάλεια. Η οδήγηση γίνεται στα δεξιά και τα φώτα πρέπει να είναι αναμμένα κατά τη διάρκεια της μέρας. .(Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Το σιδηροδρομικό δίκτυο έχει μήκος 699 χιλιόμετρα από τα οποία τα 234 είναι ηλεκτροφόρες γραμμές. Ικανοποιεί τα κριτήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά βρίσκεται σε

κακή κατάσταση και επιτρέπεται μόνο η μίσθωση για μεταφορά φορτίου. Έχει δρομολογηθεί η ανανέωση των υπαρχουσών γραμμών όπως και η κατασκευή μιας γραμμής που θα συνδέει τη Βουλγαρία και την Αλβανία και θα περνάει από τα Σκόπια. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Η χώρα διαθέτει δύο διεθνή αεροδρόμια, των Σκοπίων και της Οχρίδας, και 10 ακόμη μικρότερα αεροδρόμια από τα οποία τα 8 έχουν σκληρούς αεροδιαδρόμους.

Η χώρα παράγει το 60% της πρωτογενούς ενέργειας που καταναλώνει και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από εισαγωγές. Αναγκάζεται να αγοράζει φυσικό αέριο και πετρέλαιο αλλά και ηλεκτρισμό από το 2000. Η ηλεκτρική παραγωγή απειλείται κυρίως από την παραγωγή της χώρας σε λιγνίτη, με τον οποίο λειτουργούν περισσότερα από τα τρία τέταρτα των εγκαταστάσεων. Η διάδοση της ηλεκτρικής θέρμανσης εξηγεί την πολύ υψηλή κατανάλωση ηλεκτρισμού και περιορίζει την εξάρτηση από το φυσικό αέριο. Το φυσικό αέριο εισάγεται από τη Ρωσία χάρη σε αγωγό που διασχίζει την Ουκρανία, τη Μολδαβία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία. Ο μόνος αγωγός αερίου της ΠΓΔΜ, είναι σχετικά καινούριος. Κατασκευάστηκε τη δεκαετία του 1990. Η χώρα έχει μόνο έναν αγωγό πετρελαίου, που κατασκευάστηκε την ίδια εποχή και συνδέει το διυλιστήριο της Οκτα με το λιμάνι της Θεσσαλονίκης στην Ελλάδα. Η Makpetrol, κύριος διανομέας πετρελαίου και των παραγώγων του στην ΠΓΔΜ, είναι μια από τις κύριες επιχειρήσεις της χώρας. Η ηλιακή ενέργεια αναπτύσσεται αργά, κυρίως χάρη στην ιδιωτική πρωτοβουλία. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

5.3.2 Ανάλυση Οικονομικού Περιβάλλοντος

Στην ενότητα αυτή θα αναφερθούμε στην οικονομική κατάσταση που επικρατεί στη ΠΓΔΜ από το 1991 και μετά, καθώς και σε βασικούς οικονομικούς δείκτες της χώρας.

5.3.2.1 Οικονομική Κατάσταση ΠΓΔΜ

Η οικονομική πορεία που η ΠΓΔΜ διέγραψε από την περίοδο ανεξαρτησίας της (1991) έως τώρα, έχει συνοπτικά ως εξής:

- Η οικονομία της χώρας συνεχίζει να χαρακτηρίζεται ως «υπό μετάβαση», όσο και αν η περίοδος της ανεξαρτησίας της και η αποσύνδεσή της από το μοντέλο του κρατικού σχεδιασμού αριθμούν πλέον των 20 ετών. Το γεγονός ότι η ΠΓΔΜ ήταν η λιγότερο αναπτυγμένη ομόσπονδη δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, καθώς και ότι, εκτός από την αρχική σμίκρυνση της οικονομικής δραστηριότητας και τον υπερπληθωρισμό που κληρονόμησε, αντιμετώπισε, επιπροσθέτως, ως νέα χώρα, την εθνοτική κρίση του 2001, εξηγεί καθαρά τους λόγους που συνέτειναν στην οικονομική της οπισθοδρόμηση.
- Κατά τα πρώτα πέντε χρόνια από την ανεξαρτησία το ΑΕΠ της χώρας βρισκόταν σε πτωτική πορεία, ενώ για πρώτη φορά σημείωσε αύξηση (1,2%) το 1996. Η τάση αυτή διατηρήθηκε μέχρι το 2000, όταν ο ρυθμός ανάπτυξης ανήλθε στο 4,5%. Η εθνοτική σύγκρουση του 2001 ωστόσο έφερε την οικονομία της χώρας στο «κόκκινο». Το 2002 η οικονομία άρχισε να σημειώνει ανάκαμψη και αυτή η θετική τάση συνεχίστηκε έως

το 2008, όταν ξέσπασε η παγκόσμια οικονομική κρίση. Το 2010 η οικονομία «ορθοπόδησε» και πάλι, ενώ εν τω μεταξύ είχε επιτευχθεί σταθεροποίηση του εμπορίου με αύξηση τόσο των εισαγωγών όσο και των εξαγωγών. Η ανοδική πορεία συνεχίστηκε και κατά το 2011. Το 2012 έκλεισε με αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ (-0,5%), όμως το 2013 η τάση αναχαϊτίστηκε, καθώς σημειώθηκε ρυθμός ανάπτυξης 2,7% ενώ το 2014 η οικονομία μεγεθύνθηκε κατά 3,8% .

- Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, κατά τα έτη που πέρασαν από την εποχή της ανεξαρτησίας της χώρας, το ποσοστό ανεργίας γνώρισε μεγάλη αύξηση: το 1997 ανήλθε στο 36%, ενώ σταδιακά μειώθηκε, έως το 2012, στο 30,6%. Το 2013, για πρώτη φορά από την ανεξαρτησία της χώρας, το ποσοστό ανεργίας έπεσε κάτω του 30%, ποσοστό που μειώθηκε περαιτέρω το 2014 στο 28%.
- Οι μισθοί έχουν σημειώσει σταδιακή αύξηση, καθώς το 1993 ο μέσος καθαρός μισθός ήταν 3.783 δηνάρια και το 2014 ανήλθε σε 21.600 δηνάρια(περίπου 360 ευρώ). Το ποσοστό φτώχειας το 2014 διαμορφώθηκε στο 30%. Οι φτωχοί βρίσκονται κυρίως στις αγροτικές περιοχές, ενώ οι πλουσιότεροι εκ του πληθυσμού, ζουν στην πρωτεύουσα, όπου το ποσοστό φτώχειας είναι 9%.
- Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας Eurostat, τα οποία δημοσιεύθηκαν εντός του 2013, η ΠΓΔΜ κατατάσσεται μεταξύ των φτωχότερων χωρών της Ευρώπης, καθώς μόνο η Αλβανία και η Βοσνία Ερζεγοβίνη έπονται αυτής στη σχετική κατάταξη. Βάσει της ίδιας πηγής, το μέσο επίπεδο διαβίωσης στη χώρα (υπολογιζόμενο από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ) ανέρχεται στο 65% του μέσου ευρωπαϊκού και ισοδυναμεί με αυτό της Σερβίας. Επιπλέον, η ΠΓΔΜ κατατάσσεται μεταξύ των φτωχότερων χωρών της Ευρώπης και σε σχέση με την ατομική κατανάλωση, το επίπεδο της οποίας είναι κατά 60% χαμηλότερο από το μέσο ευρωπαϊκό
- Κατά τη διάρκεια της πλέον των 20 ετών πορείας της, οι κυβερνήσεις της χώρας, με τη συνεργασία και του διεθνούς παράγοντα, κατέβαλλαν επίμονες προσπάθειες να επιτύχουν και να διατηρήσουν μακροοικονομική σταθερότητα με συνετή δημοσιονομική πολιτική, χαμηλό πληθωρισμό, ευνοϊκό φορολογικό περιβάλλον και ανταγωνιστικά εργασιακά κόστη.
- Μολαταύτα και παρά το γεγονός της σημαντική αναπτυξιακής βοήθειας που εισέρρευσε όλα αυτά τα έτη στην ΠΓΔΜ από διάφορες χώρες, ύψους 2 δις δολαρίων, χωρίς να συνυπολογισθούν τα χρήματα από την ΕΕ και τους διεθνείς οργανισμούς, καθώς και παρά τη στενή παρακολούθηση και καθοδήγηση από πλευράς Ε.Ε., δεν έχει καταστεί εφικτός ο έλεγχος του δομικού ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας, η τιθάσευση της υψηλής ανεργίας, ο περιορισμός της παραοικονομίας, η εξάλειψη της διαφθοράς, η ενίσχυση της ανεξαρτησίας της δικαστικής εξουσίας, ούτε η ανατροπή του αντίξοου επιχειρηματικού κλίματος. Οι εν λόγω αρνητικοί παράγοντες συνεχίζουν έτσι να αποτελούν την κύρια αιτία για τη χαμηλή προσέλκυση νέων επενδύσεων που εξ ορισμού αποτελούν το σοβαρότερο μοχλό οικονομικής ανάπτυξης για κάθε χώρα.

Θα πρέπει αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι πολλές από τις πραγματοποιούμενες επενδύσεις των τελευταίων ετών αφορούν στη δραστηριοποίηση ξένων εταιρειών εντός των Τεχνολογικών και Βιομηχανικών Αναπτυξιακών Ζωνών. Ωστόσο τα οφέλη της πραγματικής

οικονομίας από τις ΑΞΕ εντός των ανωτέρω ζωνών είναι από ελάχιστα έως μηδαμινά. Τέλος, η πολιτική αστάθεια που άρχισε να διαγράφεται μετά τις εκλογές του 2014 αποτελεί επίσης έναν εξίσου σοβαρό αρνητικό παράγοντα που απωθεί τους δυνητικούς επενδυτές. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

5.3.2.2 Βασικοί Μακροοικονομικοί Δείκτες

Στην ενότητα αυτή θα αναλύσουμε τη μακροοικονομική κατάσταση που επικρατεί στη Βουλγαρία από το 2003 έως το 2014. Αρχικά παραθέτουμε έναν πίνακα όπου παρουσιάζονται τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη που χαρακτηρίζουν την οικονομία της Βουλγαρίας και στη συνέχεια αναλύεται η πορεία αυτών των μεγεθών. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Η εξέλιξη των μακροοικονομικών δεικτών της Βουλγαρίας φαίνεται αναλυτικά στον πίνακα που ακολουθεί:

Έτος	Δείκτης μεταβολής (volume index) ΑΕΠ(%)	Πληθωρισμός	Ανεργία	Εμπορικό Ισοζύγιο (% επί ΑΕΠ)
2003	2,8	1,2	36,7	-184,1
2004	4,1	-0,4	37,2	-452,8
2005	4,1	0,5	37,3	-159,3
2006	3,9	3,2	36	-28,55
2007	5,1	2,3	34,9	-605,75
2008	4,8	8,3	33,8	-1220,1
2009	-0,7	-0,8	32,2	-645,6
2010	2,9	1,5	32	-200
2011	2,8	3,9	31,4	-261,7
2012	2,3	3,3	31	-225,7
2013	2,7	2,8	29	-146,8
2014	3,8	-0,3	28	-113,7

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος στην ΠΓΔΜ-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα για κάθε ένα από τα μεγέθη που παρουσιάζονται τον πίνακα έχουμε τα εξής:

➤ Ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας της ΠΓΔΜ

Η οικονομική ύφεση κατά την περίοδο 1991-1995, μετά την ανεξαρτητοποίηση της χώρας, υπήρξε προϊόν πολιτικής αστάθειας. Από το 1996 ως το 2000, η οικονομία της ΠΓΔΜ έδειξε ότι θα μπορούσε να παρουσιάσει μια σταθερή ανάπτυξη, όμως η εθνοτική κρίση του 2001, η οποία είχε σοβαρές συνέπειες και στην οικονομία, οδήγησε το ΑΕΠ της χώρας σε μείωση κατά 4,5%. Η οικονομία της ΠΓΔΜ έδειξε πάλι τάσεις ανάκαμψης κατά την τριετία 2002-2004. Έτσι, το 2004 κατάφερε να φτάσει σχεδόν στα προ του 2001 επίπεδα. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο

Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

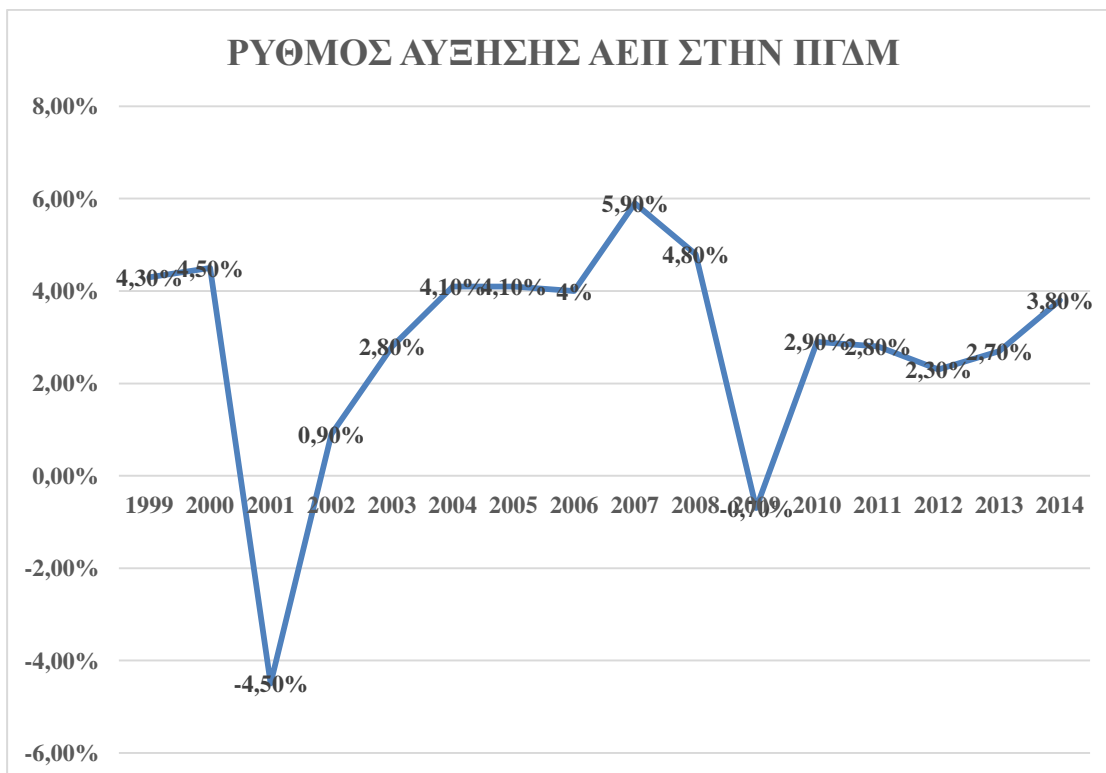
Από το 2004 ως το 2007 η οικονομία διατηρήθηκε, κατά μέσο όρο, σε ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 4%. Το 2007 μάλιστα, το ΑΕΠ, όπως εκτιμάται, αυξήθηκε κατά 5,1%. Σημειωτέον, βεβαίως, ότι το ΑΕΠ, όπως απεικονίζεται στις επίσημες στατιστικές, δεν καταγράφει την πραγματική εικόνα της οικονομίας της χώρας, δεδομένου ότι δε λαμβάνονται ποτέ υπ' όψιν οι δραστηριότητες της έντονης παραοικονομίας που υπολογίζονται σε άνω του 20% των συνολικών οικονομικών δραστηριοτήτων της χώρας. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Με βάση τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της ΠΓΔΜ, ιδιαίτερο ρόλο στην αύξηση του ΑΕΠ για το 2007, έπαιξε αφενός το πρώτο τρίμηνο του έτους, όταν η βιομηχανική παραγωγή δημιούργησε ανάπτυξη της τάξης του 11,6%, ο τομέας λιανεμπορίου και χονδρεμπορίου 13,6% και ο τομέας υπηρεσιών, μεταφορών, αποθήκευσης και επικοινωνιών 11% και αφετέρου το τέταρτο τρίμηνο του 2007, όταν οι άνω τομείς παρήγαγαν ανάπτυξη του επιπέδου 6,2%, 15,6% και 11,3% αντίστοιχα. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Στις αρχές του 2008, η οικονομία διατηρήθηκε σε ρυθμό ανάπτυξης πάνω από το 5%. Όμως το τέταρτο τρίμηνο του 2008, οι αρνητικές συνέπειες της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης, άρχισαν να προκαλούν επιβράδυνση, με αποτέλεσμα την εμφάνιση ύφεσης -0,7 το 2009. Συνεχίζοντας την πτωτική πορεία του τελευταίου τριμήνου του 2008, το ΑΕΠ εξακολούθησε και κατά τη διάρκεια των τριών πρώτων τριμήνων του 2009 να συρρικνώνεται. Η μικρή αύξηση που σημειώθηκε στην οικονομική δραστηριότητα κατά το τελευταίο τρίμηνο του έτους δεν ήταν επαρκής για να ωθήσει την οικονομία εκτός ύφεσης. Η επιδείνωση της παγκόσμιας οικονομία ένεκα της χρηματοοικονομικής κρίσης, οδήγησε στη μείωση της εξωτερικής ζήτησης και στη μείωση εισροών κεφαλαίου από το εξωτερικό και συνεπώς επηρέασε σημαντικά την οικονομία της ΠΓΔΜ, με αποτέλεσμα την εμφάνιση αρνητικού πρόσημου στο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ το 2009. Η ύφεση συνεχίστηκε και κατά το πρώτο τρίμηνο του 2010 (-0,9%) σε ετήσια βάση. Κύριος αρνητικός συντελεστής για την εν λόγω εξέλιξη είναι και πάλι η βιομηχανική παραγωγή όπου σημειώθηκε πτώση 4,6%.

Μικρή ανάκαμψη παρουσίασε το 2010, όταν ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ ήταν 2,9% και περαιτέρω το 2011, όταν το ΑΕΠ είχε ρυθμό αύξησης 2,8%. Το 2012 το ΑΕΠ της ΠΓΔΜ σημείωσε μείωση κατά 0,5% ανερχόμενο σε απόλυτες τιμές στα 458.621 εκ. Δηνάρια (7,45 δις ευρώ). Το 2013 ο ρυθμός αύξησης ήταν 2,7% και το ΑΕΠ ανήλθε στα 474.196 εκ Δηνάρια(7,71 δις ευρώ). Το 2014 το ΑΕΠ της χώρας αυξήθηκε περαιτέρω, κατά 3,8%.

Στο παρακάτω διάγραμμα φαίνεται η πορεία του Ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ για την οικονομία της ΠΓΔΜ από το 1999 μέχρι και το 2014. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).



Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία ΠΓΔΜ

➤ Πληθωρισμός

Μετά την περίοδο υπερπληθωρισμού, στις αρχές του 1990, ο πληθωρισμός μέχρι το 2000 κυμαίνεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι βασικός και κύριος στόχος της νομισματικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας της ΠΓΔΜ είναι η επίτευξη σταθερότητας τιμών μέσω της δημοσιονομικής πειθαρχίας και κυρίως της de facto πρόσδεσης της συναλλαγματικής ισοτιμίας του Διναρίου στο ευρώ. Με την πρόσδεση του Διναρίου στο Ευρώ, η Κεντρική Τράπεζα, πέτυχε να περιορίσει τις πληθωριστικές πιέσεις και να διατηρήσει ένα μέσο όρο 2,8% για τη δεκαετία 1999-2008. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Μετά τον αποπληθωρισμό κατά 0,4 το 2004 και το χαμηλό πληθωρισμό του 0,5% του 2005 (απότοκο της εισδοχής της ΠΓΔΜ στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου το 2003), όταν οι πιέσεις για άνοδο των τιμών εξουδετερώθηκαν από τη σημαντική μείωση των δασμών εισαγωγής για τα τρόφιμα και τα γεωργικά προϊόντα, ο πληθωρισμός αυξήθηκε και πάλι το 2006 σε 3,2%. Αυτό συνέβη κυρίως λόγω της αύξησης των τιμών στις υπηρεσίες κοινή ωφέλειας και τον καπνό (σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Ε.Ε.), αλλά και ως αποτέλεσμα των υψηλότερων διεθνών τιμών του πετρελαίου. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

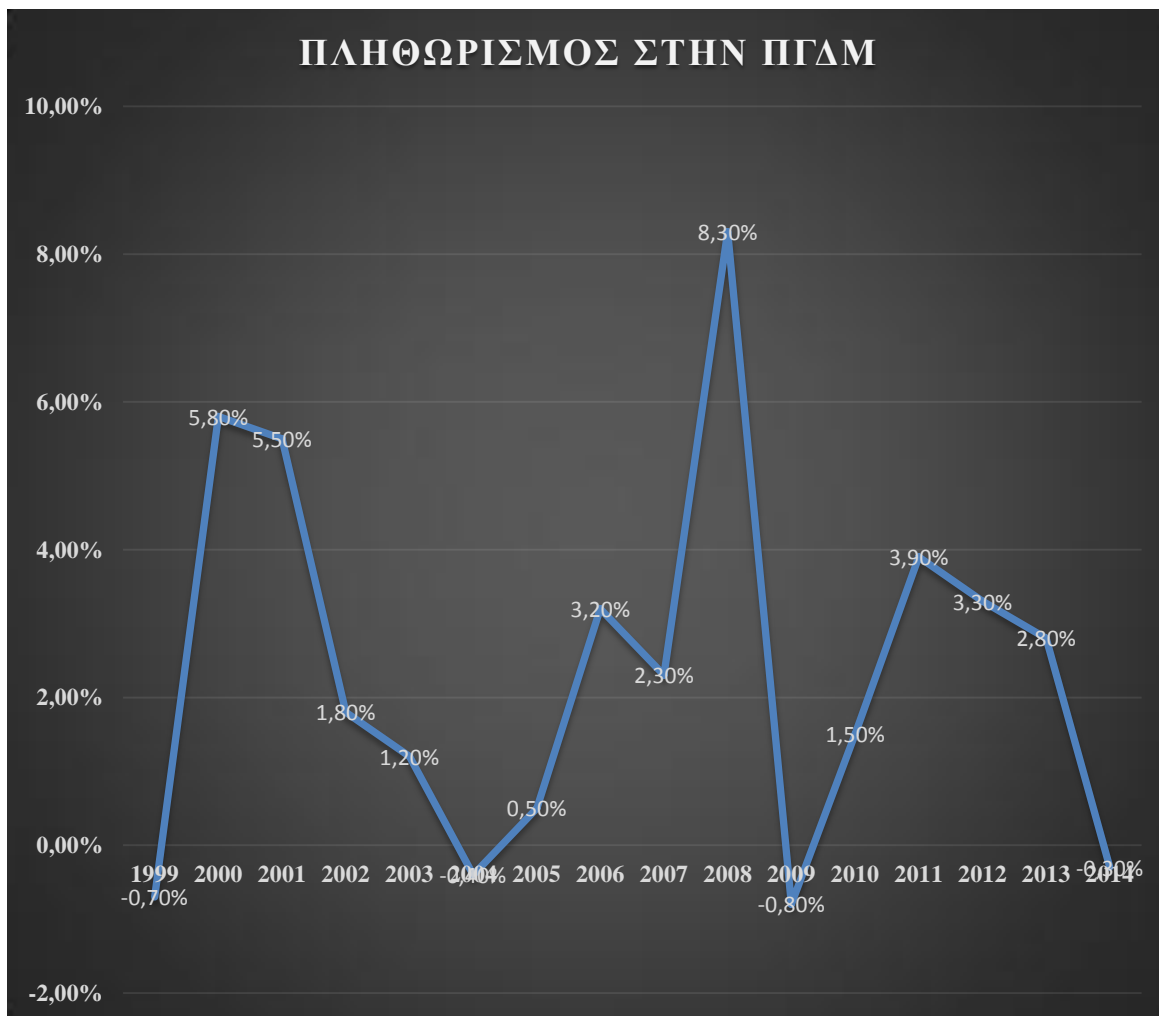
Το 2007 η αύξηση του πληθωρισμού περιορίστηκε σε 2,3%, παρά τις αυξημένες τιμές στα τρόφιμα και την ενέργεια, ξεπερνώντας ακόμη και τις προβλέψεις της κυβέρνησης της ΠΓΔΜ, η οποία ανέμενε ο πληθωρισμός για το 2007 να κυμανθεί περί το 3% κι 2 ως 2,5 %

τα επόμενα έτη. Από το τέλος του 2007, διεφάνη αυξητική τάση στον τιμάριθμο, με αποτέλεσμα το 2008, ο πληθωρισμός να έχει διαμορφωθεί στο επίπεδο του 8,3%, υψηλότερος από αυτόν των γειτονικών χωρών στα Βαλκάνια. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Από το τέλος του 2008 και σε όλο το 2009, ωστόσο, παρατηρήθηκαν αποπληθωριστικά φαινόμενα λόγω, κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, κάμψης της ζήτησης, με συνέπεια στο τέλος του παρελθόντος έτους ο δείκτης να πλησιάζει στην αρνητική μονάδα (-0,8%). Η ραγδαία συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας και η κατάρρευση της, χρηματιστηριακά καθοριζόμενης, τιμής των εμπορευμάτων/πρώτων υλών, επέφεραν τη μείωση των δεικτών του πληθωρισμού, τόσο διεθνώς όσο και στο εσωτερικό της χώρας. Συνεπώς λόγω του σημαντικά μειωμένου εισαγόμενου πληθωρισμού, αλλά και ένεκα της περιοριστικής νομισματικής πολιτικής, ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός έλαβε αρνητικό πρόσημο. Ειδικότερα σε ότι αφορά στον πληθωρισμό βασικών αγαθών και υπηρεσιών σημειώθηκε υποχώρηση από 2,6% το προηγούμενο έτος σε μόλις 0,3% το 2009. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Το 2010 ο πληθωρισμός έφτασε το 1,5% και το 2011 το 3,9%. Το 2012 σημείωσε μικρή μείωση φτάνοντας στο 3,3%. Το 2013 παρουσίασε περαιτέρω μείωση φτάνοντας στο 2,8% ενώ το 2014 σημειώθηκε αποπληθωρισμός της τάξεως του -0,3%, κυρίως ως αποτέλεσμα της επίδρασης των χαμηλότερων τιμών των προϊόντων ενέργειας και άλλων προϊόντων στην παγκόσμια αγορά, αλλά και της μείωσης της εσωτερικής ζήτησης. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται ο πληθωρισμός της ΠΓΔΜ από το 1999 ως το 2014:



Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία ΠΓΔΜ

➤ **Ανεργία**

Η ανεργία αποτελεί το μεγαλύτερο διαρθρωτικό πρόβλημα της οικονομίας στην ΠΓΔΜ, καθώς, σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία, ανέρχεται σε πολύ υψηλά επίπεδα (34,9 το 2007), παρά την με αργούς ρυθμούς μείωσή της τα τελευταία χρόνια. Χαρακτηριστικό του δομικού χαρακτήρα του προβλήματος είναι το γεγονός ότι η αύξηση της απασχόλησης η οποία ανήρθε σε 4,3 % το 2005, 4,6 % το 2006 και 3,5% το 2007 και η αύξηση του ΑΕΠ δεν προκάλεσαν αντίστοιχη μείωση της ανεργίας. Το 2006 μειώθηκε κατά 1,3% και το 2007 κατά 1,1%, όπως και το 2008 ποσοστά που σε καμιά περίπτωση δεν μπορούν να θεωρηθούν επαρκή για την οικονομική πορεία της χώρας. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Η υψηλή ανεργία στην ΠΓΔΜ μέχρι το 2007 οφείλεται κυρίως στο προηγούμενο αυστηρό νομικό πλαίσιο, κατάλοιπο της πρώην Ενωμένης Γιουγκοσλαβίας και στις γενναιόδωρες κοινωνικές προβλέψεις για τους επίσημα καταγεγραμμένους άνεργους, όπως η παροχή υγειονομικής περίθαλψης. Δεδομένης βέβαια και της εκτεταμένης παραοικονομίας στη χώρα, αλλά και στην περίοδο μετάβασης της χώρας σε οικονομία αγοράς, το ποσοστό ανεργίας καταγράφεται υψηλότερο από την πραγματική του εικόνα. Η εικόνα αυτή παραμένει

ωστόσο δυσμενής παρά το γεγονός ότι κατά υπολογισμούς παραγόντων της αγοράς, το ¼ καταγεγραμμένης ανεργίας δεν είναι πραγματική. Ο νέος εργατικός νόμος που τέθηκε σε ισχύ το 2005 και η Εθνική Στρατηγική της απασχόλησης για το 2006 είναι πιθανό να απομακρύνουν σταδιακά και μερικώς, τις δυσκαμψίες της αγοράς εργασίας και να διευρύνουν επιλογές όπως οι συμβάσεις μερικής απασχόλησης, οι οποίες θα οδηγήσουν σε περαιτέρω μείωση της ανεργίας. Παρά ταύτα στην πραγματική αγορά οι εξελίξεις αυτές δε φαίνεται να έχουν απελευθερώσει ουσιαστικά την απασχόληση, ούτε να μειώσουν κατ' αντιστοιχία την ανεργία.

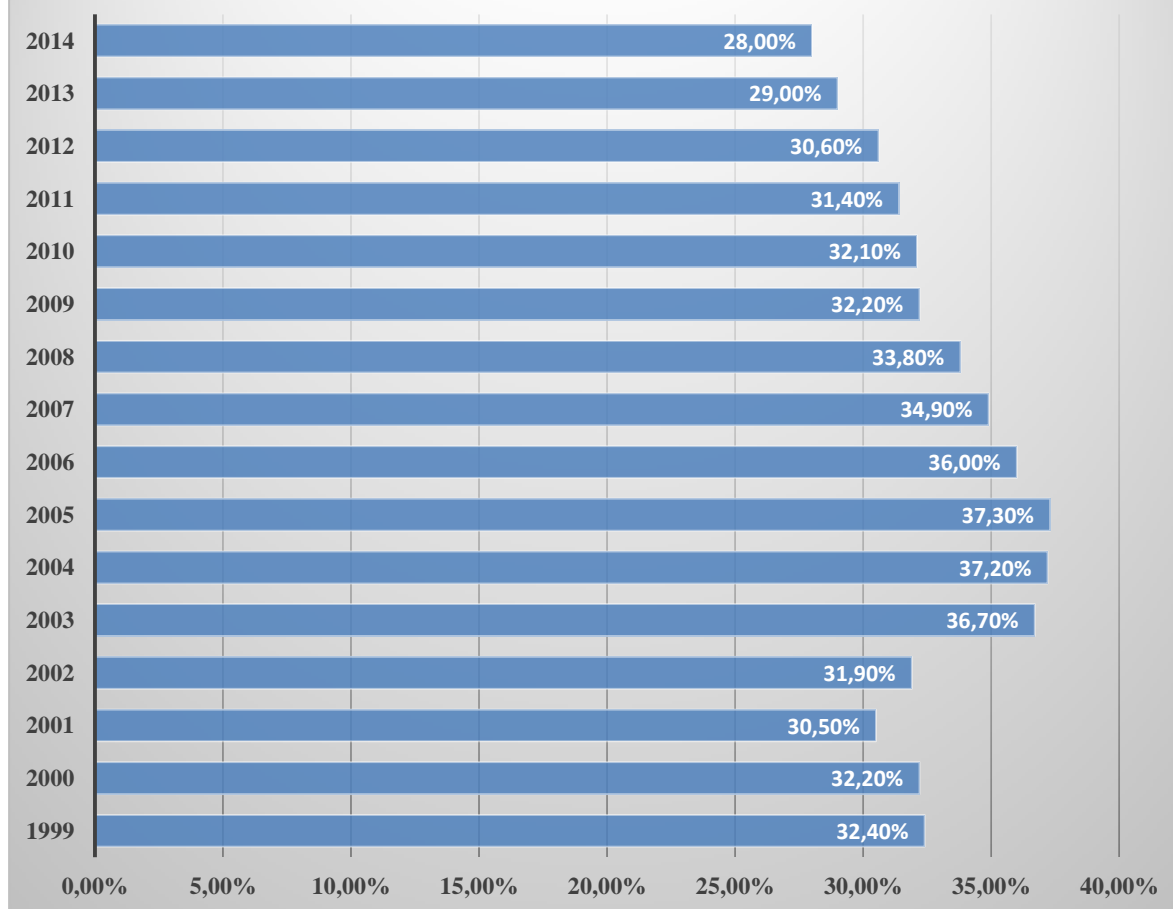
Το 2008 και το 2009 η μείωση της ανεργίας συνεχίζεται αλλά εξακολουθεί να είναι υψηλή. Η εξέλιξη αυτή της ανεργίας είναι αρνητική για την περαιτέρω ώθηση της οικονομικής πορείας της χώρας, τη στιγμή μάλιστα που το 20% του πληθυσμού ζει σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας.

Όσον αφορά στις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, όπως έχουν καταγραφεί στις στατιστικές απασχόλησης, φαίνεται ότι οι πλέον πληγέντες κλάδοι είναι το λιανικό εμπόριο, οι κατασκευές, η κλωστοϋφαντουργία και ο αγροτικός τομέας. Λιγότερο η βιομηχανία και βελτίωση παρουσίασε ο δημόσιος τομέας, ενδεχομένως λόγω άσκησης ανάλογης πολιτικής από την κυβέρνηση. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Η μείωση της ανεργίας συνεχίζεται και τα επόμενα έτη. Το 2013 η ανεργία μειώθηκε στο 29% πέφτοντας για πρώτη φορά από το 1994 κάτω από 30%. (χειρότερη χρονιά από αυτήν την άποψη ήταν το 2005 όταν κορυφώθηκε στο 37,3%). Το 2012 ήταν 30,6% μειωμένη κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2011 (όταν ανήλθε στο 31,4%). Το 2014 η ανεργία σημείωσε περαιτέρω υποχώρηση και ανήλθε στο 28% του ενεργού δυναμικού της χώρας. Τα επίσημα στοιχεία της στατιστικής υπηρεσίας για την ανεργία στη χώρα θεωρούνται ανακριβή, καθώς η πραγματική ανεργία θεωρείται ότι είναι χαμηλότερη σε σύγκριση με ότι εμφανίζουν τα στοιχεία αυτά. Κυμαίνεται δηλαδή στο 25% εφόσον πολλοί εργαζόμενοι εγγράφονται ως άνεργοι είτε διότι απασχολούνται στην παραοικονομία, είτε προκειμένου να αποφύγουν μαζί με τους εργοδότες τους την καταβολή των ασφαλιστικών εισφορών, είτε τέλος για να επωφεληθούν από το προσφερόμενο επίδομα ανεργίας. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Στο παρακάτω διάγραμμα φαίνεται η πορεία της ανεργίας από το 1999 μέχρι το 2014:

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΓΔΜ



Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία ΠΓΔΜ

➤ Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

Το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών της ΠΓΔΜ μετά από την επίτευξη της καλύτερης επίδοσης από το 1996 ως το 2006 (US\$ -56,4 εκατ. το 2006), διευρύνθηκε και πάλι το 2007 σε US\$ -238εκατ. Λόγω κυρίως της εσωτερικής ζήτησης και των χαμηλών εξαγωγών. Ειδικότερα η τάση αύξησης του ελλείμματος είναι ιδιαίτερα έντονη από το 2002 μέχρι το 2007 κυρίως λόγω αύξησης των τιμών του πετρελαίου και της εσωτερικής ζήτησης που κατευθύνεται σε εισαγόμενα προϊόντα. Από την άλλη πλευρά η αδυναμία αντιστροφής του ελλείμματος οφείλεται στην περιορισμένη εξαγωγική βάση της ΠΓΔΜ. Αξίζει να αναφέρουμε ότι οι άμεσες επενδύσεις το 2006 και το 2007 υπερκαλύπτουν το έλλειμμα του λογαριασμού τρεχουσών συναλλαγών. Το 2006 και το 2007 οι εισροές στο λογαριασμό υπηρεσιών έχουν αυξηθεί με μεγαλύτερο ρυθμό από εκείνο των εκροών, ανατρέποντας το ισοζύγιο από έλλειμμα σε πλεόνασμα το 2006. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της ΠΓΔΜ σημείωσε το 2009 σημαντική υποχώρηση, μετά τη γιγάντωση του ελλείμματος το 2008, όταν εκτοξεύτηκε στο

επίπεδο των US\$-1220 ΕΚ. Ας σημειωθεί ότι από το πρώτο τρίμηνο του 2009 μέχρι τα μέσα του έτους, η αβεβαιότητα που δημιουργήθηκε από την οικονομική κρίση προκάλεσε τη σημαντική μείωση των κεφαλαιακών εισροών στη χώρα από το εξωτερικό και τον περιορισμό των εσόδων της από εξαγωγές με αποτέλεσμα την επιδείνωση του λογαριασμού τρεχουσών συναλλαγών της χώρας. Στο δεύτερο ήμισυ του έτους λόγω της βελτίωσης της εξωτερικής ζήτησης και αύξησης των ιδιωτικών μεταβιβαστικών πληρωμών από το εξωτερικό, το έλλειμμα συγκρατήθηκε στο επίπεδο του 7,5% του ΑΕΠ. Επίσης αξίζει να αναφέρουμε ότι ενώ το 2006 και το 2007, οι άμεσες επενδύσεις υπερκάλυπταν το έλλειμμα του λογαριασμού τρεχουσών συναλλαγών, το 2008 κάλυπταν ελάχιστα παραπάνω από το μισό του ελλείμματος, ενώ το 2009 λίγο παραπάνω από το 1/3. Τα παραπάνω παρουσιάζονται στα διάγραμμα που ακολουθεί:



Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία ΠΓΔΜ

Το 2010 υποχώρησε παραπάνω ενώ το 2011 αυξήθηκε λίγο σε σχέση με το 2010 ενώ από το 2012 μέχρι το 2014 χρόνο με το χρόνο υποχωρεί.

5.3.2.3 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην ΠΓΔΜ

Η ΠΓΔΜ αντιμετώπισε αρκετά αποτελεσματικά την κρίση των ετών 2008-2009, διότι η οικονομία της, σε σύγκριση με τις οικονομίες των λοιπών χωρών της ΝΑ Ευρώπης, της Βαλτικής και της Κεντρικής Ευρώπης, προχωρούσε με πολύ βραδύτερους ρυθμούς, χωρίς να γνωρίσει υπερθέρμανση, που θα έκανε πιο έντονα αισθητό το σοκ της οικονομικής κρίσης.

Η χώρα λοιπόν κατάφερε να διατηρήσει τη μακροοικονομική σταθερότητα για διάστημα άνω της δεκαετίας, ακόμη και κατά την κρίση των ετών 2008-2009, στηριζόμενη σε ελεγχόμενα ελλείμματα και χαμηλό δημόσιο χρέος, στα μεγάλα ξένα συναλλαγματικά αποθέματα και στη χρήση διορθωτικών πολιτικών όταν προέκυπτε ανάγκη.

Ωστόσο οι διεθνείς οικονομικοί φορείς και τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εξέφρασαν κατά το παρελθόν ανησυχίες, ότι η ΠΓΔΜ δεν πρόκειται να μείνει ανεπηρέαστη από την οικονομική κρίση που ήδη έχει εκδηλωθεί στην Ευρώπη και η οποία θα διοχετευθεί στην ΠΓΔΜ μέσω των εξαγωγών, λόγω της μεγάλης εξάρτησης της οικονομίας της από αυτές, του χρηματοπιστωτικού τομέα και των εμβασμάτων από το εξωτερικό που θα συρρικνωθούν.

Οι επενδύσεις στην ΠΓΔΜ παρέμειναν πολύ περιορισμένες ως το 1998. Στη συνέχεια σημείωσαν αύξηση, σε μεγάλο βαθμό λόγω των ιδιωτικοποιήσεων κρατικών εταιρειών και τραπεζών και όχι τόσο χάριν σε πρωτογενείς επενδυτικές δράσεις. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Εξάλλου, διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αποτελούν σημαντικούς μετόχους εταιρειών στην ΠΓΔΜ. Ένα σημαντικό μέρος των κεφαλαίων των τραπεζών της ΠΓΔΜ βρίσκεται στα χέρια της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για την ανάπτυξη και την ανασυγκρότηση. Επιπλέον η EBRD και η Παγκόσμια Τράπεζα, μέσω της Διεθνούς Εταιρείας Χρηματοδότησης (IFC), διαθέτουν μετοχές των επιχειρήσεων της ΠΓΔΜ που παρουσιάζουν τις καλύτερες οικονομικές επιδόσεις. Με τον τρόπο αυτό, οι μεν διεθνείς χρηματοδοτήσεις, εξασφαλίζουν πρόσθετα κέρδη, οι δε εγχώριες εταιρείες νέα κεφάλαια. Σύμφωνα επίσης με τον εκπρόσωπο του IFM στην ΠΓΔΜ, με την εν λόγω πρακτική διευρύνεται η ενίσχυση προς τον ιδιωτικό τομέα στις αναπτυσσόμενες χώρες ενώ, μόλις διαπιστωθεί ότι κάποια επιχείρηση μπορεί να συνεχίσει μόνη της, οι ξένοι μέτοχοι αποσύρονται έχοντας ήδη εξασφαλίσει κέρδος. Στην ΠΓΔΜ συγκεκριμένα η EBRD διαθέτει κυρίως μετοχές τραπεζών, ενώ κατέχει και το 25% των μετοχών του οινοποιείου Tikves. Το IFC εξάλλου είναι μέτοχος στην εταιρεία βιολογικών προϊόντων Vitalia όπως και στον τομέα της φαρμακοβιομηχανίας. Επίσης όπως υποστηρίζεται από πλευράς Οικονομικού Επιμελητηρίου της ΠΓΔΜ, με την ανωτέρω πρακτική ικανοποιούνται οι επιχειρηματίες, οι οποίοι επιδιώκουν να έχουν εύκολη πρόσβαση σε κεφάλαια, ενώ η παρουσία της EBRD και του IFC αποτελεί εγγύηση για τις εγχώριες τράπεζες προκειμένου να εγκρίνουν πιστώσεις με πιο ευνοϊκούς όρους. Επιπλέον, τα διεθνή αυτά ιδρύματα λαμβάνουν μεγαλύτερη φροντίδα για τα κεφάλαιά τους και απαιτούν, σχεδόν σε μηνιαία βάση, εκθέσεις για τις επιδόσεις των εταιρειών των οποίων είναι μέτοχοι.

Τα προσφερόμενα προς τους επενδυτές κίνητρα αφορούν κυρίως στη χαμηλή φορολογία και στις ευνοϊκές ρυθμίσεις που ισχύουν για τη δραστηριοποίηση στις τεχνολογικές και βιομηχανικές αναπτυξιακές ζώνες της χώρας. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Στο πλαίσιο της προσέλκυσης ξένων επενδύσεων η κυβέρνηση της ΠΓΔΜ έχει αρχίσει να στοχεύει στις Brownfield επενδύσεις (επενδύσεις δηλαδή που στηρίζονται σε

προυπάρχουσες στη χώρα εργοστασιακές ή άλλες εγκαταστάσεις). Για το σκοπό αυτό καταρτίστηκε εντός του 2013 κυβερνητικό πρόγραμμα που αφορά στη διάθεση σε ενδιαφερόμενους επενδυτές περίπου 400 εργοστασίων, αποθηκών και άλλων μονάδων που πλέον δεν χρησιμοποιούνται.

Οι ΑΞΕ παρουσίασαν εξαιρετικά μεγάλη μείωση (περίπου κατά 78,6%) το 2012 σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Οι ξένες επενδύσεις στην ΠΓΔΜ το 2012 ανήλθαν, σύμφωνα με αναθεωρημένα στοιχεία, μόλις στα 72 εκ. Ευρώ (σε σχέση με αρχικά εκτιμώμενα 105 εκατ. Ευρώ και σε σύγκριση με 337 εκ. ευρώ το 2011). Το 2013 ωστόσο, σημειώθηκε σημαντική αύξηση (κατά περίπου 77%) στις ΑΞΕ, οι οποίες ανήλθαν στα 312,12 εκ ευρώ. Συνεπώς κατά την τελευταία δεκαετία, η πλέον επιτυχημένη χρονιά όσον αφορά την προσέλκυση ξένων επενδύσεων στην ΠΓΔΜ υπήρξε το 2007 με 506 εκ. Ευρώ, ενώ η χρονιά με τις χαμηλότερες επενδύσεις ήταν το 2012 με 72 εκ. Ευρώ. Τα παραπάνω φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην ΠΓΔΜ 2003-2013 (σε εκατομμύρια ευρώ)	
Έτος	Σύνολο
2003	100,4
2004	260,7
2005	77,2
2006	344,8
2007	506,0
2008	399,9
2009	181,0
2010	116,5
2011	337
2012	72
2013	312,2

Πηγή: Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Ελλάδος στην ΠΓΔΜ

Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της ΠΓΔΜ, το σύνολο των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην ΠΓΔΜ(εκτιμώμενων σε προσθετική βάση ανά έτος, αρχής γενομένης από το 1997 και έως το 2014, και συμπεριλαμβανομένων τόσο του μετοχικού κεφαλαίου όσο και των επανεπενδυμένων κερδών) ανέρχεται σε 4,242,31 δις. Ευρώ με σημαντικότερες επενδύτριες χώρες τις:

- Ολλανδία (824,76 εκατ. Ευρώ και ποσοστό 19,44% επί του συνόλου),
- Αυστρία (506,92 εκατ. Ευρώ και ποσοστό 11,95% .
- Ελλάδα (436,97 εκατ. Ευρώ και ποσοστό 10,30% .
- Σλοβενία (412,45 εκατ. Ευρώ και ποσοστό 9,72%).
- Ουγγαρία (348,65 εκατ. Ευρώ και ποσοστό 8,68%).

Εάν δεν συμπεριληφθούν τα επανεπενδυμένα κέρδη τότε ο παραπάνω πίνακας διαμορφώνεται ως εξής:

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην ΠΓΔΜ 2003-2013 (σε εκατομμύρια ευρώ)	
Έτος	Σύνολο

2003	100,41
2004	323,02
2005	96,99
2006	344,78
2007	699,09
2008	586,95
2009	144,97
2010	159,06
2011	303,50
2012	132,21
2013	251,48
2014	262,34

Πηγή:Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Ελλάδος στην ΠΓΔΜ

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην ΠΓΔΜ συνολικά ανά χώρα προέλευσης από το 1997 μέχρι το 2014 συμπεριλαμβανομένων τόσο του μετοχικού κεφαλαίου όσο και των επανεπενδυμένων κερδών απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Σύνολο ΑΞΕ 1997-2014			
Χώρα	ΑΞΕ 1997-2013		ΑΞΕ 2014
	Εκ. Ευρώ	Ποσοστό	Εκ. Ευρώ
Ολλανδία	815,07	20,48	9,76
Αυστρία	484,28	12,17	22,64
Ελλάδα	433,45	10,89	3,52
Σλοβενία	396,66	9,97	15,79
Ουγγαρία	324,56	8,15	43,89
Τουρκία	168,13	4,22	32,31
Βουλγαρία	138,89	3,49	-0,50
Γαλλία	137,19	3,45	-109,58
Ηνωμένο Βασίλειο	111,63	2,80	44,25
Γερμανία	111,26	2,80	34,57
Κροατία	92,08	2,31	9,09
Εσθονία	85,25	2,14	0,36
Σερβία	72,44	1,82	-0,83
Ελβετία	72,04	1,81	126,64
Κύπρος	68,70	1,73	3,81
Ιταλία	67,20	1,69	12,03
British Virgin Islands	66,79	1,68	5,62
ΗΠΑ	58,97	1,48	1,50
Saint Vincent /Grenadines	43,14	1,08	53,02

Αλβανία	30,47	0,77	1,35
Βέλγιο	29,91	0,75	1,30
Λιχτενστάιν	29,26	0,74	0,42
Σουηδία	21,35	0,54	0,23
Λουξεμβούργο	18,70	0,47	-1,96
Ρωσία	12,42	0,31	0,45
Παναμάς	10,31	0,26	0,01
Αυστραλία	9,41	0,24	0,45
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	8,67	0,22	-0,57
Πολωνία	6,50	0,16	0,01
Σύνολο	3.979,97		262,34

Πηγή: Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Ελλάδος στην ΠΓΔΜ

Η συνολική αξία των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων το 2014 ανήλθε σε 262 εκ. ευρώ, με αύξηση κατά 10 εκ. ευρώ έναντι του 2013 (312,2 εκ. ευρώ). Η χώρα από όπου προήλθαν τα υψηλότερα επενδυτικά κεφάλαια στην ΠΓΔΜ το 2014 ήταν η Ελβετία, με 126,64 εκ. Ευρώ. Στην κατάσταση των σημαντικότερων επενδυτών ακολουθούν:

- Σαιντ Βενσέντ στην Καραϊβική (53,02 εκ ευρώ).
- Ηνωμένο Βασίλειο (44,25 εκ ευρώ).
- Ουγγαρία (43,89 εκ ευρώ).
- Γερμανία (34,57 εκ. ευρώ)
- Τουρκία (32,31 εκ. ευρώ)

Οι επενδύσεις από ελληνικά κεφάλαια ανήλθαν σε 3,52 εκ ευρώ, ενώ από τη Γαλλία καταγράφηκε αποεπένδυση ύψους 109,58 εκ. Ευρώ. Σημειώνουμε εδώ ότι η χώρα προέλευσης των κεφαλαίων τις περισσότερες φορές δε συμπίπτει με τη χώρα προέλευσης της επενδύτριας εταιρείας, καθώς αυτές συνήθως διατηρούν λογαριασμούς σε χώρες με ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς.

Τέλος πρέπει να αναφέρουμε πως οι σημαντικότεροι τομείς που προσελκύουν ξένες επενδύσεις στην ΠΓΔΜ είναι οι ακόλουθοι:

- Κατασκευαστικός
- Υποδομών
- Τροφίμων
- Φαρμάκων
- Ανανεώσιμες πηγές ενέργεια
- Διαγνωστικών ιατρικών κέντρων
- Αναβάθμιση χιονοδρομικών κέντρων
- Διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων
- Μεταφορές και επικοινωνίες
- Εμπόριο-Επισκευές
- Κτηματομεσιτικές και επιχειρηματικές δραστηριότητες
- Ξενοδοχεία-Εστιατόρια

- Γεωργία-Κυνήγι-Αλιεία
- Εμπορικά κέντρα
- Ενέργεια-Πετρελαιοειδή-Μεταλλεία
- Αυτοκινητοβιομηχανία-Ανταλλακτικά αυτοκινήτων

5.3.2.4. Ελληνικές Επενδύσεις στην ΠΓΔΜ

Αρχικά πρέπει αν παρατηρήσουμε ότι σημειώνεται απόκλιση μεταξύ των στοιχείων της Κεντρικής Τράπεζας της ΠΓΔΜ και των στοιχείων που διαθέτει το Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στην ΠΓΔΜ, αναφορικά με τις ελληνικές επενδύσεις στη χώρα.

Για την περίοδο από το 2003 ως το 2014 οι εισροές ξένων επενδύσεων στην ΠΓΔΜ ανά έτος (μη συμπεριλαμβανομένων των μη επενδυμένων κερδών) και η αντίστοιχη θέση των ελληνικών επενδύσεων, έχουν ως εξής:

Έτος	Σύνολο ΑΞΕ(σε εκ. ευρώ)	Ελληνικές Επενδύσεις (σε εκ. ευρώ)	Ποσοστό% ελληνικών επενδύσεων επί του συνόλου
2003	100,41	8,76	8,72
2004	323,02	49,73	15,39
2005	96,99	21,80	22,47
2006	344,78	40,67	11,79
2007	699,09	61,16	8,74
2008	586,95	6,72	1,14
2009	144,97	-76,88	-
2010	159,06	14,64	9,20
2011	303,50	1,84	0,60
2012	132,21	-2,47	-
2013	251,48	10,40	4,13
2014	262,34	3,52	3,52

Πηγή: Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Ελλάδος στην ΠΓΔΜ

Παρατηρώντας τον παραπάνω πίνακα αξίζει να αναφέρουμε ότι το 2009 υπήρξε ελληνική αποεπένδυση κυρίως λόγω της πώλησης της εταιρείας Cosmofon στο ποσό των 190 εκατ. Ευρώ σε σλοβενική εταιρεία τηλεπικοινωνιών και το 2012 επωλήθη η ελληνική γαλακτοβιομηχανία KRI-KRI στην ΠΓΔΜ. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Σε αντίθεση με τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας που παρουσιάζουν την Ελλάδα ως Τρίτη κατά σειρά επενδύτρια χώρα, οι εκτιμήσεις του Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Ελλάδας στην ΠΓΔΜ, με τις οποίες συμφωνούν και οι μεγάλοι επιχειρηματικοί φορείς και τα επιμελητήρια της ΠΓΔΜ, τοποθετούν την Ελλάδα στην πρώτη επενδυτική θέση στη χώρα με συνολικό ύψος επενδύσεων περί τα €900 εκ.-€ 1δισ. Βάσει των στοιχείων που το Γραφείο συγκέντρωσε από τις ελληνικές επιχειρήσεις που

δραστηριοποιούνται στην ΠΓΔΜ, μόνο οι 40 μεγαλύτερες εξ αυτών έχουν επενδύσει στη χώρα αρχικά κεφάλαια άνω των 550 εκ. ευρώ, μη συμπεριλαμβανομένων των επανεπενδεδυμένων κερδών. Εάν λοιπόν λάβουμε υπόψιν τα επανεπενδεδυμένα κέρδη αυτών, καθώς και τις επενδύσεις των λοιπών ελληνικών επιχειρήσεων, αλλά και τις μεταβιβάσεις ελληνικών κεφαλαίων μέσω άλλων χωρών (Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Κύπρος κ.α.), τότε οι ελληνικές επενδύσεις ανέρχονται στο προαναφερθέν μέγεθος του € 1δισ. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Όσο για το γεγονός ότι κάποιες χώρες όπως η Ολλανδία, η Αυστρία κ.λπ. παρουσιάζονται ως σημαντικότερες επενδύτριες από την Ελλάδα, αυτό οφείλεται μόνο στο ότι εκεί βρίσκεται η έδρα ξένων επιχειρήσεων, προέλευσης τρίτων χωρών (λ.χ. Lukoil), οι οποίες πραγματοποιούν επενδύσεις στην ΠΓΔΜ. Η δε πραγματική επενδυτική παρουσία τους στην ΠΓΔΜ (ειδικά της Ολλανδίας είναι πολύ μικρή). (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Σύμφωνα με τα καταγεγραμμένα από το Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Ελλάδας στην ΠΓΔΜ δραστηριοποιούνται περί των 200 επιχειρήσεων ελληνικών συμφερόντων (εκτιμάται όμως ότι είναι αρκετά περισσότερες). Οι εν λόγω επιχειρήσεις, σε μια χώρα με υψηλότατα επίπεδα ανεργίας, παρέχουν απασχόληση σε σημαντικό αριθμό εργαζομένων (οι εκτιμήσεις κυμαίνονται από 20.000 ως 40.000), ενώ πολλές ακόμη θέσεις εργασίας δημιουργούνται δευτερογενώς. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι ο αριθμός αυτός δεν είναι δυνατόν να επιβεβαιωθεί και πιθανόν να είναι και διπλάσιος σύμφωνα με την εκτίμηση πολλών Ελλήνων επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στη χώρα. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της πΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Επιπλέον πολλές εταιρείες ελληνικών συμφερόντων συγκαταλέγονται μεταξύ των 200 σημαντικότερων (μεγαλύτερων ή πιο επιτυχημένων) εταιρειών της χώρας όπως οι ακόλουθες:

- OKTA AD-SKOPJE, Skopje
- CEMENTARNICA USJE (TITAN)
- VEROPOULOS DOOEL, Skopje
- PIVARA SKOPJE AD, Skopje
- DOJRAN STIL DOO, Dojran
- ZITO LUKS AD, Skopje
- STRUMICA TABAKAD, Strumica
- MERMEREN KOMBINAT AD, Prilep
- STOPANSKA BANKA
- RONTIS
- GS TEXTILE
- SARANTIS

- ΚΑΙΜΑΚΤΣΑΛΑΝ
- ΚΟΝΙΓΤΟΝ

Οι κύριοι τομείς δραστηριότητας στους οποίους συγκεντρώνονται οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι:

- Οι τράπεζες
- Τα πετρελαιοειδή
- Η μεταποίηση και η κλωστοϋφαντουργία
- Η εξόρυξη και τα λατομεία
- Το εμπόριο τροφίμων-ποτών
- Ο αγροτικός τομέας(καπνά, μανιτάρια, ντομάτες, σπαράγγια κ.α.)

Σημειώνεται ότι σε απόλυτο επίπεδο το ελληνικό επενδεδυμένο κεφάλαιο στη χώρα είναι σχετικά χαμηλό σε σύγκριση με τα ελληνικά κεφάλαια που έχουν επενδυθεί σε άλλες Βαλκανικές χώρες (Ρουμανία, Βουλγαρία). Εάν όμως συγκριθεί σε αναλογία με το μέγεθος και τον πληθυσμό της χώρας, είναι αρκετά υψηλότερο. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Παρά το δυσμενές πολιτικό κλίμα και τις εγγενείς δυσχέρειες που συνεπάγεται η πραγματικότητα της χώρας, υπάρχει ακόμη και σήμερα ενδιαφέρον από πλευράς ελληνικών επιχειρήσεων να επενδύσουν στη χώρα ή να επαυξήσουν το κεφάλαιό τους, αλλά και ενδιαφέρον από την Κυβέρνηση της ΠΓΔΜ να προσελκύσει ελληνικές επενδύσεις. Εξάλλου, η οικονομική κρίση στη χώρα μας, οδηγεί πολλές ελληνικές επιχειρήσεις στην αναζήτηση διεξόδων, και στο πλαίσιο αυτό, εξετάζουν τις δυνατότητες δραστηριοποίησής τους στην ΠΓΔΜ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η εταιρεία Αφοί Βερόπουλου με ύψος επένδυσης επιπλέον 38 εκατ. ευρώ στη διετία 2009-2010 για την κατασκευή νέου εμπορικού κέντρου, εξακολουθεί δε να διευρύνει το δίκτυο καταστημάτων εντός της χώρας, με το άνοιγμα το 2012 του καταστήματος στα Σκόπια, καθώς και καταστήματος Jumbo εντός του καταστήματος Vero στο Μοναστήρι (Bitola). Ακόμη η εταιρεία Carrefour Μαρινόπουλος προέβη το 2012 σε επένδυση που αφορά στη λειτουργία καταστήματος εντός νέου εμπορικού κέντρου στα Σκόπια.

Γενικά παρά το γεγονός ότι η χώρα αποτελεί μικρού μεγέθους αγορά με εμφανείς διαρθρωτικές αδυναμίες, η χώρα παρουσιάζει εμφανή συγκριτικά πλεονεκτήματα για τους Έλληνες επιχειρηματίες. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Εν τούτοις θα πρέπει αν σημειώσουμε ότι, τόσο για λόγους που συνδέονται με το διμερές πολιτικό πρόβλημα με την ΠΓΔΜ, όσο και λόγω των εγγενών αδυναμιών στη χώρα, οι Έλληνες επιχειρηματίες αντιμετωπίζουν ορισμένες φορές σοβαρότατα προβλήματα, σε επίπεδο φορολογικής, τελωνειακής, δικαστικής και γενικότερης διοικητικής μεταχείρισης

Οι ελληνικές επενδύσεις στην ΠΓΔΜ είναι πλέον μικρού και μεσαίου μεγέθους, καθώς η διαδικασία αποκρατικοποιήσεων-ιδιωτικοποιήσεων μεγάλων κρατικών επιχειρήσεων στη χώρα έχει σχεδόν ολοκληρωθεί (πλην ελάχιστων εξαιρέσεων) και ως εκ τούτου δεν παρουσιάζονται πια σχετικές ευκαιρίες. Οι δε ελληνικές επενδύσεις των τελευταίων ετών

αφορούν κυρίως τον τομέα του λιανεμπορίου. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Πέραν των εταιρειών ελληνικών συμφερόντων που δραστηριοποιούνται στη χώρα υπάρχει ένας αριθμός Ελλήνων οι οποίοι απασχολούνται ως υψηλόβαθμα στελέχη σε μεγάλες ξένες επιχειρήσεις που λειτουργούν στην ΠΓΔΜ.

Τέλος αρκετά ελληνικά γραφεία συμβούλων πραγματοποιούν μελέτες για μεγάλα έργα στη χώρα, κυρίως χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ, ενώ επίσης πολλά εξ' αυτών των γραφείων αναλαμβάνουν και τη ν επίβλεψη των αντίστοιχων έργων. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

5.3.3 Πλεονεκτήματα-Μειονεκτήματα της αγοράς της ΠΓΔΜ κίνητρα – αντικίνητρα επένδυσης)

Τα βασικότερα κίνητρα που αναφέρονται για επενδυτικά σχέδια και που για το λόγο αυτό προσελκύουν ελληνικές και ξένες επιχειρήσεις είναι τα εξής:

- Η ΠΓΔΜ είναι μια από πλησιέστερες για τη χώρα μας αγορές.
- Υφίσταται στη χώρα φθινό και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό.
- Η παρουσία των ελληνικών επιχειρήσεων είναι ήδη σημαντική.
- Μελλοντική ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα δημιουργήσει προϋποθέσεις για περαιτέρω αύξηση των επενδύσεων και της κατανάλωσης, η οποία θα καλυφθεί κυρίως από προϊόντα ξένης προέλευσης.
- Ο ρόλος της Ελλάδος ως κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ως το πλέον οικονομικά εύρωστο κράτος στα Βαλκάνια έχει ιδιαίτερη σημασία για τους κατοίκους της ΠΓΔΜ.
- Η πλήρης εξομάλυνση των διμερών διακρατικών σχέσεων (διευθέτηση εκκρεμότητας της ονομασίας της χώρας με αμοιβαία ικανοποιητικό τρόπο) θα συνεισφέρει αφ' εαυτής στην ενίσχυση της βούλησης για δραστηριοποίηση και στη βελτίωση του κλίματος εμπιστοσύνης και ασφάλειας που κρίνεται απαραίτητο από τους Έλληνες επιχειρηματίες.

Τα βασικότερα μειονεκτήματα της αγοράς της ΠΓΔΜ είναι τα εξής:

- Ασαφές καθεστώς εταιρικής ιδιοκτησίας
- Καθυστερημένη αποπληρωμή των προϊόντων
- Ζητήματα απασχόλησης: Οι αρχές της ΠΓΔΜ είτε αδυνατούν είτε είναι απρόθυμες να εφαρμόσουν τις στρατηγικές απασχόλησης και ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας με ταυτόχρονη διασφάλιση των συμφερόντων των ξένων επενδυτών. Υπήρξαν περιπτώσεις επιχειρήσεων ελληνικών συμφερόντων οι οποίες δεν είχαν τη δυνατότητα απόλυσης υπεράριθμου προσωπικού (downsizing) κατόπιν εξαγοράς ιδιωτικοποιημένης επιχείρησης, ενώ δεν υπάρχει και η ουσιαστική δυνατότητα της προσωρινής πρόσληψης υπαλλήλων με στόχο την εκπαίδευση.

- **Ιδιοκτησιακό καθεστώς:** Παρά τη θέσπιση ειδικού νόμου περί μεταφοράς ακίνητης ιδιοκτησίας από το κράτος σε ιδιώτες, οι ασάφειες των όρων κτήσης ακινήτων, η δυνατότητα προβολής αυθαίρετων διεκδικήσεων (λόγω μη πλήρους ενεργοποίησης του κτηματολογίου) και οι μακρές καθυστερήσεις στην έκδοση δικαστικών αποφάσεων δημιουργούν προβλήματα στους ξένους επενδυτές. Σημειωτέων, δε, είναι ότι πολλές εγκαταστάσεις ελληνικών επιχειρήσεων βρίσκονται σε έδαφος το οποίο είναι ακόμη στην ιδιοκτησία του κράτους και οι σχετικές μεταβιβάσεις έχουν καθυστερήσει ιδιαίτερα.
- **επενδυτικό πλαίσιο για τους μεγάλους επενδυτές:** Η διαφθορά, η αστάθεια του νομοθετικού πλαισίου, οι συχνές μεταβολές στο περιεχόμενο των νομοθετικών προσπαθειών και η ελλιπής ή ατελής εφαρμογή της νομοθεσίας ακυρώνουν οποιαδήποτε προσπάθεια προσέλκυσης ξένων επενδύσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η "σκανδαλώδης" όπως χαρακτηρίστηκε από διεθνείς παρατηρητές, δικαστική απόφαση σύμφωνα με την οποία ζητήθηκε από την αυστριακή εταιρεία διανομής ηλεκτρισμού της ΠΓΔΜ "EVN", τη μεγαλύτερη επένδυση στη χώρα, να καταβάλει στην ELEM, την κρατική εταιρεία παραγωγό της ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα, περίπου € 200 εκατ. για εξόφληση δήθεν χρέους καθώς και η πολιτική εμπλοκή της κυβέρνησης στο πρόβλημα.
- **Δικαστική εξουσία – Εφαρμογής νομοθεσίας:** Η δικαστική εξουσία δεν είναι ανεξάρτητη και επηρεάζεται συχνά από πολιτικές προτεραιότητες της κεντρικής διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οποίες εκπορεύονται από πελατειακές και φιλικές σχέσεις. Η λήψη αποφάσεων είναι βραδεία, ενώ πολλές φορές, ιδίως στα πρωτοδικεία, λαμβάνονται αυθαίρετες, ακόμα και αντίθετες προς τη νομοθεσία, αποφάσεις με σκοπό την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων συμφερόντων. Οι αποφάσεις αυτές, τις περισσότερες φορές, απορρίπτονται από τα εφετεία, κατόπιν ιδιαίτερα χρονοβόρων διαδικασιών.
- **Γραφειοκρατία:** Οι υπηρεσίες της χώρας είναι ιδιαίτερα ασυντόνιστες, όσον αφορά στην εσωτερική τους δομή και τη συνεργασία τους με άλλες υπηρεσίες. Υπάρχει σημαντική έλλειψη κατάλληλα καταρτισμένου προσωπικού ενώ και η επικρατούσα νοοτροπία είναι κατά τεκμήριο αντιπαραγωγική. Το αποτέλεσμα είναι υπερβολικές καθυστερήσεις και απουσία εξυπηρέτησης, η ανάγκη αντιμετώπισης των οποίων από τους ενδιαφερόμενους τροφοδοτεί φαινόμενα εκτεταμένης διαφθοράς. Τέλος, συχνά, οι διοικητικές πράξεις είναι προσωπικές αποφάσεις λειτουργών χωρίς καμία νομική θεμελίωση.
- **Τελωνεία:** Σύμφωνα με καταγγελίες που έχουν περιέλθει στο Γραφείο μας, οι τελωνειακές υπηρεσίες της χώρας αποτελούν σοβαρό εμπόδιο στη διεξαγωγή των διεθνών μεταφορών. Στις καταγγελίες γίνεται λόγος για αδικαιολόγητη καθυστέρηση ελληνικών φορτηγών στα σύνορα της χώρας καθώς και κακομεταχείριση των οδηγών τους, είτε λόγω εθνικών διακρίσεων, είτε λόγω απαιτήσεων δωροδοκίας. Επίσης, έχουν καταγγελθεί περιπτώσεις για ελέγχους τράνζιτ φορτηγών μμέσα στη χώρα, χωρίς τον απαραίτητο εξοπλισμό και

προσωπικό για τους ελέγχους αυτούς, ενώ πρόσφατα παρατηρήθηκαν καταχρηστικές αιτιάσεις για υπέρβαρα οχήματα. Οι εν λόγω καθυστερήσεις, πέραν των συνεπειών που έχουν σε ευαίσθητα εμπορεύματα, επιβαρύνουν και τα ωράρια εργασίας των οδηγών ενώ ανεβάζουν τα κόστη των μεταφορικών εταιρειών. Σημειωτέα είναι, δε, περίπτωση κατά την οποία, με συνοπτικές διαδικασίες, χωρίς καμία απολύτως νομική βάση και με εντελώς προσχηματική δικαιολογία, οι τελωνειακές υπηρεσίες κατάσχισαν φορτηγό Έλληνα μεταφορέα. Ο εν λόγω προσέφυγε στα δευτεροβάθμια διοικητικά δικαστήρια της χώρας από τον Ιανουάριο 2009 αλλά η υπόθεση δεν έχει ακόμη εκδικασθεί. Επίσης, η λειτουργία των τελωνειακών αρχών και των σχετικών υπηρεσιών φυτοϋγειονομικών και κτηνιατρικών ελέγχων είναι ιδιαίτερα απρόβλεπτη και με, συχνά, μεγάλες καθυστερήσεις, γεγονός που δημιουργεί προβλήματα, ιδιαίτερα στη μεταφορά ευπαθών προϊόντων. Την προβληματική κατάσταση επιβαρύνει περαιτέρω το συρρικνωμένο ωράριο λειτουργίας των τελωνειακών σταθμών στα σύνορα της χώρας.

- Νομοθετικό πλαίσιο κρατικών προμήθειών: Οι διαγωνισμοί δεν διεξάγονται πάντα σύμφωνα με τη νομοθεσία περί δημοσίων προμήθειών, ενώ, πολλές φορές, παρά τις διατάξεις των προκηρύξεών τους, οι κατακυρώσεις γίνονται με αυθαίρετα κριτήρια. Το Γραφείο μας συνεχίζει να είναι παραλήπτης καταγγελιών εταιρειών ελληνικών συμφερόντων για παράνομους αποκλεισμούς από διαγωνισμούς ή και ακυρώσεις διαγωνισμών με σκοπό τον αποκλεισμό του προερχόμενου από την Ελλάδα ανταγωνισμού, με προσχηματικές δικαιολογίες. Έχουν επίσης κατατεθεί παράπονα για διακριτική μεταχείριση εις βάρος ελληνικών εταιρειών, οι οποίες συχνά προειδοποιούνται από αρμόδιους να μην καταθέσουν καν προσφορές καθώς δεν θα έχουν καμία τύχη.
- Φορολογία: Έχουν ανακύψει περιπτώσεις εμφάνισης παλαιών φορολογικών χρεών εις βάρος ελληνικών επιχειρήσεων, τα οποία χρονολογούνται προ της αλλαγής ιδιοκτησίας της επιχείρησης και αγοράς της από ελληνικά συμφέροντα. Οι ελληνικές εταιρείες αναγκάστηκαν, εκβιαστικά, μέσω αποκλεισμού τραπεζικών λογαριασμών τους, να καταβάλουν, αχρεωστήτως, τους σχετικούς φόρους και δυσβάστακτα πρόστιμα.
- Αυθαίρεσία ελέγχων: Ελληνικές εταιρείες έχουν καταγγείλει πολλάκις ελέγχους από φορολογικούς, εργασιακούς και αγορανομικούς ελεγκτικούς μηχανισμούς, οι οποίοι προσπαθούν επισταμένως να ανακαλύψουν παραβάσεις, οι οποίες, κατόπιν, θα χρησιμοποιηθούν από τους ελεγκτές είτε για ίδιο όφελος, είτε για την άσκηση πιέσεων.
- Πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία: Απαντάται ευρεία παραβίαση των σχετικών κανόνων και δεοντολογίας με συνέπεια τη σχεδόν ανεμπόδιστη κυκλοφορία κλεψίτυπων προϊόντων. Απαιτείται εναρμόνιση προς το κοινοτικό κεκτημένο και υιοθέτηση κανόνων δευτερογενούς δικαίου.

5.3.4. Μέτρα ενίσχυσης ελληνικής επιχειρηματικής παρουσίας

Στην περαιτέρω ενίσχυση της ελληνικής οικονομικής παρουσίας στη χώρα θα συμβάλουν:

- Η επίσπευση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων κατά την πορεία μετάβασης της χώρας προς δομές οικονομίας της αγοράς και εναρμόνισης με το δίκαιο της Ε.Ε.
- Ο θεσμοθετημένος διάλογος μεταξύ ξένων επενδυτών και της κυβέρνησης της ΠΓΔΜ.
- Η ενίσχυση της συμμετοχής ελληνικών επιχειρήσεων, κυρίως όμορων νομών Βόρειας Ελλάδας, σε επιχειρηματικές αποστολές στην ΠΓΔΜ, με προκαθορισμένες συναντήσεις κατά κλάδο.
- Συντονισμένες προσπάθειες από αρμόδιους ελληνικούς Συνδέσμους, Επιμελητήρια και λοιπούς φορείς της Βόρειας Ελλάδας για ενίσχυση της εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων προκειμένου να καταστεί η Θεσσαλονίκη κυρίαρχο μητροπολιτικό κέντρο της βαλκανικής ενδοχώρας.

Η χρήση από τους ενδιαφερόμενους επιχειρηματίες της διαδικτυακής πύλης www.agora.mfa.gr και του newsletter που προσφέρεται από την πύλη, για τη λήψη συνεχούς προσωποποιημένης άμεσης ενημέρωσης των επιχειρηματιών για εμπορικές και επενδυτικές ευκαιρίες, διεθνείς διαγωνισμούς κλπ. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της ΠΓΔΜ και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Σκόπια, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ



6.1 ΑΛΒΑΝΙΑ-ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Η Αλβανία γνωστή επισήμως ως Δημοκρατία της Αλβανίας είναι μια βαλκανική χώρα της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Συνορεύει βόρεια και βορειοδυτικά με το Μαυροβούνιο, βορειοανατολικά με την αμφισβητούμενη περιοχή του Κοσσόβου, ανατολικά με την πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και νότια με την Ελλάδα. Βρέχεται από την Αδριατική θάλασσα δυτικά και το Ιόνιο πέλαγος νοτιοδυτικά. (<https://el.Wikipedia.org>).

Καλύπτει μία έκταση περίπου 28.000 τ.χλμ. με μια ακτογραμμή περίπου 600χλμ και το κλίμα της είναι Μεσογειακό-Ηπειρωτικό. Ο πληθυσμός της χώρας ανέρχεται σε 3,02 εκ. περίπου με σημαντικό ποσοστό του να έχει μεταναστεύσει προς ξένες χώρες, κυρίως Ελλάδα και Ιταλία. (<https://el.Wikipedia.org>).

Στην Αλβανία το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού είναι αλβανικής εθνικότητας (95%). Υπάρχει επίσης ελληνική μειονότητα στο νότιο τμήμα της χώρας (3% του πληθυσμού). Το νόμισμά της είναι το LEK και κυρίαρχη γλώσσα είναι η Αλβανική, αν και η Ελληνική ομιλείται επίσης από την ελληνική μειονότητα στις νότιες περιοχές της χώρας και από Αλβανούς μετανάστες στην Ελλάδα. (<https://el.Wikipedia.org>).

Ως προς το θρήσκευμα οι Αλβανοί είναι:

- Μουσουλμάνοι (45%)
- Χριστιανοί Ορθόδοξοι (40%)
- Καθολικοί (15%)

Παρόλο τον μουσουλμανικό πληθυσμό της, η Αλβανία δεν μπορεί να θεωρηθεί καθαρή μουσουλμανική χώρα, καθώς η διαφορά του μουσουλμανικού με τον ορθόδοξο πληθυσμό είναι σχετικά μικρή. Η αλβανική κυβέρνηση ανακήρυξε την Αλβανία ως τη μόνη επίσημα αθεϊστική χώρα στον κόσμο. Έτσι έγινε γνωστό ότι το 60-65% του πληθυσμού είχαν δηλώσει άθεοι. Μετά την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος στην περίοδο 1989-1990, οι θρησκείες αποκαταστάθηκαν επίσημα. Ο θρησκευτικός φανατισμός φαίνεται πως δεν έχει θέση στην αλβανική κοινωνία, καθώς υπάρχουν άνθρωποι διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων. (<https://el.Wikipedia.org>).

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται συγκεντρωτικά τα χαρακτηριστικά της Αλβανίας.

Πρωτεύουσα	Τίρανα
Πληθυσμός	Εκτίμηση 1-2015 (3,020,209)
	Απογραφή 2011 (2.831.741)
Έκταση	Σύνολο (28 τετρ.χλμ.)
	Νερό (4,7)
	Σύνορα (717 km)
	Ακτογραμμή (362)
Επίσημες Γλώσσες	Αλβανικά
Πολίτευμα	Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία
ΑΕΠ	Ολικό(27,461δισ \$)
	Κατά κεφαλή (9,903\$)
ΑΕΠ (Ονομαστικό)	Συνολικό (14 δισ \$)
	Κατά Κεφαλή (5.000\$)
Πληθωρισμός	1.6 (2014)
Νόμισμα	Λεκ (ALL)
Συναλλαγματική Ισοτιμία	1e=139 Λεκ (24-07-2015)

Πηγή: (<https://el.Wikipedia.org>).

6.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Στην ενότητα αυτή θα αναφερθούμε στις υποδομές-μεταφορές, τις υπηρεσίες, την ενέργεια στην Αλβανία.

6.2.1 Μεταφορές

Οι υποδομές της Αλβανίας στον τομέα των μεταφορών δεν κρίνονται ικανοποιητικές, ωστόσο έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικά βήματα στην ενίσχυση των υποδομών του υφιστάμενου δικτύου, στην επέκταση του δικτύου, στον τομέα της ασφάλειας των οδικών δικτύων και στην προσαρμογή στο κοινοτικό κεκτημένο.(Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Η βελτίωση των υποδομών στον τομέα των μεταφορών πραγματοποιείται στο πλαίσιο του Albanian Natural Transport Plan το οποίο αποτελεί το βασικό πρόγραμμα βάσει του οποίου πραγματοποιείται η υλοποίηση των υποχρεώσεων της Αλβανίας στο πλαίσιο της “Ενδιάμεσης Συμφωνίας” μέχρι το 2008 και της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης μετά την 1η Απριλίου 2009. Επιπλέον, το Albanian Natural Transport Plan αποτελεί το βασικότερο πρόγραμμα υλοποίησης των υποχρεώσεων της Αλβανίας, για τη συμμετοχή της στη «Διεθνή Συμφωνία για τις Μεταφορές» μεταξύ της ΕΕ και των «Δυτικών Βαλκανίων».

Στο πλαίσιο των διμερών συμφωνιών με τις γειτονικές χώρες, για τις μεταφορές, η Αλβανία δεν αντιμετωπίζει κανένα πρόβλημα όσον αφορά στην Ελλάδα, ωστόσο, σε κάθε ευκαιρία τονίζονται τα προβλήματα με την Ιταλία τα οποία συνίστανται κυρίως στη χορήγηση άδειας εισόδου των οδηγών των εμπορικών οχημάτων. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Παρακάτω εξετάζονται οι τομείς των μεταφορών καθένας ξεχωριστά και αναφέρονται τα χαρακτηριστικά του καθενός. Πιο συγκεκριμένα οι Μεταφορές χωρίζονται σε:

❖ **Οδικές Μεταφορές**

Σημαντικό πρόβλημα είναι ότι η χώρα υστερεί σε υποδομές. Το οδικό δίκτυο της χώρας είναι σε κακή κατάσταση και δεν επαρκεί για τη συνεχώς αυξανόμενη κυκλοφορία οχημάτων στη χώρα. Είναι αναγκαία η άμεση αποκατάσταση των απαρχαιωμένων οδικών δικτύων. Η κυβέρνηση έχει δώσει προτεραιότητα στους βασικούς άξονες Ανατολής-Δύσης και Βορρά-Νότου. Μετά την πτώση του κομμουνισμού το 1991, η Αλβανία προχώρησε στην υλοποίηση μεγάλων οδικών έργων και γενικότερα υποδομών. Από τη δεκαετία του 2000 πολλοί πολλοί οδικοί άξονες στη χώρα έχουν αποκτήσει ευρωπαϊκές προδιαγραφές, ενώ επίσης διάφοροι νέοι αυτοκινητόδρομοι βρίσκονται υπό κατασκευή. Ο πρώτος αυτοκινητόδρομος ήταν η SH2 που ενώνει τα Τίρανα με το Δυρράχιο, ενώ ακολούθησαν και άλλοι. Μέχρι το 2002 η Αλβανία είχε:

- Συνολικά 18,000 km
- Με άσφαλτο:12,920 km
- Χωρίς άσφαλτο: 5,080 km

Τα τελευταία χρόνια γίνεται σημαντική προσπάθεια ενίσχυσης των οδικών μεταφορών, τόσο στο πλαίσιο της διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας όσο και στο πλαίσιο της ενίσχυσης των υποδομών στο πλαίσιο της « Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με την ΕΕ». Υπό κατασκευή βρίσκονται οι Εθνικοί οδοί Δυρράχιο-Πρίστινα, Librayhd-Qafe Thane, Lushnie-Fier, Levan-Vlore, Levan-Tepelene, Tepelene-Gjirokaster,Shkoder-Hani Hotit. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την

Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Η Αλβανία από το 2006 συμμετέχει στο “Corporaten E” και από το έδαφός της διέρχονται, οι Ευρωπαϊκοί οδοί, E86 (Κορυτσά-Φλώρινα-Θεσσαλονίκη),E762(Sarajevo-Niksic-Rodgorica-Tuzi-Σκόδρα, E851(Dubrovnik-Bar-Ulcinj-Σκόδρα-Πρίστινα),E852(Τίρανα-Ελμπασάν-Στρούγκα-Οχρίδα) και E853(Άγιοι Σαράντα-Ιωάννινα). (http://el/wikipidea.org/wiki/Αυτοκινητόδρομοι_στην_Αλβανία) Ελληνική Πρεσβεία-Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

❖ Σιδηροδρομικές Μεταφορές

Όσον αφορά στις σιδηροδρομικές μεταφορές, η Αλβανία έχει προχωρήσει στον πλήρη ανασχεδιασμό, των αλβανικών σιδηροδρόμων, με τις συμβουλές διεθνούς φορέα, στο πλαίσιο της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων της από την «Ενδιάμεση Συμφωνία» με την ΕΕ και έχει ολοκληρώσει το σχέδιο του νέου «Κώδικα Σιδηροδρόμων», ο οποίος βασίζεται στις οδηγίες της ΕΕ και αποτελεί τη νομική βάση των ρυθμίσεων προσαρμογής στο κοινοτικό κεκτημένο, στον οποίο έχει υπάρξει πρόβλεψη να ενσωματωθεί και η αναμενόμενη εντός του 2009 οδηγία της ΕΕ για την ασφάλεια των σιδηροδρομικών μεταφορών. Μετά από πιέσεις της ΕΕ, Η Αλβανία έχει δεσμευθεί να εγγυηθεί την ανεξαρτησία του φορέα των σιδηροδρόμων με τη δημιουργία Ανεξάρτητης Αρχής της οποίας η νομική δεν έχει ακόμη διευκρινισθεί. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Μεταφορών, ο Αλβανικός Οργανισμών Σιδηροδρόμων κατέχει 66 επιβατικά βαγόνια, 255 φορτηγά βαγόνια και 25 ντιζελομηχανές. Το αλβανικό σιδηροδρομικό δίκτυο εκτείνεται σε 447 χλμ. Κύριας γραμμής και 230 χλμ. Δευτερεύουσας γραμμής και συνδέεται με το διεθνές σιδηροδρομικό δίκτυο μέσω της γραμμής Bajze-Μαυροβούνιο. Αυτό το δίκτυο συνδέεται με το λιμάνι του Δυρραχίου.

Η δραστηριότητα των αλβανικών σιδηροδρόμων χρηματοδοτείται από τον κρατικό προϋπολογισμό. Το μέσο κόστος λειτουργίας τους ανέρχεται σε 4 εκ. δολ. ΗΠΑ περίπου ενώ κάθε έτος 3 με 4 εκ. δολ ΗΠΑ αποτελούν επενδυτικό κεφάλαιο. Οι ζημιές των αλβανικών σιδηροδρόμων ανέρχονται στο 1εκ.δολ ΗΠΑ περίπου κάθε έτος. Αρμόδιος φορέας για την άσκηση πολιτικής στις Σιδηροδρομικές Μεταφορές είναι η Γενική Διεύθυνση Μεταφορών του Υπουργείου Μεταφορών της Αλβανίας. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

❖ Θαλάσσιες Μεταφορές-Λιμάνια

Τα σημαντικότερα λιμάνια είναι αυτά του Δυρραχίου, του Αυλώνος, των Αγίων Σαράντα και το λιμάνι του Σενγκίνι. Το 80% των φορτοεκφορτώσεων πραγματοποιείται από το λιμάνι του Δυρραχίου στο οποίο βρίσκεται υπό εξέλιξη επένδυση ύψους 23 εκ. δολ. ΗΠΑ εκ των οποίων τα 17 εκ. χρηματοδοτούνται από την Παγκόσμια Τράπεζα, 5 εκ. από τον ΟΠΕΚ και 1 εκ. δολ ΗΠΑ από το αλβανικό δημόσιο. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις

Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Επίσης επενδύσεις πραγματοποιούνται και στον λιμένα του Αυλώνος, του οποίου η κατασκευή έχει χρηματοδοτηθεί από την Ιταλία με 9.4 εκ. ευρώ στο πλαίσιο της διασυνοριακής συνεργασίας το 2000. Το Μάρτιο ου 2010 ανακοινώθηκε από την αλβανική κυβέρνηση, η ανάθεση του έργου ανάπλασης του λιμένος του Αυλώνος σε εταιρεία ελβετικών συμφερόντων.

Σε καθημερινή βάση πραγματοποιούνται δρομολόγια τόσο επιβατών όσο και εμπορευμάτων, από το Δυρράχιο προς την Trieste της Ιταλίας(από το 1983), το Korçer Σλοβενίας και το Bari της Ιταλίας. Επίσης, από τους Αγίους Σαράντα, πραγματοποιούνται δύο δρομολόγια την ημέρα προς την Κέρκυρα(από το 1988). Επίσης υπάρχει δίκτυο πλωτών οδών, μήκους 43 χιλιομέτρων. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Η Αλβανία έχει ήδη εναρμονίσει και ενσωματώσει τη νομοθεσία του τομέα θαλάσσιων μεταφορών, προς τη νομοθεσία όλων των διεθνών κανόνων αλλά και των προτύπων της ΕΕ, ενώ έχει εναρμονιστεί πλήρως και το θεσμικό πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας της Λιμενικής Διοίκησης, και έχει επιτευχθεί ο αποτελεσματικός έλεγχος και συντονισμός της λειτουργίας των λιμένων και των πλοίων υπό αλβανική σημαία. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Βεβαίως, η ναυτιλία στη χώρα βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο, ωστόσο η Αλβανική κυβέρνηση έχει προωθήσει πολιτικές που ενισχύουν την περαιτέρω ανάπτυξή της.

Αρμόδιος φορέας για τη Ναυτιλιακή Πολιτική, είναι η Διεύθυνση Πολιτικής Θαλάσσιων Μεταφορών, της Γενικής Διεύθυνσης Μεταφορών του Υπουργείου Μεταφορών της Αλβανίας.

Αρμόδιος φορέας για την έκδοση αδειών για τη δραστηριοποίηση στην παροχή μεταφορικών υπηρεσιών, είναι η Διεύθυνση Αδειοδότησης Μεταφορών της Γενικής Διεύθυνσης Μεταφορών του Υπουργείου Μεταφορών της Αλβανίας. Ελληνική Πρεσβεία-Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων(Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

❖ **Αερομεταφορές-Αερολιμένες**

Στον τομέα των αερομεταφορών δραστηριοποιούνται στην Αλβανία δεκαπέντε (15) αεροπορικές εταιρείες από τις οποίες οι δώδεκα (12) αλλοδαπές και οι τρεις (3) μεικτές και οι οποίες πετάνε σε σαρανταδύο (42) προορισμούς σύμφωνα με στοιχεία από την Ελληνική Πρεσβεία στα Τίρανα. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Η Αλβανία διαθέτει μόνο ένα διεθνή αερολιμένα, τον αερολιμένα Rinas (Μητέρα Τερέζα), ο οποίος βρίσκεται 18 χλμ. βορειοδυτικά του κέντρου της πρωτεύουσας, Τίρανα και 7 χλμ. Από τη διασταύρωση της εθνικής οδού Τιράνων-Δυρραχίου. Η μετάβαση στον αερολιμένα

γίνεται μόνο οδικώς (με ιδιωτικό αυτοκίνητο ή μισθωμένο όχημα ή δημόσιο λεωφορείο) και διαρκεί 20 με 30 λεπτά. Το κόστος μετάβασης με μισθωμένο όχημα κυμαίνεται από 2000 έως 2.500 λεκ. ή 15 ευρώ περίπου. Ο αερολιμένας Rinas («Μητέρα Τερέζα») έχει ανακαινιστεί από την γερμανικών συμφερόντων εταιρεία Siemens και έχει πλέον τη δυνατότητα από το 2008, να εξυπηρετεί 600 χιλιάδες επιβάτες το χρόνο. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Επιπλέον, υπάρχουν ακόμη επτά (7) αερολιμένες, με απαρχαιωμένες εγκαταστάσεις, εκ των οποίων οι δύο διαθέτουν διάδρομο προσγείωσης εντός των προδιαγραφών για διεθνείς πτήσεις (μήκος διαδρόμου 2.4 χλμ-3χλμ.), καθώς και ένα ελικοδρόμιο.

Το σχέδιο νόμου για το νέο «Κώδικα Αερομεταφορών» ολοκληρώθηκε στις 28 Δεκεμβρίου 2008 και ψηφίστηκε το πρώτο τρίμηνο του 2009. Η οργάνωση και λειτουργία της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας και τα θέματα εκπαίδευσης του προσωπικού, τα θέματα ασφαλείας και το θέμα του προϋπολογισμού λειτουργίας της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, αποτελούν βασικά θέματα ελέγχου και συντονισμού από πλευράς της ΕΕ στο πλαίσιο της «ενδιάμεσης συμφωνίας». Εξάλλου, μεταξύ ΕΕ και Αλβανίας έχει ήδη υπογραφεί συμφωνία για τις αερομεταφορές. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Στα θέματα εκπαίδευσης διευκρινίστηκε ότι σε συνεργασία με την ιταλική εταιρεία εκπαίδευσης του προσωπικού, έχει ολοκληρωθεί η φάση εκπαίδευσης και αναμένεται η έγκριση των προσόντων του προσωπικού καμπίνας από τους αρμόδιους διεθνείς φορείς. Στα θέματα ασφαλείας διευκρινίστηκε ότι έχουν πλέον ρυθμιστεί σε τελείως νέα βάση σύμφωνα με τα πρότυπα και τη δομή της Eurocontrol ενώ όσον αφορά στον προϋπολογισμό της Πολιτικής Αεροπορίας η αλβανική πλευρά διαβεβαίωσε ότι θα είναι επαρκής και ανεξάρτητος.

Αρμόδιος φορέας για την Πολιτική Αερομεταφορών, είναι η Διεύθυνση Αεροπορικών Μεταφορών της Γενικής Διεύθυνσης Μεταφορών του Υπουργείου Μεταφορών της Αλβανίας. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

6.2.2 Υπηρεσίες

Στην ενότητα αυτή θα αναφερθούμε στις υπηρεσίες που υπάρχουν στη χώρα της Αλβανίας και οι οποίες αποτελούνται από τις ταχυδρομικές υπηρεσίες, τις τηλεπικοινωνίες, τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και τον τουρισμό. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

❖ Ταχυδρομικές Υπηρεσίες

Στον τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, δραστηριοποιούνται πέντε ιδιωτικές εταιρείες (DHL, TNT, FedEx, UPS και YAPS), καθώς και η κρατική επιχείρηση ταχυδρομείων Posta Shqiptare Sh.a., οι οποίες προσφέρουν απλές ταχυδρομικές υπηρεσίες και ταχυδρομικές υπηρεσίες express και έχουν την αρμοδιότητα έκδοσης γραμματοσήμων. Γενικά τα αλβανικά ταχυδρομεία είναι αξιόπιστα, ωστόσο η παροχή υπηρεσιών χαρακτηρίζεται από απαρχαιωμένο σύστημα διοίκησης και γραφειοκρατία. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

❖ Τηλεπικοινωνίες

Στον τομέα των τηλεπικοινωνιών θα αναφερθούμε στη σταθερή και κινητή τηλεφωνία, στις υπηρεσίες διαδικτύου και στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας.

Εκκινώντας από τον τομέα της σταθερής και κινητής τηλεφωνίας αξίζει να αναφέρουμε ότι το ποσοστό των σταθερών τηλεφωνικών συνδέσεων παραμένει χαμηλό στο επίπεδο των 10 γραμμών ανά 100 κατοίκους, ενώ η κινητή τηλεφωνία καλύπτει πάνω από 75% του πληθυσμού. Υπόγεια καλώδια παρέχουν επικοινωνία με Ιταλία, Κροατία και Ελλάδα, ενώ η διαβαλκανική γραμμή, συνδυασμός υπογείων καλωδίων και επίγειων οπτικών ινών, συνδέει την Αλβανία με τη Βουλγαρία, ΠΓΔΜ και Τουρκία. Επιπλέον υφίσταται επικοινωνία μέσω οπτικών ινών και υποστήριξη ραδιοφωνικών μικροκυμάτων από τα Τίρανα με Ιταλία και Ελλάδα. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Οι υπηρεσίες σταθερής τηλεφωνίας παρέχονται από την εταιρεία Albtelecom sh.a η οποία κατέχει το αποκλειστικό προνόμιο παροχής υπηρεσιών σταθερής τηλεφωνίας στις αστικές περιοχές αλλά και για τις διεθνείς κλήσεις.

Η ανάπτυξη της κινητής τηλεφωνίας υπήρξε ραγδαία. Το ποσοστό της χωρικής κάλυψης της κινητής τηλεφωνίας είναι 90% και της πληθυσμιακής 95%. Τα τιμολόγια υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας παραμένουν υψηλά σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη. Υπάρχουν τέσσερις εταιρείες παροχής υπηρεσιών τηλεφωνίας. Υπολογίζεται ότι το 45% του πληθυσμού της Αλβανίας χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες τους. Η παροχή υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας πραγματοποιείται από τρεις εταιρείες. Την AMC (ελληνογερμανικών συμφερόντων), την Vodafone (ελληνοβρετανικών συμφερόντων) και την Eagle Mobile (τουρκικών συμφερόντων). Στην Αλβανία τα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας δεν υποστηρίζουν υπηρεσίες κινητής τηλεφωνίας 3^{ης} Γενιάς αφού δεν υφίσταται 3G δίκτυο. Το υπάρχον δίκτυο GSM υποστηρίζει πλήρως τις υπηρεσίες περιαγωγής που προσφέρουν οι εταιρείες κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Όσον αφορά τις υπηρεσίες διαδικτύου τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί στα Τίρανα ικανοποιητικό δίκτυο παροχής υπηρεσιών διαδικτύου με τους βασικότερους παρόχους να προσφέρουν υπηρεσίες ADSL ταχυτήτων έως 5MB, τόσο μέσω του υπάρχοντος τηλεφωνικού δικτύου, όσο και μέσω αυτόνομων δικτύων μερικά εκ των οποίων χρησιμοποιούν οπτικές ίνες. Επιπλέον έχουν ήδη κάνει αισθητή την παρουσία τους στην αγορά οι υπηρεσίες double

play, και από τον Ιανουάριο του 2010, η ABCOM προσφέρει υπηρεσίες triple play μέσω ιδιόκτητου δικτύου καλωδιακής τηλεόρασης. Οι κυριότεροι πάροχοι υπηρεσιών διαδικτύου είναι η ALBTELECOM, η ABCOM, η ABISSNET, η ALBANIA ON LINE και το τελευταίο έτος η PRIMO, σλοβενικών συμφερόντων. Επίσης, υπηρεσίες διαδικτύου ασύρματες, προσφέρουν και οι τρεις εταιρείες κινητής τηλεφωνίας, μέσω του δικτύου τους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το ευρυζωνικό δίκτυο δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο, ωστόσο στα σημαντικότερα ξενοδοχεία και σε ορισμένα εστιατόρια και καφετέριες υπάρχει η δυνατότητα ασύρματης σύνδεσης με το διαδίκτυο (wireless Lan και Wi-Fi) (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Σχετικά με τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας στην Αλβανία δραστηριοποιούνται πολλά Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, καθώς και μεγάλος αριθμός εφημερίδων και ειδικευμένων περιοδικών.

❖ Τουρισμός

Το 2007 διαμορφώθηκε το νέο θεσμικό πλαίσιο για τον τουρισμό, ενώ ολοκληρώθηκε μελέτη για την περιοχή του Ιονίου σχετικά με τα πρότυπα για την τουριστική ανάπτυξη, τα κριτήρια, το είδος και τα σημεία στα οποία θα πρέπει να ανεγερθούν οι τουριστικές εγκαταστάσεις, η οποία χρηματοδοτήθηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα.

Επίσης έχει εκπονηθεί «στρατηγικό σχέδιο για την τουριστική ανάπτυξη της Αλβανίας», σε συνεργασία με τα αλβανικά Υπουργεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού και των συμβουλευτικών οργανισμών «Υπηρεσία Τεχνικής Συνεργασίας της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας» και «GHH Consult LTD» (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Μακεδονίας προσφέρει βοήθεια στη στρατηγική ανάπτυξη του τουρισμού στην Αλβανία από το 2001, κυρίως όσον αφορά την ανάπτυξη του ατομικού τουρισμού στις Αλβανικές Άλπεις, με ιδιαίτερη έμφαση στο όρος Theth, το οποίο έχει καταχωρηθεί ως τουριστικός προορισμός στους τουριστικούς οδηγούς και στα εξειδικευμένα για θέματα τουρισμού περιοδικά της Γερμανίας. Επίσης, εντός του 2007, ολοκληρώθηκε σε όλη την Αλβανία η σήμανση για τους τουριστικούς προορισμούς (πινακίδες καφέ χρώματος), ενώ πλέον η Αλβανία ως τουριστικός προορισμός στους τουριστικούς οδηγούς όλου του κόσμου. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

6.2.3 Ενέργεια

Η ενεργειακή υποδομή στην Αλβανία χρήζει εντατικής αναδιάρθρωσης, καθώς η κατανάλωση πολλές φορές υπερβαίνει την παραγωγική δυνατότητα με αποτέλεσμα κυρίως κατά τους θερινούς μήνες να υπάρχουν διακοπές σε όλη τη χώρα.

Ο τομέας της ηλεκτρικής ενέργειας στην Αλβανία χαρακτηρίζεται από αυξανόμενη καταναλωτική ζήτηση, μονομέρεια στον τρόπο παραγωγής, απαρχαιωμένες και υπολειπόμενες μονάδες παραγωγής και χαμηλή πυκνότητα αριθμού καταναλωτών ανά τετρ. χλμ.(περίπου το 1/3 αυτού των ανεπτυγμένων χωρών),γεγονός που αυξάνει το κόστος επένδυσης ανά καταναλωτή. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

6.3. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

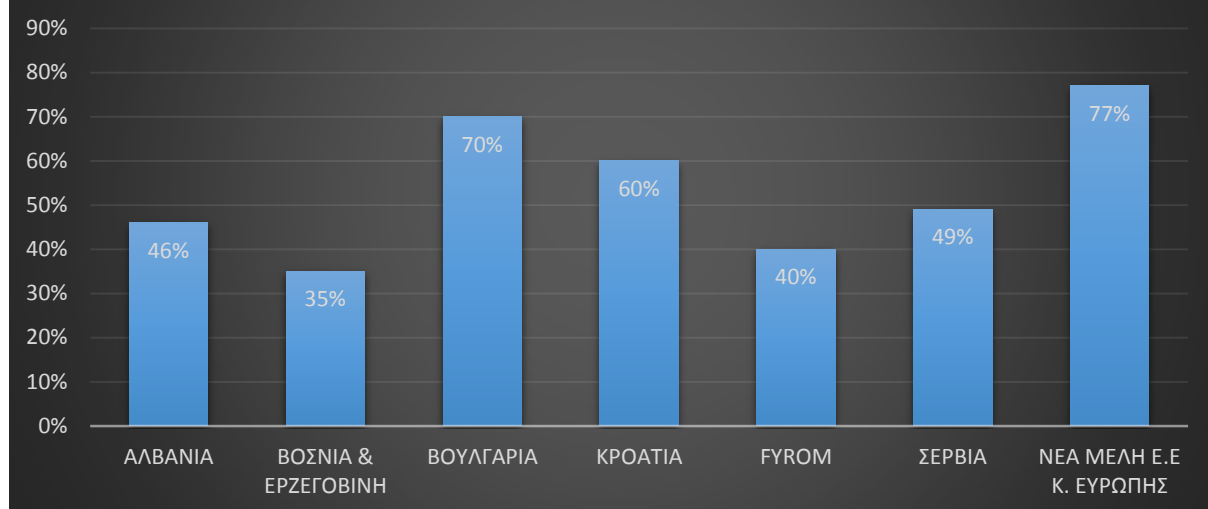
Το πολίτευμα της χώρας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία και οι Αλβανοί πολίτες εκλέγουν 140 βουλευτές να τους αντιπροσωπεύουν ανά χρονική περίοδο τεσσάρων ετών. Ο εκδημοκρατισμός της χώρας ξεκίνησε το 1992 με την πτώση του απολυταρχικού καθεστώτος που κυβερνούσε για μακρά σειρά ετών και έκτοτε υπονομεύτηκε μία φορά, σύμφωνα με την ίδια την Αλβανική Κυβέρνηση, το 1997 με την εκδήλωση του σκανδάλου των πυραμίδων. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Από την επανίδρυση του κράτους και έπειτα οι διάφορες Αλβανικές κυβερνήσεις αναλώθηκαν κυρίως στη δημιουργία του νομικού πλαισίου που θα επέτρεπε στη χώρα να λειτουργήσει σε ένα διεθνοποιημένο και ελεύθερο περιβάλλον. Παρόλα αυτά, η σύντομη ζωή της δημοκρατίας στη χώρα, καθώς και τα κατάλοιπα του παρελθόντος δημιουργούν ανησυχίες σχετικά με το βαθμό στον οποίο η χώρα λειτουργεί υπό συνθήκες πραγματικής δημοκρατίας.

Σε σχετική έρευνα της Παγκόσμιας Τράπεζας με σκοπό τη μέτρηση του βαθμού της «δημοκρατικότητας των Κυβερνήσεων» μία από τις πτυχές που εξετάζεται αφορά στις πολιτικές ελευθερίες και τη συμμετοχή των πολιτών στη διακυβέρνηση, δηλαδή μετρά το βαθμό στον οποίο εφαρμόζονται «...οι διάφορες πτυχές της πολιτικής διαδικασίας, όπως πολιτικές ελευθερίες, πολιτικά και ανθρώπινα δικαιώματα, συμμετοχή των πολιτών στην επιλογή κυβερνήσεων...» . (Μελέτη Ίδρυσης Καινοτόμων Επιχειρήσεων στην Αλβανία,Επιμελητήριο Ιωαννίνων,2008).

Στον τομέα αυτό η Αλβανία βρίσκεται συγκριτικά σε καλή θέση σε σχέση με τις χώρες της περιοχής αλλά αρκετά χειρότερα από τη Βουλγαρία ή από το μέσο όρο των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης που έγιναν μέλη των χωρών της Ε.Ε. μετά το 2000, όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα:

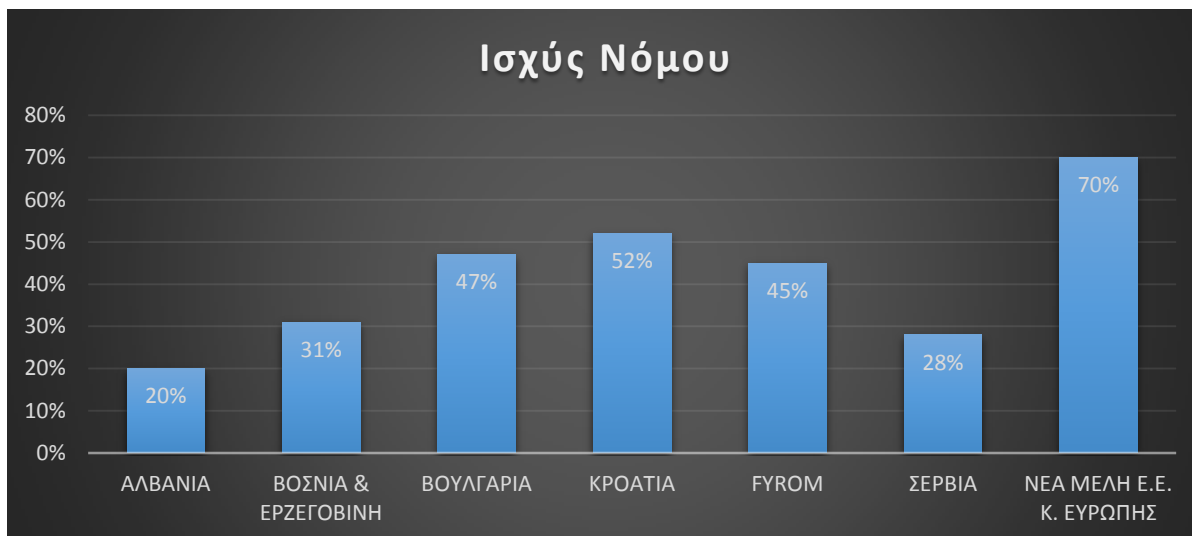
Πολιτικές Ελευθερίες & Συμμετοχή Πολιτών στην Εκλογική Διαδικασία



Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα

Μια άλλη πτυχή που εξετάζει η συγκεκριμένη μελέτη με σκοπό την εκτίμηση της «δημοκρατικότητας» των χωρών σχετίζεται με το βαθμό εφαρμογής των νόμων. Αυτός ο δείκτης μετράει «...το βαθμό ισχύος των συμβολαίων, την αστυνομία και τη δικαιοσύνη, καθώς επίσης και τη βία και εγκληματικότητα...» αλλά οι επιδόσεις της Αλβανίας στο συγκεκριμένο τομέα συγκαταλέγονται στις πλέον φτωχές παγκοσμίως. Η μελέτη επισημαίνει ότι ο συγκεκριμένος δείκτης έχει παραμείνει σε χαμηλά επίπεδα από την κοινωνική αναταραχή του 1997 (με το σκάνδαλο των «πυραμίδων»), ενώ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έχει το 2005 εκφράσει ανοιχτά τους προβληματισμούς του για τις φαινόμενες σχέσεις του οργανωμένου εγκλήματος με νόμιμες επιχειρήσεις, παρόλο που το 2006 αναγνωρίζει στην Αλβανική Κυβέρνηση πολιτική βούληση για την επίλυση του ζητήματος αυτού. (Μελέτη Ίδρυσης Καινοτόμων Επιχειρήσεων στην Αλβανία, Επιμελητήριο Ιωαννίνων, 2008).

Η ισχύς αυτού του νόμου φαίνεται καις το παρακάτω διάγραμμα:



Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα

Μία άλλη σημαντική διάσταση που επηρεάζει τη «δημοκρατικότητα» των κυβερνήσεων σχετίζεται με τη διαφάνεια στην εφαρμογή των νόμων και κανονισμών. Οι επιδόσεις της χώρας στην καταπολέμηση της διαφθοράς παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα διαχρονικά, αλλά πάντως ο Οργανισμός εκτιμά ότι στο μέλλον πρόκειται να βελτιωθούν αισθητά ως αποτέλεσμα τόσο των ενεργειών της Αλβανικής Κυβέρνησης όσο και της αναγνώρισης αυτών στο εξωτερικό (από Διεθνείς Οργανισμούς, Ε.Ε κλπ). (Μελέτη Ίδρυσης Καινοτόμων Επιχειρήσεων στην Αλβανία, Επιμελητήριο Ιωαννίνων, 2008).

Η Αλβανική πλευρά γνωρίζει τα προβλήματα αυτά και έχει κατανοήσει πως το έλλειμμα δημοκρατίας δημιουργεί αβεβαιότητα για την πραγματοποίηση επενδύσεων στη χώρα, πολύ περισσότερο από ξένους επενδυτές. Για το λόγο αυτό έχει αφιερώσει σημαντικούς πόρους στη δημιουργία οικείου και ασφαλούς κλίματος για την προσέλκυση επενδυτικών κεφαλαίων. Οι προσπάθειες αυτές εκφράζονται αρχικά με την προσέγγιση της Ε.Ε., για την οποία η Αλβανία σήμερα αποτελεί υποψήφια προς ένταξη χώρα, από την πρόσφατη ένταξη της χώρας στο ΝΑΤΟ ως πλήρες μέλος, την υπογραφή διμερών εμπορικών συμφωνιών με χώρες μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, τη συνεχή βελτίωση της εγχώριας νομοθεσίας. (Μελέτη Ίδρυσης Καινοτόμων Επιχειρήσεων στην Αλβανία, Επιμελητήριο Ιωαννίνων, 2008).

6.4. ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

❖ Παγκόσμια Τράπεζα

Η Αλβανία είναι μέλος της Παγκόσμιας Τράπεζας και του IDA (International Development Association) από το 1991. Η παροχή χρηματοδότησης από την Παγκόσμια Τράπεζα

αποβλέπει στη μείωση του ποσοστού φτώχειας, καθώς επίσης και στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και της ενίσχυσης του ιδιωτικού τομέα στη χώρα. Οι στόχοι αυτοί επιτυγχάνονται μέσω επενδύσεων στους βασικούς τομείς της οικονομίας, παροχής υποστήριξης για την ενίσχυση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και βελτίωσης των υποδομών. (Μελέτη Ίδρυσης Καινοτόμων Επιχειρήσεων στην Αλβανία,Επιμελητήριο Ιωαννίνων,2008).

Κατά τη διάρκεια της κρίσης στο Κόσσοβο, η Παγκόσμια Τράπεζα πρόσφερε σημαντική οικονομική βοήθεια για τη στήριξη του προϋπολογισμού και επεξεργάστηκε πρόγραμμα ενίσχυσης του ισοζυγίου πληρωμών ύψους 45 εκατ. δολ. ΗΠΑ, το οποίο εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 1999. Η τελευταία δόση του δανείου χορηγήθηκε το Δεκέμβριο του 2000. Κατά τη διάρκεια του 2001 η Παγκόσμια Τράπεζα ενέκρινε τρία νέα προγράμματα:

- Πρόγραμμα Διευκόλυνσης του Εμπορίου και των Μεταφορών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, ύψους 8,1 εκατ. δολ. ΗΠΑ. Το πρόγραμμα αποτελεί τμήμα ενός ευρύτερου περιφερειακού προγράμματος, που στοχεύει στην ενίσχυση και τον εκσυγχρονισμό της τελωνειακής διαχείρισης.
- Πρόγραμμα Παροχής Κοινωνικών Υπηρεσιών ύψους 10 εκατ. δολ. ΗΠΑ. Στοχεύει στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ευαίσθητων ομάδων του πληθυσμού μέσω της βελτίωσης της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας και υποστήριξης της κυβέρνησης για την ανάπτυξη πολιτικών και προτύπων για τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Πρόγραμμα Αγροτικών Υπηρεσιών, ύψους 9,9 εκατ. δολ. ΗΠΑ. Το πρόγραμμα έχει ως στόχο τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που θα συμβάλει στην ανάπτυξη του αγροτικού εισοδήματος μέσω της επίλυσης των κυριότερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι αγρότες. (Μελέτη Ίδρυσης Καινοτόμων Επιχειρήσεων στην Αλβανία,Επιμελητήριο Ιωαννίνων,2008).

Μέχρι σήμερα η Τράπεζα έχει εγκρίνει 43 προγράμματα για την Αλβανία. Η βοήθεια που έχει χορηγήσει η Παγκόσμια Τράπεζα κατανέμεται ως εξής:

- 39% σε διαρθρωτικά προγράμματα
- 30% σε υποδομές
- 10% στη γεωργία
- 3% σε τεχνική βοήθεια

Πιο συγκεκριμένα δάνειο ύψους 35 εκατ. Ευρώ χορηγήθηκε για αναβάθμιση και επισκευή της οδικής αρτηρίας Φιέρι-Τεπελένι, καθώς επίσης ενέκρινε τη χρηματοδότηση προγράμματος ύψους 52,12 εκατ. δολ. ΗΠΑ. για αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό διαφόρων υποσταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην επικράτεια της Αλβανίας. Το πρόγραμμα αυτό αποτελεί μέρος του συνολικού περιφερειακού προγράμματος δημιουργίας περιφερειακής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας συνολικού ύψους 1 δις δολ. ΗΠΑ . Στην Αλβανική επικράτεια εντάσσονται οι υποσταθμοί Τιράνων, Ελμπασάν και Φιέρι.

Τα τεχνικά στοιχεία του προγράμματος για την Αλβανία είναι η αντικατάσταση του εξοπλισμού παροχής υψηλής τάσεως στους σταθμούς Burrel, Ελμπασάν, Φιέρι, Fierza και Τίρανα καθώς και η αντικατάσταση του εξοπλισμού ελέγχου στους υποσταθμούς Burrel,Ελμπασάν, Φιέρι,Fierza, Koman και Vau I Dejes. Και στις δύο περιπτώσεις ο υπάρχων εξοπλισμός είναι πεπαλαιωμένος και χρονολογείται άνω των τριάντα ετών. Εκτός από την

Αλβανία, το περιφερειακό πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμφερή έργα και σε άλλες χώρες όπως Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κροατία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία, Σερβία-Μαυροβούνιο και Τουρκία με σκοπό τη δημιουργία περιφερειακού δικτύου παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. (Μελέτη Ίδρυσης Καινοτόμων Επιχειρήσεων στην Αλβανία, Επιμελητήριο Ιωαννίνων, 2008).

❖ **Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων**

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ) ξεκίνησε τη δραστηριότητά της στην Αλβανία το 1994 και μέχρι σήμερα έχει χορηγήσει δάνεια για τη χρηματοδότηση προγραμμάτων στους τομείς μεταφορών και ενέργειας, καθώς και για την ανάπτυξη των μικρών επιχειρήσεων:

- Δάνειο ύψους 5 εκατ. Ευρώ για την ανάπτυξη του πορθμείου στο λιμάνι του Δυρραχίου με χρηματοδότηση από το πρόγραμμα PHARE της ΕΕ.
- Δάνειο ύψους 24 εκατ. Ευρώ για την αναβάθμιση των τμημάτων του πανευρωπαϊκού διαδρόμου VIII (Δυρράχιο-Τίρανα-Σκόπια-Σόφια-Κωσταντζα-Β. Ελλάδα) .
- Δάνειο ύψους 22 εκατ. Ευρώ για την κατασκευή τμήματος 21 χλμ. Του νέου αυτοκινητοδρόμου που συνδέει το Δυρράχιο με τα Τίρανα.
- Δάνειο ύψους 34 εκατ. Ευρώ για την αναβάθμιση δρόμων στο βασικό διάδρομο Βορρά-Νότου.
- Δάνειο ύψους 12 εκατ. Ευρώ για την αναβάθμιση του δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.

❖ **Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου**

Η Αλβανία έγινε επίσημα μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) το Σεπτέμβριο του 2000. Κατά τη διαδικασία ένταξης συνήψε διμερείς συμφωνίες με 14 χώρες-μέλη: ΕΕ, ΗΠΑ, Καναδά, Αυστραλία, Ιαπωνία, Μεξικό, Ελβετία, Πολωνία, Τσεχία, Σλοβακία, Τουρκία, Ινδία, Βουλγαρία και Κιργιστάν.

Επιπλέον η Αλβανία έχει συνάψει:

- Συμφωνίες Διμερούς Οικονομικής Συνεργασίας και Εμπορίου με 20 χώρες (μεταξύ των οποίων οι ΠΓΔΜ, Σλοβενία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Κροατία, Τουρκία).
- Συμφωνίες Προώθησης και Προστασίας των Επενδύσεων με 30 χώρες (το σύνολο των Βαλκανικών χωρών πλην της Σερβίας και Μαυροβουνίου).
- Συμφωνίες Αποφυγής Διπλής Φορολογίας Εισοδήματος με 19 χώρες.

❖ **Albinvest**

Η Albinvest αποτελεί έναν κυβερνητικό οργανισμό ο οποίος ιδρύθηκε στο πλαίσιο της προσπάθειας της Αλβανικής ηγεσίας να εξυπηρετήσει και να προωθήσει τα συμφέροντα επιχειρήσεων που ήδη δραστηριοποιούνται ή πρόκειται να αναπτύξουν δραστηριότητα στην

Αλβανία. Η Αλβανική Κυβέρνηση έχει αναθέσει στην Albinvest την εκπλήρωση τριών στρατηγικών στόχων:

- Να βοηθήσει την επιτάχυνση της εισροής ξένων κεφαλαίων στη χώρα.
- Να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα των αλβανικών εξαγωγών.
- Να συνεισφέρει στην ανάπτυξη των αλβανικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Για να εκπληρώσει το σκοπό της η Albinvest έχει αναπτύξει δράση στους τομείς της ενημέρωσης (για το επενδυτικό τμήμα, επενδυτικές ευκαιρίες, διαδικασίες αδειοδότησης, επενδυτικά κίνητρα κλπ.), της βοήθειας περαιώσης γραφειοκρατικών διαδικασιών (άδειες, εγγραφές σε μητρώα κλπ.) αλλά και της στήριξης της λειτουργίας των επιχειρήσεων με την εξεύρεση προμηθευτών, γραφείων για ενοικίαση κ.λπ. παράλληλα σημαντικό έργο επιτελείται και στο επίπεδο της αναβάθμισης της εικόνας της χώρας και της προώθησης των ευκαιριών της ως επενδυτικός προορισμός.

Σύμφωνα με την Albinvest, Η Αλβανία προσφέρει στους επενδυτές συγκριτικό πλεονέκτημα το οποίο πηγάζει από την πολιτική σταθερότητα της χώρας, την ταχεία ανάπτυξή της, το χαμηλό εργατικό της κόστος. (Μελέτη Ίδρυσης Καινοτόμων Επιχειρήσεων στην Αλβανία,Επιμελητήριο Ιωαννίνων,2008).

6.5 ΑΝΑΛΥΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Στην ενότητα αυτή θα αναφερθούμε στην ιστορική αναδρομή των οικονομικών εξελίξεων στην Αλβανία καθώς και στα οικονομικά στοιχεία της χώρας.

6.5.1 Ιστορική αναδρομή των οικονομικών εξελίξεων της Αλβανίας

Η οικονομία αντιμετωπίζει τα προβλήματα που κληροδοτήθηκαν τόσο από το ασφυκτικό σοσιαλιστικό μοντέλο το οποίο είχε επιβληθεί στη χώρα το 1944 και κατέρρευσε οριστικά το 1991 όσο και από την αλόγιστη υιοθέτηση του καπιταλιστικού συστήματος, το οποίο οδήγησε στο βαρύ διεθνή δανεισμό και το σκάνδαλο των ιδιωτικών τραπεζών που ξέσπασε το 1997.

Το κομμουνιστικό καθεστώς για τέσσερις δεκαετίες, είχε βασίσει την εθνική ευημερία και την πρόοδο της οικονομίας στην αυστηρή επίβλεψη και παρέμβαση του κράτους σε όλους τους τομείς της εγχώριας παραγωγής (κυρίως στη γεωργία και στη βιομηχανία), στην υποχρεωτική εθνικοποίηση όλων των παραγωγικών φορέων, στην απαγόρευση και πάταξη κάθε μορφής ιδιωτικής πρωτοβουλίας, στην υποχρεωτική ένταξη του εργατικού δυναμικού σε δυσκίνητες και ελεγχόμενες κολεκτίβες και συντεχνίες και στη μονοπωλιακή συγκέντρωση και διακίνηση των εγχώριων προϊόντων από την κρατική μηχανή. Ταυτόχρονα η χώρα έκλεισε ασφυκτικά την πόρτα στις ξένες επενδύσεις και στο διεθνή δανεισμό, αποκρούοντας τις συνεχείς προτάσεις για διάθεση κονδυλίων και τεχνογνωσίας από το εξωτερικό. (Μελέτη Ίδρυσης Καινοτόμων Επιχειρήσεων στην Αλβανία,Επιμελητήριο Ιωαννίνων,2008).

Το πρόγραμμα άρχισε να εφαρμόζεται μέσα από μια σειρά πενταετών αναπτυξιακών σχεδίων, τα οποία ξεκίνησαν το 1951 και διαδέχονταν σταθερά το ένα το άλλο, αναπροσαρμόζοντας κάθε φορά τους στόχους της επόμενης πενταετίας και στην πράξη αποδείχτηκε ανέφικτο.

Κατάφερε να πετύχει σημαντική αυτάρκεια σε αγροτικά προϊόντα, αποφεύγοντας τις εισαγωγές, όμως τα χαμηλότερα ημερομίσθια αγροτών και εργατών και οι συνθήκες

φτώχειας έπληξαν τους πληθυσμούς και δημιούργησαν κατάσταση πρωτοφανούς φτώχειας και ανέχειας, η οποία της χάρισε τον τίτλο της πιο φτωχής χώρας στην Ευρώπη. (Μελέτη Ίδρυσης Καινοτόμων Επιχειρήσεων στην Αλβανία,Επιμελητήριο Ιωαννίνων,2008).

Η πολιτειακή μεταβολή το 1991 με την πτώση των κομμουνιστών βρήκε τη χώρα στη χειρότερη οικονομική κατάσταση μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Η μεταβατική κυβέρνηση στράφηκε στην καπιταλιστική οικονομία και προσπάθησε να φιλελευθεροποιήσει το σοσιαλιστικό μοντέλο, με στροφή προς τη Δύση, αναδιανομή της καλλιεργήσιμης γης, αποκρατικοποίηση της εγχώριας παραγωγής με ενθάρρυνση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και πρόσκληση ξένων επενδυτών και κεφαλαίων.

Ακολούθησαν φαινόμενα όπως η αλματώδης έκρηξη του πληθωρισμού, η ανεργία, η μείωση της αγοραστικής αξίας των μισθών και των εισοδημάτων, η κατάρρευση του εσωτερικού νομισματικού συστήματος, ο αλόγιστος διεθνής δανεισμός και η διόγκωση του εξωτερικού χρέους της χώρας, ενώ υπήρξε εμφάνιση κρουσμάτων εσωτερικής και εξωτερικής κερδοσκοπίας, καθώς και ραγδαία εξάπλωση λαθρεμπορίου, μαύρης αγοράς και των ιδιωτικών παρατραπεζών. Οι εντεινόμενες συνθήκες φτώχειας και ανέχειας, η ανεργία και η κρατική ανοχή στη διόγκωση και πτώχευση των παρατραπεζών, οδήγησαν στην εξέγερση του 1997 και την πτώση της κυβέρνησης Μπερίσα. (Μελέτη Ίδρυσης Καινοτόμων Επιχειρήσεων στην Αλβανία,Επιμελητήριο Ιωαννίνων,2008).

6.5.2 Οικονομικά στοιχεία

Η δυσμενής οικονομική συγκυρία διεθνώς και η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη, που επηρέασαν και κατά το 2013 αρνητικά τις οικονομικές εξελίξεις στους κύριους εμπορικούς εταίρους της Αλβανίας, είχαν ως αποτέλεσμα τη διατήρηση του κλίματος αβεβαιότητας στη χώρα και την περαιτέρω μείωση του ρυθμού μεγέθυνσης της αλβανικής οικονομίας. Επιπλέον, παρά την αύξηση των εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων, η έστω και μικρή μείωση των εσόδων από τον τουρισμό, αλλά και η διατήρηση σε χαμηλό επίπεδο των μεταναστευτικών εμβασμάτων η συνεισφορά των οποίων στη στήριξη της αλβανικής οικονομίας είναι διαχρονικά ιδιαίτερα σημαντική, συνέβαλαν στη μείωση της αγοραστικής δύναμης και της ζήτησης των Αλβανών καταναλωτών, καθώς και στη διστακτικότητα του ιδιωτικού τομέα για επενδύσεις και την επιβράδυνση της αγοράς. (<http://www/protothema.gr>)

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου η Αλβανία σήμερα αποτελεί μία από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες και ίσως την πλέον αναπτυσσόμενη από όλες τις πρώην Σοσιαλιστικές οικονομίες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης συμπεριλαμβανομένων και αυτών που το 2004 έγιναν μέλη της Ε.Ε.

Το κατά κεφαλήν εισόδημα της χώρας αυξήθηκε από \$3.193 το 2007 σε \$3.771 το 2013, αλλά η Αλβανία εξακολουθεί να παραμένει μία από τις φτωχότερες χώρες παγκοσμίως, αισιοδοξώντας πάντως για την κάλυψη της διαφοράς λόγω του μεγαλύτερου ρυθμού ανάπτυξης(1.4 το 2013 και 1.9 το 2014.Ο διοικητής της Τράπεζας της Αλβανίας, Γκέντι Σέικο , δήλωσε ότι ο Ρυθμός ανάπτυξης της αλβανικής οικονομίας βελτιώθηκε κατά το 2014. Ακόμη ο κ. Σέικο δήλωσε ότι αναμένουμε υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2015, κάτι που στηρίζεται στην ισχυρή δημοσιονομική τόνωση της περιόδου

αυτής». «Οι ζημιές που προκλήθηκαν από τις πλημμύρες στο νότιο τμήμα της χώρας θα προκαλέσουν μια μικρή επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης το 2015, αλλά ο αντίκτυπος τους αναμένεται να είναι προσωρινός και η οικονομία θα ακολουθήσει μια αυξητική τάση» δήλωσε ο κ. Σέικο. Όσον αφορά το 2015, ο διοικητής της Αλβανικής Τράπεζας είπε ότι η οικονομική ανάπτυξη αναμένεται να είναι υψηλότερη από εκείνη του προηγούμενου έτους, ενώ όπως υπογράμμισε η επέκταση της οικονομικής δραστηριότητας θα συνεχίσει να βασίζεται, σε μεγάλο βαθμό, από την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα. Οι διακυμάνσεις του πληθωρισμού, κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων μηνών καθορίζονται, σε μεγάλο βαθμό από τις διακυμάνσεις στις τιμές των τροφίμων δήλωσε.

([http://www/protothema.gr](http://www.protothema.gr))

<http://www.protothema.gr/economy/article/456663/alvania-veltiothike-o-ruthmos-anaptuxis-tis-oikonomias/>

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι βασικοί οικονομικοί δείκτες της Αλβανίας για τα έτη 2000-2014

ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ(2000-2014)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ρυθμός ανάπτυξης	7.3	7.0	2.9	5.7	5.9	5.5	5.0
Κατά κεφαλήν εισόδημα(\$)	1.080	1.215	1.315	1.682	2.209	2.474	2.712
Πληθωρισμός(%)	4.3	3.5	3.3	3.4	6.0	3.5	2.0

Πηγή: Παγκόσμια τράπεζα (World Bank)

ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ(2000-2014)								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ρυθμός ανάπτυξης	5.9	7.5	3.4	3.7	2.5	1.6	1.4	1.9
Κατά κεφαλήν εισόδημα(\$)	3.193	3.777	3.498	3.477	3.758	3.575	3.771	-
Πληθωρισμός(%)	2.0	3.9	2.4	4.5	2.3	1.0	0.8	1.4

Πηγή: Παγκόσμια τράπεζα (World Bank)

6.5.3. Απασχόληση-Ανεργία

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, ο πληθυσμός της Αλβανίας την 1-1-2015 ανερχόταν σε 3.020.209 άτομα. Η τελευταία απογραφή του πληθυσμού πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 2011, οπότε και ο πληθυσμός ανερχόταν σε 2.831.741 άτομα.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της αλβανικής Στατιστικής Υπηρεσίας, το 2013 το εργατικό δυναμικό ανερχόταν σε 1.097.840 άτομα και ο συνολικός αριθμός των απασχολουμένων σε 955.192 άτομα. Ο αριθμός των εργαζομένων στον αγροτικό τομέα την ίδια περίοδο ανερχόταν σε 500.529 άτομα, (από 525.384 το 2012), ενώ ο αριθμός των απασχολουμένων στον υπόλοιπο ιδιωτικό τομέα σε 290.763 (από 298.690 άτομα το 2012). Ο αριθμός των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα, παρουσιάζοντας μικρή μείωση, περιορίστηκε το τέταρτο τρίμηνο του 2012 σε 163.900 άτομα (από 164.400 άτομα το 2012). Ο δείκτης ανεργίας διαμορφώθηκε το 2013 στο 12,99% καταγράφοντας ελαφρά αύξηση από ποσοστό της τάξης του 12,95% το 2012.

Ο επίσημος αριθμός ανέργων, δηλαδή μόνο εκείνων που αναζητούν εργασία μέσω των Γραφείων Εργασίας (εξαιρούνται οι αγρότες, οι αυτοαπασχολούμενοι κλπ) ανερχόταν το 2013 στα 142.648 άτομα (από 142.530 το 2012). Το επίδομα ανεργίας το οποίο λαμβάνει μικρό ποσοστό των ανέργων ανέρχεται σε 6.850 ALL(49€περίπου). (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Ο βασικός μηνιαίος μισθός στον ιδιωτικό τομέα αυξήθηκε τον Ιούλιο 2013 στα 22.000 ALLή 155,00 € (Κοινή Υπουργική Απόφαση 573/03.07.2013), από τα 21.000 ALL ή 142,00 €(Κοινή Υπουργική Απόφαση 445/11.07.2012), ενώ ο μέσος μηνιαίος μισθός στο δημόσιο τομέα το τρίτο και τέταρτο τρίμηνο του 2013 ανερχόταν σε 52.600 ALL ή 375,00 € περίπου, από 51.500 ALLή 370,00 € περίπου το 2012. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Κατανομή εργαζομένων ανά τομέα δραστηριότητας					
	2009	2010	2011	2012	2013
Εργατικό Δυναμικό	1.047.156	1.048.086	1.067.726	1.101.004	1.097.840
Σύνολο εργαζόμενων	905.088	904.210	925.242	958.474	955.192
Δημόσιος τομέας	166.430	166.338	165.100	164.400	163.900
Μη αγροτικός ιδιωτικός τομέας	237.231	241.836	256.288	268.690	290.763
Αγροτικός ιδιωτικός τομέας	501.427	496.036	503.854	525.384	500.529

Πηγή:INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

Κατανομή εργαζομένων ανά τομέα δραστηριότητας

	2000	2005	2009	2010	2011	2012
Σύνολο εργαζομένων(σε χιλ.)	1.068	932	905	904	925	955
Αγροτικός τομέας	767	545	501	496	504	522
Εξορυκτική βιομηχανία	9	6	6	6	8	10
Μεταποιητική βιομηχανία	34	56	53	53	63	50
Ηλεκτρική ενέργεια	15	13	56	26	21	12
Κατασκευές	13	52	40	39	35	29
Εμπόριο	49	64	58	58	65	83
Ξενοδοχεία, Εστιατόρια	19	15	12	13	22	21
Μεταφορές, Τηλεπικοινωνίες	26	19	23	24	26	27
Εκπαίδευση	27	47	40	42	41	42
Υγεία	23	24	26	27	28	27
Λοιποί Τομείς	66	91	120	120	112	132

Πηγή:INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

6.5.4 Πληθωρισμός-Δείκτες

Με βάση τα στοιχεία της αλβανικής Στατιστικής Υπηρεσίας, ο δείκτης τιμών καταναλωτή (CPI) διαμορφώθηκε ΤΟ 2013(μέσος όρος) στις 115,2 μονάδες (ως βάση έχει υπολογιστεί ο Δεκέμβριος 2007) από 112,9 το 2012. Ήτοι αυξήθηκε σε ετήσια βάση κατά 1,94%. Η αντίστοιχη αύξηση του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή το 2012, σε σχέση με το 2011, ήταν της τάξης του 2,03%, ενώ το 2011 σε σχέση με το 2010 ανήλθε σε 3,43%.

Μείωση του δείκτη τιμών καταναλωτή σημειώθηκε κυρίως στα είδη ένδυσης και υπόδησης και λιγότερο στα ενοίκια, τα φάρμακα και λοιπά φαρμακευτικά ήδη, καθώς και στα ζαχαρώδη τρόφιμα.

Στους λοιπούς τομείς σημειώθηκε άνοδος, με τις σημαντικότερες αυξήσεις το 2013 να αφορούν στους κλάδους των τροφίμων, των αλκοολούχων ποτών και προϊόντων καπνού, της εστίασης και της εκπαίδευσης.

Το 2013, ο δείκτης κόστους του κατασκευαστικού τομέα (CCI) στην Αλβανία σημείωσε αύξηση της τάξης του 0,98% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Όσον αφορά στους επιμέρους δείκτες του (CCI) , η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στο μισθολογικό (1,92%) και στο μηχανολογικό(1,82%) κόστος, ενώ μικρότερη αύξηση σημειώθηκε για το μεταφορικό(1,04%), το ενεργειακό(0,21%) και το κόστος υλικών (0,19%). (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

6.6 ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

Οι εισαγωγές της Αλβανίας τόσο σε σύνολο όσο και αυτές που προέρχονται από την Ελλάδα, σε εκ. ALL φαίνονται στον παρακάτω πίνακα:

Προέλευση	Εισαγωγές(σε εκ.ALL)							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Σύνολο	273	450	439	431	477	544	528	515
Ελλάδα	46	55	64	66	63	58	50	46

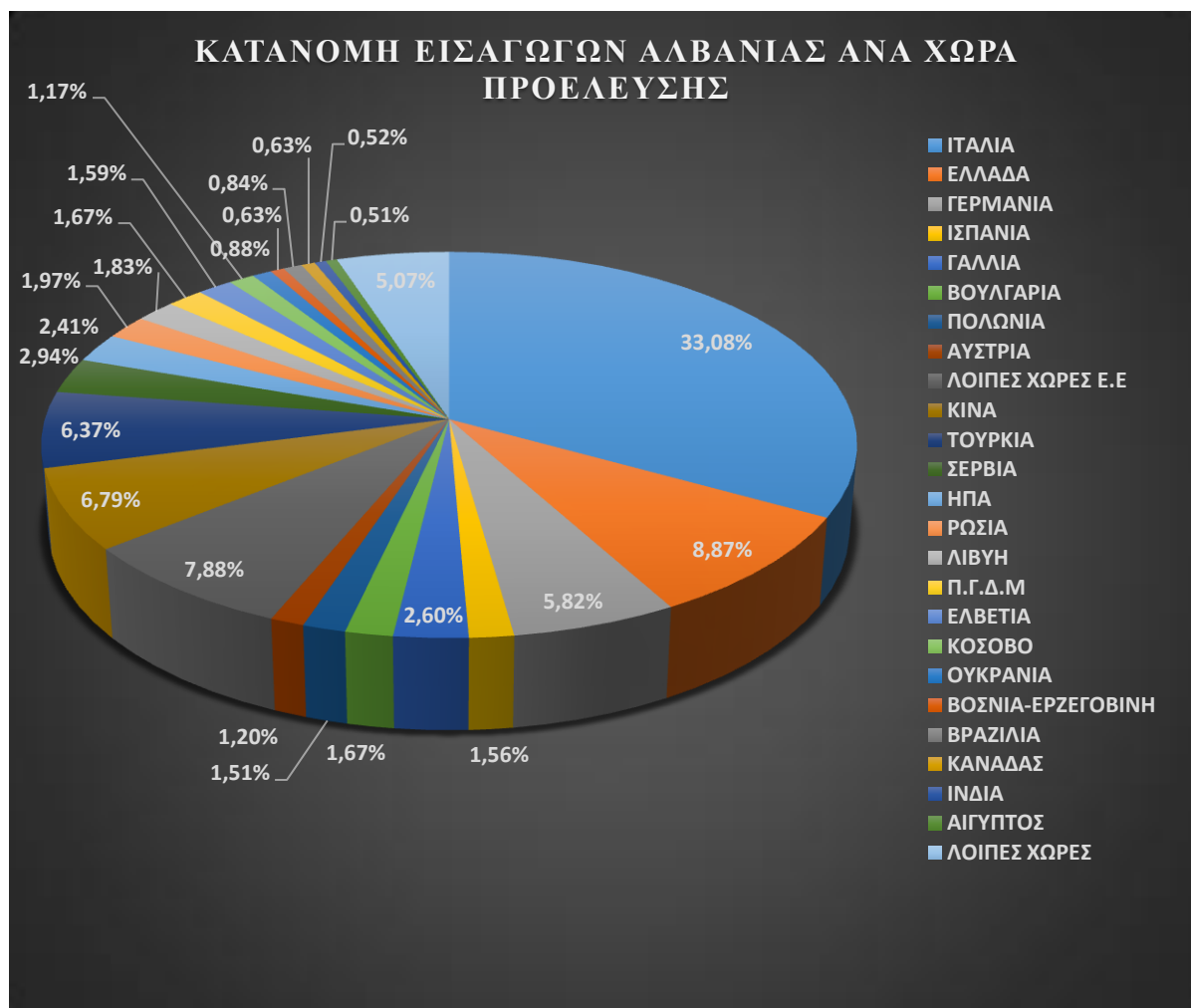
Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος-Τίρανα-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων-Ετήσια Έκθεση Αλβανίας 2013

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι οι συνολικές εισαγωγές της Αλβανίας από το 2006 έως το 2013 χαρακτηρίζονται από μικρές αυξομειώσεις. Αντίστοιχη είναι και η πορεία των εισαγωγών που δέχεται η Αλβανία από την Ελλάδα μέχρι το 2009. Ενώ από το 2009 και μετά παρουσιάζουν φθίνουσα πορεία, παρόλο που η Ελλάδα εξακολουθεί να συγκαταλέγεται στους δύο μεγαλύτερους επενδυτές στην Αλβανία. Στον παρακάτω πίνακα παρατίθεται το μερίδιο των ελληνικών εισαγωγών στην Αλβανία από το 2005 ως το 2013:

Έτος	Ελληνικό μερίδιο εισαγωγών στην Αλβανία
2005	17,4%
2006	16,8%
2007	12,2%
2008	15,28%
2009	16,12%
2010	13,12%
2011	10,62%
2012	9,48%
2013	8,87%

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος-Τίρανα-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων-Ετήσια Έκθεση Αλβανίας 2013

Εδώ αξίζει να αναφέρουμε ότι η χώρα μας διατηρεί τη 2^η θέση μεταξύ των κυριότερων προμηθευτών της αλβανικής αγοράς, με την Ιταλία να κατέχει σταθερά την πρώτη θέση. Τα επενδυτικά κεφάλαια στην Αλβανία ε συγκεκριμένα το έτος 2013 ήταν κατά 33,08% ιταλικά και 8,87% ελληνικά όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα:



Πηγή: INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

Παρακάτω παρουσιάζονται οι εισαγωγές που πραγματοποιήθηκαν στην Αλβανία τα έτη 2012-2013 τόσο συνολικά από όλες τις χώρες όσο και από κάθε μία ξεχωριστά.

Εισαγωγές Αλβανίας 2012-2013 (σε εκ. ALL)					
Προέλευση	Εισαγωγές				
	2013	Μεταβολή 2012/2013	Μερίδιο 2013	2012	Μερίδιο 2012
ΣΥΝΟΛΟ	515.154,33	-2.52%	100,00%	528.490,39	100,00%
Χώρες Ε.Ε.	330.654,90	1,08%	64,19%	327.118,20	61,90%
Ιταλία	170.394,14	1,20%	33,08%	168.371,71	31,86%
Ελλάδα	45.691,58	-8,83%	8,87%	50.117,20	9,48%
Γερμανία	29.976,71	-6,14%	5,82%	31.937,11	6,04%
Ισπανία	8.025,28	-22,69%	1,56%	10.380,58	1,96%
Γαλλία	13.391,12	58,33%	2,60%	8.457,82	1,60%
Βουλγαρία	8.600,80	25,78%	1,67%	6.838,01	1,29%

Πολωνία	7.803,11	9,81%	1,51%	7.106,02	1,34%
Αυστρία	6.185,16	-10,22%	1,20%	6.889,11	1,30%
Λοιπές χώρες E.E	40.587,00	9,63%	7,88%	37.020,63	7,00%
Κίνα	34.983,51	4,20%	6,79%	33.573,71	6,35%
Τουρκία	32.816,23	8,02%	6,37%	30.378,84	5,75%
Σερβία	15.144,93	-35,06%	2,94%	23.320,58	4,41%
ΗΠΑ	12.439,46	8,90%	2,41%	11.422,87	2,16%
Ρωσία	10.139,51	-24,75%	1,97%	13.473,96	2,55%
Λιβύη	9.432,88	-	1,83%	0,00	0,00%
ΠΓΔΜ	8.599,32	2,80%	1,67%	8.364,92	1,58%
Ελβετία	8.177,75	-46,92%	1,59%	15.407,25	2,92%
Κόσσοβο	6.006,53	17,64%	1,17%	5.105,81	0,97%
Ουκρανία	4.544,11	-20,88%	0,88%	5.743,60	1,09%
Βραζιλία	4.304,26	-11,81%	0,84%	4.880,88	0,92%
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	3.265,78	-11,24%	0,63%	3.679,32	0,70%
Καναδάς	3.223,93	-23,52%	0,63%	4.215,30	0,80%
Ινδία	2.694,58	-8,44%	0,52%	2.943,03	0,56%
Αίγυπτος	2.603,96	36,39%	0,51%	1.909,13	0,36%
Λοιπές	26.122,67	-29,31%	5,07%	36.953,00	6,99%

Πηγή:INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

Όπως παρατηρούμε από τον παραπάνω πίνακα η συνολική αξία των εισαγωγών της Αλβανίας σημείωσε το 2013 μικρή μείωση της τάξης του 2,52 % σε σχέση με το 2012, και ανήλθε σε 515,15 δις. ALL(3,67 δις.€) από 528,49 δις ALL το 2012 και 544 δις ALL το 2011.

Η αξία των εισαγωγών της Αλβανίας από τις χώρες της E.E. συνολικά, ανήλθε το 2013 σε 330,65 δις ALL (2,36 δις €) από 327,12 δις ALL το 2012, σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 1,08%. Η ΕΕ εξακολούθησε να αποτελεί το βασικό προμηθευτή της Αλβανίας και για το 2013, με αυξημένο μερίδιο στη συνολική αξία των αλβανικών εισαγωγών, της τάξης του 64,19%, έναντι 61,90% το 2012. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Μικρή διεύρυνση κατά 2,02 δις ALL (14,42 εκ.€) ή ποσοστού 1,20%, σημείωσε το 2013, έναντι του προηγούμενου έτους, η αξία των εισαγωγών της Αλβανίας από την Ιταλία, η οποία μάλιστα πέτυχε και αύξηση του μεριδίου της στην αλβανική αγορά στο 33,08% από 31,86% που κατείχε το 2012. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Αύξηση σημειώθηκε στην αξία των αλβανικών εισαγωγών από τη Γαλλία κατά 4,93 δις ALL(35,15 εκ. €) ή 58,33%, τη Βουλγαρία κατά 1,76 δις ALL(12,55 εκ.€) ή 25,78% και την Πολωνία κατά 0,7 δις ALL (5 εκ. €) ή 9,81%.

Αντίθετα, από τους σημαντικότερους, βάσει αξίας εισαγωγών, εμπορικούς εταίρους της Αλβανίας στην ΕΕ, μείωσαν τη συμμετοχή τους στη συνολική αξία των αλβανικών εισαγωγών το 2013, σε σχέση με το 2012, η Ισπανία κατά 22,69%, η Αυστρία κατά 10,22%, η Ελλάδα κατά 8,83% και η Γερμανία κατά 6,14%.

Ειδικότερα η Ελλάδα διατήρησε μεν τη 2^η θέση μεταξύ των κυριότερων προμηθευτριών χωρών της Αλβανίας, παρά τη σημαντική μείωση στη συνολική αξία των αλβανικών από Ελλάδα εισαγωγών, ενώ μειώθηκε και κατά 0,65 ποσοστιαίες μονάδες, το ελληνικό μερίδιο επί των συνολικών αλβανικών εισαγωγών. Από του εκτός Ε.Ε. κυριότερους προμηθευτές της Αλβανίας, σημαντική αύξηση σημειώθηκε το 2013 στις εισαγωγές από Αίγυπτο (36,39%), Κόσοβο(17,64%) , ΗΠΑ(8,90%), Τουρκία(8,02%) και Κίνα (4,20%). Η πραγματοποίηση εισαγωγών (πετρελαιοειδών) από τη Λιβύη αξίας 9,43 δις ALL θεωρείται μάλλον συγκυριακή, καθώς οι αντίστοιχες εισαγωγές τα προηγούμενα χρόνια ήταν αμελητέες.

Αντίθετα, τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση σημείωσαν οι αλβανικές εισαγωγές από Ελβετία (46,92%), Σερβία(35,06%),Ρωσία (24,75%),Καναδά(23,52%) και Ουκρανία(20,88%).

Ως προς τις κατηγορίες εισαγόμενων αγαθών, περίπου το 1/5 (18,70%) της συνολικής αξίας των εισαγωγών της Αλβανίας για το 2013 αφορά σε «μηχανολογικό εξοπλισμό και ανταλλακτικά», το 18,14% σε «τρόφιμα, ποτά και καπνιστά προϊόντα» και το 17,99% σε «ορυκτά, καύσιμα, ηλ.ενέργεια», τρεις ομάδες που από κοινού κάλυψαν ποσοστό 54,82% του συνόλου. Αυτό φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα:

Κατανομή εισαγωγών Αλβανίας, ανά κατηγορία προϊόντων 2012-2013(σε εκ.ALL)					
ΣΥΝΟΛΟ	2013	Μεταβολή 2012/2013	Μερίδιο 2013	2012	Μερίδιο 2012
Κατηγορία προϊόντων	515.154	-2,52%	100,00%	528.490	100,00%
Τρόφιμα, ποτά και καπνικά προϊόντα	93.428	0,27%	18,14%	93.176	17,63%
Ορυκτά, καύσιμα, ηλ.ενέργεια	92.657	-16,13%	17,99%	110.476	20,90%
Χημικά και πλαστικά προϊόντα	68.253	3,39%	13,25%	66.016	12,49%
Δέρμα και προϊόντα δέρματος	11.395	17,17%	2,21%	9.725	1,84%
Προϊόντα ξύλου και είδη από χαρτί	20.300	12,15%	3,94%	18.100	3,42%
Κλωστοϋφαντουργία και υποδηματοποιία	54.130	12,02%	10,51%	48.321	9,14%
Κατασκευαστικά υλικά και μέταλλα	63.320	-6,97%	12,29%	68.066	12,88%
Μηχανολογικός εξοπλισμός και ανταλλακτικά	96.344	-1,46%	18,70%	97.775	18,50%

Λοιπά	15.327	-8,96%	2,98%	16.835	3,19%
-------	--------	--------	-------	--------	-------

Πηγή:INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

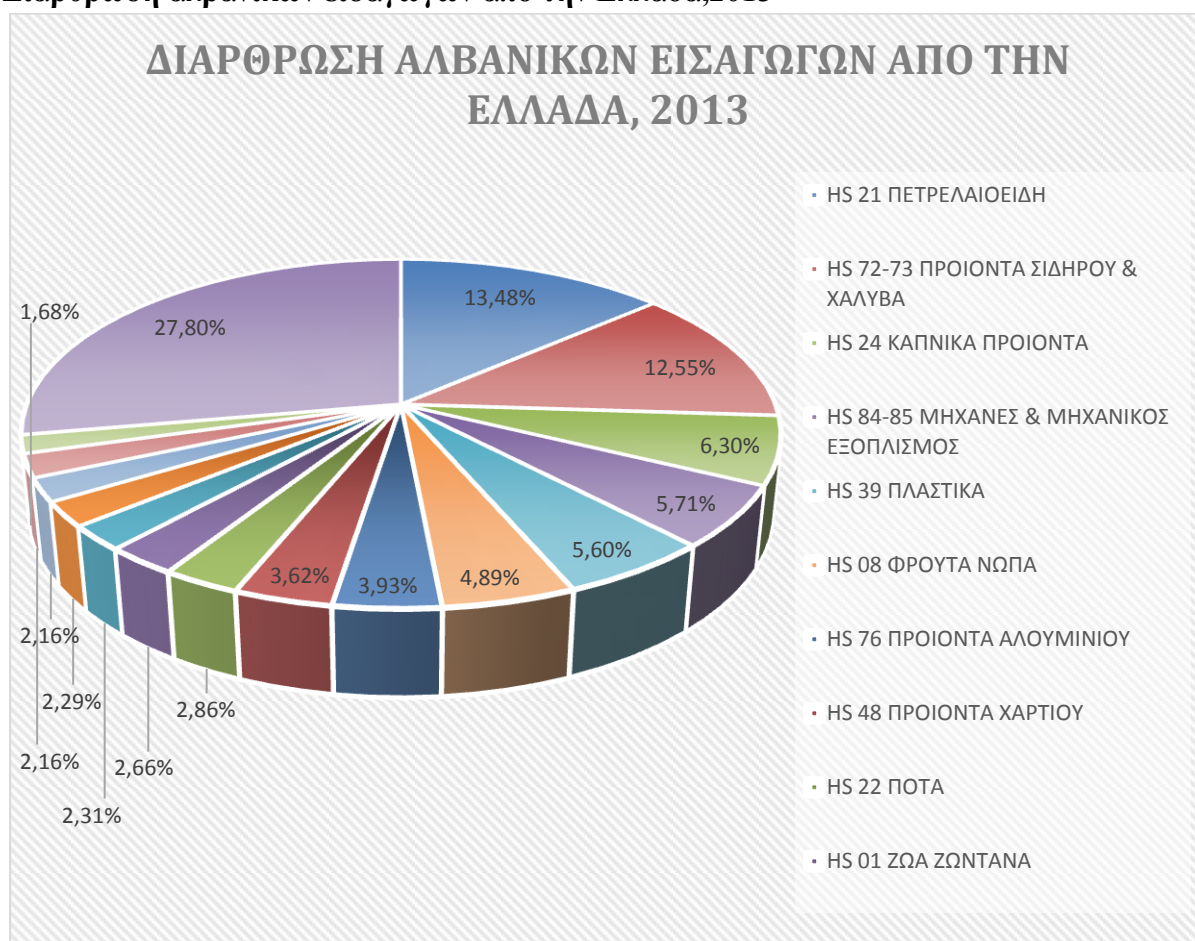
Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι εισαγωγές της Αλβανίας από την Ελλάδα ανά κατηγορία για τα έτη 2011-2013 σε εκ.ALL.

Αλβανικές εισαγωγές από την Ελλάδα ανά κατηγορία ,2011-2013 (σε εκ. ALL)							
Κατηγορία προϊόντων	2013	2012	2011	Μεταβολή 2012/2013	Μεταβολή 2011/2012	Μερίδιο 2013	Μερίδιο 2012
Πετρελαιοειδή	6.158,50	6.168,33	9.837,47	-0,16%	-37,30%	13,48%	12,31%
Προϊόντα σιδήρου και χάλυβα	5.735,70	9.064,44	10.522,74	-36,72%	-13,84%	12,55%	18,09%
Καπνικά προϊόντα	2.876,58	2.678,76	2.217,69	7,38%	20,79%	6,30%	5,34%
Μηχανές και μηχαν.εξοπλισμός	2.609,10	3.335,72	4.005,80	-21,78%	-16,73%	5,71%	6,66%
Πλαστικά	2.558,33	2.687,60	3.196,38	-4,81%	-15,92%	5,60%	5,36%
Φρούτα νωπά	2.233,99	2.049,18	2.200,58	9,02%	-6,88%	4,89%	4,09%
Προϊόντα αλουμινίου	1.795,91	1.927,86	1.739,51	-6,84%	10,83%	3,93%	3,85%
Προϊόντα χάρτου	1.653,64	1.478,59	1.712,86	11,84%	-13,685	3,62%	2,95%
Ποτά	1.305,52	1.359,53	1.400,80	-3,97%	-2,95%	2,86%	2,71%
Ζώα ζωντανά	1.215,50	1.106,38	1.054,62	9,86%	4,91%	2,66%	2,21%
Προϊόντα ξυλείας	1.054,42	1.384,55	1.711,58	-23,84%	-19,11%	2,31%	2,76%
Παρασκευάσματα δημητριακών	1.047,64	975,69	917,40	7,37%	6,35%	2,29%	1,95%
Φαρμακευτικά προϊόντα	988,97	825,18	720,72	19,85%	14,49%	2,16%	1,65%
Χρώματα και βαφές	986,55	936,14	978,80	5,38%	-4,36%	2,16%	1,87%
Τσιμέντο, γύψος. ασβέστης κ.α.	769,65	1.496,35	1.500,75	-48,56%	-0,29%	1,68%	2,99%
Λοιπά	12.701,58	12.648,89	14.050,35	0,46%	-10,02%	27,80%	25,23%
ΣΥΝΟΛΟ	45.691,58	50.117,20	57.766,06	-8,83%	-13,24%	100,00%	100,00%

Πηγή:INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

Τα πετρελαιοειδή αποτέλεσαν τη σημαντικότερη, από άποψη αξίας, κατηγορία εισαγόμενων από την Ελλάδα προϊόντων. Η αξία των εισαγωγών των εν λόγω προϊόντων διαμορφώθηκε το 2013 στα 6,16 δις ALL(43,9 εκ.€), δηλαδή περίπου στο ίδιο επίπεδο με το 2012, σημειώνοντας οριακή μείωση της τάξης του 0,16%.(Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Η μεγαλύτερη μείωση της αξίας των εισαγωγών από Ελλάδα της τάξης του 48,56%, καταγράφηκε για τα προϊόντα τσιμέντου, γύψου, ασβέστη και λοιπών υλικών. Σημαντική μείωση της τάξης του 36,72%, παρατηρήθηκε το 2012 και στις εισαγωγές προϊόντων σιδήρου και χάλυβα από Ελλάδα σε συνέχεια μείωσης 13,845 το αμέσως προηγούμενο έτος, καθώς και στα προϊόντα ξυλείας των οποίων η εισαγωγή μειώθηκε κατά 23,84%, αλλά και στα μηχανολογικά προϊόντα των οποίων η εισαγωγή μειώθηκε κατά 21,78%. Μικρή μείωση, της τάξης του 4,81%, σημείωσε η εισαγωγή πλαστικών προϊόντων σε συνέχεια μεγαλύτερης μείωσης κατά 15,92%, το 2012 έναντι του 2011 όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα:
Διάρθρωση αλβανικών εισαγωγών από την Ελλάδα,2013



Πηγή:INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

Η μείωση της αξίας εισαγωγών των οικοδομικών υλικών είναι αποτέλεσμα και των προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο κατασκευαστικός κλάδος στη χώρα, δεδομένου μάλιστα, ότι στην οικοδομική δραστηριότητα στην Αλβανία εξακολουθεί να παρατηρείται στασιμότητα.

Αύξηση σημειώθηκε το 2013 στην αξία εισαγωγών φαρμακευτικών προϊόντων από Ελλάδα, της τάξης του 19,85%, σε συνέχεια αύξησης 14,49% το προηγούμενο έτος. Επίσης η αξία εισαγωγών ζωντανών ζώων από Ελλάδα αυξήθηκε κατά 9,86% το 2013 σε συνέχεια αύξησης 4,91% το 2012, ενώ η αξία εισαγωγών καπνικών προϊόντων σημείωσε το 2013 αύξηση της τάξης του 7,38% σε συνέχεια αύξησης 20,79% το 2012.

Αντιστροφή τάσης παρατηρήθηκε στις αλβανικές εισαγωγές προϊόντων αλουμινίου από Ελλάδα, η αξία των οποίων σημείωσε το 2013 μείωση της τάξης του 6,84%, ενώ το 2012 είχαν σημειώσει αύξηση 10,83% έναντι του 2011.

Επίσης, ανεκόπη η πτωτική πορεία της αξίας εισαγωγών προϊόντων χάρτου, η οποία σημείωσε αύξηση 11,84% σε συνέχεια μείωσης κατά 13,68% το 2012. Την ίδια ακριβώς συμπεριφορά παρατηρούμε και στα νωπά φρούτα όπου έχουμε αύξηση κατά 9,02% σε συνέχεια μείωσης κατά 6,88% το 2012, καθώς και στα προϊόντα χρωμάτων και βαφών, στα οποία έχουμε αύξηση κατά 5,38% σε συνέχεια μείωσης κατά 4,36% το 2012. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

6.7. ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

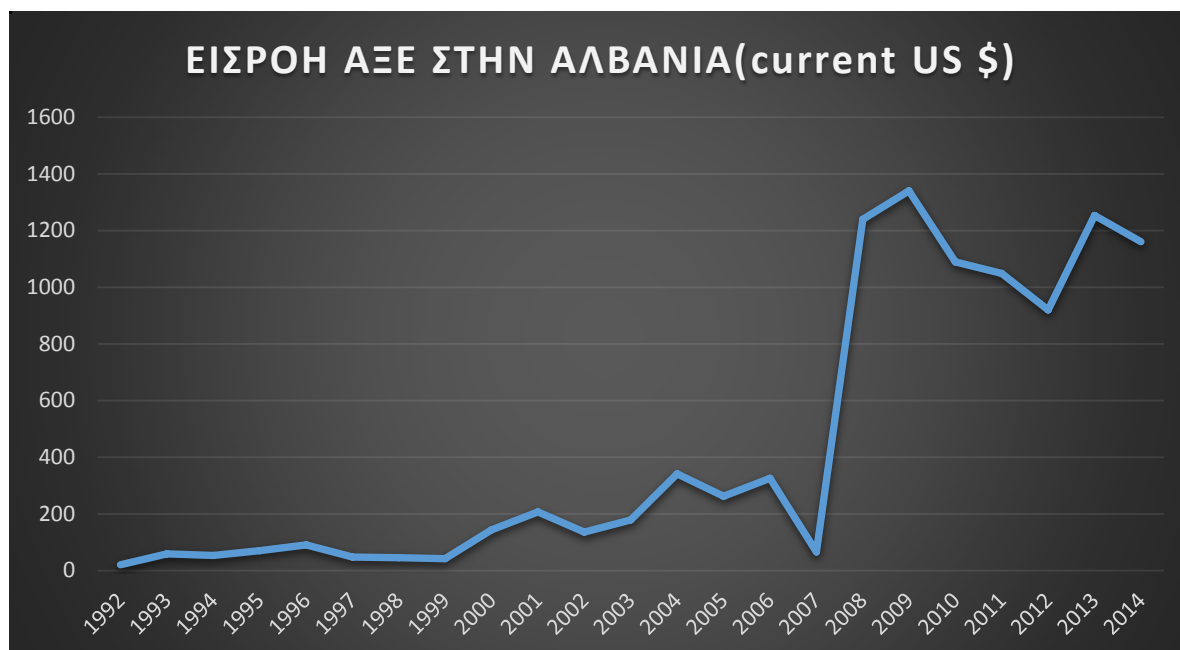
6.7.1. Εισροές Άμεσων Ξένων Επενδύσεων

Όσον αφορά στις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις που πραγματοποιούνται στη χώρα, αυτές παρουσιάζουν μικρές αυξομειώσεις, ενώ γενικά η πορεία τους θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ανοδική με ελάχιστες μικρές εξαιρέσεις. Αυτό αποδίδεται σε μεγάλο βαθμό στις μεγάλης κλίμακας ιδιωτικοποιήσεις που έλαβαν χώρα τα τελευταία χρόνια και στις Αλβανικές προσπάθειες για βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Παρόλα αυτά εξακολουθούν αν παραμένουν στα χαμηλότερα επίπεδα από όλες τις άλλες χώρες της περιοχής. Οι εισροές ΑΞΕ το 2008 διπλασιάστηκαν σε σχέση με το 2007 και το 2007 διπλασιάστηκαν σε σχέση με το 2006. Η μεγάλη αύξηση των ΑΞΕ οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ιδιωτικοποίηση της πρώην κρατικής εταιρείας τηλεπικοινωνιών Albtelecom, στο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων των κρατικών επιχειρήσεων, αλλά και στην ευνοϊκή για επενδύσεις νομοθεσία της Αλβανίας, όπου για παράδειγμα δεν προβλέπεται διάκριση εγχωρίου και ξένου κεφαλαίου για την ίδρυση της εταιρείας, ενώ δεν υφίσταται περιορισμούς στην «είσοδο» ξένου κεφαλαίου σε ευαίσθητους τομείς. Από το 2009 και μετά παρουσιάζουν φθίνουσα πορεία εξαιτίας της κρίσης που ξέσπασε. Με εξαίρεση το 2013 όπου σε σχέση με το 2012 παρουσιάζεται μια μικρή άνοδος. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Η πορεία τους από το 1992 μέχρι και το 2014 φαίνεται στο παρακάτω στον πίνακα και στο γράφημα που ακολουθούν:

Εισροή ΑΞΕ στην Αλβανία – Foreign direct investment net inflows(BoP,current US \$) 1992-2014	
ΕΤΟΣ	ΑΞΕ
1992	20
1993	58
1994	53
1995	70
1996	90.1
1997	47.5
1998	45
1999	41.2
2000	143
2001	207
2002	135
2003	178
2004	341.3
2005	262
2006	325
2007	652
2008	1.240
2009	1.340
2010	1.089
2011	1.049
2012	920
2013	1.253
2014	1.161

Πηγή:World Bank



Πηγή: World Bank

Οι ΑΞΕ αυτές έχουν πραγματοποιηθεί κατά κύριο λόγο στην περιοχή των Τιράνων και ακολούθως στις δυτικές περιοχές της χώρας. Μάλιστα οι ιδιαίτερες περιοχές στις οποίες συγκεντρώνονται οι ξένες επενδύσεις είναι αυτές που χαρακτηρίζονται από υψηλά ενοίκια και αναπτυγμένη υποδομή. Σημαντικό επίσης ποσοστό επενδύσεων ελκύουν και οι περιοχές που συνορεύουν με την Ελλάδα, όπως το Αργυρόκαστρο και η Κορυτσά Αντίθετα η ενδοχώρα και το βόρειο τμήμα της Αλβανίας αποτελούν τους λιγότερους ελκυστικούς επενδυτικούς προορισμούς, καθώς εκτός από ελλιπή υποδομή παρουσιάζουν και ανεπάρκεια σε εξειδικευμένο προσωπικό λόγω της εκτεταμένης μετανάστευσης των κατοίκων της περιοχής.

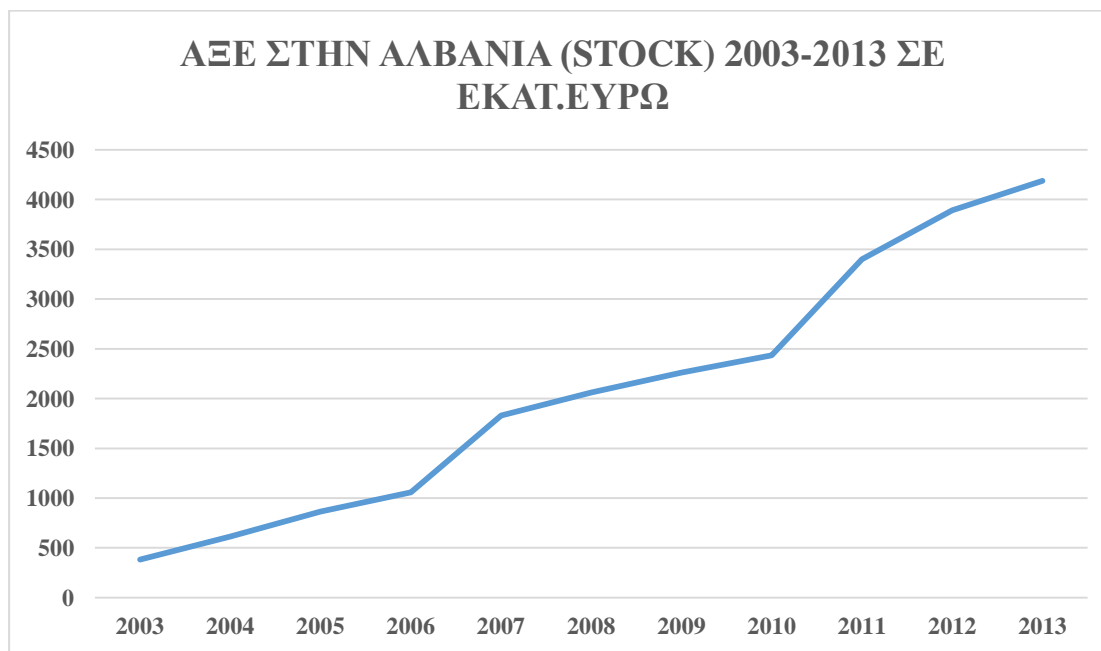
6.7.2. Αποθέματα (stock) Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Αλβανία

Σύμφωνα με τα τελευταία στατιστικά στοιχεία, που δημοσίευσε η Τράπεζα της Αλβανίας, το ύψος του αποθέματος άμεσων ξένων επενδύσεων (FDI stock) στην Αλβανία το 2013 έφτασε τα 4,2 δις., σημειώνοντας αύξηση 8% σε σχέση με το 2012. Η πορεία τους από το 2003 ως το 2013 παρουσιάζεται στον πίνακα και στο διάγραμμα που ακολουθούν:

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (Stock) στην Αλβανία 2003-2013 (σε εκ.€)		
Έτος	Αξία σε Εκατ. €	Μετ. % προηγ. ετους
2003	382,33	
2004	614,22	61%
2005	865,00	41%
2006	1056,98	22%
2007	1829,58	73%
2008	2061,15	13%

2009	2261,44	10%
2010	2435,97	8%
2011	3399,90	40%
2012	3892,90	15%
2013	4187,51	8%

Πηγή:INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων



Πηγή:Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας το ύψος του συνόλου των αποθεμάτων των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων αυξήθηκε ραγδαία. Από €382,33 εκ. το 2003, εκτοξεύθηκε στα € 4,2 δισ. 2013. Ο ρυθμός ανάπτυξης των ΑΞΕ στην Αλβανία μολονότι, είναι αυξητικός, παρουσιάζει αυξομειώσεις, ανάλογα με τη διεθνή και την εσωτερική οικονομική συγκυρία. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Οι χώρες από τις οποίες προέρχονται, κατά κύριο λόγο, τα ξένα κεφάλαια στην Αλβανία αναφέρονται στον παρακάτω πίνακα:

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Αλβανία (stock) (μερίδια ανά χώρα)							
Προέλευση	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Ελλάδα	25,98%	20,09%	14,93%	24,67%	24,76%	27,44%	28,45%
Καναδάς	19,04%	18,10%	15,57%	11,08%	4,50%	0,41%	0,05%
Ιταλία	12,02%	11,74%	12,57%	15,58%	15,38%	15,60%	12,03%
Αυστρία	10,15%	10,03%	13,05%	14,52%	9,75%	9,04%	8,02%
Ολλανδία	9,32%	8,67%	7,44%	9,14%	9,17%	9,10%	14,97%
Τουρκία	8,83%	8,44%	5,52%	7,66%	10,40%	9,20%	8,42%

Γερμανία	2,75%	2,58%	2,46%	3,44%	3,29%	3,21%	2,86%
Κύπρος	2,63%	2,72%	3,80%	2,47%	2,23%	2,62%	1,88%
Ελβετία	2,35%	10,15%	15,99%	2,80%	4,79%	6,62%	0,76%
Γαλλία	1,99%	2,18%	1,50%	1,64%	1,16%	1,16%	1,06%
Σύνολο 10 πρώτων	95,06%	94,70%	92,83%	93,30%	85,43%	84,42%	78,51%
Λοιποί	4,94%	5,30%	7,17%	6,70%	14,57%	15,58%	21,49%
Γενικό Σύνολο	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Πηγή: INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

Η Ελλάδα αποτελεί το βασικότερο ξένο επενδυτή στην Αλβανία από το 2007 ως το 2013, με εξαίρεση το 2011. Με βάση τα αναθεωρημένα στοιχεία του 2013, η χώρα μας κατέχει το 26% του συνόλου των αποθεμάτων ΑΞΕ(stock) στην Αλβανία. Για την ίδια περίοδο άλλες χώρες με σημαντικά ποσοστά επί του συνόλου των ΑΞΕ(stock) είναι ο Καναδάς(19%), η Ιταλία(12%), Η Αυστρία(10%), η Ολλανδία(9%) και η Τουρκία(9%).(Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

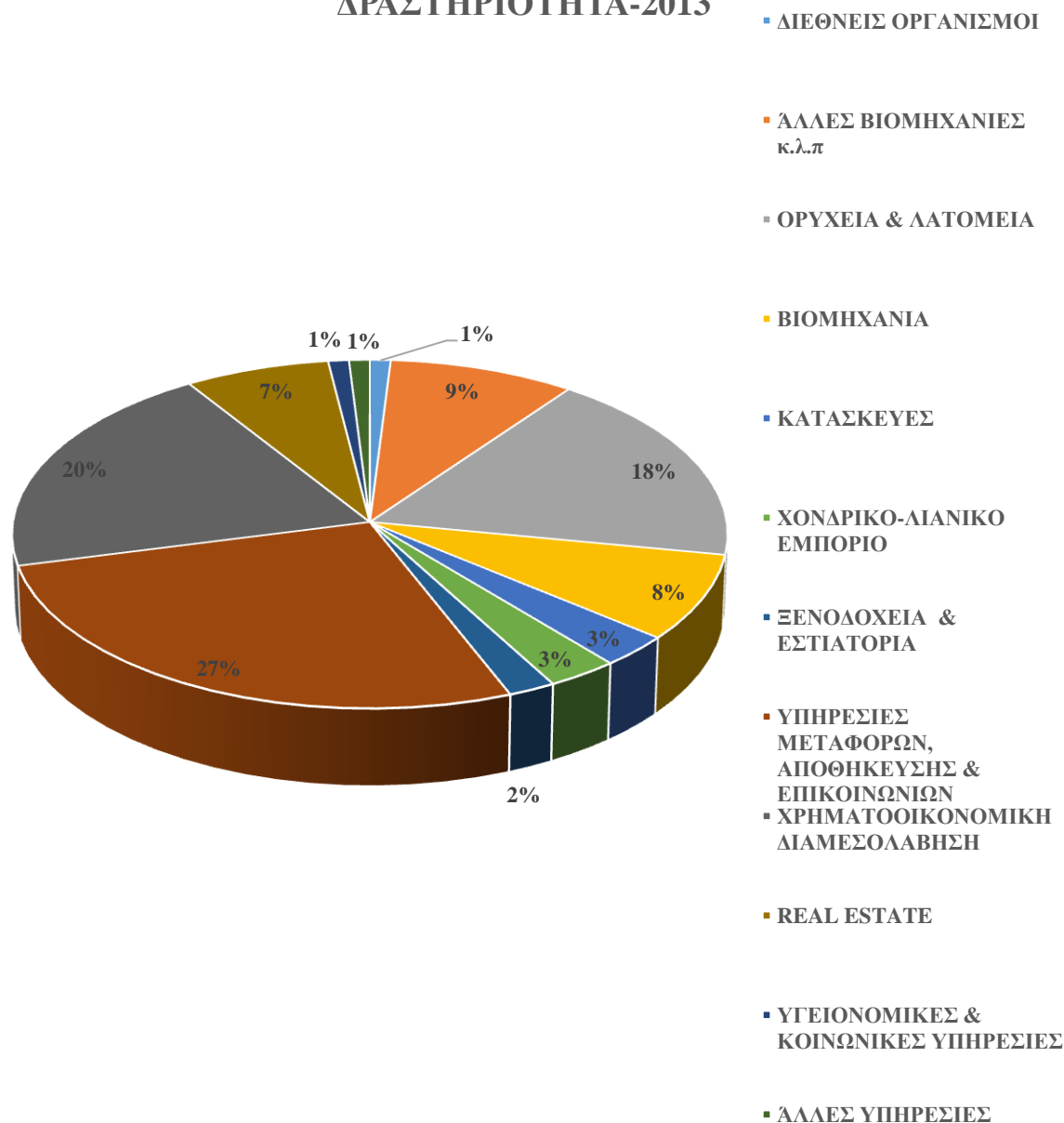
Το μεγαλύτερο μέρος των αποθεμάτων ΑΞΕ στην Αλβανία αφορά στον τομέα των υπηρεσιών μεταφορών, αποθήκευσης και επικοινωνιών (27%), στον τομέα της χρηματοοικονομικής διαμεσολάβησης (20%) και στον τομέα των ορυχείων και των λατομείων(18%). Ακολουθούν με μικρότερα ποσοστά οι τομείς άλλων βιομηχανιών(9%), της βιομηχανίας(8%), του real estate(7%), των κατασκευών(3%), των ξενοδοχείων και εστιατορίων(2%), ενώ όλοι οι υπόλοιποι τομείς υπερβαίνουν ελαφρώς ή δεν ξεπερνούν το 1% ο καθένας, όπως φαίνεται και στον πίνακα και στο γράφημα που ακολουθούν:

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Αλβανία(stock) ανά δραστηριότητα (σε εκ.€)					
Δραστηριότητα	2012	Μερίδιο 2012	2013	Μερίδιο 2013	Μεταβολή 2013/2012
Υπηρεσίες μεταφορών, αποθήκευσης και επικοινωνιών	789,24	20,27%	1.143,91	27,32%	44,94%
Χρηματοοικονομική διαμεσολάβηση	752,62	19,33%	816,46	19,50%	8,48%

Ορυχεία και λατομεία	810,03	20,81%	741,81	17,71%	-8,42%
Άλλες βιομηχανίες	616,05	15,82%	390,64	9,33%	-36,59%
Βιομηχανία	334,57	8,59%	329,13	7,86%	-1,63%
Real Estate	90,30	2,32%	310,90	7,42%	244,30%
Χονδρικό-λιανικό εμπόριο	156,52	4,02%	141,27	3,37%	-9,74%
Κατασκευές	142,09	3,65%	137,03	3,27%	-3,56%
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	63,41	1,63%	63,42	1,51%	0,02%
Διεθνείς οργανισμοί	45,67	1,17%	59,74	1,43%	30,81%
Υγειονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες	35,80	0,92%	31,67	0,76%	-11,54%
Άλλες κοινωνικές υπηρεσίες	18,41	0,47%	18,35	0,44%	-0,33%
Εκπαίδευση	6,80	0,17%	8,03	0,19%	18,09%
Γεωργία, θήρα και δασοκομία	1,09	0,03%	1,10	0,03%	0,92%
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, αερίου και νερού	30,30	0,78%	-5,93	-0,14%	-119,57%
Αλιεία	-	-	-	-	-
Σύνολο	3.892,90	100,00%	4.187,53	100,00%	7,57%

Πηγή:INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τυράνων

ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ(STOCK) ΑΝΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ-2013



Πηγή: Κεντρική Τράπεζα της Αλβανίας

6.7.3 Χαρακτηριστικά Ελληνικών Επενδύσεων στην Αλβανία

Οι ελληνικές επενδύσεις στην Αλβανία έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- **Η Ελλάδα είναι ο βασικός επενδυτής στην Αλβανία στο σύνολο των ΑΞΕ**

Η Ελλάδα αποτελεί την πρώτη χώρα στον κατάλογο των ξένων επενδυτών στην Αλβανία και οι Έλληνες επιχειρηματίες, παρά τις δυσκολίες και την αστάθεια στο αλβανικό επιχειρηματικό περιβάλλον, καθώς και τη δυσμενή οικονομική συγκυρία για την ελληνική

οικονομία, παραμένουν στην αλβανική αγορά με δυναμική και αυξανόμενη επενδυτική παρουσία. Καθ' όλη τη διάρκεια της χρονικής περιόδου από το 2007 ως το 2013, η Ελλάδα ήταν ο πρώτος ξένος επενδυτής στην Αλβανία με εξαίρεση το 2011. Το 2007, οι ελληνικές επενδύσεις αποτελούσαν το 28% του συνόλου των ΑΞΕ(stock). Αυτό το ποσοστό μειώθηκε, με τα χρόνια, φτάνοντας στο χαμηλότερο επίπεδο το 2011, ήτοι 15% επί του συνόλου, απόλυτα δικαιολογημένο, εξαιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα, το οποίο ωστόσο παραμένει αρκετά σημαντικό ποσοστό για την αλβανική οικονομία. Το 2012 και 2013 οι ελληνικές επενδύσεις αυξήθηκαν εκ νέου (υπερβαίνοντας το ¼ του συνόλου των αποθεμάτων των ΑΞΕ στο τέλος του 2013) και ξεπέρασαν το «ψυχολογικό όριο» του €1 δις στο τέλος του 2013. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

- **Η αύξηση των ελληνικών επενδύσεων οφείλεται σε αύξηση των κεφαλαίων και σε αύξηση των χρεογράφων**

Με την πάροδο του χρόνου, οι Έλληνες επενδυτές αγοράζουν μερίδια αλβανικών επιχειρήσεων και αυξάνουν τα κεφάλαιά τους, επίσης λαμβάνουν δάνεια από τις μητρικές εταιρείες στην Ελλάδα, ή επενδύουν σε επενδύσεις χαρτοφυλακίου που έχουν εκδοθεί από τη μητρική εταιρεία. Αυτοί δύο τύποι των συναλλαγών αυξάνουν το απόθεμα των ελληνικών Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Αλβανία.

Η διαφορά στο απόθεμα για τις ελληνικές επενδύσεις αφορά κυρίως στις συναλλαγές (ροών) κατά τη διάρκεια του έτους και όχι στις μεταβολές τιμών ή άλλες αλλαγές.

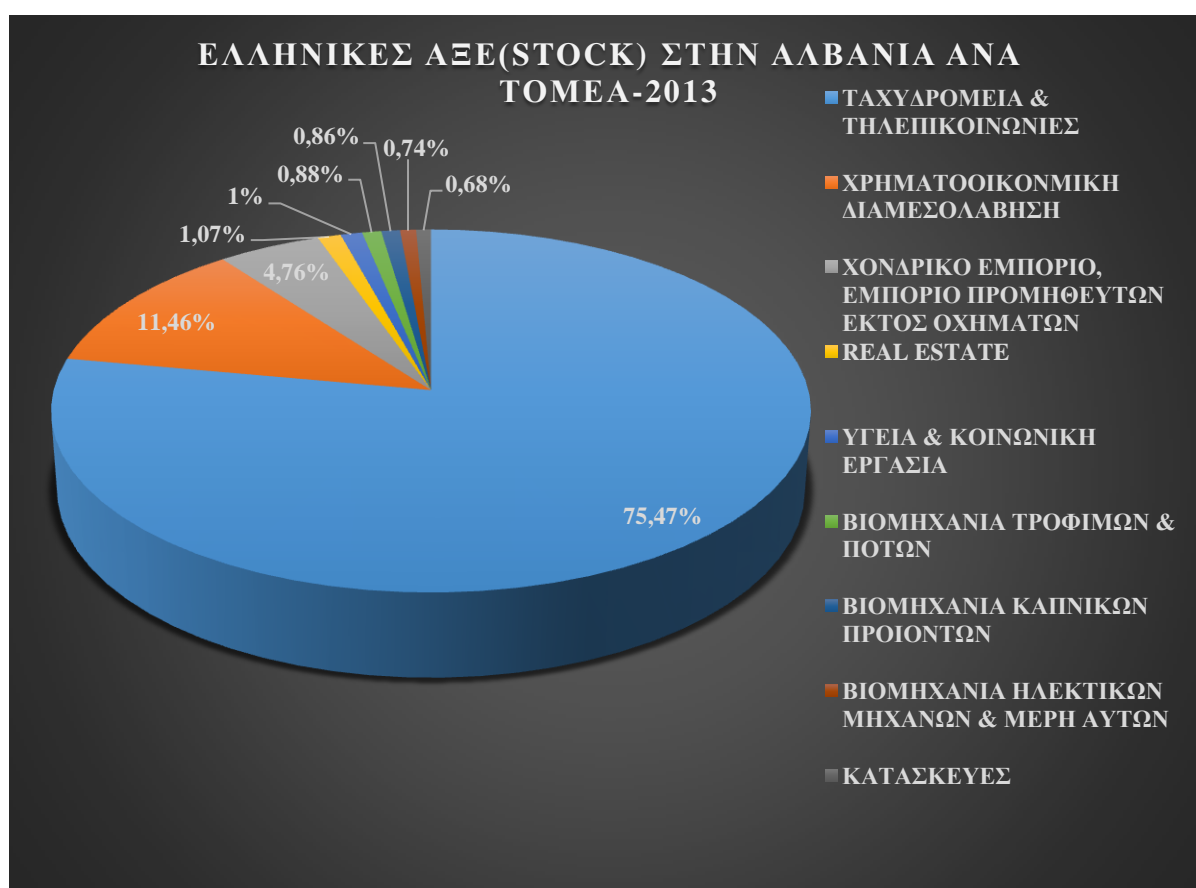
- **Οι βασικοί οικονομικοί τομείς στους οποίους κατευθύνονται οι ελληνικές επενδύσεις στην Αλβανία είναι των «ταχυδρομείων και τηλεπικοινωνιών» και «ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών».**

Οι επενδύσεις αφορούν κυρίως στον τομέα των ταχυδρομείων και τηλεπικοινωνιών με ποσοστό 63% επί του συνόλου των αποθεμάτων των ελληνικών επενδύσεων για το 2012 και 75% για το 2013, και του τομέα των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών με ποσοστό 18% επί του συνόλου του αποθέματος των ελληνικών επενδύσεων για το 2012 και 11% για το 2013.

Ελληνικές Άμεσες Επενδύσεις στην Αλβανία (stock) ανά δραστηριότητα (σε εκ. €)					
Δραστηριότητα	2012	Μερίδιο 2012	2013	Μερίδιο 2013	Μεταβολή 2013/2012
Ταχυδρομεία και τηλεπικοινωνίες	488,94	62,52%	820,97	75,47%	67,91%
Ενδιάμεσες χρηματοοικονομικές εργασίες	140,39	17,95%	124,64	11,46%	-11,22%
Χονδρικό εμπόριο, εμπόριο προμηθειών εκτός οχημάτων	54,47	6,97%	51,79	4,76%	-4,92%

Αγορά ακινήτων(Real estate)	6,97	0,89%	11,61	1,07%	66,57%
Υγεία και κοινωνική εργασία	15,16	1,94%	10,84	1,00%	-28,50%
Βιομηχανία τροφίμων και ποτών	9,66	1,24%	9,55	0,88%	-1,14%
Βιομηχανία καπνικών προϊόντων	8,82	1,13%	9,38	0,86%	6,35%
Βιομηχανία ηλεκτρικών μηχανών και μέρη αυτών	8,44	1,08%	8,58	0,79%	1,66%
Κατασκευές	18,26	2,34%	7,42	0,68%	-59,36%
Σύνολο	782,01	100,00%	1.087,55	100,00%	39,10%

Πηγή:INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων



Πηγή:INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

6.7.4 Διάρθρωση αλβανικών επιχειρήσεων- Ελληνικές επιχειρήσεις στην Αλβανία

Στο τέλος του 2013 στην αλβανική οικονομία δραστηριοποιούνταν 111.083 επιχειρήσεις (συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, μη κερδοσκοπικών οργανισμών και δημόσιου τομέα), από τις οποίες οι 12.131 ξεκίνησαν τη λειτουργία τους εντός του 2013.

Σύμφωνα με στοιχεία της Αλβανικής Στατιστικής Υπηρεσίας(INSTAT), οι εταιρείες ξένων και μεικτών συμφερόντων ανέρχονταν σε 4.654, στο τέλος του 2013, εκ των οποίων οι 616 ήταν ελληνικών ή ελληνοαλβανικών συμφερόντων. Επίσης, στο τέλος του 2013, υπήρχαν 1913 καταγεγραμμένες εταιρείες ιταλικών και ιταλο-αλβανικών συμφερόντων, καθώς και 336 τουρκικών και αλβανο-τουρκικών συμφερόντων. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Το μεγαλύτερο μέρος των αλβανικών επιχειρήσεων(42,74%) έχει έδρα την περιφέρεια των Τιράνων, ενώ το 9,54% την Περιφέρεια Δυρραχίου, το 8,85% την περιφέρεια Φίερι, το 8,45% την περιφέρεια Αυλώνας και το 6,06% την περιφέρεια Κορυτσάς.

Σύμφωνα με το τελευταίο ενημερωτικό δελτίο που εξέδωσε το Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της ελληνικής πρεσβείας στα Τίρανα, προκύπτει αύξηση των ελληνικών επιχειρήσεων στην Αλβανία. Συγκεκριμένα από το 2013 μέχρι σήμερα έχουν συσταθεί 197 νέες επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων, εκ των οποίων οι 114 αμιγώς ελληνικές. Συγκεκριμένα παρατηρείται μια αυξητική τάση, καθώς το 2013 οι νέες ελληνικών συμφερόντων επιχειρήσεις (αμιγώς ελληνικές ή μικτές) ήταν 69, το 2014 ήταν 88 και το πρώτο τετράμηνο του 2015 εγγράφηκαν αντίστοιχα 39 επιχειρήσεις. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Η δραστηριοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων στην Αλβανία ανά τομέα φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

ΤΟΜΕΑΣ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
Τραπεζικός	<ul style="list-style-type: none">• Alpha Bank• Εθνική Τράπεζα Ελλάδος• Tirana Bank(του ομίλου Τράπεζας Πειραιώς)
Πληροφορικής	<ul style="list-style-type: none">• Intracom Telecom Albania• ADPS(INFORM-ΛΥΚΟΣ)
Μεταποίησης και εμπορίου δομικών υλικών	<ul style="list-style-type: none">• Titan• Alumil• Sideral
Βιομηχανίας τροφίμων	<ul style="list-style-type: none">• Atlas• Gjirofarma• Partner Ballkanik

Υγείας	<ul style="list-style-type: none"> • Κλινική Υγεία
Ιχθυοκαλλιέργειας	<ul style="list-style-type: none"> • Andromeda
Εκπαιδευτικός	<ul style="list-style-type: none"> • New York College-Tirana • Αρσάκειο • City College
Νομικής	<ul style="list-style-type: none"> • Ρόκας • Ναυρίδης-Optima • Δρακόπουλος
Λογιστικής-Συμβουλευτικής	<ul style="list-style-type: none"> • KSP • Ernst & Young • Eurofast
Εμπορίου	<ul style="list-style-type: none"> • Carrefour • Mobal
Τηλεπικοινωνιών	<ul style="list-style-type: none"> • AMC-Cosmote • Vodafone
Κατασκευαστικός-Μελετητικός	<ul style="list-style-type: none"> • Άκτωρ • Τέρνα • Δρόμος • Εγνατία οδός κ.α.

Ελληνικές επιχειρήσεις που είναι επίσης παρούσες στην αγορά της Αλβανίας μέσω δικαιοχρησίας (franchising) , είναι οι εταιρείες Jumbo,Goody's, Coffeeright-Γρηγόρης, Everest. Τέλος υπάρχουν και άλλες ελληνικές επιχειρήσεις στον τομέα εμπορίου (BSB, Δρομέας, Mati Mati, Fresh Line), εστίασης, ένδυσης, υπόδησης κ.λπ. <http://www.dimokratiki.gr/14-05-2015/i-ellines-epichirimaties-ependioun-stin-alvania/>

Οι εταιρείες αυτές καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα τομέων εμπορίου (τρόφιμα, ενδύματα, δομικά υλικά, οπτικά κ.λπ.) και υπηρεσιών (μεταφορές,συμβουλευτικές,νομικές,μάρκετινγκ,εκπαίδευσης,επικοινωνίας,εστίασης,ιατρικές υπηρεσίες κ.λπ.). Σύμφωνα με τα πρόσφατα στοιχεία της αλβανικής Στατιστικής Υπηρεσίας INSTAT, το 2014, ο συνολικός αριθμός των ενεργών επιχειρήσεων ξένων συμφερόντων ήταν 5.245 εκ των οποίων 2.267(43%) ήταν ιταλικές, 640(12%) ελληνικές, 415(8%) τουρκικές, 253(5%) από το Κόσσοβο και 1670(32%) από άλλες χώρες.

Οι πιο συνηθισμένες νομικές μορφές εταιρειών είναι οι ατομικές επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούν το 76,48% του συνόλου, και οι εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης, οι οποίες συναντώνται σε ποσοστό 18,69%. Οι ανώνυμες εταιρείες αντιπροσωπεύουν μόλις το 0,795 του συνόλου. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014).

Το 40,4% των αλβανικών επιχειρήσεων δραστηριοποιείται στο εμπόριο, το 16,05% στον κλάδο των ξενοδοχείων και της εστίασης, το 7,22% στον τομέα μεταφορών και αποθήκευσης, το 2,25% στις τηλεπικοινωνίες, το 9,3% στη βιομηχανία, το 4,34% στον κατασκευαστικό κλάδο και το 1,52% στον αγροτικό τομέα.

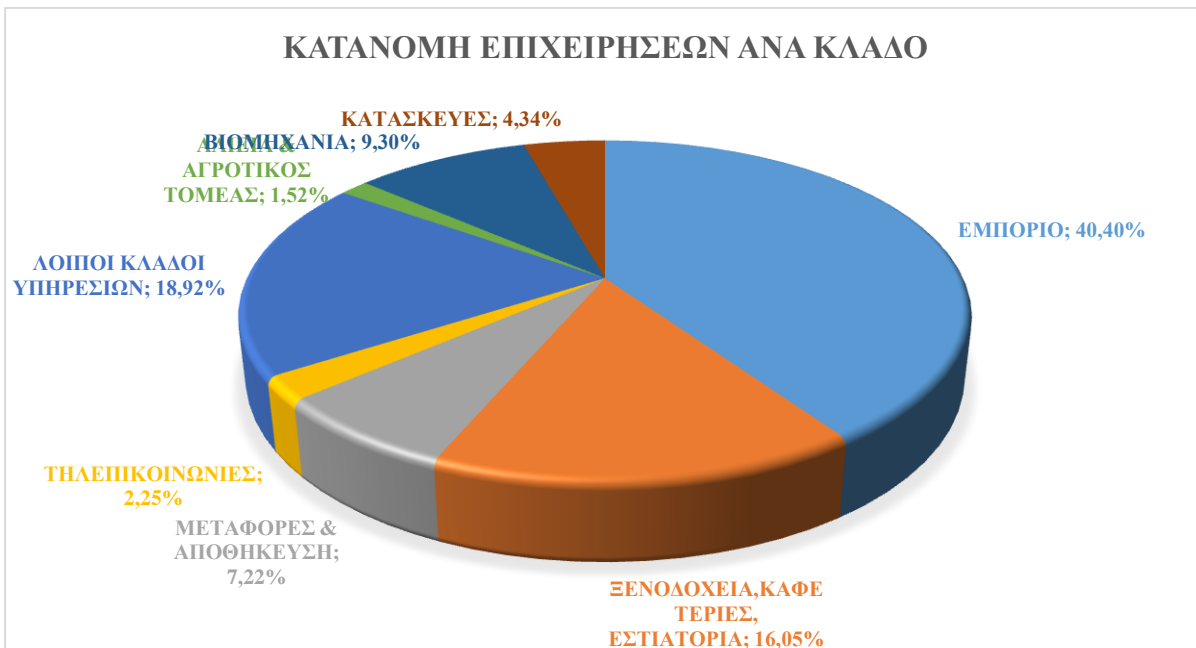
Η συντριπτική πλειοψηφία (89,83% ή 99.782 επιχειρήσεις) των επιχειρήσεων είναι μικρού μεγέθους και απασχολούν 1-4 εργαζόμενους. Το 4,71% ή 5.235 επιχειρήσεις απασχολούν 5-9 εργαζόμενους, το 4,20% ή 4.660 επιχειρήσεις απασχολούν 10-49 υπαλλήλους, ενώ μόλις 1.406 επιχειρήσεις, που αντιστοιχούν στο 1,27% του συνόλου, αριθμούν περισσότερους από 57 υπαλλήλους. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Κατανομή επιχειρήσεων βάσει νομικής μορφής (τέλος 2013)			
Μορφή	Σύνολο	Μερίδιο	Έναρξη λειτουργίας το 2013
Ατομικές επιχειρήσεις	84.955	76,48%	9.584
Ε.Π.Ε	20.760	18,69%	2.141
Α.Ε.	880	0,79%	52
Δημόσιες επιχειρήσεις (όχι Α.Ε.)	936	0,84%	12
Λοιπές	4.488	4,04%	381
Σύνολο	111.083	100,00%	12.131

Πηγή: *Πρεσβεία της Ελλάδος-Τίρανα-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων-Ετήσια Έκθεση Αλβανίας 2013*

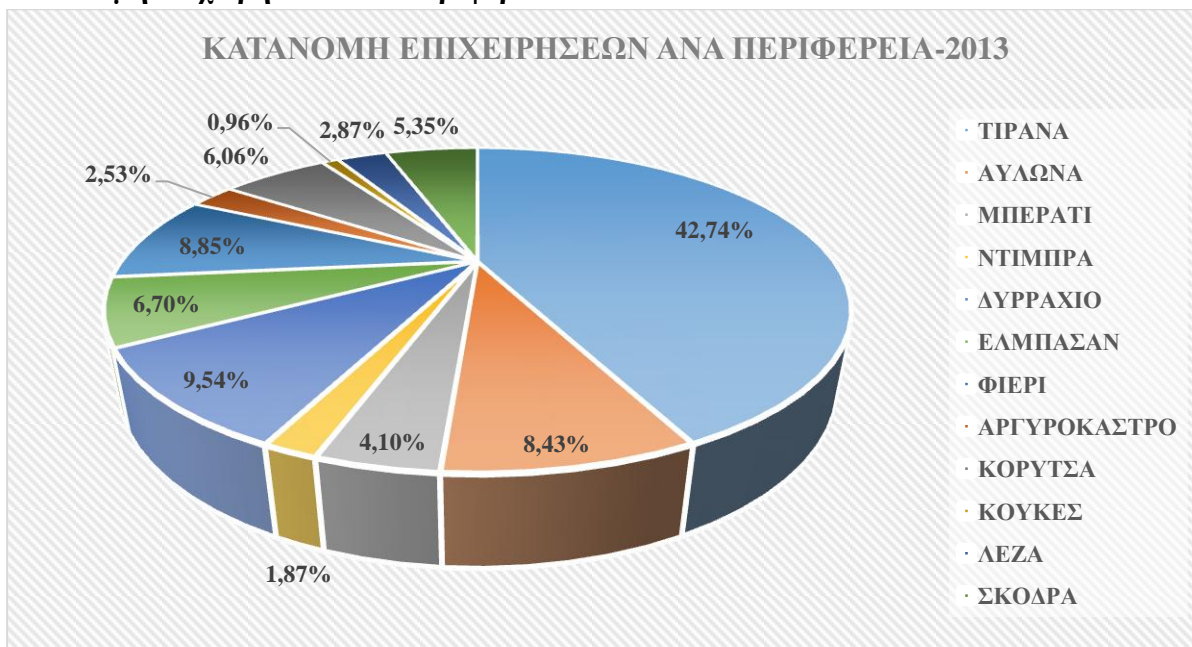
Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται η κατανομή επιχειρήσεων στην Αλβανία ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας:

Κατανομή επιχειρήσεων ανά κλάδο (τέλος 2013)



Πηγή: INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

Κατανομή επιχειρήσεων ανά περιφέρεια



Πηγή: INSTAT-Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

6.8 ΑΣΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

Το νομικό πλαίσιο της Αλβανίας στοχεύει στη διασφάλιση ευνοϊκού επενδυτικού κλίματος. Βάσει αυτού, η πραγματοποίηση επενδύσεων και η ιδιοκτησία επιτρέπονται σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Επίσης επιτρέπεται ο επαναπατρισμός κερδών προερχόμενων από επενδύσεις. Η ξένη συμμετοχή σε εταιρείες της εγχώριας αγοράς μπορεί να φτάνει και το 100%. Όσον αφορά, στην προστασία της βιομηχανικής και πνευματικής ιδιοκτησίας, έχει θεσπιστεί νομοθεσία που την προστατεύει. Σχετικά με την εταιρική νομοθεσία, δεν υπάρχουν περιορισμοί για τη ίδρυση εταιρείας από αλλοδαπούς, οι οποίοι δύνανται να ιδρύσουν εταιρεία εξ ολοκλήρου με δικά τους κεφάλαια, είτε μικτή εταιρεία με αλβανούς εταίρους. Το νομικό πλαίσιο των ιδιωτικοποιήσεων προβλέπει την ισότιμη μεταχείριση αλβανών και ξένων επενδυτών. Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Είναι πολύ σημαντικό ότι η Παγκόσμια Τράπεζα προσφέρει βοήθεια στην Αλβανία, έτσδι ώστε να παρέχεται οικονομική ασφάλεια στους επενδυτές και εξαγωγείς και διασφάλιση από τον Πολιτικό Κίνδυνο.

Η Αλβανία έχει υπογράψει διμερείς συμφωνίες με δεκαπέντε χώρες για την αμοιβαία προώθηση των επενδύσεων. Το 1991, η Αλβανία έγινε μέλος του Διεθνούς Οργανισμού Διασφάλισης Επενδύσεων και του Διεθνούς Κέντρου Διακανονισμού Επενδυτικών Διαφορών.

Εν τούτοις, ο ΟΑΕΠ δεν ασφαρίζει τις εμπορικές συναλλαγές με την Αλβανία λόγω ασταθών συνθηκών, πράγμα που πρέπει να γνωρίζουν καλά επενδυτές και όσοι εμπλέκονται σε συναλλαγές με την Αλβανία.

Βασικό κίνητρο για τη δραστηριοποίηση των Ελλήνων επιχειρηματιών στην Αλβανία, παρά τα σημαντικά προβλήματα και τους κινδύνους, είναι η κάλυψη των σημαντικών ελλείψεων σε αγαθά και υπηρεσίες στην εγχώρια αγορά. Επίσης, οι ελληνικές επενδύσεις ενισχύονται τόσο από τον ελληνικό αναπτυξιακό νόμο για τον πρωτογενή τομέα όσο και από το Εθνικό Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Το 2000, η Αλβανία έγινε μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Σχεδόν όλοι οι ποσοτικοί περιορισμοί στις εισαγωγές καταργήθηκαν, όπως και οι τυπικές απαιτήσεις για έκδοση αδειών εισαγωγής-εξαγωγής για την πλειονότητα των προϊόντων, πράγμα που διευκόλυνε πολύ τις διαδικασίες εξαγωγών των ελληνικών επιχειρήσεων. Σύμφωνα με τους όρους ένταξης στον ΠΟΕ, Η Αλβανία δεσμεύθηκε να μειώσει τους δασμούς και έχει πραγματοποιήσει πρόοδο όσον αφορά στην προσαρμογή της στα διεθνή εμπορικά πρότυπα; και διαδικασίες, όπως υιοθέτηση νέου δασμολογικού κώδικα κ.α. Βέβαια, υπολείπεται σε τομείς, όπως η τυποποίηση και πιστοποίηση καθώς και αυτό των υγειονομικών ελέγχων

Πιο αναλυτικά, με βάση το ισχύον στην Αλβανία θεσμικό πλαίσιο, οι ξένοι επενδυτές έχουν αρκετές επιλογές ως προς την οργάνωση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων τους στη χώρα, οι οποίες μπορούν να ασκηθούν είτε με την ίδρυση εταιρείας, είτε με τη δημιουργία υποκαταστήματος ή αντιπροσωπεία. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Για όλες ανεξαιρέτως τις εταιρικές οντότητες που δραστηριοποιούνται στην Αλβανία υφίσταται από 1^η Σεπτεμβρίου 2007, υποχρέωση εγγραφής τους στο Εθνικό Κέντρο Εγγραφής, το οποίο ιδρύθηκε με το Ν.9723/2007, με σκοπό να λειτουργήσει ως «one stop shop», προσφέροντας, με κόστος της τάξης των 100 αλβανικών λεκ/ALL (περίπου 0,70 €), ταυτόχρονη εγγραφή στα φορολογικά μητρώα, στο μητρώο κοινωνικής ασφάλισης κ.α., διαδικασία που μπορεί να ολοκληρωθεί σε μία ημέρα. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

❖ **Νομικές μορφές εταιρειών-Γενικές Ρυθμίσεις**

Οι νομικές μορφές των εταιρειών που εγγράφονται στο Εθνικό Κέντρο Εγγραφής είναι οι εξής:

- Ατομική επιχείρηση
- Ομόρρυθμη Εταιρεία
- Ετερόρρυθμη εταιρεία
- Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
- Ανώνυμη Εταιρεία
- Κοινοπραξία

❖ **Εγγραφή νέας εταιρείας στο Εθνικό Κέντρο Εγγραφής**

Οι ενδιαφερόμενοι για την εγγραφή νέας εταιρείας υποχρεούνται να υποβάλλουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά στο γραφείο του Εθνικού Κέντρου Εγγραφής της περιοχής όπου βρίσκεται η έδρα η εταιρείας (υπάρχουν ήδη 10 περιφερειακά γραφεία και, όπως έχει ανακοινωθεί, αναμένεται να λειτουργήσουν άλλα 19 σε διάφορες περιοχές της χώρας. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

❖ **Διαδικασίες αδειοδότησης από το Εθνικό Κέντρο Αδειών**

Μετά την εγγραφή στο Εθνικό Κέντρο Εγγραφής και ανάλογα με το αντικείμενο, ενδέχεται να απαιτείται η έκδοση σχετικής άδειας πριν την έναρξη των δραστηριοτήτων της εταιρείας.

Οι δραστηριότητες για τις οποίες απαιτείται η έκδοση ειδικής άδειας είναι κυρίως εκείνες που άπτονται της δημόσιας υγείας και ασφάλειας. Οι αιτήσεις για αδειοδότηση εξετάζονται κατά κανόνα από τις αρμόδιες δημόσιες Αρχές. Όμως σε κάποιες περιπτώσεις οι σχετικές αιτήσεις εξετάζονται από το Εθνικό Κέντρο Αδειών, εφόσον υπάρχει σχετική συμφωνία μεταξύ του τελευταίου και της αρμόδιας Αρχής. Ειδικά για την εκτέλεση κατασκευαστικών έργων στην Αλβανία, απαιτείται και σχετική αδειοδότηση από το Υπουργείο Μεταφορών και Υποδομών.

Κάθε άδεια που εκδίδεται από κεντρικό ή ανεξάρτητο φορέα, προκειμένου να τεθεί σε ισχύ, πρέπει να καταχωρείται στο Εθνικό Μητρώο Αδειών που τηρείται από το Εθνικό Κέντρο Αδειών.

Μεταβολές των στοιχείων που αναγράφονται στην άδεια πρέπει να γνωστοποιούνται στο Εθνικό Κέντρο Αδειών εντός 30 ημερών. Σε περίπτωση που οι μεταβολές αφορούν σε δεδομένα που αποτελούν κριτήρια για τη χορήγηση της άδειας, εκτός από το Εθνικό Κέντρο Αδειών απαιτείται να ενημερώνεται και η Αρχή που εξέδωσε την άδεια, ενώ ο κάτοχος της άδειας παύει τις δραστηριότητες του μέχρι να ολοκληρωθεί η εξέταση των νέων στοιχείων από τις αρμόδιες Αρχές. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

6.9 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ-ΔΑΣΜΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

❖ Φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων

Σύμφωνα με την αλβανική νομοθεσία, όλοι οι ιδιώτες υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος. Οι μόνιμοι κάτοικοι της Αλβανίας (μόνιμοι κάτοικοι θεωρούνται και όσοι διαμένουν στη χώρα για διάστημα, συνεχές ή μη, μεγαλύτερο των 182 ημερών ετησίως) υπόκεινται σε φορολόγηση του εισοδήματός τους, από όποια χώρα και αν προέρχεται. Οι μη μόνιμοι κάτοικοι υπόκεινται σε φορολόγηση μόνο του εισοδήματος που δημιουργείται εντός της αλβανικής επικράτειας. Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

❖ Φορολογία επιχειρήσεων

Όλες οι επιχειρήσεις στην Αλβανία με ετήσιο κύκλο που υπερβαίνει τα 2 εκ. ALL , υπόκεινται σε φόρο εισόδων, ανάλογα με το ύψος της φορολογητέας βάσης, η οποία υπολογίζεται βάσει των στοιχείων του ισολογισμού, αφαιρουμένων των εκπιπόμενων δαπανών.

Οι μικρές επιχειρήσεις με συνολικά έσοδα μέχρι 2 εκ. ALL , φορολογούνται με σταθερό ποσό ύψους 25.000 ALL, το οποίο καταβάλλεται εντός του πρώτου εξαμήνου του εκάστοτε οικονομικού έτους.

Οι μικρές επιχειρήσεις με συνολικά έσοδα από 2 εκ.ALL ως 8 εκ.ALL, υπόκεινται σε απλοποιημένο φόρο εσόδων της τάξης του 7,5% επί της φορολογητέας βάσης. Ο οφειλόμενος φόρος προκαταβάλλεται σε τρίμηνη βάση, ενώ γίνεται ετήσια εκκαθάριση μέχρι τις 10 Φεβρουαρίου του επόμενου έτους.

Οι μεγάλες επιχειρήσεις, με κύκλο εργασιών άνω των 8 εκ. ALL (περίπου 57.000 €), φορολογούνται με συντελεστή 15%

Οι φορολογικές οντότητες στη χώρα υποχρεούνται να παρακρατούν και αν αποδίδουν στο αλβανικό κράτος, φόρο 10% (εκτός αν υπάρχει Συμφωνία Αποφυγής Διπλής Φορολογίας που ορίζει διαφορετικά) επί των ακαθάριστων πληρωμών τους για μερίσματα, διανομή κερδών, τόκους, πνευματικά δικαιώματα, ενοίκια, τεχνικές, διοικητικές, οικονομικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες κ.α., προς άλλες οντότητες, της ημεδαπής ή της αλλοδαπής οι οποίες δεν είναι εγγεγραμμένες στα αλβανικά φορολογικά μητρώα.

Επιπλέον παρακρατούν και αποδίδουν, σε μηνιαία βάση (μέχρι τις 20 του επόμενου μήνα), στο αλβανικό κράτος το φόρο που αντιστοιχεί στους μισθούς που καταβάλλει στους υπαλλήλους της. Τα μηνιαία εισοδήματα μισθωτών υπηρεσιών, ύψους μέχρι 30.000 ALL, δεν υπόκεινται σε φορολογία. Τα εισοδήματα από 30.001 ALL και έως 130.000 ALL φορολογούνται με συντελεστή 13% για το ποσό που υπερβαίνει τις 30.000 ALL, ενώ τα εισοδήματα άνω των 130.000 ALL φορολογούνται με συντελεστή 23%. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

❖ **Ενδεικτικοί τοπικοί φόροι**

Κάποιοι ενδεικτικοί τοπικοί φόροι είναι οι εξής:

- Φόρος ιδιοκτησίας ακίνητης περιουσίας
- Φόρος μεταβίβασης ακινήτων
- Φόρος νέων κατασκευών

❖ **Φ.Π.Α.**

Ο γενικός συντελεστής φπα είναι 20%, ενώ ορισμένες συναλλαγές εξαιρούνται της επιβάρυνσης ΦΠΑ. Οι κυριότερες κατηγορίες που εξαιρούνται είναι:

- Φάρμακα και ιατρικές υπηρεσίες (από 1.4.2014)
- Εξαγωγές
- Πώληση και ενοικίαση γης
- Πώληση και ενοικίαση ακινήτων (εκτός ξενοδοχειακών μονάδων), εφόσον ο χρόνος μίσθωσης υπερβαίνει τους δύο μήνες (η ενοικίαση μπορεί να υπόκειται σε ΦΠΑ κατόπιν αιτήσεως του εκμισθωτή)
- Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες
- Ορισμένες κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών που σχετίζονται με τον πετρελαϊκό τομέα.

- Εφημερίδες και περιοδικά, καθώς και διαφημιστικές και εκτυπωτικές υπηρεσίες που σχετίζονται με αυτά.
- Υπηρεσίες στοιχημάτων και τυχερών παιγνίων

Όσον αφορά στα εισαγόμενα προϊόντα, ο ΦΠΑ αποδίδεται στο αλβανικό κράτος κατά την εισαγωγή και υπολογίζεται επί της τελικής τιμής.

Κάθε φυσικό και νομικό πρόσωπο που πραγματοποιεί συναλλαγές, με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 5 εκ. ALL, που υπόκεινται σε Φ.Π.Α. υποχρεούται να εγγραφεί στο μητρώο «Υπόχρεων καταβολής Φ.Π.Α.». Η εγγραφή πρέπει να έχει πραγματοποιηθεί μέχρι την 1^η Ιανουαρίου του επόμενου έτους από εκείνο που ξεπεράστηκε το κατώφλι των 5 εκ. ALL. Τα πρόσωπα, φυσικά ή νομικά που δραστηριοποιούνται στον τομέα των εισαγωγών-εξαγωγών, καθώς όσοι παρέχουν επαγγελματικές υπηρεσίες εγγράφονται στο μητρώο ανεξαρτήτως κύκλου εργασιών.

Οποιαδήποτε μη εγκατεστημένη στην Αλβανία επιχείρηση παρέχει υπηρεσίες ή προϊόντα εντός της χώρας και υπόκειται σε καταβολή ΦΠΑ, είναι υποχρεωμένη να ορίσει ως εκπρόσωπο έναν μόνιμο κάτοικο Αλβανίας, ο οποίος θα εγγραφεί στο μητρώο ΦΠΑ, θα ενεργεί στο όνομα της επιχείρησης και θα φέρει ευθύνη για την εκπλήρωση των σχετικών υποχρεώσεων της εταιρείας. Σημειώνεται ότι η ως άνω υποχρέωση αφορά και επιχειρήσεις των οποίων ο κύκλος εργασιών δεν ξεπερνά το όριο πέραν του οποίου απαιτείται εγγραφή στο μητρώο για ΦΠΑ. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

6.10 ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT

Η ανάλυση SWOT αποτελεί ένα εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού το οποίο εξυπηρετεί την ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος μιας επιχείρησης που πρέπει να λάβει μιας στρατηγικής σημασίας απόφαση (Rogers 1999). Η ονομασία «SWOT» προέρχεται από το ακρωνύμιο των αγγλικών λέξεων Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (Πλεονεκτήματα, Αδυναμίες, Ευκαιρίες, Απειλές). (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

❖ Πλεονεκτήματα

Το βασικό πλεονέκτημα που απολαμβάνουν οι ξένες επιχειρήσεις στην Αλβανία σχετίζεται με το ιδιαίτερος χαμηλό εργατικό κόστος παραγωγής, το οποίο είναι το μικρότερο στην περιοχή. Αυτό μάλιστα συνοδεύεται και από ένα αρκετά ευέλικτο Εργατικό Δίκαιο, συνδυασμός που κάνει εν γένει την αγορά εργασίας ιδιαίτερος ελκυστική. Ταυτόχρονα η χώρα απολαμβάνει μια αξιοσημείωτη μακροοικονομική σταθερότητα, η οποία δημιουργεί κλίμα ασφάλειας και προβάλλει ένα δυναμικά αναπτυσσόμενο προφίλ που ενισχύεται από τη συνεχώς αυξανόμενη πολιτική σταθερότητα, όπως αυτή εκφράστηκε με την πρόσφατη ένταξη της Αλβανίας στο Νάτο ως πλήρες μέλος. Ένα άλλο σημαντικό πλεονέκτημα προκύπτει από τη δραστηριοποίηση σε μία αγορά από όπου απουσιάζει ο ισχυρός εγχώριος ανταγωνισμός, γεγονός που δημιουργεί ευκαιρίες για πωλήσεις, που όμως θα μπορούσαν εναλλακτικά να πραγματοποιηθούν και μέσω εμπορικών συναλλαγών. Τέλος, το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο,

με το οποίο δε γίνεται καμία απολύτως διάκριση ανάμεσα σε ξένους και εγχώριους επενδυτές αποτελεί επίσης ένα ισχυρό κίνητρο για τις αλλοδαπές επιχειρήσεις. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

❖ **Αδυναμίες**

Η αναποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα, η χαμηλή ισχύς του νόμου, η εκτεταμένη διαφθορά και η παραοικονομία φαίνεται να αποτελούν τα σημαντικότερα προβλήματα που μία αλλοδαπή επιχείρηση πρόκειται να αντιμετωπίσει με την εγκατάστασή της στην Αλβανία. Εκτός αυτών, καλείται να δραστηριοποιηθεί σε μία περιοχή όπου υπάρχει σημαντική έλλειψη υποδομών με τελικό αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους παραγωγής, την εμπλοκή σε χρονοβόρες και δαπανηρές γραφειοκρατικές υποθέσεις, την καθυστέρηση της παραγωγής και εν γένει την απώλεια της ανταγωνιστικότητας τους. Καθώς μάλιστα η τοπική αγορά παρουσιάζει πολύ χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα (και συνεπώς χαμηλή αγοραστική δύναμη) η προώθηση των προϊόντων σε άλλες χώρες καθίσταται εξαιρετικά δαπανηρή σε κόστος και σε χρόνο. Σε αυτό το κλίμα, που επιτείνεται από την απουσία διαδικασιών διαβούλευσης, θα πρέπει να προστεθεί και ένα όχι και τόσο φιλικό φορολογικό σύστημα και ένας ελλιπής και δαπανηρός χρηματοδοτικός τομέας που συντηρείται λόγω της αδυναμίας διασφάλισης των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

❖ **Ευκαιρίες**

Οι ντόπιοι αλλά και αλλοδαποί επενδυτές καλούνται να διακρίνουν επιχειρηματικές ευκαιρίες όπως για παράδειγμα η εκμετάλλευση των πλούσιων φυσικών ενεργειακών και μεταλλευτικών πόρων της χώρας. Άλλοι κλάδοι που παρουσιάζουν ευνοϊκές προοπτικές είναι η παραγωγή ποιοτικών αγροτικών προϊόντων και η μεταποίηση, ενώ σημαντικές ευκαιρίες παρουσιάζονται και από τις κάθε είδους ιδιωτικοποιήσεις που αναμένονται στο άμεσο μέλλον. Σημαντική σκοπιμότητα φαίνεται και η σύναψη συμφωνιών *facon* με σκοπό την εκμετάλλευση του χαμηλού κόστους παραγωγής, ιδιαίτερα για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις των παραμεθόριων περιοχών της Ελλάδας. Ταυτόχρονα αναμένονται και μια σειρά επενδυτικά κίνητρα από την Αλβανική Κυβέρνηση που επίσης δημιουργούν επιχειρηματικές ευκαιρίες, με σημαντικότερη την πρωτοβουλία «Αλβανία 1 ευρώ» το οποίο προβλέπει την κοστολόγηση ορισμένων κρατικών υπηρεσιών προς τον επιχειρηματικό κόσμο έναντι 1 ευρώ και την ενοικίαση ορισμένων περιουσιακών στοιχείων έναντι 1 ευρώ το τετραγωνικό μέτρο. Τέλος, καθώς η ανάπτυξη της αγοράς της Αλβανίας είναι αναπόφευκτη, οι επιχειρήσεις στην Αλβανία αναμένουν μόνο καλύτερες μέρες, από πλευράς εγχώριας κατανάλωσης, για το μέλλον. Σημαντικές ευκαιρίες φαίνονται και στη σύναψη συμφωνιών *facon* με σκοπό την εκμετάλλευση του χαμηλού κόστους παραγωγής, ιδιαίτερα για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις των παραμεθόριων περιοχών της Ελλάδας. Ταυτόχρονα αναμένεται και μια σειρά επενδυτικά κίνητρα από την Αλβανική Κυβέρνηση, που επίσης δημιουργούν επενδυτικές ευκαιρίες, μ

σημαντικότερη την πρωτοβουλία «Αλβανία 1 €». Το πρόγραμμα αυτό αναφέρεται στην κοστολόγηση ορισμένων κρατικών υπηρεσιών προς τον επιχειρηματικό κόσμο έναντι 1€ και η ενοικίαση ορισμένων περουσιακών στοιχείων έναντι 1€ το τετραγωνικό μέτρο. Τέλος καθώς η ανάπτυξη της αγοράς της Αλβανίας είναι αναπόφευκτη, οι επιχειρήσεις στην Αλβανία αναμένουν μόνο καλύτερες μέρες, από πλευράς εγχώριας κατανάλωσης, για το μέλλον. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

❖ Απειλές

Η ανάπτυξη επιχειρηματικής δραστηριότητας στη γείτονα χώρα επιφυλλάσσει και μια σειρά από απειλές για τη βιωσιμότητα και ανάπτυξη της επιχείρησης. Οι σημαντικότερες από αυτές πηγάζουν από τη διαφθορά του Δικαστικού Σώματος και την αδυναμία διαφύλαξης των διακιωμάτων ιδιοκτησίας, γεγονός που αποκτά ιδιαίτερη σημασία όταν πρόκειται για πνευματικά διακίωματα καινοτόμων μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Η κατάσταση αυτή έχει οδηγήσει σε ένα δικαστικό κλίμα που χαρακτηρίζεται από χρονοβόρες εκδικάσεις υποθέσεων και αμφιλεγόμενες αποφάσεις, γεγονός που αρκετά συχνά γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από επιτείδιους με σκοπό τον εξωδικαστικό συμβιβασμό. Απειλή για τις νέες επιχειρήσεις αποτελεί και το κλίμα αβεβαιότητας που βιώνουν οι ντόπιοι επιχειρηματίες αφού πολύ συχνά αλλάζουν οι υφιστάμενοι νόμοι και κανονισμοί και η πρόσβαση στους νέους είναι πολύ δύσκολη. Το σύστημα υποδομών της χώρας μπορεί είσηνα αποτελέσει κίνδυνο για την ομαλή λειτουργία των επιχειρήσεων στην Αλβανία αφού προκαλούνται συχνά ενεργειακές κρίσεις και η χώρα είναι ελλειμματική στο ενεργειακό ισοζύγιο. Τέλος, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος σε ορισμένα σημεία είναι δυνατόν να υπονομεύσει την ανάπτυξη κάποιων επιχειρήσεων και ιδίως των τουριστικών σε παραθαλάσσιες περιοχές. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT	
ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Μακροοικονομική σταθερότητα • Χαμηλό κόστος εργασίας • Αναπτυσσόμενη οικονομία • Εργατικό Δίκαιο • Πολιτική σταθερότητα • Νομικό πλαίσιο • Διμερείς και εμπορικές διεθνείς συμφωνίες • Βελτίωση επενδυτικού κλίματος τα τελευταία 	<ul style="list-style-type: none"> • Παραοικονομία • Χαμηλή ισχύς του Νόμου • Φτώχη υποδομή (χαμηλό επίπεδο των υποδομών μεταφορών και ενέργειας) • Χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα • Δαπανηρός

<p>χρόνια</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αφθονία φυσικών πόρων(πετρέλαιο,αέριο,κάρβουνο,σίδηρος,χαλκός και χρώμιο) • Υψηλό ποσοστό πληθυσμού νεαρής ηλικίας • Στρατηγική θέση της χώρας που προσφέρει πρόσβαση σε αγορές της Ευρώπης • Έλλειψη εγχώριων βιομηχανικών προϊόντων • Η γειτνίαση της Ελλάδας με την Αλβανία 	<p>Χρηματοδοτικός Τομέας</p> <ul style="list-style-type: none"> • Διαφθορά • Φορολογικό σύστημα • Αναποτελεσματικότητα Δημ.Τομέα
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Εκμετάλλευση φυσικών πόρων • Κλαδικές ευκαιρίες • Ιδιωτικοποιήσεις • «Αλβανία 1 €» • Αναπτυσσόμενη αγορά 	<ul style="list-style-type: none"> • Διαφθορά Δικαστικού Σώματος • Σκόπιμες δικαστικές διαμάχες • Ανασφαλής λειτουργία υποδομών • Φυσικό περιβάλλον • Διαφύλαξη δικαιωμάτων ιδιοκτησίας • Απρόβλεπτες αλλαγές στη νομοθεσία • Αδυναμία διαφύλαξης πνευματικών δικαιωμάτων • Ο προβληματικός ενεργειακός τομέας αποτελεί απειλή για τη συνεχιζόμενη ανάπτυξη

Πηγή :Γραφείο ΟΕΥ Τιράνων

6.11 ΣΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗ SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ

Οι ελληνικές εξαγωγές προς την Αλβανία ανπτύσσονται σταθερά τα τελευταία χρόνια, καθώς επίσης και η υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων, ενώ παράλληλα παρατηρείται η ανάγκη για σταθεροποίηση ενός διοικητικού,νομοθετικού και επενδυτικού πλαισίου που θα ενθαρρύνει το ενδιαφέρον των ελληνικών επιχειρήσεων να αντιμετωπίσουν την Αλβανία ως χώρα με πρόσφορο επενδυτικό έδαφος. Οι βασικές προτεραιότητες για την ανάπτυξη της Αλβανίας ως σημαντικού πόλου προσέλκυσης ελληνικών επενδύσεων είναι οι ακόλουθες:

- Ο πρωταγωνιστικός ρόλος της ιδιωτικής οικονομίας
- Η ενδυνάμωση των θεσμών
- Η αναδιάρθρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα
- Η ενίσχυση των μικρών και των μέσων επιχειρήσεων

- Η ανάπτυξη των εξαγωγών
- Ο περιορισμός των γραφειοκρατικών εμποδίων που εμποδίζουν οι ξένοι επενδυτές

Η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους οικονομικούς εταίρους της Αλβανίας με προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης στους κλάδους τηλεπικοινωνιών, πετρελαίων, ασφαλειών, μεταλλείων, βιομηχανικών πάρκων, καθώς επίσης και την ανάπτυξη της νέας οικονομίας. Η Ελλάδα και οι ελληνικές επιχειρήσεις παρέχουν όλα τα εχέγγυα για εποικοδομητική συνεργασία με αλβανικές επιχειρήσεις σε όλους τους τομείς της επιχειρηματικής δραστηριότητας. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

6.12. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Αλβανία είναι μία από τις αναπτυσσόμενες χώρες της Ευρώπης. Έχει πλήρως ενταχθεί στην Ευρωατλαντική κοινότητα εδώ και πολλά χρόνια.

Συγκεκριμένα τον Ιούνιο του 2006, η υπογραφή της συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση, έθεσε το πρώτο βήμα προς την ένταξη στην .Ε και εξασφάλισε Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου, δίνοντας στα αλβανικά προϊόντα αδασμιολόγητη πρόσβαση σε βασικές αγορές της ΕΕ, ανοίγοντας παράλληλα την αγορά της στις εισαγωγές. Με την εξασφάλιση του καθεστώτος της υποψήφιας προς ένταξη χώρας στην ΕΕ, τον Ιούνιο του 2014, ξεκίνησε μια πιο συντονισμένη προσπάθεια προσαρμογής της νομοθεσίας της στο «ευρωπαϊκό κεκτημένο», εντείνοντας την προενταξιακή της πορεία. Τον Απρίλιο του 2009, η Αλβανία πέτυχε επίσης την πλήρη ένταξη στο ΝΑΤΟ. Από την 16^η Δεκεμβρίου 2010, οι Αλβανοί πολίτες κατέχουν βιομετρικά διαβατήρια, με τα οποία μπορούν ελεύθερα να ταξιδεύουν στο χώρο Σένγκεν χωρίς να χρειάζεται θεωρήση.

Παρά την παγκόσμια οικονομική επιβράδυνση, η Αλβανία έχει καταφέρει να διατηρήσει σχετικά μακροοικονομική σταθερότητα και προσπαθεί να ενισχύσει το επιχειρηματικό και επενδυτικό περιβάλλον. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Παρ' όλα αυτά τα στοιχεία του 2013 δείχνουν αύξηση του ΑΕΠ κατά +0,7%, δημόσιο χρέος το οποίο εκτιμάται σε περίπου 65% του ΑΕΠ και πληθωρισμό κοντά στο 2%.

Όσον αφορά στις άμεσες ξένες επενδύσεις (απόθεμα ΑΞΕ) ΣΤΗΝ Αλβανία, το 2013 ανήλθαν σε €4.2 δις, που αντιστοιχεί περίπου στο 10% του ΑΕΠ. Η Ελλάδα αποτελεί την τελευταία δεκαετία, παραδοσιακά τον πρώτο επενδυτή στη χώρα (με εξαίρεση το 2011), με μερίδιο που υπερβαίνει το 25% του συνολικού αποθέματος άμεσων ξένων επενδύσεων το 2013.

Οι διμερείς εμπορικές σχέσεις είναι επίσης σημαντικές. Η Ελλάδα είναι ένας από τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους της Αλβανίας. Συγκεκριμένα, ο όγκος των συναλλαγών έφθασε 53,47 δις ALL (περίπου €381,2 εκατ.) το 2013. Η Ελλάδα, για περισσότερο από μια δεκαετία, αποτελεί το δεύτερο εμπορικό εταίρο της Αλβανίας ως προς τις αλβανικές εισαγωγές, ενώ όσον αφορά ως προς τις αλβανικές εξαγωγές βρίσκεται στην 8^η

θέση για το 2013. Η δυναμική των διμερών εμπορικών συναλλαγών επιβραδύνθηκε κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, αλλά σύμφωνα με τα στοιχεία εξωτερικού εμπορίου που δημοσιεύθηκαν από την INSTAT για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2014, υπάρχει σωρευτική αύξηση του διμερούς όγκου εμπορίου κατά 14,31% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, που περιλαμβάνει αμφότερες τις εμπορικές ροές (α/εξαγωγές: +16,34%, α/εισαγωγές: +13,97%), γεγονός που αναδεικνύει τη βελτίωση που παρατηρείται στις δύο οικονομίες. Το πρώτο εννιάμηνο του 2014, ο όγκος διμερούς εμπορίου ανήλθε σε 45,99 δις ALL (περίπου 328,5 εκατ.€). (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας της Αλβανίας έχει αναπτυχθεί ραγδαία και οι πιστώσεις γενικά κατανέμονται με βάση τους όρους της αγοράς. Το τραπεζικό σύστημα κυριαρχείται όλο και περισσότερο από ξένες τράπεζες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν περίπου το 90% του συνόλου του ενεργητικού. Αυτό έχει οδηγήσει στην αύξηση του ανταγωνισμού και την καλύτερη παροχή υπηρεσιών. Οι εποπτικές διατάξεις έχουν ενισχυθεί για να διαφυλαχθεί η χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Ως απάντηση στην παγκόσμια οικονομική κρίση, η Κεντρική Τραπεζα της Αλβανίας έχει αποφασίσει να αυξήσει τη ρευστότητα και να διατηρήσει την εμπιστοσύνη του κοινού. Το αλβανικό τραπεζικό σύστημα, το οποίο δεν έχει σημαντική άμεση έκθεση, μπόρεσε να αντισταθεί στους κλυδωνισμούς της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών.

Η Αλβανία είναι μία χώρα των Βαλκανίων, πλούσια σε ορυκτούς και φυσικούς πόρους, η οποία διαθέτει ανθρώπινο δυναμικό με εμφανείς γλωσσικές και επαγγελματικές δεξιότητες, ενώ η ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού χαρακτηρίζεται από υψηλό ποσοστό ατόμων σε παραγωγική ηλικία. Οι αδυναμίες της έγκεινται στην αντιμετώπιση φαινομένων διαφθοράς και άτυπης οικονομίας, έλλειψη επαρκών οργανωτικών και θεσμικών δομών που αφορούν τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, της διακιοσύνης κ.α. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Η Αλβανία κατατάσσεται στην 95^η θέση στην παγκόσμια κατάταξη ανταγωνιστικότητας, σύμφωνα με την έκθεση World Economic Forum 2013-2014, που δημοσιεύθηκε τον Σεπτέμβριο του 2013. Η έκθεση αυτή εξετάζει όλα τα δεδομένα που παράγονται από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς και τους παράγοντες που καθορίζουν την παραγωγικότητα μιας χώρας, και βασίζεται σε περίπου εκατό δείκτες διαφόρων κατηγοριών, συμπεριλαμβανομένων των παρακάτω:

- Μακροοικονομικά στοιχεία
- Ιδρύματα
- Υποδομές
- Περιβάλλον
- Υγειονομική περίθαλψη
- Εκπαίδευση
- Εργασία
- Χρηματοπιστωτικό τομέα

- Καινοτομία

Σύμφωνα με το Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας 2013 (που δημοσιεύθηκε από το Heritage Foundation και την Wall Street Journal), η οικονομική ελευθερία της Αλβανίας τοποθετείται στην 58^η θέση, στον κόσμο.

Με βάση την έκθεση «Doing Business 2013», που δημοσιεύθηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα σχετικά με την ευκολία στου επιχειρείν, η Αλβανία κατατάσσεται στην 90^η θέση σε 189 χώρες. Τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι η αλβανική οικονομία συνεχίζει να επωφελείται από τα εμβάσματα των πολυάριθμων μεταναστών, παρά τη μειωσή τους τα τελευταία χρόνια, τα οποία προέρχονται από διάφορες χώρες των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ευρώπης, κυρίως όμως από την Ελλάδα και την Ιταλία. Αυτά τα εμβάσματα, στην πραγματικότητα, συμβάλλουν ουσιαστικά στην κάλυψη του εμπορικού ελλείμματος. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Ως εκ των ανωτέρω επισημαίνεται ότι στην Αλβανία υπάρχουν αρκετές προοπτικές για ανάπτυξη διμερών εμπορικών και επιχειρηματικών σχέσεων, ιδίως σε τομείς όπου η Ελλάδα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα, αρκεί να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες της αγοράς.

Οι Έλληνες επιχειρηματίες είναι χρήσιμο να γνωρίζουν ακόμη ότι:

- Η έλλειψη επίσημου φορέα για την άντληση πληροφοριών ως προς την οικονομική κατάσταση των αλβανικών εταιρειών, καθιστά δύσκολο τον έλεγχο φερεγγυότητας των αλβανικών επιχειρήσεων, δεδομένου ότι δεν επιβάλλεται η υποχρέωση δημοσίευσης των ισολογισμών μιας εταιρείας.
- Στη χώρα δεν κυκλοφορούν επίσημοι επαγγελματικοί, επιχειρηματικοί κατάλογοι με έγκυρα, πλήρη και επικαιροποιημένα στοιχεία επικοινωνίας εταιρειών, γεγονός που δυσκολεύει την ανεύρεση δυνητικών συνεργατών.
- Διαπιστώνονται συχνές αλλαγές στα στοιχεία επιχειρήσεων (διευθύνσεις, αριθμούς τηλεφώνων, ιδιοκτήτες-αρμόδιοι κ.λ.π.), για τις οποίες οι εταιρείες δεν ενημερώνουν το Εθνικό Κέντρο Εγγραφής (QKR).
- Για την επικοινωνία χρησιμοποιείται σχεδόν αποκλειστικά η κινητή τηλεφωνία, η διείσδυση της οποίας ανέρχεται σε ποσοστό σχεδόν 200%. Έναντι 10% μόνο της σταθερής τηλεφωνίας. Ο αριθμός των συνδρομών κινητών τηλεφώνων στη χώρα εκτιμάται σήμερα σε 5,3 εκατ., δηλαδή μεγάλο ποσοστό διαθέτει πάνω από ένα κινητό.
- Η χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου από τις αλβανικές επιχειρήσεις παραμένει ιδιαίτερα περιορισμένη. Ακόμη και όταν δηλώνεται η ύπαρξη ηλεκτρονικής διεύθυνσης, η επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δεν εγγυάται την έγκαιρη ανταπόκριση.

Συνίσταται σε κάθε περίπτωση επιτόπια επίσκεψη και γνωριμία με εισαγωγείς και δυνητικούς συνεργάτες.

Κρίνεται εξαιρετικά χρήσιμο να προηγηθεί τηλεφωνική επικοινωνία, κατά προτίμηση στην αλβανική γλώσσα, για καθορισμό συνάντησης με εισαγωγής και δυνητικούς συνεργάτες.

Ωστόσο, η χρήση της ελληνικής γλώσσας είναι πολύ διαδεδομένη, ιδίως στη Νότια Αλβανία και αυτό βοηθάει στην επικοινωνία και την εξοικείωση με το δυνητικό συνεργάτη.

Το μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα των προηγούμενων ετών, προς την Ελλάδα, έχει δημιουργήσει έναν πληθυσμό μεγαλύτερο του ενός εκατομμυρίου, ο οποίος έχει κατά καιρούς, ζήσει, εργασθεί ή σπουδάσει στην Ελλάδα και ως εκ τούτου έχει εξοικειωθεί με τις ελληνικές διατροφικές και καταναλωτικές συνήθειες, καθώς και γενικότερα τα ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες, τις οποίες θα επέλεγε να καταναλώνει και τη χώρα του εφ' όσον μπορεί να εντοπίσει στην τοπική αγορά. Πρόκειται για ένα καταναλωτικό κοινό το οποίο θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν αρκετές ελληνικές επιχειρήσεις, καλύπτοντας τις ανάγκες του. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Μολονότι, ο κατασκευαστικός τομέας στην Αλβανία σημείωσε πτώση τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας της έλλειψης ρευστότητας και της κρίσης των γειτονικών χωρών και των χωρών της ευρωζώνης, υπάρχει ακόμη σημαντική έλλειψη υποδομών, γεγονός που αφήνει περιθώρια για τη δραστηριοποίηση των ελληνικών κατασκευαστικών εταιρειών.

Η αλβανική κυβέρνηση επιδιώκει την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, καθώς και του τομέα του τουρισμού, οι οποίοι βρίσκονται σε εμβρυακό στάδιο, γεγονός που δημιουργεί προοπτικές για δυνητικούς επενδυτές και επιχειρήσεις των δύο αυτών κλάδων από την Ελλάδα.

Νέες επενδύσεις απαιτούνται, επειγόντως, στον τομέα της ενέργειας, προκειμένου να μειωθούν οι απώλειες στο δίκτυο διανομής ηλεκτρικού ρεύματος, που αποτελεί ένα μεγάλο πρόβλημα του τομέα της ενέργειας στην Αλβανία. Οι ενεργειακές ανάγκες της Αλβανίας είναι μεγαλύτερες από τη δυνατότητα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία εξαρτάται από τις βροχοπτώσεις, δεδομένου ότι πάνω από 90% της συνολικής παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος, παράγεται από Υδροηλεκτρικά εργοστάσια. Τάραχουν αρκετές προοπτικές στον τομέα αυτό για πιθανές επενδυτικές πρωτοβουλίες.

Εν κατακλείδι για τις ελληνικές επιχειρήσεις που επιδιώκουν να δραστηριοποιηθούν στη γειτονική αλβανική αγορά υπάρχουν σημαντικές προοπτικές. Η ύπαρξη μιας ήδη μεγάλης κοινότητας επιχειρηματιών και επενδυτών, καθώς και η ύπαρξη της ελληνικής μειονότητας, βοηθάει τα νέα εγχειρήματα επιχειρηματικών προσπαθειών. Η επικοινωνία με το γραφείο ΟΕΥ της Πρεσβείας της Ελλάδος στα Τίρανα κρίνεται απαραίτητη για κάθε νέα επιχείρηση, η οποία επιδιώκει να δραστηριοποιηθεί στην αλβανική αγορά. (Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014).

Ελληνική και Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία, Αρθρογραφία, Εκθέσεις

- A.Aslund, The East European Financial Crisis,CASE Network studies&analyses No.395, Center for Social and Economic Research,Warsaw, 2009
- A. Thompson JR, A.J.Strickland III, John E.Gamble, «Crafting and Executing Strategy, McGraw-Hill Irwin, 2008).
- Blomstrom and Kokko, «Multinational corporations and spillovers», Journal of Economic Surveys, 1998)
- Cateora R.Phillip, Graham J.L «International Marketing», McGraw-Hill, New York, 2002
- Dunning J. H (1977) Trade, Location of Economic Activity, and the MNE: A Search fo an Electric Approach. London: Macmillan.
- Dunning, J .H. (1996) Explaining Foreign Direct Investment in Japan: Some Theoretical Insights, In M. Yashitomo and E.Graham (Ed.), Foreign Direct Investment in Japan. Cheltenham, UK: Edward Elgar

- EBRD, Transition Report 2006-2012
 - John R. Scermerhorn, JR., «Introduction to Management», John Wiley & Sons, Inc, 2010
 - Kerin R.A., Mahajan V. and Varadarajan R.P., «Contemporary Perspectives on Strategic Market Planning», Needham Heights, 1990).
 - Legrand, G. & Martini, H., «Management Des Operations de Commerce International, Dunod, 4e Edition).
 - Leonard K. Cheng, Yum K. Kwan «What are the determinants of the location of foreign direct investment? Journal of International Economics, 2000).
 - O. Anastasakis, J. Bastian, M. Watson, From Crisis to Recovery-Sustainable Growth in South East Europe , 2013
 - Raymond, Tanner & Kim «Journal of International Marketing», 2001
 - W. Barlett, I. Prica, The variable impact of the Global Economic Crisis in South East Europe
 - W. Barlett, I. Prica, Article: The variable impact of the Global Economic Crisis in South East Europe, 2011
 - W. Barlett, M. Unalic, Article: The social consequences of the Global Crisis in South East Europe, LSEE-Research on South Eastern Europe, 2013
 - Z. Darvas, «Journal on Budgeting», The Impact of the Crisis on Budget Policy in Central and Eastern Europe, 2010
-
- Αναζήτηση κινήτρων-αντικινήτρων στη Βαλκανική Ενδοχώρα, Έρευνα Α. Μπιτζένη, 2010
 - Βαΐτσος Κ., Μητσός Α. «Διεθνής Οικονομική», Εκδόσεις Σύγχρονα Θέματα 1982
 - Γεωργόπουλος Ν., Στρατηγικό Μάνατζμεντ», Εκδόσεις Γ. Μπένου, 2002
 - Γιάννης Σαλαβόπουλος, Άρθρο: Οι ξένες άμεσες επενδύσεις ως μοχλός ανάπτυξης της σύγχρονης οικονομίας, 2006
 - Γ. Μαγούλιος, Άρθρο: Η Ανάπτυξη των Βαλκανικών Οικονομιών σε μετάβαση στο περιβάλλον της Παγκοσμιοποίησης, 2006
 - Γ. Χαρδούβελης, Άρθρο: Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική, 2014
 - Δ. Φαρμάκης, Άρθρο: Η ανεγία στις χώρες της Νότιας Ευρώπης, 2012
 - Έκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής Οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2007

- Ετήσια Έκθεση,Οικονομικές εξελίξεις στη Βουλγαρία και πορεία των οικονομικών &εμπορικών σχέσεων Ελλάδος-Βουλγαρίας Πρεσβεία της Ελλάδος στα Σόφια-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων , 2013
- Θ. Πελαγίδης, Κ. Χαζάκης, Η πολιτική οικονομία της μετάβασης: Από τον κεντρικό σχεδιασμό στην οικονομία της αγοράς, Εκδόσεις Παπαζήση, 2009
- Καμπόλης, Τραυλός, « Το Μάνατζμεντ σε καιρούς Κρίσης-Τα αίτια της Πρόσφατης παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης
- Κοκκίνου,Ψυχάρης,Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece Discussion Paper, 2004
- Κυρκιλής Δ. «Άμεσες Ξένες Επενδύσεις», Εκδόσεις Κριτική, 2002
- Μελέτη Ίδρυσης Καινοτόμων Επιχειρήσεων στην Αλβανία,Επιμελητήριο Ιωαννίνων, 2008
- Μπιτζένης Α., «Η δυναμική των βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της αγοράς», Εκδόσεις Σταμούλη, 2003
- Παπαδάκης Β.Μ., «Στρατηγική των επιχειρήσεων:Ελληνική και Διεθνής εμπειρία, Εκδόσεις Μπενου, 2007
- Σιοκορέλης Β., «Η Ελλάδα με το βλέμμα στα Βαλκάνια», wordpress, 2010-2011
- Σ. Πέτσας, Άρθρο:Παγκόσμια Οικονομική Κρίση:Οι αιτίες κι η αντιμετώπισή της, 2009
- Χαζάκης Κ. «Εγχειρίδιο Ξένων Επενδύσεων στις Βαλκανικές χώρες», Εκδόσεις Ζήτη, 2000
- Χρήμα,Ευromoney, Λεπτές Ισορροπίες στις Βαλκανικές Τράπεζες, 2008

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- www.tovima.gr
- www.agora.mfa.gr
- www.rizospastis.gr
- http://presscode.gr/index.php?option=com_k2&view=item&id=1656:2015-05-11-10-06-50&Itemid=854
- <http://www.dimokratiki.gr/14-05-2015/i-ellines-epichirimaties-ependioun-stin-alvania/>
- www.wordbak.org
- Unctad.org

